G. L. Kittredge

PUBLIUS PAPINIUS STATIUS.

RECOGNOVIT

GUSTAVUS QUECK.

TOM. I.

SILVAE. ACHILLEIS.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLIV.

PRAEFATIO.

Praesidia critica, quibus in emendandis Statii silvis usi sumus, fere eadem sunt, quae F. Handius enumeravit in editionis praefatione p. XXII—XXVII. Editio vero Handiana quum ultra carmen tertium libri primi non progressa sit, ipsae codicum collationes ab Handio collectae nobis inspiciendae et diligenter taxandae erant. Invenimus enim in libris scriptis ab Handio relictis lectiones cod. Senensis ad editionem Bernatii factas a Josepho Scaligero, lectiones codd. Vaticanorum quatuor et cod. Vossii exemplo Handiano adscriptas, lectiones cod. Vratislaviensis, Parisiensis n. 8282 signati et Capilupiani. Sed quum mox post Handii librum in lucem editum Franciscus Passovius multis exemplis (cf. libellum academicum Vratisl. MDCCCXVIII) demonstrasset, collationem cod. Vratisl. in usum Handii factam mancam neque satis accuratam fuisse, usi sumus nova collatione illius codicis a Silligio in repetita editione Marklandiana (Dresdae MDCCCXXVII, praef. XXI—XXXIII) proposita. Cod. Parisiensis novam collationem exhibet editio Lemairii, Par. MDCCCXXV, qua usus est Fr. Dubnerus, Par. MDCCCXXXXV. Capilupiani codicis collatio modo ad quintum librum pertinet. Vindobonensis cod. collationem, quam Mich. Kovats Martiny publici iuris fecit (cf. fragmenta literaria rerum Hungaricarum tom. II. p. 7 sqq.), iterum inspeximus. Neque neglеximus lectiones codicum, qui diversis nominibus (cod. Iust. Lipsii, cod. Florentini seu Medicaei, cod. Ioannis Rhodii, codd. Barthii) feruntur et a veteribus editoribus laudantur. Vide quae de his exponunt I. F. Gronovius, diatr. ab Handio edita p. 19 sq., Marklandus, praef. pag. VII ed. Sillig., Barthius compluribus locis, Handius, praef. p. XXVIII. Diligenter etiam discrepantes lectiones in

antiquis editionibus obvias observavimus. De editione prima silvarum, cuius exemplum in bibliotheca Vimariensi est, narravit Handius, praef. p. XXIX; Parmensem et Romanam diligenter Marklandus et N. Heinsius contulerunt; Parmensem vero ex optimis libris expressam esse testantur viri docti, quos modo nominavi, eamque cum Vratisl. mirum in modum consentire, permultis locis comprobare possum. Praeterea multas editionis Vicentinae, Aldinae utriusque aliarumque lectiones et editores antiquiores, praesertim Marklandus, collegerunt et Handius annotavit, additis innumerabilibus virorum doctorum coniecturis, emendationibus nugisque.

Alia et recentiora praesidia critica ad emendandas silvas quum nobis non nota sint, etiam aliud quam quod ab Handio propositum, a Webero (Corp. Poett. Latt. p. LV.), a Dubnero aliisque repetitum est de Statii codicibus iudicium ferri non potest: unam omnes, quos novimus, originem habere atque plerumque in corruptis locis consentire. Communis enim omnibus codicibus corruptelae exempla innumerabilia inveniri, facile quisque cognoscet ex ea, quae infra addita est, lectionum varietate. Si enim verum est, quod Angelus Politianus in exemplo editionis principis Romae in bibliotheca Corsina servatae scripsit, Poggium ex Gallia Gallica manu scriptum exemplar Statii silvarum in Italiam attulisse, atque ab hoc uno reliquos omnes codices emanasse, omnes quos habemus codices silvarum ad familiam Poggianam pertinent praeter Vindobonensem. Is enim pertinuit primo ad bibliothecam Budensem, ut ex insignibus Matthiae Corvino gentiliciis huic codici praefixis apparet, pervenit deinde ad episcopum Vindob., denique in biblioth. Caes. Vindob., cf. Martinyi l. l. F. I p. 18. Consentit vero hic Vindob. omnino cum iis, quae Gronovius e codice episcopi Salisburgensis notat, ut hunc ipsum esse etiam Handius censeat. Quae vero discrepantia inter codices, qui e Poggiana familia emanarunt, atque inter Vindob. (Budens. Salisburg.) intercedat, haud satis perspici potest, quum Vindob. collatio a Martinyo proposita non satis plena et integra esse videatur. Itaque magnopere optandum est, ut novis curis nova ac plenior huius codicis collatio instituatur et cum viris doctis communicetur.

Enumeratis his, quibus usi sumus in edendis silvis praesidiis criticis, iam breviter exponamus, qua ratione usi simus. Omnium enim codicum auctoritas summa videtur Vratislaviensis, qui fortasse exeunte saeculo XIII. scriptus, quamquam passim mirabilia exhibet vitia vel errata, tamen plerumque veram lectionem praebet, vel ipsis vitiis viam indicat, qua ad veram lectionem perveniri possit. Videtur autem Vratisl. nobis optimus non solum propterea, quod cum editione Parmensi saepissime consentit, sed etiam quod a scriba emendationes vel mutationes suscipi omnino non poterant, quippe qui subtiliore doctrina magnopere destitutus non verba vocesque descripsisse, sed potius literas depinxisse vel passim verba dictata calamo excepisse videatur; omnino in nominibus quae dicuntur propriis saepissime inveniuntur mira vitia. Contra lectiones cod. Paris. haud raro eo magis suspectae sunt, quo saepius scribam simul critici negotium sibi imposuisse indicant.

Varias librorum manu scriptorum et editionum, quas nominavi, lectiones infra composui et enumeravi, non omnes, sed quae graviores viderentur, ut et ipse fundamentum quasi, in quo niteretur oratio Statiana, haberem et alii quoque cognoscere possent, quibus causis in singulis locis constituendis ductus fuerim. Quum enim haud raro discederem in oratione Statiana constituenda a Marklando, quem omnes fere posteriores editores (Bipontini, Lemairius, Weberus, Dubnerus) maximam partem secuti sunt, ne temerarie atque arroganter tanti tamque ingeniosi viri emendationes aspernatus esse viderer, conspectum variarum librorum lectionum, ubi a Marklandiana nostra editio discrepat, addere necessarium visum est. Ingenii ac scientiarum copiam Marklandi quamvis magnopere admirer et lubentissime concedam, summa et immortalia in Statium explicandum et emendandum eius esse merita eximiasque in singulis locis emendationes ac divinationes, id tamen contendere ausim, Marklandum orationem Statii non eam restituisse, qualis principio fuerit, sed qualem esse ipse pro ingenii sui summa elegantia voluerit. *Non optima quaeque et perfectissima a Statio profecta esse probabile est, quippe qui „subito calore et quadam festinandi voluptate“ carmina sua*

profuderit et profligaverit, *neque id*, *quod omnino poeta dignum*, *quod elegantissimum*, *quod politissimum videatur*, *quaerere et orationi eius obtrudere*, *sed quod a libris scriptis exhibetur Statiique proprio ingenio*, *carminum faciendorum importunae celeritati*, *verborum promptae nec semper diligenti ubertati convenire videatur*, *vel servare vel refingere editorem oportet.* Propterea ubicumque librorum nostrorum consensus vel optimorum codicum lectio commodum sensum exhibuit, eam presse secuti sumus, reiectis Marklandi aliorumque coniecturis quamquam ingeniosissimis vel plurimum commendationis et gratiae prae se ferentibus. Sed nihilominus in Statio, qui ipse quasi in silvis ac tenebris diu abditus iacuit, quum pauca sint praesidia critica, coniecturis omnino carere non possumus. Propterea interdum ad coniecturas Marklandi aliorumque refugere nos oportuit, si librorum verba vel auxilium nullum ferebant vel emendandi viam recludebant vel sensum loco aptum omnino non praebebant. Nos igitur a librorum scriptura modo invitos et necessitate coactos neque nisi rarissime decessisse, facile cognosci potest. Causas, quibus moti simus vel ad reiiciendas priorum editorum lectiones et coniecturas vel ad recipiendas novas, in paucis modo locis quam brevissime addere placuit, quum verbosiores explicationes ab harum editionum natura atque indole abesse et soleant et debeant.

Restat, ut manibus Handii gratias quam maximas agamus, qui quamquam opera Statiana, quae ante octo paene lustra edere copiosissimisque commentariis instruere auspicatus erat, neque absolvere potuit, neque quae inchoaverat et praeparaverat, literis ita mandare voluit, ut quid de singulis rebus et locis iudicaret, perspicere liceret, multa tamen adiumenta congessit, quae novam Statianorum carminum editionem parandi copiam nobis fecere. Commentarii ab Handio relicti ad pauca modo carmina pertinent iique partim incompositi, partim male et per compendia scripti, partim inperfecti et adumbrati modo sunt. In diiudicandis variis lectionibus nostram ubique sententiam secuti sumus.

Sondershusae Kal. Mart. MDCCCLIV.

G. Queck.

SILVARUM

LIB. I.

Epistola ad Stellam. Prodiissent: lacunam iam Domitius Calderinus expleverat. Paulo infra post *Quid enim?* iterum in libris lacuna est, quam idem Domitius explevit interpositis verbis *oportet huius*, sed iam in cod. Par. leguntur. — *Habuerunt* ex Vrat. restituit Passovius. — *In singulis diebus:* Vrat. Par. editt. praeter Aldinam habent praepositionem. — Vrat. habet *mimeone verum* i. e. *timeo ne.* — *Dedicaverat* omnes fere libri. — Pro *iussus sum* in Vrat. legitur *visum.* — Vrat. edit. princ. *mehercles.*

Carm. I. 1. *Moles geminata* aptius videtur, quam *gemmata* (Vrat.), quod alienum est a mole i. e. basi. 2. Vrat. Sen. *caelone per auras.* 11. restituimus lect. vulg. *discissis* ex Vrat. Vind. Par. 18. *non altior* bene Handius revocavit ex Vrat. 23. *assertae* recepimus cum multis libris, Vrat. edit. pr. *adsectae.* 28. Servavi vulg. *Cato castris*, missis coniect; *ire castris* est *castris decedere*; pro *castris* coniecit *constans* Doellingius, qui singulari libello carmen nostrum interpretatus est. Cf. Annal. litt. Ienenses, 1818, p. 231. — 64. Vrat. Par. edit. pr. *continuus* — *montis*, quod ferri non potest; propterea usi emendatione Markl. scripsimus: *Machina; continuo septem per culmina multus It fragor.* Pro *multus* coniecerat Doellingius *mutus.* Notanda est v. seq. omnium librorum lectio *fingit.* 83. *profundo ire lacu* cum Handio ex Vrat. retinui. 85. Consensus librorum demonstrat, verba *quem traderis ausus* — *tulit* genuina esse. 91. Vrat. *nubiferas* et *haut Iovis.*

Carm. II. Vrat.: *Epithal. in Stellam et Viol.* v. 9. *fultura* ex Vrat. bene restituit Handius, quamvis in ceteris *factura* legatur. v. 12. *lumine* quum omnes libri exhibeant, nescio an verum sit, cf. IV, 6, 55 *mitis vultu.* 22. *fronte* nobis legendum esse videtur. 27. *mendaces* est omnium librorum scriptura et loco aptissima. 32. *sortis* recepimus ex Markl. coniect., quamvis librorum lectio *noctis* minime inepta sit: iamiam adest nox, nocte frui licet (data copia). 36. librorum scripturam et inter-

punctionem Handii secuti sumus; idem bene correxit v. 45 *prensum;* ex eiusdem coniect. dedimus v. 60: *Lemnia deprensae repserunt vincula lecto.* 70. Vrat. *et*, quod nescio an mutandum sit in *de.* 82. Vrat. *attonito*, sed *attonitus* praeferendum est. 86. *in ipsa* omnino servandum est, quod etiam Vrat. habet. 89. Sen. *praeluxi*, Vrat. *praeulsi*, in quo Passovius latere putat *praefulsi.* 113. *honorem* restitui, cf. Handium ad h. l. 123. *angustum spol.* Vrat. Par. 128. Vrat. *vincta monilia.* 135. *falsas* plerosque libros secuti scripsimus; Vrat. *falsus* teste Passovio. 145. Vrat. Par. *domus.* 147. *nitidis*, Vrat. *viridis.* 154. idem *demissa.* 161. reclinem, miro consensu omnes fere libri *reclivem.* 176. *novit*, Vrat. Par. *movit.* 180. *quae gloria maior* addito interrogationis signo. 183. *gentes* omnes libri. 194. *honorem* cum Handio scripsi. 202. *quod — coeptique laboris* Vrat. Par. 203. Vrat *nitidae.* 209. Vrat. Par. edit. pr. *claro*, additum etiam est *in* munere claro. 218. Vrat. Par. *mariti.* 223. *Parnassus honos* mutare noluimus; Vrat. Par. Vind.: *Parnasis;* Heinsii coniectura *et Parnasse sonat* turbat orationis aequalitatem; si vero mutandum est, legere licebit *Parnassus sonant.* Cf. Annal. litt. Ienens. 1818, 232, ubi *Patareus* proponitur; Theb. I, 696. — 251. *opus* omnes libri. 252. *Coo* fortasse cum plerisque libris contra Handium defendendum est, vid. Dubnerum ad h. l. 264. *sibi* Vrat. Par. 266. emendationem *regant* contra libros recepimus. 276. *longe* consensu plerorumque librorum restituimus.

Carm. III. Vrat. *Villa Tiburtina M. Maurilii Vopisci.* idem cod. v. 2. *insertos*, 6. *Nemeae.* 8. *Pisaeumque annum* (Vrat. Par.) bene revocavit et explicuit Handius p. 359. v. 9. *ipsa* cum Vrat. Vind. editt.; in ceteris Handii coniecturam secutus sum. 11. Vrat. edit. pr. *comis.* 16. sequendi sunt Leid. et Vat. (3595): arte *manu(s) concessa locis;* Vrat. aliique: *arte manus artemque locis*, quod vitium inveteratum propagatum erat. 19. *unda per umbras* iam in Vrat. legitur. 21. pro *saxeus* mavult Doellingius *lacteus*, cf. eius lib. schol. Plaviae 1838. 23. Vrat. edit. pr. *habentes.* 28. luculenta est depravatio in Vrat. aliisque libris: *audacis victos.* 32. *fluvii* (omnes libri) servavimus, fluvius est Euripus. 40. *tacentes* Vrat. Par. 41. *turbine in illo* Vrat. Vind. communi vitio. 42. Vrat. Vind.

nox (mox) silet et nigros mutantia; Par. *et nigros imitantia,* idem edit. pr., quae verba *ῥόγχον* designare videntur et, quamvis aliqua ex parte displiceant, non eiicienda sunt. Sensus: tota tibi quies est, ne murmura quidem audiuntur; nox silet, silent murmura imitantia n. s. Peyraredi igitur emendatione, quam Handius in textum recepit, non opus est. 45. Vrat. Par. Par. *quaque.* 56. cf. ad h. l. Doellingium, qui mavult *suberantque.* 62. Vrat. *ignaro;* locus est difficillimus; multas coniecturas a viris doctis propositas Handius enumeravit. Nos vulgatam recepimus, quod etiam Doellingius fecit, qui *tibi* cum *abruptos* et *demet* cum *ignaro* (sc. domino) coniungi vult et *demet* significare affirmat *subtrahet, non computabit, donabit.* Volckmarus (poemat. lat.) pro *forsan* coniicit *formam* i. e. *crepidinem,* deinde legit *debet.* Vrat. Par. 64. *mensas,* 68. *an — deducat;* 76. Vrat. *Egeriae;* 86. Vrat. Par. *superbae.* 109. *detersus* recepimus, quamvis omnes fere libri *detectus* habeant.

Carm. IV. Vide quae exposuimus in Annal. philol. et paedag. supplem. XVIII, fasc. I, p. 121—132. v. 3. libri *cadit,* plerique receperunt Barthii coniecturam *redit.* 10. Vrat. *questu,* coniunge cum *confugiunt.* 13. *nosterque* admisimus, quum meliora invenire non possemus; Vrat. *noseque.* 23. omnes *docto;* Vrat. Par. *sine numine,* Leid. *sine carmine cantus.* 29. Vrat. *qui — quam,* Par. *cum — cum.* 49. *fidit* ex libris restitui. 57. Vrat. *pigra oblivio,* celeri *pigrae oblivio vitae.* 59. libri *Apollineos sancto,* 61. *progressus,* itaque cum vulg. *praegressus* legendum est, nam *praegredi* hoc loco est *praetergredi, omittere.* 63. *teneamus* in libris; 64. *tendentes* scripsi, Vrat. *tendatis,* Par. *dandatis.* 65. libri *laudavit,* 71. *illi,* quod mutandum est in *illic.* 74. Vrat. Par. edit. pr. *permeruit.* 83. Vrat. *promissa.* 85. libri consentiunt in *tantas.* 86. post hunc versum in margine Vrat. (alia manu) et in Par. insertus est versus: *Attollam cantum, gaudet Trasimenus et Alpes.* 91. libri *urbem.* 93. Vrat. Par. *admirante;* fortuna enim quum non admirata sit, virum tantum honorem nactum esse, etiam invidia eius honoris non mota est. 103. omnes fere *benigne.* 105. scripsi *carpsi,* Vrat. edit. pr. *carpsit.* 111. Vrat. Par. *deos — valentior.* 115. omnes *coetus,* 120. *auguror.*

Carm. V. V. 4. cum Markl. dedimus; consentit Vrat.; Par. Voss. editt. *Tuque inimica ferae.* 10. alii libri *et enumerare*, alii *atque enum.*, Vrat. utrumque coniungens *atque et enumerare* vel *atque etiam enum.* 11. libri *chelym* et 13. *hederis* perhibent. 15. Vrat. *liquidosque avertile*, edit. pr. *a vertice* (redimite liquidos vultus a vertice). 21. Vrat. *berecintidos*, Voss. *Crebrenidos*, edit. pr. *crebre cnydos.* Heinsius refert haec Statii verba ad Oenonen, Cebrenis filiam, quae Helenam sibi praelatam lugeret. Par. *arida vultu* pro *luctu.* Handius ita iudicat: poeta fabulam cognitam habuisse videtur ex antiquis nobis nunc prorsus occultam, in qua filia Cebrenis sive Hesperia sive alia vidua facta exaruisse diceretur. 28. Vrat. Par. crescit, edit. pr. *cessit.* At *crescit* unda antea vaga, nunc inter fornices vel muros conclusa et in altum elata. 36. *flava metalla* sunt quae infra II, 2, 92 dicuntur *Nomadum flaventia saxa; metallum* de *marmore* dictum est, cf. III, 1, 5; IV, 3, 99. — 39. Vrat. *quoque tyri niveas*, Par. Sen. *quaeque tyri. Secure* non de caedendis saxis dictum est, sed de venis, quae per marmor niveum transeunt idque dividunt purpureis. Sensus: nitet etiam purpura, quae nivea marmora Tyria et Sidonia secat. 41. *lumina* ex libris; *non cessare* est *provenire, apparere, adesse.* 43. Vrat. edit. pr. *animoque;* haud scio an scribendum sit *in species auroque nitent.* 52. Vrat. Par. editt. *fundum sumo;* sed mutatio in *summum fundo* necessaria est. 61. Vrat. Par. edit. pr. *despiciet*, recentt. *despiciat.* 63. plerique libri *hac.*

Carm. VI. Vox *Saturnales* delenda videtur, neque in epistola ad Stellam neque in Vrat. legitur. 2. codd. *feriatae*, i. e. *otiosae*, Calderinus et Bernatius coniecerant *feriatum.* 3. Vrat. *iam nos.* 8. *ebriamque noctem;* locus est difficillimus. Vrat. *partem*, Vind. *parten;* Par. *pando;* editt. vett. *parcam*, al. *moeram;* Bernatius emendavit *pacem*, Heinsius *ebriumque Martem*, alii alia. Nulla codd. lectio aptum sensum praebet, neque patet corruptionis ratio; nulla coniectura placet, ne Thomsoni quidem, quam cum Marklando recepimus. Offendunt etiam verba *laeti Caesaris*, quae quid significent non patet. Quare hunc versum eiiciendum putamus. 9. Vrat. *vovebat.* 10. *bellaria adorea* Par. et ut videtur Vind. Gloss. Par.:

bellaria adorea sunt quaecumque veniunt in secunda mensa. Voss. *velaria adorea;* Sen. *velaria linea.* 11. libri *Eurus*, Markl. *Eos.* 15. Vrat. *quo — cannos*, Par. *quas — cannas.* Gloss. Par.: *Ebosia* est in oriente, ubi proveniunt cannae, ex quibus provenit mel, quod stringitur in igne in saccharum. 17. Vrat. *gaioli laigunculique*, Sen. *caioli*, Par. *gallioli — lucunculi*, Voss. *lagunculi;* casei erant inter dona saturnalitia IV, 9, 36. — 20. *praegnantes* in libris; solebant enim fructus condimentis obduci; *praegnantes* igitur caryotides sunt conditae, saccharo obductae. 24. plerique libri *serenam;* ludit enim poeta in verbis *inserena* et *serenam.* 26. *latis.* 29. Vrat. *species*, Par. Sen. *vultu.* 37. Sen. *alit;* 38. Vrat. *nescit*, Par. Sen. *nescio;* 42. omnes *tardum; occupare* enim est *praeoccupare, praevenire*, et *annus* significat anni partem, hoc loco aestatem et messem. Statius igitur dicit: seges tunc non ita ut apud nos maturuit ante messis tempus. 43. omnes *vescitur* praeter Venet. quae *nascimur* habet. 45. *libertas* servavi, alii *libertus.* 46. plerique *hoc vocare*, Sen. *hoc rogare;* legas *huc vocare* i. e. *ad nos* scil. *te.* 47. omnes *possit.* Sensus: quis deus possit Domitianum huc ad coenam nostram vocare, quis eum venturum promittere? Sponte ac libera voluntate Dom. init socias dapes. 51. Vrat. *strepitus*, sed melius *fremitus*, nempe convivarum, qui beatos se praedicabant. 58. Vrat. Par. *brevis statim peracta*, Voss. *peractum;* Marklandiana meliorem non invenio emendationem, nisi Gronovianam malis: *quos natura brevis statim peractos.* 62. sensus: quemadmodum Mars et virtus ridet i. e. risisset, si adesset, ita grues (casurae i. e. quae cadere possunt in pugnam) horum Domitiani pumilorum ferociam mirantur, stupent, quae maior erat quam Pygmaeorum, i. e. cum Domitiani pumilis si congressae essent, victae essent grues illae, quae quondam Pygmaeos superaverant. 65. Vrat. *propitioribus*, Par. proprioribus, Sen. Voss. *propioribus;* quod ad sensum pertinet, respice v. 75 *inter quae cadunt:* noctis ingruentis sub umbris larga sparsio facta est, sed magnum tumultum movit, quum eodem tempore in theatrum puellae histriones aliique prodirent. 70. Voss. *tumentes*, os et bucca inflabatur. 74. libri *permutat*, Sen. *quaeque.* 80. Par. *competantur*,

ceteri *comparantur.* 92. Vrat. Par. *abit in*, quod Markl. ex Venet. et Parm. restituerat.

LIB. II.

Epist. Vrat.: *Statius meliori suo salutem dicit;* Par. *ad Meliorem Atedium.* — uterque codex falso *ut sis;* Par. *novisti.* — scripsimus cum vulg. *consecraremus*, quamquam Vrat. *consuleremus* habet, Par. Rom. *consideraremus*, Parm. *consideremus.*

Carm. I. Vrat.: *Glaucias Atedii Melioris dedicatus;* Par. Salisb.: *delicatus;* editt. *epicedion in Glauciam Melioris.* 3. codd. editt. *etiamnunc.* 5. *saevus* in codd., restituerunt iam Barthius et Weberus; sententia eadem expressa est v. 8. verbis *intempesta cano* et v. 13. *admoto latrant praecordia* tactu. Vers. 6. scripsi cum Vrat. Par. *consero;* ut *serere sermonem* dici potest, ita *conserere cantus.* 15. Vrat. mendose *libertate*, ut versu antecedente *latiare;* cf. Markl. ad V, 5, 46, libertate domare i. e. superare, vincere dolorem ei indulgendo. 16. Vrat. *iamque*, alii codd. *iamne.* 21. delevi *et* ante *saevos*, quod ab omnibus libris abest. 22. Senens. *ploratumque;* sed *plorans* anima est conquerens de sua immatura morte. 27. Si *versa*, quod ex Vrat. Passovius exhibet (Handiana collatio habet *verso*), verum est, iungendum est cum *lyra*, i. e. conversa in me, et sensus existit: equidem nunc tristitia de pueri obitu oppressus depositis poetarum ornamentis tecum simul pectus meum percutio lyra, qua canere debebam. In codd. reliquis et editt. extare videtur *verso*, Aldus correxit *vexo*, quod etiam Scaliger ex Senensi notavit, sed asterisco addito. 28. *et diri* Voss. Par.; *et diu* Vrat.; *at diri* Senens.; *et* est *atque ita*, igitur nihil mutandum. 30. Vrat. *levis*, idem *iam fulmine;* afferunt antiqui editores *funere*, quod non displicet; *fulmen* nostro loco significare videtur id, quod magno cum impetu tanquam fulmen irruit et terrorem iniicit, i. e. ictus. 33. Verba *et mihi* (omnes libri) minime pertinere possunt ad *solatia cecini;* nam qui *defectus gemit*, is solatia non habet. Abrupta ob dolorem oratio est, omisso verbo *eripuit.* Posito puncto post *natis* hunc sensum inesse suspicor: a me luctus non alienus est, in eo ipse

tibi socius sum, nam mihi quoque quem! natura eripuit patrem, quum nuper gemerem ad ignes. Afferat meliora qui habet! 34. *tu lugere* Vrat. mendose. 48. omnes codd. editt. *mixta*, vox mixta favis est vox mellita, tamquam melle infecta, Marklandum *tincta* scribentem sequitur Weberus. 50. omnes libri retinent *heu lactea colla*, neque causa, cur mutari debeat. 52. *iuventae*, vid. Mart. ep. VI, 28, 8; Voss. *senectae* perperam. 56. sibilante versu noli offendere apud Statium. 58. *feret* Par. Voss. Rom. Venet. recte, Vrat. *ferat*, reiicienda igitur Markl. coniectura; male Vrat. *timentem*, nam *tumere* dicuntur pectora iratorum. 64. Vrat. *ipsos — postes*, ita ut praepositio *ad* coniuncta videatur cum *postes*, sed legendum est *ipso — poste*, i. e. in ipso poste. 66. omnes libri *fateor*, quamquam magnopere languet neque tali modo interponi solet. Displicet etiam Markl. coniectura *pariter;* invenio praeterea coniecturas: *muta domus facies*, et *muta domus*, *Melior;* vox sine dubio corrupta est. 69. Vrat. Vind. *plus alter*. 71. hic versus abest in cod. Voss.; sane offendunt *dulces curae*, Par. habet *dulcis*, displicet etiam *pectore* absolute positum. 78. interpunctio mutanda est, et verba ne *quererere* cum sqq. iungenda. Sustulit enim Melior puerum, ne servile genus aliquando quereretur. Par. habet *raptum sed*, quod falsum est, in Vrat. enim est *se*, unde illud *sed* ortum est pro *te*. 84. codd. omnes *animis;* Vrat. Parm. tres Vatic. *sanare;* Rom. Venet. Voss. *satiare*, unus Vatic. (3283) *sociare*. Recepimus Heinsii coniect. *sancire*, cuius verbi literae non multum abhorrent a *sanare*. 87. Vrat. *elegisse*, cf. Tac. Ann. I, 16. 90. *genitor* cum Markl. (Parm.) scripsimus; in libris est *senior*. 91. *caro* restituendum est, quamquam Vrat. Par. Voss. *claro*, qui est error librariorum pro *charo*. 95. *comebat*, in libris nulla varietas, quare nihil mutandum; *comere* intelligas de armis aptandis vel instruendis, Stat. Theb. III, 422 *comunt furor iraque cristas*, ib. IV, 42. — 96. plerique *victas*. 97. Vrat. Par. *funera*. 99. Vrat. *secura patris*, quod haud displicet, cf. I, 4, 60. 101. Vrat. Par. *alieno in robore*. 105. Vrat. *mutas etiam nunc murmure*, reliqui libri omnes *mutas;* Voss. Sen. *tum murmure*. Legit Barthius *cum murmure voces*, Handius *mutas*, *etiamtum murmura*, *voces*. 110. *curvatus* i. e. ad ictum inferendum corpore curvato, Theb. VI, 649. 116. *fre-*

gisset codd. editt. pleraeque; frangere est deprimere, crines erant arte quadam elevati et crispati, unde *decorum*, quare frangebantur imposita corona; et bene convenit vox *lasciva*, i. e. iocosa. 123. Vrat. Parm. Vicent. *verba infigere;* nostro loco *refringere* retinendum putavi, i. e. emendare verba, meliora reddere; refringere enim de articulanda voce, et is, qui loquitur articulata verba, refringit vocem, et is, qui infantem id docet. 125. *sed — mixta* Vrat. Par., sine iusta causa mutavit Markl. 130. Vrat. Par. editt. *angusta — arctare*, 131. *enormes — sinus*, sed verba sine dubio corrupta. Secutus sum Markl. Lenzius praeeunte Markl. legi vult: *et angustos artus lassare lacerna Enormi.* 135. Vrat. Par. *cessant.* 138. bene restituit Markl. *ungues.* 143. ex Vrat. Parm. Rom. restitui *adhuc*, de huius particulae significatione vide Handium, Silv. I, 2, 57. 148. pro *annos* coniicit *artus* Doellingius. 159. Vrat. Par. *rogus*, Sen. Rom. Venet. *torus.* 161. Vrat. Par. *palum est vidique*, sed bene restitutum *Palaestinique*, cf. Silv. V, 1, 212. 172. *lambis* revocavi, omnes libri habent. 176. *qua* legendum est. 178. *ac voce* antiqua lectio sensu caret. 179. *prolatus* cum Markl., quum *ploratus* ineptum sit, Parm. autem *delatus*, Sen. *perlatus* habeat. 182. servavimus antiquam lectionem. 205. Vrat. *prosit*, Par. Rom. *porsit.* 207. *pueri* restituimus: partitur pueri amorem cum Meliore. 219. *ulnis* Heinsius ex codice suo, Parm.; *umbris* Vrat. Par. 223. *meruitve* ex libris revocavimus. Argutius pensitavit verba Markl. 234. *qua potes* Par.

Carm. II. Inscriptio in Vrat. Par.: *villa Surrentina Pollii Felicis*, in editt. *Surrentinum Pollii et villa Surrentina.* v. 1. Sen. *montes*, a glossatore profectum. 3. de scriptura et formatione nominis Dicaearchi vide Markl. ad v. 96 et III, 1, 92. 5. *uritur* scil. uva, propterea comma delevimus. 7. *pigra quies*, quod omnes libri habent, est *otiosa* quies, cf. I, 4, 57, minime igitur *parta* quies, cf. Mrkl. 15. *unum litus* Vrat. Par. plurimae editt.; Gronovius *imum* coniecit, quod etiam in Sen. esse videtur. Ante Markl. iam Heinsius coniecerat *udum*, quod epitheton pariter otiosum est. Placet *uncum* (Gronov. et Doellingius) aut *curvum*, cf. III, 1, 100. 37. Sen. *Piplea*, reliqui *Pimplea.* 38. Vrat. Rom. *sed et* i. e. *se det.* Par. Vic. *referet*, recte ceteri *reseret.* 44. Vrat. *locive*, ceteri *locine.* 46. *aspicit*

in libris. 54. *reposui* libr. lectionem *et lustra*. 63. *ceraeque* omnes libri praeter Vrat., qui habet *terraeque*. 68. Vrat. vitiose *aereaque ad*, Par. omittit *ab*, quod in antiquis editt. additum est, neque commode abesse potest. 71. *curarum* omnes, repetitionem eiusdem verbi Statius minime curat. 76. Vrat. *illinc*, editt. *illi; paret* in omnibus esse videtur et a Barthio explicatur *apparet;* haud scio an *patet* scribendum sit. 77. *hac* omnes, praeter Vrat.: *ac*. 79. Vrat. *euboea*, Parm. *Euboia*, editt. *euplea*. Euboea i. e. *Cumae*, quae colonia ex Chalcide Euboica deducta erat; cf. Mart. Ep. IX, 29, 3; Ovid. Metam. XIV, 155. 81. Vrat. Par. Sen. *proculque;* sensus: angitur tuum praedium domino absente a regione et tamquam invidens spectat villam Surrent. 83. omnes codd. vett. editt. *una tamen cunctis procul eminet una diaetis*. 85. pro *desecta* hab. Vrat. Sen. Parm. Rom. Ven. *delecta*. 93. *fluctus spectare* Vrat. Par. editt.; gaudet marmor Carystium, dum mare sibi simile spectat, gaudet pari colore mare spectare. 95. libri *grata — grata*, sed optime Gervatius locum emendavit, ut nunc legitur. 105. *nudam* bene habet, neque superfluum est, ut Marklando videtur. 110. Vrat. Par. Parm. Rom. *isti*, sed dubito de integritate vocis, fortasse legendum est *ipsi* i. e. domino. 112. Inde ab Aldina editum *hic seu sidereas*, quum antea legeretur in Rom. et Ven. *hic tibi sidereas arces;* Voss. *hic tibi*, Par. *hic ubi;* sed Vrat. *hic ubi Pierias*, quam lectionem veram puto; *artes* legendum esse patet. 116. Vic. Ald. *hinc*, ceteri *huc*. 118. Vrat. Sen. Par. Parm. *rapidi*. 126. Vrat. *repelles*, legendum est cum Gron. *repellis*. 127. Vrat. *dubio*, neque *dubium* displicet. 131. equidem malim *celsae*. 139. omnes libri *iactantur* praeter Sen., in quo *iactamur;* coniunctivo non opus est, sed parenthesi includenda sunt verba *illo — alto*. 140. Vrat. Par. *et tua;* Vrat. *placidam quietem*. 143. omnes *discite*, quae vox corrupta est. 147. Vrat. pro *nurus* habet *mirus*, pro *longe pulcherrima cuius* habet *longae praecordia curae;* Par. Parm *cuius praecordia curae*. 148. pro *vertere* Vrat. *vescere*, duo Vat. *vertere*, unus *visere*, unus *vescere* superscr. *visere*, Parm. *viscere*. 154. Vrat. Par. *docuit*.

Carm. III. 2. Vrat. Par. *quae robore*. 3. Vrat. *incurvata nodis reddit;* Voss. Sen. editt. *in nodos redit*, Par. *in modos*.

6. Vrat. Sen. *causas*, Parm. *carmen.* 9. Vrat. Par. editt. *et tamen*, praeferendum vero *it tamen.* 14. Par. Parm. Rom. *iam demum.* 16. Vrat. Vind. *fluidos*, Par. Voss. Rom. *flavos.* 18. *credit* omnes praeter Parm.: *cedit.* 22. *cervae*, quod mera coniectura proposuit Markl., invenitur in cod. Vrat.: *legit vestigia cervae* (collat. Vrat. in usum Handii facta; collat. a Sillgio proposita praeterit hanc lectionem); Par. Voss. Rom. Ven. *terrae*, Sen. mire discrepans: *et curvata in aquas legit vestigia ferae*, quod a correctore profectum videtur. 25. Vrat. Par. Parm. Rom. *semperque.* 26. Vrat. Par. *decrescit.* 29. *laevum soporem* = sinistrum et perniciosum. 33. *Sic tota* in omnibus codd. editt. legitur; Marklandi emendatione non opus est et illud *ut erat* iam in *sic* latet. 38 *Brimo* ex Scalig. coni. libri *Bromium.* 45. *ama: preme* scripsimus omisso *et* cum Vrat. Par. 51. pro *et — et — et* in Vrat. *ut*, i. e. adeo ut. 53. *animata* omnes libri. 55. Par. Parm. Rom. Ald. *sinuatur* sine sensu; *scrutatur*, quod in Lipsii codice invenit Bernatius, etiam Vrat. et Vind. exhibent. 71. *comere* legitur in Vrat. Par. Sen.

Carm. IV. Vrat. *Psittacus eiusdem*, Par. *Psitt. Melioris.* 4. Vrat. Par. Vind. *hesternas*, Ven. Rom. *externas* mendose, *extremas*, quod Marklando placuit, magnopere languet. 14. omnes codd. editt. *et querulae;* querulae dicuntur fores non lugentes, sed stridentes, sonum edentes. 15. *augusti* omnes fere libri. 33. Vrat. *ac non.* 35. in omnibus codd. editt. legitur *gramine — sicaniisque crocis.*

Carm. V. Par. *leo mansuetus Imp.*, in Vrat. deest *Imp.* 1. pro *constrata* Vrat. Sen. *monstrata*, Par. *prostrata*, et haud male opponi potest mansuetus ei, qui antea monstravit iram. 7. *docte* servavimus cum Vrat. Par.; Sen. *dicte*, Parm. *caede.* 12. Vrat. Par. Parm. Rom. *clausas — portas.* 13. Vrat. Sen. Par. Voss. *placidi.* 15. *totas* omn. libri. 16. *non te* Vrat. Par.

Carm. VI. Negligentius scriptum videtur hoc carmen. Inscriptionem, quam posuimus, praebent Vrat. Par., invenitur etiam in editt. *Epicedion Pileti Ursi*, et *ad Ursum iuvenem epicedion Pileti.* v. 6. *arcte tamen* editt. vett.; Vrat. Parm. *ad te tamen;* de usu vocis *arcte* confert Handius Sil. It. 7, 280: arta fames, Gell. N. A. X, 6: quanto artius pressiusque conflicta es-

sem. 8. Vrat. *quia rerum omnia*, sed *quoniam* ob sensum requiritur (Parm. *quoiam*). 9. Par. et editt. *pectora movit;* bene emendavit Bernatiùs *novit* („fortuna summa imis miscet nec animum cuiusque in miscendo respicit"), quae emendatio etiam Vrat. auctoritate affirmatur. 10. Vrat. *famulum genus ut sepium;* Par. *usque* pro *Urse*. 12. omnes libri *libertas*. 13. verba *deisque — placent*, integra sunt, nam quod in Vind. Parm. legitur *diesque*, in Vrat. *dicesque*, librariorum errore factum videtur. 22. *cupientis* omn. libri, Par. praeterea *tamen* pro *tantum*. 28. omnes *invitas;* quid *invisas* significet, non intelligo; neque placent coniecturae *rupibus* vel *Troasin invisas*, cf. Markl. ad h. l. „Invitae enim naves perniciem patriae advecturae mare intrabant." *Dubnerus.* 30. *caventem* recepimus, Vrat. *canentem*. 34. ex Vrat. Parm. restitui *en*. 39. *quales dubiae post crimina formae* scripsi, omnes libri *post crimina. Iubent* si absolute positum acceperis, non de sensu dubitabis (Vrat. *vident* pro *iubent*); intelligit poeta mollem spadonum formam, ut infra III, 4, 70: corpus de sexu transire iubet. *Quales* ita hoc loco struitur ac si scriptum esset *corpus — quod dubia forma*. Dicuntur crimina formae, quae in ipsa forma committuntur castratione, vel etiam dedecus ex crimine ortum, crimine illatum. Est igitur molle corpus, quale castrationis crimine commisso sexum mutat. 40. inde ab Ald. editt. *parvoque virilis*, Vrat. Parm. *torvaque;* Sen. Par. Rom. *torvoque; que* post negationem significat *sed*. 42. libri mire variantes *visus*, *visu*, *visa*, Sen. *missa* i. e. capiti detracta. 43. *Schraderi* coniect. *errore* confirmat Vrat. 48. *Vrat. unde natae*, Par. Rom. *inde notae*, quatuor Vat. *unde notae*, unus superscripto *u* (*novae*), Parm. *unde novae*, Ald. *inde novae;* non dubitavi recipere *ingenuae*. 50. Sen. Par. *carmine quo donasse queant* (si accurate notatum est), ceteri libri *carmine quo potasse queam*. Est igitur anacoluthon et legendum ut scripsimus. 62. *ructassent* expl. incendia Locros fumante ruina ructantia obruunt, i. e. ructando opplere aliquid; intellige autem praedium Ursi Locros vocatum. 64. *seu Lucanus ager*, mira ellipsis verbi; invenio nescio cuius viri docti coniect.: *Lucanosve agros* omisso *seu*. 70. recepi Markl. emendationem, libri *carmen*, et versu sq. *tendebat*, editt. post Ald. *tentabat:* 77. omnes libri *et invidia mortemque*

amplexa, dici potest Rhamnusiam invidia i. e. odio moveri, ludere videtur poeta verbis *videndo* et *invidia*. 82. libri *saevius*, quod ferri non potest; Dubnerus vult legi *segnius*. 83. Schraderi correctio: *sibi saeva*. 96. libri optime *saevis*. 98. omnes libri *carpsit*, 99. *claros*, 100. *illic*.

Carm. VII. Vrat.: *Genethliacon Lucani ad oppiam*, Parm. — ad *Pollam*, cf. epist. huius libri. v. 14. Par. Voss. Rom. *pateram*, altera vero lectio *patet aut*, quae primum in Aldina apparet, legitur in Vrat.; patet i. e. per ramos minime densos lucem admittit; *diem recepit* i. e. solis ac coeli lumen. 21. Handius *per arces* legi vult. 24. particula *heu* est admirantis, pertinens ad *nimis*, quocum coniunctum vides in locis a Markl. allatis. 46. codd. lectionem *doctos equites* veram et optimam puto; *docti* enim et literarum fautores vocabantur. 49. cf. Theb. IV, 762; Luc. IX, 408. — 52. Vrat. *canis*, ceteri *exeris*; sensus: tu canis Latio, i. e. populo Rom., alii externas res celebrant. De versu 58. *ingratus* — *Orpheus*, qui maxime vexavit interpretes hoc addam: secernenda sunt carmina epica ab scenicis, scenicum et publice recitatum erat carmen illud, quod inscribebatur Orpheus. Tu igitur celebrabis Hectora, Priamum et elysios campos, et quamquam his omnibus artibus aemulus sit Nero ingratus, introduces tamen Orpheum in theatrum, i. e. non solum amicis tuis canes carmina epica, sed publice prodibis etiam renitente Nerone. — *Tibi* i. e. in tuas laudes. *Profe-retur* in Vrat. Sen. Vind. = exhibebitur. 62. libri *huc*. 67. Par. Rom. *et fulmen*, Vrat. Parm. Ven. *quo fulmen*. 77. omnes *duxit*, 79. *quid*, 81. plerique *carminum*, 83. omnes *tuo*, 88. *festis*; 90. pro *festa* posui auctoritate Vrat. *fata*, i. e. fata vitae, idem v. 92. *saeva*. 96. mira varietas lectionum: Vrat. Parm.: *sic fixum Paridis manu prementis*, Leid. Par. Rom. Ven. Vic.: *Paridis manu potentis*; Ald. et recent. *trementis*, Sen.: *si fixum canobi manu potentis*. In seqq. Vrat. Parm. Ald. *horruit*, ceteri *obruit*. 116. *Tu magna* omnes libri, est parenthesis. 125. Vrat. Par. *figura*. Anton. Amitern: solebant uxores maritis mortuis statuas erigere sub forma et similitudine dei sive Bacchi sive Apollinis, quod Polla non fecit, sed sub propria Lucani similitudine composuit effigiem. 130. omnes libri *incubatque*.

LIB. III.

Epist. Vrat. *expaveris quotiens.* Sen. *penetralia.* Par. *Novium Celerem.* Vrat. Parm. *poteram.* Sen. *rarissimum.* Par. *Earinus*, Vrat. *Ierinus.* Par. *hanc destinationem;* in Parm. deest *et* post *quietis meae*, in Vrat. dubium est.

Carm. I. 5. Par. *graiis* omisso *que*, Vrat. *graiisque*, Leid. *gravisque.* 7. Vrat. *conscendens*, 11. *felix.* 16. Par. Rom. *ductavit*, Parm. *divisit*, Vrat. *ditarit*, cui lectioni id subest, quod iam Ant. Amitern. e codice antiquo affert *ditavit* i. e. ornare ditissimo templo, cf. Claud. consul. Mall. 29: moenia quae famulus quondam ditavit Hydaspes. 18. quamvis *deus affuit* (Markl.) non displiceat, tamen sequor Sen. Vrat. Par. Parm. Rom.: *attulit. Arces* (Vrat. *artes* frequenti errore) enim sunt templi moles, quas apportandas non nisi Herculis artus sustinebant. Non tantum dei auxilium, sed ipsum auctorem fundamenti celebrat poeta. 34. Vrat. *inmitte*, sed cf. Ovid. Met. 8, 66: inmitem hastam. 36. plerique libri *lustratumque*, sed sequor Sen. *instratumque* et *gerentibus.* 60. optime *echateidos* i. e. *Hecateidos*, quod recepimus. 65. inveni pro *non hospes habebam* coniect. haud contemnendam *non hospes adibam.* 69. Vrat. Sen. *augustasque*, iidem et Parm. *gravatis*, Par. *gravamus.* 82. Vrat. Par. *sacri.* 90. *virum* erat servandum cum Vrat. Par. 92. libri *Dicarchei.* 101. Par. *tenera.* 105. poster. editt. *numina*, Par. Leid. *lumina*, Vrat. *limina*, quod bene coniungitur cum *sede.* 109. libri *templo*, 111. Vrat. Par. *exesus.* 116. *montemque* legendum est cum Ald., vulgo *mentemque.* 137. *victae* in Sen. Par. Parm. Rom. sed *iuncta* templa sunt iuxta posita. 145. Sen. *virentibus*, Par. Parm. Rom. *viventibus*, Vrat. *humentibus.* 148. Vrat. pler. *fixam*, Par. *victam.* 149. ex Markl. coniect. *omenque*, Vrat. enim *limo numenque* i. e. *limon omenque*, Par. *numen.* 157. *lybicas* inest in libris. 160. Vrat. Parm. *degenerabit*, Par. *dedignatur*, 163. *laetus* libri. 183. Vrat. Par. *solisque.*

Carm. II. Acquiescendum est in vulg. lectione v. 6., quam Vrat. Par. hab. *dubio — alto.* 9. Sen. *considite.* 15. Vrat. *quae.* 19. optime Vrat. Par. *qua.* 30. consentiunt in voce *molorchos* vel *molorchus* libri, (Parm. *molucros*, Sen. *molucrus*), sed corrupta videtur. Pro *rupes* Vrat. *primos*, id. tres Vat., Parm.

prios, unus Vat. *rupes;* tres Vat. *explorent*, Parm. *explorēt.* Quum quid significet *molorchus* vel *molorthus* vel *molucrum*, non perspiciam, *molybdis* et ego recepi. 35. Vrat. Sen. *hinc — hinc.* 43. Sen. *fluctus* pro *flatus;* Vrat. *mundi* pro *ponti*, neque v. seq. *ac* in Statio reiiciendum videtur. 51. vide Markl. ad h. l. 78. Sen. *frustra queror.* 81. Vrat. *quaque super rel.*, quod verum videtur. 86. Par. *an Siculi.* 87. Par. *gerat*, idem Parm. Rom. 110. Vrat. *stagnante*, Par. *stagnata.* 123. Par. *hic*, recte *his.* 135. in Par. nonnulla desunt errore scribae, sic enim habet:

colloqu: iq vicę euphratem et bactra sacrasq

etiam in editt. verba singula omittuntur. 139. Par. *qua purpura*, Vrat. *qua — suco.* 140. Vrat. Par. *ubi germine.* 141. Par. *sudant.* 142. Vrat. Par. *busta*, 143. *quaeve*, Par. *claudit.*

Carm. III. Vrat. *Consolatio ad Claudium et Ruscum* i. e. *Etruscum;* cf. Markl. ad h. l. v. 3. Par. *nunc — comas.* 7. Handius *lassataque lumina* legendum putat et confert Ovid. Met. VII, 579 *lassa lumina.* 15. *umquam* restitui ex libris. 18. Vrat. Par. *implicitos.* 30. Par. *praeferat.* 32. in Par. ita habet:

luctibus aeternasque ultro sacrabimus umbras.

34. Vrat. Par. *superbas.* 40. Vrat. *similis — ignem;* Par. Parm. Rom. *geminum.* 49. Vrat. *feruntur*, Par. *geruntur*, v. seq. uterque *premunt*, 55. *iniussae — lucis.* 56. tollenda erat parenthesis. 64. libri *gradu.* 78. *nepoti*, quae vera est lectio, 87. *partaeque*, quod quid significet, facile intelligendum. 98. scripsi *Vigil iste animique sagacis Exitus evolvit;* Vrat. Ven. *vigil ite*, cf. V, 1, 78. 108. Vrat. *genitalia.* 112. optime Vrat. *haud quamquam.* 119. Par. *si quidq. — e sanguine.* 124. Vrat. Par. *felix osi*, iidem 129 *pubentesque.* 130. Vrat. *aut tibi*, Par. *aut ubi.* 132. libri nostri *maternos*, 134. *collectae.* 143. dedimus cum Markl., sed legendum esse suspicamur *populo deduxit*, omnes libri *populos*, Vrat. *deduxit.* 145. restitui *celso — honore;* Sen. *celso maiorum.* 180. Vrat. Par. *qui*, v. sq. *gemens.* 186. *ingrate* cum Gronov. ex Sen. 200. Sen. Parm. *dulcia.* 208. Par. *genitor*, idem 210 *moestisque — sepulcris.*

Carm. IV. Par. edit. pr. *Coma Earini.* v. 13. vulgata lectio *nube* sana est, Vrat. Par. Ida sibi placet nube rapinae

sacrae, h. e. coma Ganymedis a Iove rapti. *Nubes* de coma ut Theb. VI, 587. Vrat. Parm. 27. *aras*, 39. *tam dulce*, 48. *orbis*. 58. Par. Parm. Rom. *myrrhasque puer*, in Vrat. hic versus mutilatus est. 66. Vrat. Par. optime *carperet;* lanugo diffunditur quasi in genas, latius serpit, maiorem partem genarum occupat. 70. Par. *haud ullo*, Vrat. *aut nullo*. 81. Vrat. *solus crinis*, Sen. *crinis solus*, quid habeat Par. mihi non perspicuum est. 83. Vrat. *pectebat*. 98. omnes libri *reclusit*, *recludere* est *rursus claudere*. 104. ex libris scripsi *simul*.

Carm. V. v. 10. restitui vulg. lectionem *thalamosque armata* ex libris et v. 11 *alta* (Sen. Vrat. Parm.). Sen. *vultus* habet. 22. Vrat. Parm. *et enim*, Par. *ē mēs* i. e. *est mens*. 28. Markl. emend. recepi, cuius vestigia inveni in libris. 34. Vrat. Par. *totasque in murmure noctes*, legendum videtur *mutasque in murmure voces*, vel *motasque in murmura voces*, cf. II, 1, 104. 37. plerique libri *modo;* non corrigendum esse *prope* cum Markl. docet Handius Tursell. s. v. *modo* p. 651, quamquam etiam in codd. nonnullis invenitur *prope*. 49. Locus sanus est; *quamquam* a *quisquam* vel a *quisquis* derivandum est; invenitur hic accus. etiam apud Plaut. Mil. glor. 4, 2, 67. Sensus: questa est Aegiale, questa est Meliboea et si quam aliam uxorem saevi planctus maenada fecerunt, vel nescio quam aliam m. f. pl. 53. revocavi vulg. *iterasti*, 58. *veros* cum Markl. 60. Vrat. *tenet*, Par. *terit*, uterque *viduo cubili*. 62. optime divinavit Markl. *festis*, in Vrat. enim est *fedis*. 64. revocavi ex libris *petit*. 78. Markl. secutus scripsi *haud*. 86. Par. Rom. *somnique parati*, i. e. faciles, cf. Theb. IX, 36. *lacrimae paratae*. 87. recepi vulg. *legis*, *morum;* morum enim iura opponuntur *stricto iuri*. Neque etiam displicet id quod editt. vett. Par. hab. *scita Lycurgia* (*aut scita Lycurgia*, *leges Morum iura viris*). 93. *risus* retinui, Vrat. Par. *litus*. 94. *grata* ex Vrat. Par. reposui. 106. pro altero *hoc* Vrat. Par. *est*.

LIB. IV.

Ad Marcellum. Habent Vrat. Par. Sen. Parm. Rom *opusculum inveniri coepisse*. Par. *qua — molem*. Omnes libri *epistolam meam*. Par. *gratulor*.

Carm. I. v. 19. Etiam Par. *mense novo.* 29. Par. *fasces.* 31. omnes *Latio.* 33. Vrat. Par. *et quanta.* 38. Vrat. Parm. *renovabitur*, omn. lib. *parentis.* 45. *patuere* et 46 *rex* ex libris restituimus.

Carm. II. 4. Vrat. *multo.* 13. *hic lim.* Vrat. Parm. 15. Vrat. *spes hominum*, Par. *et te spes et te cura* omissa voce *hominum.* 22. Vrat. *nec magnum — excedere* i. e. *escendere*, Par. *ne.* 25. Vrat. *Aethereo et t.*, Par. *aethereos tantum.* 27. Vrat. Parm. *nitet.* 50. restitui omn. librorum lectionem *reversus.* 54. Vrat. *sacro.* 60. *habitesque*, quod est in libris, reposui.

Carm. III. 5. Servavi libr. lect. *peierante bello* et v. 6. *quatit*, bellum enim cogitatur foedera violare. 19. Vrat. Par. Parm. *calvum*, recepi *culmen*, quod editt. praebent. 20. Ingeniosissima est Markl. emendatio: *Hic coeno bibulo viam gravante* etc., sed paulum aliena a MSC. Vrat.: *scaevi populi vias gravatas*, Sen. *scenis his p. v. gravatas*, Parm. Ven. *saevis* et *senis*, Par. *coeno hic populeo vias gravatas*; v. 21. Vrat. Par. *detinentes, omne.* Legimus igitur:

hic segnes populi vias gravatus
et campis iter omne detinentes;

scriptum fuerat *secnis* pro *segnis.* 27. *uno* servavi ex libris, cf. vero II, 2, 15. v. 59. Vrat. *nisi devie vetarent*, Parm. vitiose — *natarent*, Par. *nisi Lechiae vetarent* (ad marg. *deviae*), Sen. *Conchreae nisi* (i. e. *nisi Cenchreae*). 67. Sen. *et fl;* 68. idem et Vrat. *ulnis*, i. e. *ulvis.* 71. Sen. *et sic talia.* 74. plerique *ripis*, Sen. *et ripis.* 81. scripsi *grates ago strictus atque tanti est*, quod nonnullae editt. habent, Vrat. *structusque*, Par. *strictusque.* 82. Pro *te iubente* Sen. Rom. *iam iubente*, Parm. omittit alterum *te.* 88. omnes libri *ne — obruat.* 99. Heinsium secutus lego *quantus nubila quo coronat Iris*, Vrat. *iris*, Sen. *Iri.* 101. Vrat. *excitus viator.* 151 et seq. *quos.* 159. Vrat. *annuesque*, Gronov. coniecit *abnuesque*, Par. *obviusque*, in marg. *annuet.*

Carm. IV. *Ad Victorium Marcellum epist.* omn. codd. 21. Vrat. Par. *ingeniive*, 31. *actos* et *Eleis*, 42. *queruliquc*, 45. *iuvenis* in libris est; 47. *e* abest. 49. *vitae* libri omnes. 51. Par. *somno geniale.* 57. libr. omn. *sic — pergant.* 66. Vrat.

Sen. *tarde.* 72. Markl. secutus sum; in libris inesse videtur *magna gente dignus es, quem iam* etc. 76. *gloria* omn. libri. 79. Vrat. *Vesuius,* 85. *infata;* Markl. coniecit: *procul ista tibi sint fata, Teate.* 94. Par. Rom. *cantatur.* 102. Vrat. *tirintius*, haud displicet Grotii coniect: *nec enim retinentius almae pectus amicitiae.*

Carm. V. Vrat. *ode lyrica;* Par. Parm. *carmen lyricum ad Sept. Sev.* v. 9. reposui *veris*, quod plerique libri exhibent, fortasse *vere*, Par. habet *vero.* 24. Vrat. Sen. Par. *peramavit*, scripsi cum Markl. *decoravit.* 37. Sen. *nec mira.* 38. *vadosae* ex libri restitui. 42. Sen. Par. *raro*, quae vox in Vrat. deest. 43. Par. *universos.* 48. *deceant* servavi, 49. *frementi* et *hilaris* ex libris restitui. 60. Vrat. Par. *ingeminas*, Sen. *ingemina.*

Carm. VI. Cf. F. Handium, qui hoc carmen edidit et uberrimis commentariis instruxit singulari libello, Ienae MDCCCXLIX. — *Novii Vind.* retinuimus ex codd. (Salisb. Vrat.), alii *Nonii*, editt. solum *Vindicis* nomen exhibent. 6. Vrat. *a sole*, *sol* significat regiones calidiores. 13. Vrat. *loci.* 19. libri vitiose *genitumque habitumque*, *genius* significat *laetitia, deliciae, suavitates.* 23. Vrat. editt. *agnoscere.* 28. *iussum*, omisso *est.* 30. *illi* cum Handio, qui etiam vocis *desidia* notionem explicuit. 40. Vrat. *feres.* 43. *hoc spatio* cum Aldina, codd. *ac spatium* et *ac spatio.* 48. *solidus* recepi; Handius: „fortasse scripsit poeta *nec validus Brontes.*" 53. *qualis et* codd. „Markl. coniectura *ab Oetaeis* ne elegantiae quidem specie commendatur." Hand. 55. libri *mitis vultus*, nescio an *mitis vultu* legendum sit. *Hortatur* servandum est interpunctione mutata. 57. retinuimus antiquam lectionem; Markl. coniecturam non necessariam uberius refutavit Handius. 69. haud male Vrat. edit. pr. *examine laudum.* 74. libri *timuit.* 87. Vrat. Ald. *ornabat.* 98. temere coniecerat Markl. *tempora.* 105. *Scythiaeve* libri omnes.

Carm. VII. v. 1. Vrat. Par. *satiata*, Sen. *spatiata.* 11. vulg. *nunc* revocavi, fortasse legendum est: *nunc, maior sitis est, bib.* 46. Vrat. Par. Parm. *tuleras.*

Carm. VIII. Vrat. *gratulatio ad Iul. Menecr.*, Par. *ad I. M. ob prolem;* Parm. *congratulatio* etc. 15. *tremit* in libr., *fremit* ex Heinsii coniect. 19. Par. Vrat. *promisit.* 24. Vrat. editt.

mutata, Heinsius coniecit *multata* vel *mutilata*, quod frigidius est. 40. libri *cantu signare.* 61. Par. Parm. Rom. *plena.*

Carm. IX. *Risus Saturn. ad Plot. Gr.;* Vrat.: *Hendecasillabi ad P. G.* 13. *olent* cum Markl. 17. *sequentis* in libris. 24. *caesis* servandum putavi, 36. *oxyporumve*, 40. *olentes*, quod est in editt.

LIB. V.

Ad Abascantium. pars nulli etc. scripsimus omissis verbis *est et*, quae etiam in Vrat. Par. desunt. *otiosus* legitur in Vrat. et optime convenit.

Carm. I. Parm.: *epicedion in Priscillam Abascantii uxorem.* 17. constanter libri *volucris*, Vrat. *volveris* mendose. 19. omnes *nigra.* 32. *haec*, quod Markl. in textum recepit, abest a codd. 35. Vrat. *exsatiata.* 45. plerique *nuptumque*, cf. quod iudicat Weberus de posterioris aetatis poetarum usu; in Vrat. collat. Sillig. nihil notatum est, Handiana *nuptuque.* 52. Vrat. Par. *falsoque.* 76. Vrat. Par. Capil. *vanamque*, Markl. *navamque*, vulg. *rarumque*, cf. III, 3, 106. — 81. optima Markl. emendatio *quid auster* iam in Capil. legitur, ceteri vitiose *arctos.* 83. codd. *iubatis*, Ald. *subactis.* 84. *pondus* recte habet, Vrat. *ipsis*, Par. *ips̄*, literis transpositis. 91. Vrat. Capil. *refugo.* 92. Par. Capil. Parm. *laceras*, *lacer* est *sparsus*, Vrat. *lassas.* 93. Vrat. Par. *fumosa.* 95. ex emendatione Salmasii. 110. et 111. Heinsium secutus sum *certe* et *affuso* scribentem, libri *cenae* et *effuso.* 117. pler. *cunctata.* 127. Capil. *pauca.* 129. Vrat. Par. *durata*, quod etiam ferri potest, nam *et* est *et adeo.* 132. *in nube*, praepos. in nonnullis libris abest. 134. *vibrantem* ex libris restitui. 141. Vrat. *proturbet*, quod non displicet. 164. Vrat. *lumina*, Sen. *limina.* 170. Vrat. Sen. *error*, Capil. *horror.* 176. Capil. Par. *unanimem.* 177. libri *possim.* 181. *moesti* cum Markl. scripsi, Parm. *moestis*, Vrat. *montis.* 188. Vrat. Par. Capil. *videri*, Sen. Ven. *iuberi.* 190. *niteat* — *signet* ex libris. 205. fortasse *erectae* vel *rectae* scribendum est, Vrat. *erectae*, Capil. Parm. *recte.* 207. *mirandaque*, omnes libri consentiunt. 213. Vrat. *Palae stinis;* 214. Vrat. Par. *et altis.* 220. Markl. secutus scripsi *sordis*, in libr. *noctis.* 221. *fudere* in

libr. testante Gronov., Vrat. *fundente.* **222.** *nascitur* in libr. **229.** Par. *intrare.* **231.** Vrat. Capil. Parm. *spirat*, Par. *sepit.* **241.** Capil. Par. *atque alio.* **256.** Vrat. Parm. *laxare;* Cap. Par. *aperire.*

Carm. II. Vrat. Parm. *laudes Crispini Vectii* (*Vettii*) *Bolani* (*Dôlani*) *filii;* Par. *protrepticon ad Crisp.* Capil. *ad Crisp.* v. **3.** *et — velluntur*, **4.** *guttas*, **11.** *etiamne* libri habent; Par. Capil. *propinquis*, Vrat. *propinqui.* **18.** lectio vulg. *trabeaque Remi* non multum abhorret a plerorumque librorum signis: *trabeque et r*ę*mis*, vel *trabeaeque remis* (Sen.); *nec* recte, nam Vrat. *ac.* **21.** Vrat. Par. *iugera.* **27.** Par. *te.* **39.** *exerto*, libri hab. *exorto*, vulg. *extorto; exerto* est *aperto* oppos. *fraudibus.* **54.** Vrat. *negantem*, Par. *natantem*, scripsi *nigrantem.* **58.** libri *tibi talia*, emend. Markl. *bibe talia.* **61.** *alio* ex libris, Sen. *altum mol.* **63.** Vrat. Parm. *tenor*, Markl. ex coniect. *decor.* **68.** Vrat. *corripuit.* **74.** libri *tenens*, quod Barthius emendavit in *timens*, etiam seq. v. *modos*, quamquam Vrat. *domos*, Sen. *domum* habet. **81.** Vrat. *libet*, ceteri *iuvat;* Vrat. Capil. *mestoque precatu.* **102.** *vibraret* optime in libris. **108.** libri: *Dardaniusque senex*, quod obscurius. **110.** nonnulli *tenebat*, pari errore ut v. **74.** **110.** Vrat. Par. *nec te*, Cap. *et;* Markl. *pro te.* **113.** *in* ex libris restitui. **115.** Vrat. Rom. Ven. *tendentem cursum*, Cap. Parm. *prendentem.* **116.** Par. Cap. *minantem.* **117.** *armatumque* omn. libri. **120.** *puer flagr.* pro *patri* ex Markl. coniect. non displicet. **121.** libri *leviore*, emend. Gronov. *breviore.* **123.** recepi Markl. emendationem *versantem — turmas*, libri fere omnes *vexantem — metas*, quod a Parthenopaeo Thebas obsidente alienum est. **129** seq. Markl. secutus sum. Cap. *flectet — quatet.* **130.** Vrat. *quis tibi.* **131.** Vrat. *nubigeras — arma*, *arma* etiam in Par. **134.** Vrat. Par. *armis.* **137.** Par. *gurgite*, pler. *umbroso.* **145.** *vigiles* ex Markl. coni., Vrat. *vitae*, Par. *intas; aspicis* in libris. **149.** Par. *vibrata*, Vrat. *tibraca*, unde bene emendatum est *thoraca.* **152.** libri *optate.* **153.** clare in libris *vias.* **154.** *ipse* et *si* in libr., **160.** *questus.* **166.** plerique libri *cingitque* vel *cingetque*, Parm. *cingi.* **171.** Cap. *intrat*, id. **179.** *includeret.*

Carm. III. *Epicedion in patrem; suum* a nonnullis libris omissum est. **3.** Cap. Par. *movere*, Vrat. *moveri.* **10.** *certe* ser-

vandum erat. **12.** *verso* et *praeduxit* scripsi Heinsium secutus. **35.** libri *hebetante*, Markl. coni. *trepidante*, Amit. *labante*. **38.** libri nostri *stellatus*, vulg. *solatus*, neutrum quid significet perspicio. **41—46.** missis Markl. coniecturis ubique optimorum librorum vestigia secutus scripsi *hic ego, si tibi, decerpat* (Cap.), *inserui*, *loci*, *sed*, *sume et*, *vulnera*. **54.** Vrat. Par. (in margine) *vis nuda virum*. **55.** cum Markl. *campo* dedi, libri *fossa*. **58.** lib. *oculis*, **59.** *praecinerem gemitum*. **61.** lib. *atque tibi moresque*, quod haud facile intelligitur. **64.** Par. *saeva*, Vrat. *aena*. **69.** omnes *aliis*, praeterea Cap. *maior forte*. **71.** libri *nec mihi*, **77.** *supremo*. **79.** Par. *servire*. **80.** Vrat. Par. *morte*. **83.** Vrat. *rauco* pro *trunco*, **85.** *funere*. **86.** nostri libri *dixit*. **88.** *foeda* cum Markl. vulg. *fissa*, Vrat. Par. *fida*, uterque **90.** *plangat*. **92.** scripsimus *labor — campos* ex libris. **94.** *cura lyrae* ex Gronov. coniect., omnes libri hoc loco vitiosi sunt. **96.** libri *domos*. **104.** librorum auctoritate rescripsi:

Excere semirutos de subito pulvere vultus,
Parthenope, crinemque afflato monte sepulti etc.

quod habet Vrat. *sepultum*, non convenit, neque displicet Heinsii *adustum* vel Markl. *adesum*. **109.** Vrat. Par. *fama*, Parm. famae. **110** *tenens* recepi et *probabas* ex codd., utrumque probum est et latinum. **112.** *praestrinxit*, quod vulgo legitur, expresse in Par,, Vrat. et Parm. *praestat sed*, unde fecit Markl. *pressit sua*. **125.** Par. Cap. *pendet in*. **129.** scribendum est cum codd. *maior at inde suum longo probat ordine vitae* — sequitur lacuna, et in versu, qui sequi debebat, legebatur sine dubio primo loco *Parthenope*. **133.** *atque ibi;* ut vox *ibi* (Neapoli) facilius intelligatur, versus **130—132** (*Maeonidem — falsi*) uncis includi possunt. **135.** *festina sed ut dux*, quae sunt in libris, recte expulsa sunt. **138.** *pugnae* restitui. **153.** retinui *Ibycus*, lib. *obsitus* vel *oblitus*. **154.** libri *saltusque ingressa viriles* et *Chalcide*. **161.** *versibus* ex libris. **166.** Capil. *spectatrix*. **170.** Vrat. *ad te permissus*, Cap. *permixtus*. **171.** Vrat. *domos*. **181.** libri vitiose *monstatis aliis* vel *— halis*, **182.** Parm. *auguribus*, ceteri *auguriis*. **183.** ordinem verborum servavimus secundum libros. **194.** Vrat. *stringebat*. **202.** *concipis* et *fulmina* cum Markl. scripsi, libri *concinis* et *flumina*. **209.** Vrat. *inotaque*

i. e. *ignota* pro *lustrata*. **211.** secutus Gronov. *tantum* et *quam vos debere* (Capil.) scripsi; Domitii lectio *quantum ostendere* est in Par.: *quātū ostēdere*. **219.** *qualis et ille dies qua* in libris legitur. **222.** *athletes* Markl. **231—34.** Markl. secutus sum, quum quae libri tradunt nec intelligere nec extricare queam. **251.** Cap. *index*. **252.** Par. Vrat. *tristem*. **258.** Vrat. Cap. *labe*, **263.** *novit*. **272.** ex Vrat. restitui, id. **277.** *aeternaque*.

Carm. IV. v. **8.** restitui ex Vrat. *revisunt* sensu neutro accipiendum; **10.** *spargit*, Vrat. *sparsit* et v. **14.** *at nunc heus*. **19.** Cap. Parm. *levior*, Vrat. *leviter*.

Carm. V. Inperfectum hoc carmen a Statio relictum esse recte monet Markl. **14.** *carmina* revocavi, Vrat. *cineremque — crimina*. **18.** Cap. *ligatum*. **20.** quum codd. pro *flammas* habeant *malas*, Wakefieldus correxit: *carpere crudelem vidit lanugine malas*. **24.** in libris lacuna est (*in* .... *ter*), quam Gronovius explevit: *hoc quoque dum nitor*, *ter d.*; etiam v. **27.** lacuna in libris est, quam Domitius explere voluit: *orsa dolor prohibet*, *atque*. **31.** Vrat. *ramis nec eburno pollice ch.* et **33.** *scindo*, quod utrumque probum videtur. **43.** *vulneribus quae summa* recte Weberus ex Vrat. restituit. **45.** nolui cum Markl. mutare librorum verba optima: *reddite opem saevasque exsolvite grates*, et in seqq. vestigia Vrat. et Capil. secutus scripsi:

Nimirum nunc vestra domus ego funera moestus
Increpitans nunc damna dolens aliena repono
Infelix lacrimas et tristia carmina solvo.

In libris pro *solvo* est *serva*. **52.** Vrat. *moestum*. **66.** libri *puppe*, Heinsius *pube;* **68.** *nimium* ex Markl. coniect., Vrat. *summum*. **70.** *adspexi*, quod in libris est, non mutandum, pariter **71.** *poscentemque*. **73.** clare habet Cap. *artus;* **75.** *ingratus* omnes libri. **80.** Vrat. *Concupii* (Cap.) *primo gemitum qui protinus Inplicuit fixitque mihi*, Capil. *inplevit;* ego scripsi: *non cupii; primo genitum qui protinus ortu Inplicui fixique mihi, cui verba sonosque monstravi*, *questusne et vulnera caeca resolvam?* i. e. ego qui inplicui, fixi, monstravi, nonne questus resolvam? Nempe v. **82** omnes libri *vulnera resolvam* et in Vrat. *questus* ... deficiente *ne*. **83.** Markl. secutus sum, Vrat. *blandoque sinu*.

Ad *Achilleida* emendandam codices, quibus usus sum, hi sunt:

1) *Parisiensis*, n. 8051, olim Puteanus. Continet 65 foliis Thebaida et Achilleida inde a p. 59., duabus in quavis pagella columnis, paucissimis scribendi compendiis, membrana flavescente, literis per se satis distinctis, sed temporis iniuria iamiam evanescentibus; ex omnibus, qui in bibliotheca Par. asservantur, Achilleida continentibus libris optimus videtur Hasio, qui collationem fecit, et saeculo decimo scriptus.

2) *Gudeani* duo membran. fol. n. 52 et 54, Thebaida et Achilleida complectentes; collationem fecit Lenzius.

3) cod. *Rossianus* (Parmensis), cuius lectiones cum Lenzio communicavit Andresius, abbas Parm., scriptus est a. 1368, continet Theb. et Achill.

4) cod. *Dresdensis*, membr. in 4° min., foliis XXIV prioribus Statii Achilleida, posterioribus vero XXVI Claudiani raptum Proserpinae complectens; nitide descriptus saeculo XIV; contulit cum Bipontina Passovius.

5) cod. *Oldenburgensis* chartac. fol., continet una Terentium, scriptus ut ex numero Terentio adpicto colligi potest, a. 1447, ex Italia in bibliothecam Oldenburg. delatus huius saeculi initio, cf. Beckii commentt. societ. phil. Lips. Vol. I, p. 370.

6) cod. *Dommerichii*, vide progr. Dommerichii, Wolfenbuttelae 1758.

7) cod. *Ratisbonensis* fol. LX, membr. saec. XIV.

8) cod. *Erfordensis* membr. saec. XIV. scriptus, collatio a Lenzio facta.

9) cod. *Helmstadiensis* saec XV., lectionis varietatem a Wernsdorfio collectam exemplari suo adscripsit Handius.

11) cod. *Herelianus* (Herelii prof. olim Erfordensis), varias lectiones transscripsit Handius.

Quum alienum sit ab huius editionis ratione magnam librorum, quos nominavi, varietatem et discrepantiam enumerare, ad ea modo loca quid libri exhibeant notavimus, ubi vel a verbis editionis Bipontinae, quae ubique fere consentit cum Gronoviana, recessimus, vel ubi codd. lectionibus medelam aliquam et emendationem subesse putavimus.

Lib. I. v. 19. plerique libri *praeludat*, aliquot *praesudet*. 31. *mirentur*, alii *paratur*. 68. omnes *heuheu*, pro *pelagoque* Par. Ratb. Gud. *coeloque*. 78. fere omnes *rector*. 97. nonnulli *conata — labores*. 104. *loci* cf. Gron. diatr. p. 391.— 110. Par. Ratb. Gud. 2. *locum*. 123. Par. *notaque*, falso ut videtur, cf. Gron. diatr. p. 510. — 129. plerique *non* = *nonne*. 148. libri fere omnes *tenuesque*, unus *teneres*. 149. *olim et ferre* scripsi, Par. habet: *olim efferre minas avideque audire solebat*, quod illud *et* recte legi probat. 154. in libris collocata sunt verba *et semel c. fl.* 176. duo *dispar* pro *longe*, quod glossema est. 179. nonnulli *spumantes*, plerique *novavit*. 185. quatuor *mulcet;* Par. Gud. 2. *attonitae varia oblectamina nectens*. 196. nonnulli *blandusque*, alii omittunt *se*. 202. *Macedum*, cf. silv. IV, 6, 106 et Handium ad h. l. 219. placet *ventosne*, quod in tribus codd. inveni, etiam v. anteced. nonnulli *natumne*. 231. emendavi *toto quae fulserat*. 249. *omnia versat*. 252. Par. *tulisset*. 278. alii *temptat*, alii *captat*. 300. pro *exempta* alii *excepta* vel *erepta*, et *pacetur* pro *placetur*. 306. Par. Gud. 1. Ratb. Erford. *inpulsam* sc. *lucem*. 328. Gronovius *inplexos* legendum esse censet. 409. recte quatuor codd. *admotae*. 414. libri *domat*, de *Temese* vide Silv. I, 1, 42. — 463. deest in nonnullis Barthii libris, in nostris legitur. 466. omnes fere *contempsit*. 481. *praestrinxerit* legendum est, nam erat invulnerabilis. 484. omnes fere vitiose *pallentes*, duo *palantes*, nescio an *Pallenes* legendum sit, cf. silv. IV, 2, 56. 536. *umissis* ex libris; unus Barthii codex *emissis*, quod Weberus recepit. 540. omnes *si tua cura trahat*. 541. Par. Ratb. *aversae*, quod Barthius voluit. 543. quatuor *facundum*. 611. in libris *squalentia*, *pallentia*, *fallacia*. 638. aliquot *urgentia*, Rtb. *verentia* q. e. *urentia*.

Lib. II. 6. Par. alii *e celsa*. 37. nonnulli *terunt*, quod recepi. 48. plerique *his*. 56. pro *quaeras* omnes habent *nomina forte*, quod etiam Dubnerum verum ducit tenorem orationis a v. 56 incipiens. 73. tres *muto*, etiam a Gronovio diatr. p. 157 commendatum. 107. hic versus in omnibus nostris libris deest; post *bello* aposiopesis statuenda est. 114. in meis codd. *iunctos*, quod Dubn. affert, non inveni. 117. an *inrevocanda?* 120. nostri libri *aure trahentem*. 137. *his decor et* ex libris scripsi. 150. *Hennaeas* cf. Gronov. diatr. p. 582 et not.

179. fere omnes libri *caelatum pugnas.* 191. omnes *simili se.* 197. cf. Gron. diat. p. 305. 260. Par. Gud. *noles.* 308. omnes *et longo Scyros dis-(de) cedere ponto.* 354. Par. Ratb. *inlicitis genialia rumpi.* 379. inveni *his primum armis tendisse lacertos* et — *his arma primum tendisse lacertis.* 382. Par. Gud. 1 *reptantibus.* 384. omnes *cibos*, duo *hausisse.* 386. Par. Ratb. *lupae.* 418. Par. Gud. Ratb. Dresd. *contum.* 451. nostri omnes *biformes*, nonnulli *placare.* 453. versus spurius *aura silet, puppis currens ad litora venit* adscriptus est in Erford. Ratb. Dresd. Domm.; unus *haec ait, et puppis* etc.

P. PAPINII STATII

SILVARUM

LIBRI V.

TITULI SINGULORUM CARMINUM.

LIB. V.

P. PAPINII STATII
SILVARUM
LIBER I.

AD STELLAM.

Diu multumque dubitavi, Stella iuvenis optime et in studiis nostris eminentissime qua parte voluisti, an hos libellos, qui mihi subito calore et quadam festinandi voluptate fluxerunt, quum singuli de sinu meo prodiissent, congregatos ipse dimitterem. Quid enim? oportet huius quoque auctoritate editionis onerari, quod adhuc pro Thebaide mea, quamvis me reliquerit, timeo? Sed et Culicem legimus et Batrachomyomachiam etiam agnoscimus; nec quisquam est illustrium poetarum, qui non aliquid operibus suis stilo remissiore praeluserit. Quid? quod haec serum erat continere, quum illa vos certe, quorum honori data sunt, haberetis. Sed apud ceteros necesse est multum illis pereat ex venia, quum amiserint, quam solam habuerunt, gratiam celeritatis. Nullum enim ex illis biduo longius tractum, quaedam et singulis diebus effusa; quamvis metuo, ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent. Primus libellus sacrosanctum habet testem: sumendum enim erat a Iove principium. Ceterum hos versus, quos in equum maximum feci, indulgentissimo imperatori postero die, quam dedicaverat opus, tradere iussus sum. Potuisti illud, dicet aliquis, et ante vidisse. Respondebis illi tu, Stella carissime, qui epithalamion tuum, quod mihi iniunxeras, scis biduo scriptum. Audacter mehercle; sed tamen CCLXXVII hexametros habet. Et fortasse tu pro collega mentieris. Manlius certe Vopiscus, vir eruditissimus et qui praecipue vin-

dicat a situ literas iam paene fugientes, solet ultro quoque nomine meo gloriari, villam Tiburtinam suam descriptam a nobis uno die. Sequitur libellus Rutilio Gallico convalescenti dedicatus, de quo nihil dico, ne videar defuncti testis occasione mentiri. Nam Claudii Etrusci testimonium est, qui balneolum a me suum intra moram coenae recepit. In fine sunt Kalendae Decembres, quibus utique creditur: noctem enim illam felicissimam habent et voluptatibus publicis inexpertam.

I. EQUUS MAXIMUS DOMITIANI.

Quae superinposito moles geminata colosso
Stat Latium complexa forum? Caelone peractum
Fluxit opus? Siculis an conformata caminis
Effigies lassum Steropem Brontemque reliquit?
An te Palladiae talem, Germanice, nobis
Effinxere manus, qualem modo frena tenentem
Rhenus et attoniti vidit domus ardua Daci?
Nunc age, fama prior notum per saecula nomen
Dardanii miretur equi, cui vertice sacro
Dindymon et caesis decrevit frondibus Ida.
Hunc neque discissis cepissent Pergama muris,
Nec grege permixto pueri innuptaeque puellae,
Ipse nec Aeneas nec magnus duceret Hector.
Adde, quod ille nocens saevosque amplexus Achivos;
Hunc mitis commendat eques. Iuvat ora tueri
Mixta notis belli placidamque gerentia pacem.
Nec veris maiora putes; par formá decorque,
Par honor. Exhaustis Martem non altior armis
Bistonius portat sonipes magnoque superbit
Pondere, nec tardo raptus prope flumina cursu
Fumat et ingenti propellit Strymona flatu.
Par operi sedes. Hinc obvia limina pandit,
Qui fessus bellis assertae munere prolis
Primus iter nostris ostendit in aethera divis.
Discitur e vultu, quantum tu mitior armis,
Qui nec in externos facilis saevire furores
Das Cattis Dacisque fidem. Te signa ferente

Et minor in leges iret gener et Cato castris.
At laterum passus hinc Iulia tecta tuentur,
Illinc belligeri sublimis regia Pauli.
Terga pater blandoque videt Concordia vultu.
    Ipse autem puro celsum caput aere septus
Templa superfulges et prospectare videris,
An nova contemptis surgant palatia flammis
Pulchrius, an tacita vigilet face Troicus ignis
Atque exploratas iam laudet Vesta ministras.
Dextra vetat pugnas; laevam Tritonia virgo
Non gravat et sectae praetendit colla Medusae,
Ceu stimulis accendit equum. Nec dulcior usquam
Lecta deae sedes, nec si, pater, ipse teneres.
Pectora, quae mundi valeant evolvere curas,
Et quis se totis Temese dedit hausta metallis,
It tergo demissa chlamys. Latus ense quieto
Securum; magnus quanto mucrone minatur
Noctibus hibernis et sidera terret Orion.
    At sonipes habitus animosque imitatus equestres
Acrius attollit vultus cursumque minatur;
Cui rigidis stant colla iubis vivusque per armos
Impetus et tantis calcaribus ilia late
Suffectura patent. Vacuae pro cespite terrae
Aerea captivi crinem terit ungula Rheni.
Hunc et Adrasteus visum extimuisset Arion,
Et pavet adspiciens Ledaeus ab aede propinqua
Cyllarus. Hic domini numquam mutavit habenas
Perpetuus frenis, atque uni serviet astro.
    Vix sola sufficiunt, insessaque pondere tanto
Subter anhelat humus; nec ferro aut aere laborat,
Sed genio, teneat quamvis aeterna crepido,
Quae superingesti portaret culmina montis
Coeliferique attrita genu durasset Atlantis.
Nec longae traxere morae. Iuvat ipsa labores
Forma dei praesens, operique intenta iuventus
Miratur plus posse manus. Strepit ardua pulsu
Machina: continuo septem per culmina multus
It fragor et magnae vincit vaga murmura Romae.

Ipse loci custos, cuius sacrata vorago
Famosusque lacus nomen memorabile servant,
Innumeros aeris sonitus, et verbere crudo
Ut sensit mugire forum, movet horrida sancto
Ora situ meritaque caput venerabile quercu.
Ac primum ingentes habitus lucemque coruscam
Expavit maioris equi terque ardua mersit
Colla lacu trepidans; laetus mox praeside viso:
'Salve, magnorum proles genitorque deorum,
Auditum longe numen mihi! Nunc mea felix,
Nunc veneranda palus, quum te prope nosse tuumque
Inmortale iubar vicina sede tueri
Concessum. Semel auctor ego inventorque salutis
Romuleae: tu bella Iovis, tu proelia Rheni,
Tu civile nefas, tu tardum in foedera montem
Longo Marte domas. Quod si te nostra tulissent
Saecula, temptasses me non audente profundos
Ire lacu; sed Roma tuas tenuisset habenas.'
Cedat equus, Latiae qui contra templa Diones
Caesarei stat sede fori; — quem traderis ausus
Pellaeo, Lisyppe, duci, mox Caesaris ora
Aurata cervice tulit! — Vix lumine fesso
Explores, quam longus in hunc despectus ab illo.
Quis rudis usque adeo, qui non, ut viderit ambos,
Tantum dicat equos, quantum distare regentes?
Non hoc imbriferas hiemes opus aut Iovis ignem
Tergeminum, Aeolii non agmina carceris horret
Annorumve moras: stabit, dum terra polusque,
Dum Romana dies. Huc et sub nocte silenti,
Quum superis terrena placent, tua turba relicto
Labetur coelo miscebitque oscula iuxta.
Ibit in amplexus natus fraterque paterque
Et soror; una locum cervix dabit omnibus astris.
Utere perpetuum populi magnique senatus
Munere. Apelleae cuperent te scribere cerae,
Optassetque novo similem te ponere templo
Atticus Elaei senior Iovis; et tua mitis
Ora Taras, tua sidereas imitantia flammas

Lumina contempto mallet Rhodos aspera Phoebo.
Certus ames terras et quae tibi templa dicamus,
Ipse colas, nec te coeli iuvet aula, tuosque
Laetus huic dono videas dare tura nepotes.

II. EPITHALAMION STELLAE ET VIOLANTILLAE.

Unde sacro Latii sonuerunt carmine montes?
Cui, Paean, nova plectra moves humeroque comanti
Facundum suspendis ebur? Procul ecce canoro
Demigrant Helicone deae, quatiuntque novena
Lampade solennem thalamis coeuntibus ignem
Et de Pieriis vocalem fontibus undam.
Quas inter vultu petulans Elegia propinquat,
Celsior assueto, divasque hortatur et ambit
Alternum fultura pedem, decimamque videri
Se cupit et medias fallit permixta sorores.
Ipsa manu nuptam genitrix Aeneia ducit
Lumina demissam et dulci probitate rubentem;
Ipsa toros et sacra parat cinctuque Latino
Dissimulata deam, crinem vultumque genasque
Temperat atque nova gestit minor ire marita.
Nosco diem causasque sacri. Te concinit iste —
Pande fores! — te, Stella, chorus; tibi Phoebus et Evan
Et de Maenalia volucer Tegeaticus umbra
Serta ferunt. Nec blandus Amor, nec Gratia cessat
Amplexum niveos optatae coniugis artus
Floribus innumeris et olenti spargere nimbo.
Tu modo fronte rosas, violis modo lilia mixta
Excipis et dominae niveis a vultibus obstas.
Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
Vellere, quo Stellae Violantillaeque professus
Clamaretur hymen. Cedant curaeque metusque;
Cessent mendaces obliqui carminis astus;
Fama tace. Subiit leges et frena momordit
Ille solutus amor: consumpta est fabula vulgi,
Et narrata diu viderunt oscula cives.
Tu tamen attonitus, quamvis data copia tantae
Sortis, adhuc optas permissaque numine dextro

Vota paves. Pone o dulcis, suspiria, vates,
Pone, tua est. Licet expositum per limen aperto
Ire, redire gradu: iam nusquam ianitor aut lex
Aut pudor. Amplexu tandem satiare petito, —
Contigit! — et duras pariter reminiscere noctes.
Digna quidem merces, et si tibi Iuno labores
Herculeos, Stygiis et si concurrere monstris
Fata darent, si Cyaneos raperere per aestus.
Hanc propter tanti Pisaea lege trementem
Currere et Oenomai fremitus audire sequentis.
Nec si Dardania pastor temerarius Ida
Sedisses, haec dona forent, nec si alma per auras
Te potius prensum veheret Tithonia biga.
Sed quae causa toros inopinaque gaudia vati
Attulit, hic mecum, dum fervent agmine postes
Atriaque, et multa pulsantur limina virga,
Hic, Erato iucunda, doce. Vacat apta movere
Colloquia, et docti norunt audire penates.
Forte serenati qua stat plaga lactea coeli,
Alma Venus thalamo, pulsa modo nocte, iacebat,
Amplexu duro Getici resoluta mariti.
Fulcra torosque deae tenerum premit agmen Amorum;
Signa petunt, quas ferre faces, quae pectora figi
Imperet; an terris saevire, an malit in undis,
An miscere deos, an adhuc vexare tonantem.
Ipsi animus nondum, nec cordi fixa voluntas.
Fusa iacet stratis, ubi quondam conscia culpae
Lemnia deprensae repserunt vincula lecto.
Hic puer e turba volucrum, cui plurimus ignis
Ore manuque levi numquam frustrata sagitta
Agmine de medio tenera sic dulce profatus
Voce: pharetrati pressere silentia fratres.
'Scis, ut, mater, ait, nulla mihi dextera segnis
Militia; quemcunque hominum divumque dedisti,
Uritur. At quondam lacrimis et supplice dextra
Et votis precibusque viri concede moveri,
O genitrix: duro nec enim ex adamante creati,
Sed tua turba sumus. Clarus de gente Latina

Est iuvenis, quem patritiis maioribus ortum
Nobilitas gavisa tulit, praesagaque formae
Protinus e nostro posuit cognomina coelo.
Hunc egomet tota quondam — tibi dulce — pharetra
Inprobus et densa trepidantem cuspide fixi.
Quamvis Ausoniis multum gener ille petitus
Matribus, edomui victum dominaeque potentis
Ferre iugum, et longos iussi sperare per annos.
Ast illam summa leviter — sic namque iubebas —
Lampade parcentes et inerti strinximus arcu.
Ex illo quantos iuvenis premat anxius ignes,
Testis ego, attonitus quantum me nocte dieque
Urgentem ferat. Haud ulli vehementior umquam
Incubui, genitrix, iterataque vulnera fixi.
Vidi ego et inmiti cupidum decurrere campo
Hippomenem, nec sic meta pallebat in ipsa.
Vidi et Abydeni iuvenis certantia remis
Brachia laudavique manus et saepe natanti
Praeluxi; minor ille calor, quo saeva tepebant
Aequora. Tu veteres, iuvenis, transgressus amores.
Ipse ego te tantos stupui durasse per aestus,
Firmavique animos blandisque madentia plumis
Lumina detersi. Quotiens mihi questus Apollo,
Sic vatem moerere suum! Iam, mater, amatos
Indulge thalamos. Noster comes ille piusque
Signifer armiferos poterat memorare labores
Claraque facta virum et torrentes sanguine campos;
Sic tibi plectra dedit mitisque incedere vates
Maluit et nostra laurum subtexere myrto.
Hic iuvenum lapsus suaque, haud extrema, revolvit
Vulnera. Pro quanta est Paphii reverentia, mater,
Numinis! Hic nostrae deflevit fata columbae.'
    Dixerat; et tenera matris cervice pependit
Blandus et admotis tepefecit pectora pennis.
Illa refert, vultu non aspernata rogari:
'Grande quidem rarumque viris, quos ipsa probavi,
Pierius votum iuvenis cupit. Hanc ego formae
Egregium mirata decus, cui gloria patrum

Et generis certabat honos, tellure cadentem
Excepi fovique sinu; nec colla genasque
Comere nec pingui crinem deducere amomo
Cessavit mea, nate, manus. Mihi dulcis imago
Prosiluit. Celsae procul adspice frontis honorem
Suggestumque comae. Latias metire, quid ultra
Emineat matres; quantum Latonia nymphas
Virgo premit, quantumque egomet Nereidas exto.
Haec et caeruleis mecum consurgere digna
Fluctibus et nostra potuit considere concha;
Et si flammiferas potuisset scandere sedes
Hasque intrare domos, ipsi erraretis, Amores.
Huic quamvis census dederim largita beatos,
Vincit opes animo. Querimur iam Seras avaros
Angustum spoliasse nemus Clymeneaque deesse
Germina nec virides satis illacrimare sorores;
Vellera Sidonio iam pauca rubescere tabo
Raraque longaevis nivibus crystalla gelari.
Huic Hermum fulvoque Tagum decurrere limo,
— Nec satis ad cultus — huic Inda monilia Glaucum
Proteaque atque omnem Nereida quaerere iussi.
Hanc si Thessalicos vidisses, Phoebe, per agros,
Erraret Daphne secura. In litore Naxi
Theseum iuxta foret haec conspecta cubile,
Gnosida desertam profugus liquisset et Evan.
Quod nisi me longis placasset Iuno querelis,
Falsas huic pennas et cornua sumeret aethrae
Rector, in hanc vero cecidisset Juppiter auro.
Sed dabitur iuveni, cui tu, mea summa potestas,
Nate, cupis, thalami quamvis iuga ferre secundi
Saepe neget moerens. Ipsam iam cedere sensi
Inque vicem tepuisse viro.' Sic fata levavit
Sidereos artus thalamique egressa superbum
Limen Amyclaeos ad frena citavit olores.
Iungit Amor laetamque vehens per nubila matrem
Gemmato temone sedet. Iam Tibridis arces
Iliacae; pandit nitidos domus alta penates,
Claraque gaudentes plauserunt limina cygni.

Digna deae sedes nitidis nec sordet ab astris.
Hic Libycus Phrygiusque silex, hic dura Laconum
Saxa virent; hic flexus onyx et concolor alto
Vena mari rupesque nitent, quis purpura saepe
Oebalis et Tyrii moderator livet aheni.
Pendent innumeris fastigia nixa columnis;
Robora Dalmatico lucent satiata metallo.
Excludunt radios silvis demissa vetustis
Frigora, perspicui vivunt in marmore fontes.
Nec servat natura vices. Hic Sirius alget,
Bruma tepet, versumque domus sibi temperat annum.
Exultat visu tectisque potentis alumnae
Non secus alma Venus, quam si Paphon aequore ab alto
Idaliasque domos Erycinaque templa subiret.
Tunc ipsam solo reclinem affata cubili:
'Quonam hic usque sopor vacuique modestia lecti,
O mihi Laurentes inter dilecta puellas?
Quis morum fideique modus? Numquamne virili
Submittere iugo? Veniet iam tristior aetas.
Exerce formam et fugientibus utere donis.
Non ideo tibi tale decus vultusque superbos
Meque dedi, viduos ut transmittare per annos
Ceu non cara mihi. Satis o nimiumque priores
Despexisse procos. At enim hic tibi sanguine toto
Deditus unam omnes inter miratur amatque,
Nec formae nec stirpis egens: nam docta per urbem
Carmina qui iuvenes, quae non didicere puellae?
Hunc et bissenos — sic indulgentia pergat
Praesidis Ausonii — cernes attollere fasces
Ante diem; certe iam nunc Cybeleia novit
Limina et Euboicae carmen legit ille Sibyllae.
Iamque parens Latius, cuius praenoscere mentem
Fas mihi, purpureos habitus iuvenique curule
Indulgebit ebur Dacasque — quae gloria maior? —
Exuvias laurosque dabit celebrare recentes.
Ergo age, iunge toros atque otia deme iuventae.
Quas ego non gentes, quae non face corda iugavi?
Alituum pecudumque mihi durique ferarum

Non renuere greges; ipsum in conubia terrae
Aethera, quum pluviis rarescunt nubila, solvo.
Sic rerum series mundique revertitur aetas.
Unde novum Troiae decus ardentumque deorum
Raptorem, Phrygio si non ego iuncta marito,
Lydius unde meos iterasset Tibris Iulos?
Qui septemgeminae posuisset moenia Romae
Imperii Latiale caput, nisi Dardana furto
Cepisset Martem, nec me prohibente, sacerdos?'
His mulcet dictis tacitumque inspirat honorem
Conubii. Redeunt animo iam vota precesque
Et lacrimae vigilesque viri prope limina questus,
Asteris et vatis, totam cantata per urbem,
Asteris ante dapes, nocte Asteris, Asteris ortu,
Quantum non clamatus Hylas. Iamque aspera coepit
Flectere corda libens et iam sibi dura videri.
Macte toris, Latios inter placidissime vates,
Quod durum permensus iter coeptique laboris
Prendisti portus. Nitidae sic transfuga Pisae
Amnis in externos longe flammatus amores
Flumina demerso trahit intemerata canali,
Donec Sicanios tandem prolatus anhelo
Ore bibat fontes; miratur dulcia Nais
Oscula, nec credit pelago venisse maritum.
Quis tibi tunc alacri coelestum munere claro,
Stella, dies? Quanto salierunt pectora voto!
Dulcia quum dominae dexter conubia vultus
Annuit, ire polo nitidosque errare per axes
Visus. Amyclaeis minus exultavit arenis
Pastor, ad Idaeas Helena veniente carinas.
Thessala nec talem viderunt Pelea Tempe,
Quum Thetin Aemoniis Chiron accedere terris
Erecto prospexit equo. Quam longa morantur
Sidera! Quam segnis votis aurora mariti!
At procul ut Stellae thalamos sensere parari
Latous vatum pater et Semeleius Evan,
Hic movet Ortygia, movet hic rapida agmina Nysa.
Huic Lycii montes gelidaeque umbracula Thymbrae

Et Parnassus honos: illi Pangea resultant
Ismaraque et quondam genialis litora Naxi.
Tunc caras iniere fores, comitique canoro
Hic chelyn, hic flavam maculoso nebrida tergo,
Hic thyrsos, hic plectra ferunt. Hic enthea lauro
Tempora, Minoa crinem premit ille corona.
Vixdum emissa dies, et iam socialia praesto
Omina, iam festa fervet domus utraque pompa.
Fronde virent postes, effulgent compita flammis,
Et pars inmensae gaudet celeberrima Romae.
Omnis honos, cuncti veniunt ad limina fasces,
Omnis plebeio teritur praetexta tumultu;
Hinc eques, hinc iuvenum coetu stola mixta laborat.
Felices utrosque vocant, sed in agmine plures
Invidere viro. Iamdudum poste reclinis
Quaerit Hymen thalamis intactum dicere carmen,
Quo vatem mulcere queat. Dat Iuno verenda
Vincula, et insignes geminat Concordia taedas.
Hic fuit ille dies: noctem canat ipse maritus!
Quantum nosse licet, sic victa sopore doloso
Martia fluminea posuit latus Ilia ripa.
Non talis niveos strinxit Lavinia vultus,
Quum Turno spectante rubet; non Claudia talis
Respexit populos mota iam virgo carina.
Nunc opus, Aonidum comites tripodumque ministri,
Diversis certare modis. Eat enthea vittis
Atque hederis redimita cohors, ut pollet ovanti
Quisque lyra. Sed praecipue qui nobile gressu
Extremo fraudatis opus, date carmina festis
Digna toris. Hunc ipse choro plaudente Philetas
Callimachusque senex Umbroque Propertius antro
Ambissent laudare diem, nec tristis in ipsis
Naso Tomis divesque foco lucente Tibullus.
Me certe non unus amor simplexque canendi
Causa trahit. Tecum similes iunctaeque Camoenae,
Stella, mihi, multumque pares bacchamur ad aras
Et sociam doctis haurimus ab amnibus undam.
At te nascentem gremio mea prima recepit

Parthenope, dulcisque solo tu gloria nostro
Reptasti. Nitidum consurgat ad aethera tellus
Eubois, et pulchra tumeat Sebetos alumna.
Nec sibi sulfureis Lucrinae Naides antris
Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.
Eia age, praeclaros Latio properate nepotes,
Qui leges, qui castra regant, qui carmina ludant.
Acceleret partu decimum bona Cynthia mensem.
Sed parcat Lucina precor. Tuque ipse parenti
Parce, puer, ne mollem uterum, ne stantia laedas
Pectora; quumque tuos tacito natura recessu
Formarit vultus, multum de patre decoris,
Plus de matre feras. At tu, pulcherrima forma
Italidum, tandem merito possessa marito,
Vincla diu quaesita fove. Sic damna decoris
Nulla tibi; longe virides sic flore iuventae
Perdurent vultus, tardeque haec forma senescat.

III. VILLA TIBURTINA MANLII VOPISCI.

Cernere facundi Tibur glaciale Vopisci
Si quis et inserto geminos Aniene penates,
Aut potuit sociae commercia noscere ripae
Certantesque sibi dominum defendere villas,
Illum nec calido latravit Sirius astro,
Nec gravis adspexit Nemees frondentis alumnus:
Talis hiems tectis, frangunt sic inproba solem
Frigora, Pisaeumque domus non aestuat annum.
Ipsa manu tenera fertur scripsisse voluptas.
Tunc Venus Idaliis unxit fastigia succis
Permulsitque comis blandumque reliquit honorem
Sedibus, et volucres vetuit discedere natos.
O longum memoranda dies! quae mente reporto
Gaudia, quam lassos per tot miracula visus!
Ingenium quam mite solo! quae forma beatis
Arte manus concessa locis! Non largius usquam
Indulsit natura sibi. Nemora alta citatis
Incubuere vadis; fallax responsat imago
Frondibus, et longas eadem fugit unda per umbras.

Ipse Anien — miranda fides — infraque superque
Saxeus, hic tumidam rabiem spumosaque ponit
Murmura, ceu placidi veritus turbare Vopisci
Pieriosque dies et habentes carmina somnos.
Litus utrumque domi, nec te mitissimus amnis
Dividit. Alternas servant praetoria ripas
Non externa sibi fluviumve obstare queruntur.
Sestiacos nunc fama sinus pelagusque natatum
Iactet et audaci iunctos delphinas ephebo!
Hic aeterna quies, nullis hic iura procellis,
Numquam fervor aquis. Datur hic transmittere visus
Et voces et paene manus. Sic Chalcida fluctus
Expellunt fluvii, sic dissociata profundo
Bruttia Sicanium circumspicit ora Pelorum.
Quid primum mediumve canam, quo fine quiescam?
Auratasne trabes, an Mauros undique postes,
An picturata lucentia marmora vena
Mirer, an emissas per cuncta cubilia nymphas?
Huc oculis, huc mente trahor. Venerabile dicam
Lucorum senium? te, quae vada fluminis infra
Cernis, an ad silvas quae respicis, aula, tacentes?
Qua tibi tota quies, offensaque turbine nullo
Nox silet et nigros imitantia murmura somnos?
An quae graminea suscepta crepidine fumant
Balnea et inpositum ripis algentibus ignem?
Quaque vaporiferis iunctus fornacibus amnis
Ridet anhelantes vicino flumine nymphas?
Vidi artes veterumque manus variisque metalla
Viva modis. Labor est auri memorare figuras,
Aut ebur aut dignas digitis contingere gemmas,
Quidquid et argento primum vel in aere Myronis
Lusit et enormes manus est experta colossos.
Dum vagor adspectu visusque per omnia duco,
Calcabam necopinus opes. Nam splendor ab alto
Defluus et nitidum referentes aera testae
Monstravere solum; varias ubi picta per artes
Gaudet humus superatque novis asarota figuris.
Expavere gradus. Quid nunc ingentia mirer,

Aut quid partitis distantia tecta trichoris?
Quid te, quae mediis servata penatibus arbor
Tecta per et postes liquidas emergis in auras?
Quo non sub domino saevas passura bipennes?
Et nunc ignaro forsan vel lubrica Nais,
Vel non abruptos tibi demet Hamadryas annos.
Quid referam alternas gemino super aggere mensas
Albentesque lacus altosque in gurgite fontes?
Teque, per obliquum penitus quae laberis amnem,
Marcia, et audaci transcurris flumina plumbo?
An solum Ioniis sub fluctibus Elidis amnem
Dulcis ad Aetnaeos deducit semita portus?
Illis ipse antris Anienus fonte relicto
Nocte sub arcana glaucos exutus amictus
Huc illuc fragili prosternit pectora musco,
Aut ingens in stagna cadit vitreasque natatu
Plaudit aquas; illa recubat Tiburnus in umbra,
Illic sulfureos cupit Albula mergere crines.
Haec domus, Egeriae nemoralem abiungere Phoeben
Et Dryadum viduare choris algentia possit
Taygeta et silvis arcessere Pana Lycaeis.
Quod ni templa darent alias Tirynthia sortes,
Et Praenestinae poterant migrare sorores.
    Quid bifera Alcinoi laudem pomaria vosque,
Qui numquam vacui prodistis in aethera, rami?
Cedant Telegoni, cedant Laurentia Turni
Iugera Lucrinaeque domus litusque cruenti
Antiphatae; cedant vitreae iuga perfida Circes
Dulichiis ululata lupis arcesque superbae
Anxuris et sedes, Phrygio quas mitis alumno
Debet anus; cedant, quae te iam solibus arctis
Antia nimbosa revocabunt litora bruma.
Scilicet hic illi meditantur pondera mores;
Hic premitur foecunda quies virtusque serena
Fronte gravis sanusque decor luxuque carentes
Deliciae, quas ipse suis digressus Athenis
Mallet deserto senior Gargettius horto.
Haec per et Aegeas hiemes Pliadumque nivosum

Sidus et Oleniis dignum petiisse sub astris,
Si Maleae credenda ratis Siculosque per aestus
Sit via. Cur oculis sordet vicina voluptas?
Hic tua Tiburtes Faunos chelys et iuvat ipsum
Alciden dictumque lyra maiore Catillum;
Seu tibi Pindaricis animus contendere plectris,
Sive chelyn tollas heroa ad robora, sive
Liventem satiram nigra rubigine turbes,
Seu tua non alia splendescat epistola cura.
Digne Midae Croesique bonis et Perside gaza,
Macte bonis animi! cuius stagnantia rura
Debuit et flavis Hermus transcurrere ripis
Et limo splendente Tagus. Sic docta frequentes
Otia, sic omni detersus pectora nube
Finem Nestoreae precor egrediare senectae.

IV. SOTERIA RUTILII GALLICI.

Estis, io, superi, nec inexorabile Clotho
Volvit opus. Videt alma pios Astraea Iovique
Conciliata redit, dubitataque sidera cernit
Gallicus. Es caelo, dis es, Germanice, cordi,
Quis neget? Erubuit tanto spoliare ministro
Imperium fortuna tuum. Stat proxima cervix
Ponderis inmensi damnosaque fila senectae
Exuit atque alios melior revirescit in annos.
Ergo alacres, quae signa colunt urbana, cohortes,
Inque sinum quae saepe tuum fora turbida questu
Confugiunt, leges urbesque ubicumque togatae,
Quae tua longinquis inplorant iura querelis,
Certent laetitia, nosterque ex ordine collis
Confremat, et sileant peioris murmura famae!
Quippe manet longumque aevo redeunte manebit,
Quem penes intrepidae mitis custodia Romae.
Nec tantum induerint fatis nova saecula crimen,
Aut instaurati peccaverit ara Terenti.
Ast ego nec Phoebum, quamquam mihi surda sine illo
Plectra, nec Aonias decima cum Pallade divas,
Aut mitem Tegeae Dircesve hortabor alumnum;

Ipse veni viresque novas animumque ministra,
Qui caneris; docto nec enim sine numine tantus
Ausoniae decora ampla togae centumque dedisti
Iudicium mentemque viris. Licet enthea vatis
Excludat Pimplea sitim, nec conscia detur
Pirene, largos potior mihi gurges in haustus,
Qui rapitur de fonte tuo, seu plana solutis
Quum struis orsa modis, seu quum tibi dulcis in artem
Frangitur et nostras curat facundia leges.
Quare age, si Cereri sua dona merumque Lyaeo
Reddimus, et dives praedae tamen accipit omni
Exuvias Diana tholo captivaque tela
Bellipotens; nec tu —, quando tibi, Gallice, maius
Eloquium, fandique opibus sublimis abundas, —
Sperne coli tenuiore lyra. Vaga cingitur astris
Luna, et in oceanum rivi cecidere minores.
Quae tibi sollicitus persolvit praemia morum
Urbis amor? Quae tum patrumque equitumque notavi
Lumina et ignarae plebis lugere potentes?
Non labente Numa timuit sic curia felix,
Pompeio nec celsus eques, nec femina Bruto.
Hoc illud: tristes invitum audire catenas,
Parcere verberibus, nec qua iubet alta potestas
Ire, sed armatas multum sibi demere vires,
Dignarique manus humiles et verba precantum,
Reddere iura foro, nec proturbare curules
Et ferrum mulcere toga. Sic itur in alta
Pectora, sic mixto reverentia fidit amori.
Ipsa etiam cunctos gravis inclementia fati
Terruit et subiti praeceps iuvenile pericli,
Nil cunctante malo. Non illud culpa senectae, —
Quippe ea bissenis vixdum orsa excedere lustris —
Sed labor intendens animique in membra vigentis
Imperium vigilesque suo pro Caesare curae,
Dulce opus. Hinc fessos penitus subrepsit in artus
Insidiosa quies et pigrae oblivio vitae.
Tunc deus, Alpini qui iuxta culmina dorsi
Signat Apollineos sancto cognomine lucos,

Respicit, heu tanti pridem securus alumni!
Praegressusque moras: 'Huc mecum, Epidauria proles,
Huc, alti gaudens: datur aggredienda facultas
Ingentem recreare virum. Teneamus adorti
Tendentes iam fila colos, nec fulminis atri
Sit metus; has ultro laudabit Iuppiter artes.
Nam neque plebeiam aut dextro sine numine cretam
Servo animam. Atque adeo breviter, dum tecta subimus,
Expediam. Genus ipse suis, praemissaque retro
Nobilitas; nec origo latet, sed luce sequente
Vincitur et magno gaudet cessisse nepoti.
Prima togae virtus; illic quoque clarus et ingens
Eloquio; mox innumeris exercita castris
Occiduas primasque domos et sole sub omni
Permeruit iurata manus; nec in otia pacis
Permissum laxare animos ferrumque recingi.
Hunc Galatia vigens ausa est incessere bello,
Hunc quoque perque novem timuit Pamphylia messes
Pannoniusque ferox arcuque horrenda fugaci
Armenia et patiens Latii iam pontis Araxes.
Quid geminos fasces magnaeque iterata revolvam
Iura Asiae? Velit illa quidem ter habere quaterque
Hunc sibi; sed revocant fasti maiorque curulis
Nec promissa semel. Libyci quid mira tributi
Obsequia et missum media de pace triumphum
Laudem et opes tantas? Nec qui mandaverat ausus
Expectare fuit! Gaudet Trasimenus et Alpes
Cannensesque animae; primusque insigne tributum
Ipse palam lacera poscebat Regulus umbra.
'Non vacat Arctoas acies Rhenumque rebellem
Captivaeque preces Veledae et, quae maxima nuper
Gloria, depositam Dacis pereuntibus urbem
Pandere, quum tanti lectus rectoris habenas,
Gallice, fortuna non admirante subisti.
Hunc igitur, si digna loquor, rapiamus iniquo,
Nate, Iovi. Rogat hoc Latiae pater inclitus urbis,
Et meruit, neque enim frustra mihi nuper honora
Carmina patritio pueri sonuistis in ostro.

Si qua salutifero gemini Chironis in antro
Herba, tholo quodcumque tibi Troiana recondit
Pergamus aut medicis felix Epidaurus arenis
Educat, Idaea profert quam Creta sub umbra
Dictamni florentis opem, quoque anguis abundat
Spumatu —: iungam ipse manus atque omne benigne
Virus, odoriferis Arabum quod doctus in arvis
Aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsi.'
Dixerat. Inveniunt positos iam segniter artus
Pugnantemque animam; ritu se cingit uterque
Paeonio, monstrantque simul parentque volentes,
Donec letiferas vario medicamine pestes
Et suspecta mali ruperunt nubila somni.
Adiuvat ipse deos morboque valentior omni
Occupat auxilium. Citius non arte refectus
Telephus Haemonia, nec quae metuentis Atridae
Saeva Machaonio coierunt vulnera succo.
Quis mihi tot coetus inter populique patrumque
Sit curae votique locus? Tamen ardua testor
Sidera teque, pater vatum Thymbraee, quis omni
Luce mihi, quis nocte timor, dum postibus haerens
Assiduus nunc aure vigil nunc lumine cuncta
Auguror; inmensae veluti connexa carinae
Cymba minor, quum saevit hiems, pro parte furentes
Parva receptat aquas et eodem volvitur austro.
Nectite nunc laetae candentia fila, sorores,
Nectite! Nemo modum transmissi computet aevi,
Hic vitae natalis erit. Tu Troica dignus
Saecula et Euboici transcendere pulveris annos
Nestoreosque situs! Qua nunc tibi pauper acerra
Digna litem? Nec si vacuet Mevania valles,
Aut praestent niveos Clitumna novalia tauros,
Sufficiam. Sed saepe deis hos inter honores
Cespes et exiguo placuerunt farra salino.

V. BALNEUM CLAUDII ETRUSCI.

Non Helicona gravi pulsat chelys enthea plectro,
Nec lassata voco totiens mihi numina, Musas;

Et te, Phoebe, choris et te dimittimus, Evan;
Tu quoque muta ferae, volucer Tegeaee, sonorae
Terga premas: alios poscunt mea carmina coetus.
Naidas, undarum dominas, regemque corusci
Ignis adhuc fessum Siculáque incude rubentem
Elicuisse satis. Paulum arma nocentia, Thebae,
Ponite: dilecto volo lascivire sodali.
Iunge, puer, cyathos et enumerare labora
Cunctantemque intende chelyn; discede laborque
Curaque, dum nitidis canimus gemmantia saxis
Balnea, dumque procax myrtis hederisque soluta
Fronte verecundo Clio mea ludit Etrusco.
Ite, deae virides, liquidosque advertite vultus
Et vitreum teneris crinem redimite corymbis,
Veste nihil tectae, quales emergitis altis
Fontibus et visu Satyros torquetis amantes.
Non vos, quae culpa decus infamastis aquarum,
Sollicitare iuvat; procul hinc et fonte doloso
Salmacis et viduae Cebrenidos arida luctu
Flumina et Herculei praedatrix cedat alumni.
Vos mihi, quae Latium septenaque culmina, nymphae,
Incolitis Tibrimque novis attollitis undis,
Quas praeceps Anien atque exceptura natatus
Virgo iuvat Marsasque nives et frigora ducens
Martia, praecelsis quarum vaga molibus unda
Crescit et innumero pendens transmittitur arcu, —
Vestrum opus aggredimur, vestra est, quam carmine molli
Pando, domus. Non umquam aliis habitastis in antris
Ditius. Ipsa manus tenuit Cytherea mariti
Monstravitque artes; neu vilis flamma caminos
Ureret, ipsa faces volucrum succendit amorum.
Non huc admissae Thasos aut undosa Carystos;
Moeret onyx longe, queriturque exclusus ophites,
Sola nitet flavis Nomadum decisa metallis
Purpura, sola cavo Phrygiae quam Synados antro
Ipse cruentavit maculis liventibus Attys,
Quasque Tyrus niveas secat et Sidonia rupes.
Vix locus Eurotae, viridis quum regula longo

Synada distinctu variat. Non lumina cessant,
Effulgent camerae, vario fastigia vitro
In species animosque nitent. Stupet ipse beatas
Circumplexus opes et parcius imperat ignis.
Multus ubique dies, radiis ubi culmina totis
Perforat atque alio sol inprobus uritur aestu.
Nil ibi plebeium; nusquam Temesaea notabis
Aera, sed argento felix propellitur unda
Argentoque cadit labrisque nitentibus instat
Delicias mirata suas et abire recusat.
Extra autem niveo qui margine caerulus amnis
Vivit et in summum fundo patet omnis ab imo,
Cui non ire lacu pigrosque exsolvere amictus
Suadeat? Hoc mallet nasci Cytherea profundo,
Hic te perspicuum melius, Narcisse, videres,
Hic velox Hecate velit et deprensa lavari.
Quid nunc strata solo referam tabulata crepantes
Auditura pilas, ubi languidus ignis inerrat
Aedibus et tenuem volvunt hypocausta vaporem?
Nec si Baianis veniat novus hospes ab oris,
Talia despiciat — fas sit componere magnis
Parva —, Neronea nec qui modo lotus in unda,
Hic iterum sudare neget. Macte, oro, nitenti
Ingenio curaque, puer; tecum ista senescant,
Et tua iam melior discat fortuna renasci.

VI. KAL. DECEMBRES.

Et Phoebus pater et severa Pallas
Et Musae procul ite feriatae:
Iani vos revocabimus Kalendis.
Saturnus mihi compede exsoluta,
Et multo gravidus mero December
Et ridens iocus et sales protervi
Adsint, dum refero diem beatam
[Laeti Caesaris ebriamque noctem].
Vix aurora novos movebat ortus,
Iam bellaria adorea pluebant.
Hunc rorem veniens profudit eurus,

Quidquid nobile Ponticis nucetis
Foecundis cadit aut iugis Idumes,
Quod ramis pia germinat Damascus,
Et quas percoquit Ebosia cannas,
Largis gratuitum cadit rapinis.
Molles caseoli lucunculique,
Et massis Amerina non perustis
Et mustaceus et latente palma
Praegnantes caryotides cadebant.
Non tantis Hyas inserena nimbis
Terras obruit aut soluta Pleias,
Quali per cuneos hiems Latinos
Plebem grandine concutit serenam.
Ducat nubila Iuppiter per orbem
Et latis pluvias minetur agris,
Dum nostri Iovis hi ferantur imbres.
    Ecce autem caveas subit per omnes
Insignis specie decora cultu
Plebes altera, non minor sedente.
Hi panaria candidasque mappas
Subvectant epulasque lautiores;
Illi marcida vina largiuntur:
Idaeos totidem putes ministros.
Orbem, qua melior severiorque est,
Et gentes alis insimul togatas;
Et quum tot populos beata pascas,
Hunc, Annona, diem superba nescis.
I nunc saecula compara, Vetustas,
Antiqui Iovis aureumque tempus:
Non sic libera vina tunc fluebant,
Nec tardum seges occupabat annum.
Una vescitur omnis ordo mensa,
Parvi femina, plebs, eques, senatus;
Libertas reverentiam remisit.
Et tu quin etiam — quis huc vocare,
Quis promittere possit hoc deorum? —
Nobiscum socias dapes inisti.
Iam se, quisquis is est inops, beatus

Convivam ducis esse gloriatur.
Hos inter fremitus novosque luxus,
Spectandi levis effugit voluptas.
Stat sexus rudis insciusque ferri
Et pugnas capit inprobus viriles.
Credas ad Tanaim ferumve Phasin
Thermodontiacas calere turmas.
Hic audax subit ordo pumilonum,
Quos natura brevi statu peractos
Nodosum semel in globum ligavit.
Edunt vulnera conseruntque dextras
Et mortem sibi, qua manu! minantur.
Ridet Mars pater et cruenta virtus,
Casuraeque vagis grues rapinis
Mirantur pumilos ferociores.
Iam noctis propioribus sub umbris
Dives sparsio quos agit tumultus!
Huc intrant faciles emi puellae,
Hic agnoscitur omne, quod theatris
Aut forma placet aut probatur arte.
Hoc plaudunt grege Lydiae tumentes,
Illo cymbala tinnulaeque Gades;
Illic agmina confremunt Syrorum,
Hic plebs scenica quique comminutis
Permutant vitreis gregale sulfur.
Inter quae subito cadunt volatu
Inmensae volucrum per astra nubes,
Quas Nilus sacer horridusque Phasis,
Quas udo Numidae legunt sub austro.
Desunt qui rapiant, sinusque pleni
Gaudent, dum nova lucra comparantur.
Tollunt innumeras ad astra voces,
Saturnalia principis sonantes,
Et dulci dominum favore clamant:
Hoc solum vetuit licere Caesar.
Vixdum caerula nox subibat orbem,
Descendit media nitens arena
Densas flammeus orbis inter umbras,

Vincens Gnosiacae facem coronae.
Collucet polus ignibus nihilque
Obscurae patitur licere nocti.
Fugit pigra Quies, inersque Somnus
Haec cernens alias abit in urbes.
Quis spectacula, quis iocos licentes,
Quis convivia, quis dapes inemptas,
Largi flumina quis canat Lyaei?
Iamiam deficio tuoque Baccho
In serum trahor ebrius soporem.
Quos ibit procul hic dies per annos!
Quam nullo sacer exolescet aevo!
Dum montes Latii paterque Tibris,
Dum stabit tua Roma dumque terris,
Quod reddis, capitolium manebit.

P. PAPINII STATII

SILVARUM

LIBER II.

AD MELIOREM ATEDIUM.

Et familiaritas nostra, qua gaudeo, Melior, vir optime nec minus in iudicio literarum quam in omni vitae colore tersissime, et ipsa opusculorum, quae tibi trado, conditio sic posita est, ut totus hic alter liber meus etiam sine epistola expectetur. Primum enim habet Glauciam nostrum, cuius gratissimam infantiam, et qualem plerumque infelices sortiuntur, apud te complexus amabam. Iam vero tibi huius amissi recens vulnus (ut scis) epicedio prosecutus sum, adeo festinanter, ut excusandam habuerim affectibus tuis celeritatem. Nec nunc eam apud te iacto, qui nosti, sed et ceteris indico; ne quis asperiore lima carmen examinet et a confuso scriptum et dolenti datum, quum paene supervacua sint tarda solatia. Pollii mei villa Surrentina, quae sequitur, debuit a me vel in honorem eloquentiae eius diligentius dici, sed amicus ignovit. In arborem certe tuam, Melior, et psittacum scis a me leves libellos quasi epigrammatis loco scriptos. Eandem exigebat stili facilitatem leo mansuetus, quem in amphitheatro prostratum frigidum erat, sacratissimo Imperatori ni statim traderem. Ad Ursum quoque nostrum, iuvenem candidissimum et sine iactura desidiae doctissimum, scriptam de puero amisso consolationem, super ea, quae ipsi debeo, huic libro libenter inserui, quia honorem eius tibi laturus acceptum. Excludit volumen genethliacon Lucani, quod Polla Argentaria, clarissima uxorum, quum hunc diem forte consecraremus,

inputari sibi voluit. Ego non potui maiorem tanti auctoris habere reverentiam, quam quod laudes eius dicturus hexametros meos timui. Haec qualiacumque sunt, Melior carissime, si tibi non displicuerint, a te publicum accipiant; sin minus, ad me revertantur.

I. GLAUCIAS ATEDII MELIORIS DELICATUS.

Quod tibi praerepti, Melior, solamen alumni,
Inprobus ante rogos et adhuc vivente favilla
Ordiar? abruptis etiamnunc flebile venis
Vulnus hiat, magnaeque patet via lubrica plagae.
Quum iam egomet cantus et verba medentia saevus
Consero, tu planctus lamentaque fortia mavis,
Odistique chelyn surdaque averteris aure.
Intempesta cano: citius me tigris abactis
Foetibus orbatique velint audire leones.
Nec si tergeminum Sicula de virgine carmen
Affluat, aut silvis chelys intellecta ferisque,
Mulceat insanos gemitus. Stat pectore demens
Luctus, et admoto latrant praecordia tactu.
Nemo vetat, satiare malis aegrumque dolorem
Libertate doma. Iam flendi expleta voluptas?
Iamne preces fessus non indignaris amicas?
Iamne canam? Lacrimis en et mea carmina in ipso
Ore natant, tristesque cadunt in verba liturae.
Ipse etenim tecum nigrae solennia pompae
Spectatumque urbi scelus et puerile feretrum
Produxi, saevos damnati turis acervos
Plorantemque animam supra sua funera vidi,
Teque patrum gemitus superantem et brachia matrum
Complexumque rogos ignemque haurire parantem
Vix tenui similis comes offendique tenendo.
Et nunc heu! vittis et frontis honore soluto,
Infaustus vates, verso mea pectora tecum:
Plango lyra, et diri comitem sociumque doloris,
Si merui luctusque tui consortia sensi,
Iam lenis patiare precor. Me fulmine in ipso
Audivere patres; ego iuxta busta profusis

Matribus atque piis cecini solatia natis,
Et mihi, quum proprios gemerem defectus ad ignes,
Quem natura patrem —! Nec te lugere severus
Arceo, sed confer gemitus, pariterque fleamus.
  Iamdudum dignos aditus laudumque tuarum,
O merito dilecte puer, primordia quaerens
Distrahor. Hinc anni stantes in limine vitae,
Hinc me forma rapit, rapit inde modestia praecox
Et pudor et tenero probitas maturior aevo.
O ubi purpureo suffusus sanguine candor
Sidereique orbes radiataque lumina coelo,
Et castigatae collecta modestia frontis,
Ingenuique super crines mollisque decorae
Margo comae? Blandis ubinam ora arguta querelis
Osculaque inpliciti vernos redolentia flores,
Et mixtae risu lacrimae penitusque loquentis
Hyblaeis vox mixta favis? cui sibila serpens
Poneret et saevae vellent servire novercae.
Nil veris affingo bonis. Heu lactea colla
Brachiaque et numquam domini sine pondere cervix!
O ubi venturae spes non longinqua iuventae
Atque genis optatus honos iurataque multum
Barba tibi? Cuncta in cineres gravis intulit hora
Hostilisque dies: nobis meminisse relictum.
  Quis tua colloquiis hilaris mulcebit amatis
Pectora? quis curas mentisque arcana remittet?
Accensum quis bile feret famulisque tumentem
Leniet ardentique in se deflectet ab ira?
Inceptas quis ab ore dapes libataque vina
Auferet et dulci turbabit cuncta rapina?
Quis matutinos abrumpet murmure somnos
Inpositus stratis abitusque morabitur arctis
Nexibus atque ipso revocabit ad oscula poste?
Obvius intranti rursus quis in ora manusque
Prosiliet brevibusque humeros circumdabit ulnis?
Muta domus, fateor, desolatique penates,
Et situs in thalamis et moesta silentia mensis.
  Quid mirum, tanto si te pius altor honorat

Funere? Tu domino requies portusque senectae,
Tu modo deliciae, dulces modo pectore curae.
Non te barbaricae versabat turbo catastae,
Nex mixtus Phariis venalis mercibus infans,
Compositosque sales meditataque verba locutus
Quaesisti lascivus herum tardeque parasti.
Hinc domus, hinc ortus, dominique penatibus olim
Carus uterque parens atque in tua gaudia liber.
Ne quererere genus, raptum te protinus alvo
Sustulit exultans ac prima lucida voce
Astra salutantem dominus sibi mente dicavit,
Amplexusque sinu tulit et genuisse putavit.
Fas mihi sanctorum venia dixisse parentum,
Tuque, oro, natura, sinas, cui prima per orbem
Iura animis sancire datum: non omnia sanguis
Proximus aut serie generis demissa propago
Alligat; interius nova saepe adscitaque serpunt
Pignora connexis. Natos genuisse necesse est,
At legisse iuvat. Tenero sic blandus Achilli
Semifer Haemonium vincebat Pelea Chiron.
Nec genitor Peleus natum comitatus in arma
Troica, sed caro Phoenix haerebat alumno.
Optabat longe reditus Pallantis ovantes
Evander, fidus pugnas spectabat Acoetes.
Quumque procul nitidis genitor cessaret ab astris,
Fluctivagus volucrem comebat Persea Dictys.
Quid referam altricum victas pietate parentes?
Quid te post cineres deceptaque funera matris,
Tutius Inoo reptantem pectore, Bacche?
Iam secura parens Thuscis regnabat in undis
Ilia, portantem lassabat Romulus Accam.
Vidi ego transertos alieno in robore ramos
Altius ire suis. Et te iam fecerat illi
Mens animusque patrem, necdum moresve decorve:
Tu tamen et mutas, etiam tum murmura, voces,
Vagitumque rudem fletusque infantis amabas.
Ille velut primos expiraturus ad austros
Mollibus in pratis alte flos inprobus extat,

Sic tener, ante diem vultu gressuque superbo
Vicerat aequales multumque reliquerat annos.
Sive catenatis curvatus membra palaestris
Staret, Amyclaea conceptum matre putares,
Oebaliden illo praeceps mutaret Apollo,
Alcides pensaret Hylan; seu Graius amictu
Attica facundi decurreret orsa Menandri,
Laudaret gavisa sonum crinemque decorum
Fregisset rosea lasciva Thalia corona;
Maeonium sive ille senem Troiaeque labores
Diceret, aut casus tarde remeantis Ulixi,
Ipse pater sensus, ipsi stupuere magistri.
Scilicet infausta Lachesis cunabula dextra
Attigit, et gremio puerum complexa fovebat
Invidia: illa genas et adultum comere crinem
Et monstrare artes et verba refringere, quae nunc
Plangimus. Herculeos annis aequare labores
Coeperat assurgens, sed adhuc infantia mixta.
Iam tamen et validi gressus mensuraque maior
Cultibus, et visae puero decrescere vestes,
Quum tibi, quas vestes, quae non gestamina mitis
Festinabat herus? Brevibus constringere laenis
Pectora et angusta telas iactare lacerna
Enormi non ille sinens, sed semper ad annos
Texta legens modo Puniceo velabat amictu,
Nunc herbas imitante sinu, nunc dulce rubenti
Murice, nunc vivis digitos incendere gemmis
Gaudebat; non turba comes, non munera cessant:
Sola verecundo deerat praetexta decori.
Haec fortuna domus. Subitas inimica levavit
Parca manus. Quo, diva, feros gravis exeris ungues?
Non te forma movet, non te lacrimabilis aetas?
Hunc nec saeva viro potuisset carpere Procne,
Nec fera crudeles Colchis durasset in iras,
Editus Aeolia nec si foret iste Creusa;
Torvus adhuc Athamas insanos flecteret arcus;
Hunc quamquam Hectoreos cineres Troiamque perosus
Turribus e Phrygiis flesset missurus Ulixes.

Septima lux, et iam frigentia lumina torpent,
Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.
Ille tamen, Parcis fragiles urgentibus annos,
Te vultu moriente videt linguaque cadente
Murmurat; in te omnes vacui iam pectoris efflat
Relliquias, solum meminit solumque vocantem
Exaudit, tibique ora movet, tibi verba relinquit,
Et prohibet gemitus consolaturque dolentem.
Gratum est, fata, tamen, quod non mors lenta iacentis
Exedit puerile decus, manesque subivit
Integer et nullo temeratus corpora damno,
Qualis erat. Quid ego exequias et prodiga flammis
Dona loquar moestoque ardentia funera luxu?
Quod tibi purpureo tristis torus aggere crevit,
Quod Cilicum flores, quod munera graminis Indi,
Quodque Arabes Phariique Palaestinique liquores
Arsuram lavere comam? Cupit omnia ferre
Prodigus et totos Melior succendere census,
Desertas exosus opes; sed non capit ignis
Invidus, atque arctae desunt in munera flammae.
Horror habet sensus. Qualem te funere summo
Atque rogum iuxta, Melior placidissime quondam,
Extimui! tune ille hilaris comisque videri?
Unde animi saevaeque manus et barbarus horror?
Tu modo fusus humi lucem aversaris iniquam;
Nunc torvus pariter vestes et pectora rumpis
Dilectosque premis visus et frigida lambis
Oscula. Erant illic genitor materque iacentis
Moesta, sed attoniti te spectavere parentes.
Quid mirum? Plebs cuncta nefas et praevia flerunt
Agmina, Flaminio qua limite Milvius agger
Transvehit, inmeritus flammis dum tristibus infans
Traditur et gemitum formaque aevoque meretur.
Talis in Isthmiacos prolatus ab aequore portus
Naufragus inposita iacuit sub matre Palaemon;
Sic et in anguiferae ludentem gramine Lernae
Praecisum squamis avidus bibit anguis Ophelten.
Pone metus letique minas desiste vereri:

Illum nec terno latrabit Cerberus ore,
Nulla soror flammis, nulla assurgentibus hydris
Terrebit; quin ipse avidae trux navita cymbae
Interius steriles ripas et adusta subibit
Litora, ne puero dura ascendisse facultas.
 Quid mihi gaudenti proles Cyllenia virga
Nuntiat? Estne aliquid tam saevo in tempore laetum?
'Noverat effigiem generosique ardua Blaesi
Ora puer, dum saepe domi nova serta ligantem
Te videt et similes tergentem pectore curas.
Hunc ubi Lethaei lustrantem gurgitis oras
Ausonios inter proceres seriemque Quirini
Agnovit, timide primum vestigia iungit
Accessu tacito summosque lacessit amictus,
Inde magis sequitur; neque enim magis ille trahentem
Spernit et ignota credit de stirpe nepotum.
Mox ubi delicias et rari pignus amici
Sensit et amissi puerum solatia Blaesi,
Tollit humo magnaque ligat cervice diuque
Ipse manu gaudens vehit, et quae munera mollis
Elysii, steriles ramos mutasque volucres
Porxit et obtuso pallentes germine flores.
Nec prohibet meminisse tui, sed pectora blandus
Miscet et alternum pueri partitur amorem.'
 Hic finis rapto! Quin tu iam vulnera sedas
Et tollis mersum luctu caput? omnia functa
Aut moritura vides, obeunt noctesque diesque
Astraque, nec solidis prodest sua machina terris.
Nam populos, mortale genus, plebisque caducae
Quis fleat interitus? Hos bella, hos aequora poscunt,
His amor exitio, furor his et saeva cupido;
Ut sileam morbos; hos ora rigentia Brumae,
Illos inplacido letalis Sirius igni,
Hos manet imbrifero pallens autumnus hiatu.
Quidquid habet ortus, finem timet. Ibimus omnes,
Ibimus: inmensis urnam quatit Aeacus ulnis.
 Ast hic, quem gemimus, felix, hominesque deosque
Et dubios casus et caecae lubrica vitae

Effugit, inmunis fati. Non ille rogavit,
Non timuit meruitve mori. Nos anxia plebes,
Nos miseri, quibus unde dies suprema, quis aevi
Exitus, incertum, quibus instet fulmen ab astris,
Quae nubes fatale sonent. Nil flecteris istis?
Sed flectere libens. Ades huc emissus ab atro
Limite, cui soli cuncta inpetrare facultas,
Glaucia; nam insontes animas nec portitor arcet
Nec dirae comes ille ferae. Tu pectora mulce,
Tu prohibe manare genas noctesque beatas
Dulcibus alloquiis et vivis vultibus inple;
Et periisse nega desolatamque sororem,
Qui potes, et miseros perge insinuare parentes.

II. VILLA SURRENTINA POLLII FELICIS.

Est inter notos Sirenum nomine muros
Saxaque Tyrrhenae templis onerata Minervae
Celsa Dicarchei speculatrix villa profundi,
Qua Bromio dilectus ager, collesque per altos
Uritur et praelis non invidet uva Falernis.
Huc me post patrii laetum quinquennia lustri,
Quum stadio iam pigra quies canusque sederet
Pulvis, ad Ambracias conversa gymnade frondes,
Trans gentile fretum placidi facundia Polli
Detulit et nitidae iuvenilis gratia Pollae,
Flectere iam cupidum gressus, qua limite noto
Appia longarum teritur regina viarum.
Sed iuvere morae. Placido lunata recessu
Hinc atque hinc curvas perrumpunt aequora rupes,
Dat natura locum, montique intervenit curvum
Litus, et in terras scopulis pendentibus exit.
Gratia prima loci, gemina testudine fumant
Balnea, et e terris occurrit dulcis amaro
Nympha mari. Levis hic Phorci chorus udaque crines
Cymodoce viridisque cupit Galatea lavari.
Ante domum tumidae moderator caerulus undae
Excubat, innocui custos laris; huius amico
Spumant templa salo. Felicia rura tuetur

Alcides; gaudet gemino sub numine portus.
Hic servat terras, hic saevis fluctibus obstat.
Mira quies pelagi; ponunt hic lassa furorem
Aequora, et insani spirant clementius austri.
Hic praeceps minus audet hiems, nulloque tumultu
Stagna modesta iacent dominique imitantia mores.
Inde per obliquas erepit porticus arces,
Urbis opus, longoque domat saxa aspera dorso.
Qua prius obscuro permixti pulvere soles
Et feritas inamoena viae, nunc ire voluptas:
Qualis, si subeas Ephyres Baccheidos altum
Culmen, ab Inoo fert semita tecta Lechaeo.
Non, mihi si cunctos Helicon indulgeat amnes,
Et superet Pimplea sitim, largeque volantis
Ungula se det equi, reseretque arcana pudicos
Phemonoe fontes, vel quos meus auspice Phoebo
Altius inmersa turbavit Pollius urna,
Innumeras valeam species cultusque locorum
Pieriis aequare modis. Vix ordine longo
Suffecere oculi, vix, dum per singula ducor,
Suffecere gradus. Quae rerum turba! locine
Ingenium an domini mirer prius? Haec domus ortus
Adspicit et Phoebi tenerum iubar; illa cadentem
Detinet exactamque negat dimittere lucem,
Quum iam fessa dies et in aequora montis opaci
Umbra cadit vitreoque natant praetoria ponto.
Haec pelagi clamore fremunt, haec tecta sonoros
Ignorant fluctus terraeque silentia malunt.
His favit natura locis, his victa colenti
Cessit et ignotos docilis mansuevit in usus.
Mons erat hic, ubi plana vides, et lustra fuerunt,
Quae nunc tecta subis; ubi nunc nemora ardua cernis,
Hic nec terra fuit. Domuit possesor, et illum
Formantem rupes expugnantemque secuta
Gaudet humus. Nunc cerne iugum discentia saxa
Intrantesque domos iussumque recedere montem.
Iam Methymnaei vatis manus et chelys una
Thebais et Getici cedat tibi gloria plectri.

Et tu saxa moves, et te nemora alta sequuntur.
Quid referam veteres, ceraeque aerisque figuras?
Si quid Apellei gaudent animasse colores,
Si quid adhuc vacua, tamen admirabile, Pisa
Phidiacae rasere manus, quod ab arte Myronis,
Aut Polycleteo iussum est quod vivere coelo,
Aeraque ab Isthmiacis auro potiora favillis,
Ora ducum et vatum sapientumque ora priorum,
Quos tibi cura sequi, quos toto pectore sentis,
Expers curarum atque animum virtute quieta
Compositus semperque tuus. Quid mille revolvam
Culmina visendique vices? Sua cuique voluptas,
Atque omni proprium thalamo mare, transque iacentem
Nerea diversis servit sua terra fenestris.
Haec videt Inarimen, illic Prochyta aspera paret;
Armiger hac magni patet Hectoris, inde malignum
Aera respirat pelago circumflua Nesis,
Inde vagis omen felix Euboea carinis,
Quaeque ferit curvos exerta Megalia fluctus.
Angitur et domino contra recubante proculque
Surrentina tuus spectat praetoria Limon.
Una tamen cunctis procul eminet una diaetis,
Quae tibi Parthenopen directo limite ponti
Ingerit. Hic Graiis penitus desecta metallis
Saxa; quod Eoae respergit vena Syenes,
Synnade quod moesta Phrygiae fodere secures
Per Cybeles lugentis agros, ubi marmore picto
Candida purpureo distinguitur area gyro.
Hic et Amyclaei caesum de monte Lycurgi
Quod viret et molles imitatur rupibus herbas.
Hic Nomadum lucent flaventia saxa, Thasosque
Et Chios et gaudens fluctus spectare Carystos.
Omnia Chalcidicas turres obversa salutant.
Macte animo quod Graia probas, quod Graia frequentas
Arva; nec invideant quae te genuere Dicarchi
Moenia! Nos docto melius potiemur alumno.
Quid nunc ruris opes pontoque novalia dicam
Iniecta et madidas Baccheo nectare rupes?

Saepe per autumnum iam pubescente Lyaeo
Conscendit scopulos noctisque occulta sub umbra
Palmite maturo rorantia lumina tersit
Nereis et dulces rapuit de collibus uvas.
Saepe et vicino sparsa est vindemia fluctu,
Et Satyri cecidere vadis, nudamque per undas
Dorida montani cupierunt prendere Panes.
Sis felix, tellus, dominis ambobus in annos
Mygdonii Pyliique senis, nec nobile mutes
Servitium, nec te cultu Tirynthia vincat
Aula Dicarcheique sinus, nec saepius istis
Blanda Therapnaei placeant vineta Galesi.
Hic ubi siderias exercet Pollius artes,
Seu volvit monitus, quos dat Gargettius auctor,
Seu nostram quatit ille chelyn, seu dissona nectit
Carmina, sive minax ultorem stringit iambon;
Huc levis e scopulis meliora ad carmina Siren
Advolat, huc motis audit Tritonia cristis.
Tunc rapidi ponunt flatus, maria ipsa vetantur
Obstrepere, mergunt pelago doctamque trahuntur
Ad chelyn et blandi scopulis delphines aderrant.
Vive, Midae gazis et Lydo ditior auro,
Troica et Euphratea super diademata felix,
Quem non ambigui fasces, non mobile vulgus,
Non leges, non castra tenent, qui pectore magno
Spemque metumque domas, vitio sublimior omni,
Exemptus fatis indignantemque repellis
Fortunam; dubium quem non in turbine rerum
Deprendet suprema dies, sed abire paratum
Ac plenum vita. Nos, vilis turba, caducis
Deservire bonis semperque optare parati,
Spargimur in casus. Celsa tu mentis ab arce
Despicis errantes humanaque gaudia rides.
Tempus erat, quum te geminae suffragia terrae
Diriperent celsusque duas veherere per urbes,
Inde Dicarcheis multum venerande colonis,
Hinc ascite meis, pariterque his largus et illis
Ac iuvenile calens plectrique errore superbus.

At nunc discussa rerum caligine verum
Adspicis, — illo alii rursus iactantur in alto †
Et tua securos portus blandamque quietem
Intravit non quassa ratis. Sic perge nec umquam
Emeritam in nostras puppem dimitte procellas.
Vivite securi, quorum de pectore mixtae
In longum coiere faces sanctusque pudicae
Servat amicitiae leges amor. Ite per annos
Saeculaque et priscae titulos praecedite famae,
Tuque, nurus inter longe pulcherrima, cuius
Non frontem vertere minae, sed candida semper
Gaudia et in vultu curarum ignara voluptas:
Non tibi sepositas infelix strangulat arca
Divitias, avidive animum dispendia torquent
Foenoris; expositi census et docta fruendi
Temperies. Non ulla deo meliore cohaerent
Pectora, non alias decuit concordia mentes.

III. ARBOR ATEDII MELIORIS.

Stat, quae perspicuas nitidi Melioris opacat
Arbor aquas complexa lacus; quae robore ab imo
Curvata in nodos redit inde, cacumine recto
Ardua, ceu mediis iterum nascatur ab undis
Atque habitet vitreum tacitis radicibus amnem.
Quid Phoebum tam parva rogem? vos dicite causas,
Naides, et faciles, satis est, date carmina Fauni.
Nympharum tenerae fugiebant Pana catervae;
Ille quidem it, cunctas tamquam velit, it tamen unam
In Pholoen. Silvis haec fluminibusque sequentis
Nunc hirtos gressus, nunc improba cornua vitat.
Iamque et belligerum Iani nemus atraque Caci
Rura quirinalesque fuga suspensa per agros
Coelica tecta subit; iam demum victa labore,
Fessa metu, qua nunc placidi Melioris aperti
Stant sine fraude lares, fluidos collegit amictus
Arctius et niveae posuit se margine ripae.
Insequitur velox pecorum deus et sua credit
Conubia; ardenti iamiam suspiria librat

Pectore, iam praedae levis inminet. Ecce citatos
Advertit Diana gradus, dum per iuga septem
Errat Aventinaeque legit vestigia cervae.
Poenituit vidisse deam, conversaque fidas
Ad comites: 'Numquamne avidis arcebo rapinis
Hoc petulans foedumque pecus, semperque pudici
Decrescet mihi turba chori?' Sic deinde locuta
Depromit pharetra telum breve, quod neque flexis
Cornibus aut solito torquet stridore, sed una
Emisit contenta manu laevumque soporem
Naidos aversa fertur tetigisse sagitta.
Illa deam pariter surgens hostemque protervum
Vidit et in fontem, niveos ne panderet artus,
Sic tota cum veste ruit, stagnisque sub altis
Pana sequi credens ima latus inplicat alga.
Quid faceret subito deceptus praedo? Nec altis
Credere corpus aquis hirtae sibi conscius audet
Pellis et a tenero nandi rudis. Omnia questus,
Inmitem Brimo, stagna invida et invida tela,
Primaevam visu platanum, cui longa propago
Innumeraeque manus et iturus in aethera vertex,
Deposuit iuxta vivamque aggessit arenam,
Optatisque adspergit aquis et talia mandat:
'Vive diu nostri pignus memorabile voti,
Arbor, et haec durae latebrosa cubilia nymphae
Tu saltem declivis ama preme frondibus undam.
Illa quidem meruit, sed ne, precor, igne superno
Aestuet aut dura feriatur grandine; tantum
Spargere tu laticem et foliis turbare memento.
Tunc ego teque diu recolam dominamque benignae
Sedis et illaesa tutabor utramque senecta,
Ut Iovis, ut Phoebi frondes, ut discolor umbra
Populus et nostrae stupeant tua germina pinus.'
Sic ait. Illa dei veteres animata calores
Uberibus stagnis obliquo pendula trunco
Incubat atque umbris scrutatur amantibus undas.
Sperat et amplexus, sed aquarum spiritus arcet
Nec patitur tactus. Tandem eluctata sub auras

Libratur fundo rursusque enode cacumen
Ingeniosa levat, veluti descendat in imos
Stirpe lacus alia. Iam nec Phoebeia Nais
Odit et exclusos invitat gurgite ramos.
Haec tibi, parva quidem, genitali luce paramus
Dona, sed ingenti forsan victura sub aevo.
Tu, cuius placido posuere in pectore sedem
Blandus honos hilarisque tamen cum pondere virtus,
Cui nec pigra quies nec iniqua potentia nec spes
Inproba, sed medius per honesta et dulcia limes,
Incorrupte fidem nullosque experte tumultus,
Et secrete palam qui digeris ordine vitam,
Idem auri facilis contemptor et optimus idem
Comere divitias opibusque inmittere lucem:
Hac longum florens animi morumque iuventa
Iliacos aequare senes et vincere persta,
Quos pater elysio, genetrix quos detulit annos.
Hoc illi duras exoravere sorores,
Hoc, quae te sub teste situm fugitura tacentem
Ardua magnanimi revirescit gloria Blaesi.

IV. PSITTACUS MELIORIS.

Psittace, dux volucrum, domini facunda voluptas,
Humanae sollers imitator, psittace, linguae,
Quis tua tam subito praeclusit murmura fato?
Hesternas, miserande, dapes moriturus inisti
Nobiscum, et gratae carpentem munera mensae
Errantemque toris mediae plus tempore noctis
Vidimus. Affatus etiam meditataque verba
Reddideras. At nunc aeterna silentia Lethes
Ille canorus habes. Cedat Phaethontia vulgi
Fabula, nec soli celebrant sua funera cygni.
At tibi quanta domus rutila testudine fulgens,
Connexusque ebori virgarum argenteus ordo,
Argutumque tuo stridentia limina cornu,
En querulae iam sponte fores! Vacat ille beatus
Carcer, et augusti nusquam convicia tecti.
Huc doctae stipentur aves, quis nobile fandi

Ius natura dedit. Plangat Phoebeius ales
Auditasque memor penitus demittere voces
Sturnus et Aonio versae certamine picae,
Quique refert iungens iterata vocabula perdix,
Et quae Bistonio queritur soror orba cubili.
Ferte simul gemitus cognataque ducite flammis
Funera et hoc cunctae miserandum addiscite carmen:
Occidit aeriae celeberrima gloria gentis
Psittacus, ille plagae viridis regnator Eoae;
Quem non gemmata volucris Iunonia cauda
Vinceret adspectu, gelidi non Phasidis ales,
Nec quas humenti Numidae rapuere sub austro.
Ille salutator regum nomenque locutus
Caesareum et queruli quondam vice functus amici,
Nunc conviva levis monstrataque reddere verba
Tam facilis! Quo tu, Melior dilecte, recluso,
Numquam solus eras. At non inglorius umbris
Mittitur, Assyrio cineres adolentur amomo,
Et tenues Arabum respirant gramine plumae,
Sicaniisque crocis, senio nec fessus inerti
Scandit odoratos phoenix felicior ignes.

V. LEO MANSUETUS IMPERATORIS.

Quid tibi constrata mansuescere profuit ira?
Quid scelus humanasque animo dediscere caedes
Imperiumque pati et domino parere minori?
Quid, quod abire domo rursusque in claustra reverti
Suetus et a capta iam sponte recedere praeda
Insertasque manus laxo dimittere morsu?
Occidis, altarum vastator docte ferarum,
Non grege Massylo curvaque indagine clausus,
Non formidato supra venabula saltu
Incitus aut caeco foveae deceptus hiatu,
Sed victus fugiente fera. Stat cardine aperto
Infelix cavea, et clausis circum undique portis
Hoc licuisse nefas placidi timuere leones.
Tunc cunctis cecidere iubae, puduitque relatum
Adspicere, et totas duxere in lumina frontes.

At non te primo fusum novus obruit ictu
Ille pudor, mansere animi, virtusque cadenti
A media iam morte redit, nec protinus omnes
Terga dedere minae. Sicut sibi conscius alti
Vulneris adversum moriens it miles in hostem
Attollitque manum et ferro labente minatur;
Sic piger ille gradu solitoque exutus honore
Firmat hians oculos animumque hostemque requirit.
Magna tamen subiti tecum solatia leti,
Victe, feres, quod te moesti populusque patresque,
Ceu notus caderes tristi gladiator arena,
Ingemuere mori: magni quod Caesaris ora
Inter tot Scythicas Libycasque et litore Rheni,
Et Pharia de gente feras, quas perdere vile est,
Unius amissi tetigit iactura leonis.

VI. CONSOLATIO AD FLAVIUM URSUM DE AMISSIONE PUERI DELICATI.

Saeve nimis, lacrimis quisquis discrimina ponis
Lugendique modos. Miserum est primaeva parenti
Pignora surgentesque — nefas! — accendere natos;
Durum et deserti praerepta coniuge partem
Conclamare tori, moesta et lamenta sororum
Et fratrum gemitus. Arcte tamen et procul intrat
Altius in sensus maioraque vulnera vincit
Plaga minor. Famulum — quoniam rerum omnia caeca
Sic miscet fortuna manu nec pectora novit, —
Sed famulum gemis, Urse, pium, sed amore fideque
Has meritum lacrimas, cui maior stemmate iuncto
Nobilitas ex mente fuit. Ne comprime fletus,
Ne pudeat; rumpat frenos dolor iste, deisque
Si tam dura placent, hominem gemis — hei mihi! subdo
Ipse faces — hominem, Urse, tuum, cui dulce volenti
Servitium, cui triste nihil, qui sponte sibique
Imperiosus erat. Quisnam haec in funera missos
Castiget luctus? Gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidosque canes flevere Molossi,
Et volucres habuere rogum cervusque Maronis.

Quid si nec famulus? vidi ipse animosque notavi
Te tantum cupientis herum; sed maior in ore
Spiritus et tenero manifesti in sanguine mores.
Optarent multum Graiae, cuperentque Latinae
Sic peperisse nurus. Non talem Cressa superbum
Callida sollicito revocavit Thesea filo,
Nec Paris Oebalios talis visurus amores
Rusticus invitas deiecit in aequora pinus.
Non fallo, aut cantus assueta licentia ducit:
Vidi et adhuc video, qualem nec bella caventem
Litore virgineo Thetis occultavit Achillem,
Nec circum saevi fugientem moenia Phoebi
Troilon Haemoniae deprendit lancea dextrae.
Qualis eras procul en! cunctis puerisque virisque
Pulchior et tantum domino minor! Illius unus
Ante decor, quantum praecedit clara minores
Luna faces, quantumque alios premit Hesperus ignes.
Non tibi femineum vultu decus, oraque supra
Mollis honos, quales dubiae post crimina formae
De sexu transire iubent, torvoque virilis
Gratia nec petulans acies, blandique severo
Igne oculi; qualis bellis iam casside missa
Parthenopaeus erat, simplexque horrore decoro
Crinis, et obsessae nondum primoque micantes
Flore genae. Talem Ledaeo gurgite pubem
Educat Eurotas, teneri sic integer aevi
Elin adit primosque Iovi puer approbat annos.
Iam pudor ingenuae mentis tranquillaque morum
Temperies teneroque animus maturior aevo —
Carmine quo donasse queam? Saepe ille volentem
Castigabat herum studioque altisque iuvabat
Consiliis; tecum tristisque hilarisque nec umquam
Ille suus vultumque tuo sumebat ab ore.
Dignus et Haemonium Pyladen praecedere fama
Cecropiamque fidem. Sed laudum terminus esto,
Quem fortuna sinit. Non mente fidelior aegra
Speravit tardi reditus Eumaeus Ulixi.
Quis deus aut, quisnam tam tristia vulnera casus

Eligit? Unde manus fatis tam certa nocendi?
O quam divitiis censuque exutus opimo
Fortior, Urse, fores! si vel fumante ruina
Ructassent dites Vesuvina incendia Locros,
Seu Pollentinos mersissent flumina saltus,
Seu Lucanus ager, seu Tibridis impetus altas
In dextrum torsisset aquas, paterere serena
Fronte deos; sive alma fidem messesque negasset
Cretaque Cyreneque, et qua tibi cumque beato
Larga redit fortuna sinu. Sed gnara dolorum
Invidia infelix animi vitalia vidit
Laedendique vias. Vitae modo limine adultae
Nectere tendebat iuvenum pulcherrimus ille
Cum tribus Eleis unam trieterida lustris.
Attendit torvo tristis Rhamnusia vultu,
Ac primum implevitque toros oculisque nitorem
Addidit et solito sublimius ora levavit,
Heu! misero letale favens seseque videndo
Torsit et invidia mortem amplexa iacenti
Iniecit nexus carpsitque immitis adunca
Ora verenda manu. Quinta vix phosphoros hora
Rorantem sternebat equum, iam litora duri
Saeva, Philete, senis, dirumque Acheronta videbas,
Quo domini clamate sono! Non secius atros
Nigrasset planctu genetrix sibi saeva lacertos,
Nec pater, et certe qui vidit funera frater
Erubuit vinci. Sed nec servilis adempto
Ignis; odoriferos exhausit flamma Sabaeos
Et Cilicum messes, Phariaeque exempta volucri
Cinnama et Assyrio manantes gramine succos
Et domini fletus: hos tantum hausere favillae,
Hos bibit usque rogus. Nec quod tibi Setia canos
Restinxit cineres, gremio nec lubricus ossa
Quod vallavit onyx, miseris acceptius umbris
Quam gemitus. Sed et ipsa iuvat. Quid terga dolori,
Urse, damus? Quid damna foves, et pectore iniquo
Vulnus amas? ubi nota reis facundia raptis?
Quid caram crucias tam saevis luctibus umbram?

Eximius licet ille animi meritusque dolorem,
Solvisti. Subit ille pios carpsitque quietem
Elysiam carosque illic fortasse parentes
Invenit; aut illi per amoena silentia Lethes
Forsan Avernales alludunt undique mixtae
Naides, obliquoque notat Proserpina vultu.
Pone, precor, questus; alium tibi fata Phileton,
Forsan et ipse dabit, moresque habitusque decoros
Monstrabit gaudens similemque docebit amorem.

VII. GENETHLIACON LUCANI.

Lucani proprium diem frequentet
Quisquis collibus Isthmiae Diones
Docto pectora concitatus oestro,
Pendentis bibit ungulae liquorem.
Ipsi, quos penes est honor canendi,
Vocalis citharae repertor Arcas,
Et tu Bassaridum rotator Evan,
Et Paean et Hyantiae sorores
Laetae purpureas novate vittas,
Crinem comite, candidamque vestem
Perfundant hederae recentiores.
Docti largius evagentur amnes,
Et plus Aoniae virete silvae,
Et si qua patet aut diem recepit,
Sertis mollibus expleatur umbra.
Centum Thespiacis odora lucis
Stent altaria victimaeque centum,
Quas Dirce lavat aut alit Cithaeron.
Lucanum canimus, favete linguis,
Vestra est ista dies, favete, Musae,
Dum qui vos geminas tulit per artes
Et vinctae pede vocis et solutae,
Romani colitur chori sacerdos.
Felix heu nimis et beata tellus,
Quae pronos Hyperionis meatus
Summis oceani vides in undis
Stridoremque rotae cadentis audis,

Quae Tritonide fertiles Athenas
Unctis, Baetica, provocas trapetis.
Lucanum potes inputare terris;
Hoc plus quam Senecam dedisse mundo
Aut dulcem generasse Gallionem.
Attollat refluos in astra fontes
Graio nobilior Melete Baetis.
Baetin, Mantua, provocare noli.
Natum protinus atque humum per ipsam
Primo murmure dulce vagientem
Blando Calliope sinu recepit.
Tum primum posito remissa luctu
Longos Orpheos exuit dolores
Et dixit: puer o dicate Musis,
Longaevos cito transiture vates,
Non tu flumina nec greges ferarum
Nec plectro Geticas movebis ornos,
Sed septem iuga Martiumque Tibrim
Et doctos equites et eloquente
Cantu purpureum trahes senatum.
Nocturnas alii Phrygum ruinas
Et tardi reduces vias Ulixi
Et puppem temerariam Minervae,
Trita vatibus orbita, sequantur;
Tu canis Latio memorque gentis
Carmen fortior exeris togatum.
Ac primum teneris adhuc in annis
Ludes Hectora Thessalosque currus
Et supplex Priami potentis aurum,
Et sedes reserabis inferorum,
Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noster tibi proferetur Orpheus.
Dices culminibus Remi vagantes,
Infandos domini nocentis ignes.
Tu castae titulum decusque Pollae
Iucunda dabis allocutione.
Mox, coepta generosior iuventa,
Albos ossibus Italis Philippos

Et Pharsalica bella detonabis,
Quod fulmen ducis inter arma divi,
Libertate gravem pia Catonem
Et gratum popularitate Magnum.
Tu Pelusiaci scelus Canopi
Deflebis pius et Pharo cruenta
Pompeio dabis altius sepulcrum.
'Haec primo iuvenis canes sub aevo,
Ante annos culicis Maroniani.
Cedet Musa rudis ferocis Enni
Et docti furor arduus Lucreti,
Et qui per freta duxit Argonautas,
Et qui corpora prima transfigurat.
Quid maius loquor? Ipsa te Latinis
Aeneis venerabitur canentem.
Nec solum dabo carminis nitorem,
Sed taedis genitalibus dicabo
Doctam atque ingenio tuo decoram,
Qualem blanda Venus daretque Iuno,
[Forma, simplicitate, comitate,
Censu, sanguine, gratia, decore].
Et vestros hymenaeon ante postes
Festis cantibus ipsa personabo.
'O saevae nimium gravesque Parcae!
O numquam data fata longa summis!
Cur plus, ardua, casibus patetis?
Cur saeva vice magna non senescunt?
Sic natum Nasamonii Tonantis
Post ortus obitusque fulminatos
Angusto Babylon premit sepulcro.
Sic fixum Paridis manu trementi
Peliden Thetis obruit cadentem.
Sic ripis ego murmurantis Hebri
Non mutum caput Orpheos sequebar.
Sic et — tu rabidi nefas tyranni! —
Iussus praecipitem subire Lethen,
Dum pugnas canis arduaque voce
Das solatia grandibus sepulcris,

O dirum scelus! o scelus! tacebis.'
Sic fata est leviterque decidentes
Abrasit lacrimas nitente plectro.
At tu, seu rapidum poli per axem
Famae curribus arduis levatus,
Qua surgunt animae potentiores,
Terras despicis et sepulcra rides,
Seu pacis merito nemus reclusum
Felix elysiis tenes in oris,
Quo Pharsalica turba congregatur,
Et te nobile carmen insonantem
Pompeii comitantur et Catones: —
Tu magna sacer et superbus umbra
Nescis tartaron et procul nocentum
Audis verbera pallidumque visa
Matris lampade respicis Neronem, —
Adsis lucidus et vocante Polla
Unum, quaeso, diem deos silentum
Exores: solet hoc patere limen
Ad nuptas redeuntibus maritis.
Haec te non thyasis procax dolosis
Falsi numinis induit figura,
Ipsum sed colit et frequentat ipsum
Imis altius insitum medullis,
Ac solatia vana subministrat
Vultus, qui simili notatus auro
Stratis praenitet, incubatque somno
Securae. Procul hinc abite mortes;
Haec vitae genitalis est origo.
Cedat luctus atrox genisque manent
Iam dulces lacrimae, dolorque festus
Quidquid fleverat ante, nunc adoret.

P. PAPINII STATII
SILVARUM
LIBER III.

STATIUS POLLIO SUO SALUTEM.

Tibi certe, Polli dulcissime et hac, cui tam fideliter inhaeres, quiete dignissime, non habeo probandam diu libellorum istorum temeritatem, quum scias multos ex illis in sinu tuo subito natos, et hanc audaciam stili nostri frequenter expaveas, quotiens in illius facundiae tuae penetrale seductus altius literas intro et in omnes a te studiorum sinus ducor. Securus itaque tertius hic silvarum nostrarum liber ad te mittitur. Habuerat quidem et secundus testem, sed hic habet auctorem. Nam primum limen eius Hercules Surrentinus aperit, quem in litore tuo consecratum, statim ut videram, his versibus adoravi. Sequitur libellus, quo splendidissimum et mihi iucundissimum iuvenem, Metium Celerem, a sacratissimo imperatore missum ad legionem Syriacam, quia sequi non poteram, sic prosecutus sum. Merebatur et Claudii Etrusci mei pietas aliquod ex studiis nostris solatium, quum lugeret veris, quod amarissimum est, lacrimis senem patrem. Earinus praeterea, Germanici nostri libertus, scit, quamdiu desiderium eius moratus sim, quum petisset, ut capillos suos, quos cum gemmata pyxide et speculo ad Pergamenum Asclepium mittebat, versibus dedicarem. Summa est ecloga, qua mecum secedere Neapolin Claudiam meam exhortor. Hic, si verum dicimus, sermo est; equidem securus, ut cum uxore, et qui persuadere malit, quam placere. Huic praecipue libello favebis, quum scias hanc destinationem

quietis meae tibi maxime intendere, meque non tam in patriam, quam ad te secedere.

I. HERCULES SURRENTINUS POLLII FELICIS.

Intermissa tibi renovat, Tirynthie, sacra
Pollius et causas designat desidis anni,
Quod coleris maiore tholo nec litora pauper
Nuda tenes tectumque vagis habitabile nautis,
Sed nitidos postes Graiisque effulta metallis
Culmina, ceu taedis iterum lustratus honesti
Ignis ab Oetaea conscenderis aethera flamma.
Vix oculis animoque fides. Tune ille reclusi
Liminis et parvae custos inglorius arae?
Unde haec aula recens fulgorque inopinus agresti
Alcidae? Sunt fata deum, sunt fata locorum.
O velox pietas! Steriles hic nuper arenas,
Adspersum pelago montis latus hirtaque dumis
Saxa, nec ulla pati faciles vestigia terras
Cernere erat. Quaenam subito fortuna rigentes
Ditavit scopulos? Tyrione haec moenia plectro
An Getica venere lyra? Stupet ipse labores
Annus, et angusto bisseni limite menses
Longaevum mirantur opus. Deus attulit arces
Erexitque suas atque obluctantia saxa
Submovit nitens et magno pectore montem
Reppulit: inmitem credas iussisse novercam.
Ergo age, seu patrios liber iam legibus Argos
Incolis et mersum tumulis Eurysthea calcas,
Sive tui solium Iovis et virtute parata
Astra tenes, haustumque tibi succincta beati
Nectaris excluso melior Phryge porrigit Hebe:
Huc ades et genium templis nascentibus infer.
Non te Lerna nocens, nec pauperis arva Molorchi
Nec formidatus Nemees ager antrave poscunt
Thracia nec Pharii polluta altaria regis;
Sed felix simplexque domus fraudumque malarum
Inscia et hospitibus superis dignissima sedes.
Pone truces agmenque inmite pharetrae

Et regum multo perfusum sanguine robur,
Instratumque humeris dimitte gerentibus hostem.
  Hic tibi Sidonio celsum pulvinar acantho
Texitur, et signis crescit torus asper eburnis.
Pacatus mitisque veni, nec turbidus ira
Nec famulare timens, sed quem te Maenalis Auge
Confectum thyasis et multo fratre madentem
Detinuit, qualemque vagae post crimina noctis
Thespius obstupuit, totiens socer. Hic tibi festa
Gymnas, et insontes iuvenum sine caestibus irae
Annua veloci peragunt certamina lustro:
Hic templis inscriptus avo gaudente sacerdos
Parvus adhuc similisque tui, quum prima novercae
Monstra manu premeres atque exanimata doleres.
  Sed quaenam subiti veneranda exordia templi,
Dic age, Calliope; socius tibi grande sonabit
Alcides tensoque modos imitabitur arcu.
  Tempus erat, coeli quum torrentissimus axis
Incumbit terris, ictusque Hyperione multo
Acer anhelantes incendit Sirius agros.
Iamque dies aderat, profugis quum regibus aptum
Fumat Aricinum Triviae nemus, et face multa
Conscius Hippolyti splendet lacus; ipsa coronat
Emeritos Diana canes et spicula tergit
Et tutas sinit ire feras, omnisque pudicis
Itala terra focis Hecateidos excolit idus.
  Ast ego, Dardaniae quamvis sub collibus Albae
Rus proprium magnique ducis mihi munere currens
Unda domi curas mulcere aestusque levare
Sufficerent, notas Sirenum nomine rupes
Facundique larem Polli non hospes habebam,
Assidue moresque viri pacemque novosque
Pieridum flores intactaque carmina discens.
  Forte diem Triviae dum litore ducimus udo
Augustasque fores assuetaque tecta gravati
Frondibus et patula defendimus arbore soles,
Delituit coelum, et subitis lux candida cessit
Nubibus, et tenuis graviore Favonius austro

Inmaduit; qualem Libyae Saturnia nimbum
Attulit, Iliaco dum dives Elissa marito
Donatur, testesque ululant per devia nymphae.
Diffugimus, festasque dapes redimitaque vina
Abripiunt famuli, nec quo convivia migrent,
Quamvis innumerae gaudentia rura superne
Insedere domus, et multo culmine dives
Mons nitet: instantes sed proxima quaerere nimbi
Suadebant laesique fides reditura sereni.
' Stabat dicta sacri tenuis casa nomine templi
Et magnum Alciden humili lare parva premebat,
Fluctivagos nautas scrutatoresque profundi
Vix operire capax. Huc omnis turba coimus,
Huc epulae ditesque tori coetusque ministrum
Stipantur nitidaeque cohors gratissima Pollae.
Non cepere fores, angustaque deficit aedes.
Erubuit risitque deus, dilectaque Polli
Corda subit blandisque virum complectitur ulnis.
'Tune, inquit, largitor opum, qui mente profusa
Tecta Dicarchei pariter iuvenemque replesti
Parthenopen? nostro qui tot fastigia monti,
Tot virides lucos, tot saxa imitantia vultus
Aeraque, tot scripto viventes lumine ceras
Fixisti? Quid enim ista domus, quid terra, priusquam
Te gauderet, erant? Longo tu tramite nudos
Texisti scopulos, fueratque ubi semita tantum,
Nunc ibi distinctis stat porticus alta columnis,
Ne sorderet iter. Curvi tu litoris ora
Clausisti calidas gemina testudine nymphas.
Vix opera enumerem; mihi pauper et indigus uni
Pollius? Et tales hilaris tamen intro penates
Et litus, quod pandis, amo. Sed proxima sedem
Despicit et tacite ridet mea limina Iuno.
Da templum dignasque tuis conatibus aras,
Quas puppes velis nolint transire secundis,
Quo pater aetherius mensisque accita deorum
Turba, et ab excelso veniat soror hospita templo.
Nec te, quod solidus contra riget umbo maligni

Montis et inmenso non umquam exesus ab aevo,
Terreat; ipse adero et conamina tanta iuvabo
Asperaque invitae perfringam viscera terrae.
Incipe et Herculeis fidens hortatibus aude.
Non Amphioniae steterint velocius arces
Pergameusve labor.' Dixit montemque reliquit.
Nec mora, conscripta formantur imagine templa:
Innumerae coiere manus. His caedere silvas
Et levare trabes, illis inmergere curae
Fundamenta solo. Coquitur pars humida terrae
Protectura hiemes atque exclusura pruinas,
Indomitusque silex curva fornace liquescit.
Praecipuus sed enim labor est excindere dextra
Oppositas rupes et saxa negantia ferro.
Hic pater ipse loci positis Tirynthius armis
Insudat validaque solum deforme bipenni,
Quum grave nocturna coelum subtexitur umbra,
Ipse fodit. Dites Capreae viridesque resultant
Taurubulae, et terris ingens redit aequoris echo.
Non tam grande sonat motis incudibus Aetna,
Quum Brontes Steropesque ferit, nec maior ab antris
Lemniacis fragor est, ubi flammeus aegida caelat
Mulciber et castis exornat Pallada donis.
Decrescunt scopuli, et rosea sub luce reversi
Artifices mirantur opus. Vix annus anhelat
Alter, et ingenti dives Tirynthius arce
Despectat fluctus et iunctae tecta novercae
Provocat et dignis invitat Pallada templis.
Iam placidae dant signa tubae, iam fortibus ardens
Fumat arena sacris. Hos nec Pisaeus honores
Iuppiter aut Cyrrhae pater aspernetur opacae.
Nil his triste locis; cedat lacrimabilis Isthmos,
Cedat atrox Nemee, litat hic felicior infans.
Ipsae pumiceis virides Nereides antris
Exiliunt ultro, et scopulis humentibus haerent;
Nec pudet occulte nudas spectare palaestras.
Spectat et Icario nemorosus palmite Gaurus
Silvaque, quae fixam pelago Nesida coronat,

Et placidus Limon omenque Euploea carinis
Et Lucrina Venus Phrygioque e vertice Graias
Adsciscis, Misene, tubas, ridetque benigna
Parthenope gentile sacrum nudosque virorum
Certatus et parva suae simulacra coronae.
Quin age et ipse libens proprii certaminis actus
Invicta dignare manu; seu nubila disco
Findere, seu volucres Zephyros praevertere telo,
Seu tibi dulce manu liquidas nodare palaestras,
Indulge his sacris, et si tibi poma supersunt
Hesperidum, gremio venerabilis ingere Pollae;
Nam capit et tantum non degenerabit honorem.
Quod si dulce decus viridesque resumeret annos,
Da veniam, Alcide, fors huic et pensa tulisses.
Haec ego nascentes laetus bacchatus ad aras
Libamenta tuli. Nunc ipsum in limine cerno
Solventem voces et talia dicta ferentem:
'Macte animis opibusque meos imitate labores,
Qui rigidas rupes infoecundaeque pudenda
Naturae deserta domas et vertis in usum
Lustra habitata feris foedeque latentia profers
Numina. Quae tibi nunc meritorum praemia solvam?
Quas referam grates? Parcarum fila tenebo
Extendamque colus; duram scio vincere mortem,
Avertam luctus et tristia damna vetabo
Teque nihil laesum viridi renovabo senecta;
Concedamque diu iuvenes spectare nepotes,
Donec et hic sponsae maturus et illa marito,
Rursus et ex illis soboles nova grexque protervus
Nunc humeris inreptet avi, nunc agmine blando
Certatim placidae concurrat ad oscula Pollae.
Nam templis numquam statuetur terminus aevi,
Dum me flammigeri portabit machina coeli.
Nec mihi plus Nemee, priscumque habitabitur Argos,
Nec Tiburna domus solisque cubilia Gades.'
Sic ait, et tangens surgentem altaribus ignem
Populeaque movens albentia tempora silva
Et Styga et aetheri iuravit fulmina patris.

II. PROPEMPTICON METIO CELERI.

Di, quibus audaces amor est servare carinas
Saevaque ventosi mulcere pericula ponti,
Sternite molle fretum placidumque advertite votis
Concilium, et lenis non obstrepat unda precanti.
'Grande tuo rarumque damus, Neptune, profundo
Depositum. Iuvenis dubio committitur alto
Metius atque animae partem super aequora nostrae
Maiorem transferre parat. Proferte benigna
Sidera et antennae gemino considite cornu,
Oebalii fratres; vobis pontusque polusque
Luceat; Iliacae longe nimbosa sororis
Astra fugate, precor, totoque excludite coelo.
'Vos quoque caeruleum, divae Nereides, agmen,
Quis honor et regni cessit fortuna secundi, —
Dicere quae magni fas sit mihi sidera ponti, —
Surgite de vitreis spumosae Doridos antris
Baianosque sinus et foeta tepentibus undis
Litora tranquillo certatim ambite natatu,
Quaerentes ubi celsa ratis, qua scandere gaudet
Nobilis Ausoniae Celer armipotentis alumnus.
Nec quaerenda diu; modo nam trans aequora terris
Prima Dicarcheis Pharium gravis intulit annum.
Prima salutavit Capreas et margine dextro
Sparsit Tyrrhenae Mareotica vina Minervae.
Huius utrumque latus molli praecingite gyro,
Partitaeque vices, vos stuppea tendite mali
Vincula, vos summis annectite suppara velis,
Vos Zephyris aperite sinus: pars transtra reponat,
Pars demittat aquis curvae moderamina puppis.
Sint, quibus exploret rupes gravis arte molybdis,
Quaeque secuturam religent post terga phaselon,
Uncaque submersae penitus retinacula vellant.
Temperet haec aestus, pelagusque inclinet ad ortus,
Officio careat glaucarum nulla sororum.
'Hinc multo Proteus geminoque hinc corpore Triton
Praenatet, et subitis qui perdidit inguina monstris

Glaucus, adhuc quotiens patriis allabitur oris
Litoream blanda feriens Anthedona cauda.
'Tu tamen ante omnes, diva cum matre Palaemon,
Annue, si vestras amor est mihi pandere Thebas,
Nec cano degeneri Phoebeum Amphiona plectro.
'Et pater, Aeolio frangit qui carcere ventos,
Cui varii flatus omnisque per aequora ponti
Spiritus atque hiemes nimbosaque nubila parent,
Arctius obiecto Borean Eurumque Notumque
Monte premat: soli Zephyro sit copia coeli,
Solus agat puppes summasque supernatet undas
Assiduus pelago; donec tua turbine nullo
Laeta Paretoniis assignet carbasa ripis.'
Audimur. Vocat ipse ratem nautasque morantes
Increpat. Inde meum timido iam frigore pectus
Labitur et nequeo, quamvis movet ominis horror,
Claudere suspensos oculorum in margine fletus.
Iamque ratem terris divisit fune soluto
Navita et angustum deiecit in aequora pontem.
Saevus et e puppi longo clamore magister
Dissipat amplexus atque oscula fida revellit,
Nec longum cara licet in cervice morari.
Attamen in terras e plebe novissimus omni
Ibo nec egrediar nisi iam cedente carina.
Quis rude et abscissum miseris animantibus aequor
Fecit iter solidaeque pios telluris alumnos
Expulit in fluctus pelagoque inmisit hiantes?
Audax ingenii, nec enim temeraria virtus
Illa magis, summae gelidum quae Pelion Ossae
Iunxit anhelantemque iugis bis pressit Olympum.
Usque adeone parum lentas transire paludes
Stagnaque et angustos submittere pontibus amnes?
Imus in abruptum gentilesque undique terras
Fugimus, exigua clausi trabe et aere nudo.
Inde furor ventis indignataeque procellae
Et coeli fremitus et fulmina plura Tonanti.
Ante rates pigro torpebant aequora somno,
Nec spumare Thetis nec spargere nubila fluctus

Audebant. Visis tumuerunt puppibus undae,
Inque hominem surrexit hiems. Tunc nubila Pleias,
Oleniumque pecus, solito tunc peior Orion.
Iusta queror; fugit ecce vagas ratis acta per undas
Paulatim minor, et longe servantia vincit
Lumina, tot gracili ligno complexa timores,
Teque super reliquos, te, nostri pignus amoris
Portatura, Celer. Quos nunc ego pectore somnos
Quosve queam perferre dies? Quis cuncta paventi
Nuntius, an facili te praetermiserit unda
Lucani rabida ora maris? Num torva Charybdis
Fluctuet aut Siculi populatrix virgo profundi?
Quos tibi currenti praeceps ferat Adria mores?
Quae pax Carpathio? Quali te subvehat aura
Doris Agenorei furtis blandita iuvenci?
Sed merui questus. Quid enim te castra petente
Non vel ad ignotos ibam comes inpiger Indos
Cimmeriumque chaos? Starem prope bellica regis
Signa mei, seu tela manu seu frena teneres,
Armatis seu iura dares; operumque tuorum
Etsi non socius, certe mirator adessem.
Si quondam magno Phoenix reverendus Achilli
Litus ad Iliacum Thymbraeaque Pergama venit
Inbellis tumidoque nihil iuratus Atridae,
Cur nobis ignavus amor? Sed pectore fido
Numquam abero longisque sequar tua carbasa votis.
Isi, Phoroneis quondam stabulata sub antris,
Nunc regina Phari numenque orientis anheli,
Excipe multisono puppem Mareotida sistro;
Ac iuvenem egregium, Latius cui ductor Eoa
Signa Palaestinasque dedit frenare cohortes,
Ipsa manu placida per limina festa sacrosque
Duc portus urbesque tuas. Te praeside noscat,
Unde paludosi foecunda licentia Nili,
Cur vada desidant, et ripa coerceat undas
Cecropio stagnata luto, cur invida Memphis,
Curve Therapnaei lasciviat ora Canopi,
Cur servet Pharias Lethaeus ianitor aras,

Vilia cur magnos aequent animalia divos;
Quae sibi praesternat vivax altaria Phoenix,
Quos dignetur agros, aut quo se gurgite Nili
Mergat adoratus trepidis pastoribus Apis.
Duc et ad Aemathios manes, ubi belliger urbis
Conditor Hyblaeo perfusus nectare durat,
Anguiferamque domum, blando qua mersa veneno
Actias Ausonias fugit Cleopatra catenas.
Usque et in Assyrias sedes mandataque castra
Prosequere et Marti iuvenem, dea, trade Latino.
Nec novus hospes erit; puer his sudavit in arvis
Notus adhuc tantum maioris munere clavi.
Iam tamen et turmas facili praevertere gyro
Fortis et Eoas iaculo damnare sagittas.
Ergo erit illa dies, qua te maiora daturus
Caesar ab emerito iubeat discedere bello?
At nos hoc iterum stantes in litore vastos
Cernemus fluctus aliasque rogabimus auras.
O tum quantus ego! aut quanta votiva movebo
Plectra lyra! quum me magna cervice ligatum
Attolles humeris atque in mea pectora primum
Incumbes e puppe novus servataque reddes
Colloquia, inque vicem medios narrabimus annos,
Tu rapidum Euphraten et regia Bactra sacrasque
Antiquae Babylonis opes et Zeugma, Latinae
Pacis iter, qua dulce nemus florentis Idumes;
Quo pretiosa Tyros rubeat, quo purpura fuco
Sidoniis iterata cadis, quo germine primum
Candida felices sudent opobalsama virgae:
Ast ego, devictis dederim quae busta Pelasgis,
Quaeque laboratas claudat mihi pagina Thebas.

III. CONSOLATIO AD CLAUDIUM ETRUSCUM.

Summa deum pietas, cuius gratissima coelo
Rara profanatas inspectant numina terras,
Huc vittata comam niveoque insignis amictu,
Qualis adhuc praesens nullaque expulsa nocentum
Fraude rudes populos atque aurea regna colebas,

Mitibus exequiis ades, et lugentis Etrusci
Cerne pios fletus laudataque lumina terge.
Nam quis inexpleto rumpentem pectora questu
Complexumque rogos incumbentemque favillis
Adspiciens non aut primaevae funera plangi
Coniugis, aut nati modo pubescentia credat
Ora rapi flammis? Pater est, qui fletur. Adeste
Dique hominesque sacris. Procul hinc, procul ite nocentes,
Si cui corde nefas tacitum fessique senectus
Longa patris, si quis pulsatae conscius umquam
Matris et inferna rigidum timet Aeacon urna.
Insontes castosque voco. Tenet ecce seniles
Leniter inplicitus vultus sanctamque parentis
Canitiem spargit lacrimis animaeque supremum
Frigus amat; celeres genitoris filius annos —
Mira fides! — pigrasque putat properasse sorores.
Exultent placidi Lethaea ad flumina manes,
Elysiae gaudete domus; date serta per aras
Festaque pallentes hilarent altaria lucos.
Felix, heu nimium felix, plorataque nato
Umbra venit. Longe Furiarum sibila, longe
Tergeminus custos, penitus via longa patescat
Manibus egregiis. Eat, horrendumque silentis
Accedat domini solium, gratesque supremas
Perferat et totidem iuveni roget anxius annos.
Macte pio gemitu! Dabimus solatia dignis
Luctibus Aoniasque tuo sacrabimus ultro
Inferias, Etrusce, seni; tu largus Eoa
Germina, tu messes Cilicumque Arabumque superbis
Merge rogis; ferat ignis opes heredis, et alto
Aggere missuri nitido pia nubila coelo
Stipentur cineres; nos non arsura feremus
Munera, venturosque tuus durabit in annos
Me monstrante dolor. Neque enim mihi flere parentem
Ignotum, et similes gemui proiectus ad ignes.
Ille mihi tua damna dies compescere cantu
Suadet, et ipse tuli, quos nunc tibi confero, questus.
Non tibi clara quidem, senior placidissime, gentis

Linea nec proavis demissum stemma, sed ingens
Supplevit fortuna genus culpamque parentum
Occuluit. Neque enim dominos de plebe tulisti,
Sed quibus occasus pariter famulantur et ortus.
Nec pudor iste tibi; quid enim terrisque poloque
Parendi sine lege manet? Vice cuncta reguntur
Alternisque regunt. Propriis sub regibus omnis
Terra; premit felix regum diademata Roma;
Hanc ducibus frenare datum; mox crescit in illos
Imperium superis. Sed habent et numina legem:
Servit et astrorum velox chorus, et vaga servit
Luna, nec iniussae totiens redit orbita lucis.
Et modo si fas est aequare iacentia summis,
Pertulit et saevi Tirynthius horrida regis
Pacta, nec erubuit famulantis fistula Phoebi.
Sed neque barbaricis Latio transmissus ab oris,
Smyrna tibi gentile solum potusque verendo
Fonte Meles Hermique vadum, quo Lydius intrat
Bacchus et aurato reficit sua cornua limo.
Laeta dehinc series variisque ex ordine curis
Auctus honos; semperque gradus prope numina, semper
Caesareum coluisse latus sacrisque deorum
Arcanis haerere datum. Tiberela primum
Aula tibi vixdum ora nova mutante iuventa
Panditur. Hic annis multa super indole victis
Libertas oblata venit; nec proximus heres
Inmitis quamquam et Furiis agitatus abegit.
Hunc et in Arctoas tenuis comes usque pruinas
Terribilem affatu passus visuque tyrannum
Inmanemque suis, ut qui metuenda ferarum
Corda domant, mersaque iubent iam sanguine tacto
Reddere ab ore manus et nulla vivere praeda.
Praecipuos sed enim merito subvexit in actus
Nondum stelligerum senior dimissus in axem
Claudius et longo transmisit habere nepoti.
Quis superos metuens pariter tot templa, tot aras
Promeruisse datur? Summi Iovis aliger Arcas
Nuntius; imbrifera potitur Thaumantide Iuno;

Stat celer obsequio iussa ad Neptunia Triton:
Tu totiens mutata ducum iuga rite tulisti
Integer, inque omni felix tua cymba profundo.
Iamque piam lux alta domum praecelsaque toto
Intravit Fortuna gradu; iam creditur uni
Sanctarum digestus opum partaeque per omnes
Divitiae populos magnique inpendia mundi.
Quidquid ab auriferis eiectat Iberia fossis,
Dalmatico quod monte nitet, quod messibus Afris
Verritur, aestiferi quidquid terit area Nili,
Quodque legit mersus pelagi scrutator Eoi,
Et Lacedaemonii pecuaria culta Galesi,
Perspicuaeque nives Massylaque robora et Indi
Dentis honos: uni parent commissa ministro,
Quae Boreas, quaeque Eurus atrox, quae nubilus Auster
Invehit. Hibernos citius numeraveris imbres
Silvarumque comas. Vigil iste animique sagacis
Exitus evolvit, quantum Romana sub omni
Pila die quantumque tribus; quid templa, quid alti
Undarum cursus, quid propugnacula poscant
Aequoris aut longe series porrecta viarum;
Quod domini celsis niteat laquearibus aurum,
Quae divum in vultus igni formanda liquescat
Massa, quid Ausoniae scriptum crepet igne monetae.
Hinc tibi rara quies animoque exclusa voluptas,
Exiguaeque dapes et numquam laesa profundo
Cura mero; sed iura tamen genitalia cordi,
Et mentem vincire toris et iungere festa
Conubia et fidos domino genuisse clientes.
Quis sublime decus formamque insignis Etruscae
Nesciat? haud quamquam proprio mihi cognita visu,
Sed decus eximium formae par reddit imago
Vultibus, et similis natorum gratia monstrat.
Nec vulgare genus; fasces summamque curulem
Frater et Ausonios enses mandataque fidus
Signa tulit, quum prima truces amentia Dacos
Inpulit, et magno gens est damnata triumpho.
Sic quidquid patrio cessatum a sanguine, mater

Reddidit, obscurumque latus clarescere vidit
Conubio gavisa domus. Nec pignora longe;
Quippe bis ad partus venit Lucina manuque
Ipsa levi gravidos tetigit foecunda labores.
Felix o! si longa dies, si cernere vultus
Natorum viridesque genas tibi iusta dedissent
Stamina! Sed media cecidere abrupta iuventa
Gaudia, florentesque manu scidit Atropos annos;
Qualia pallentes declinant lilia culmos,
Pubentesque rosae primos moriuntur ad austros,
Aut uti verna novis expirat purpura pratis.
Illa sagittiferi circumvolitastis, Amores,
Funera maternosque rogos unxistis amomo:
Nec modus aut pennis laceris aut crinibus ignem
Spargere, collectaeque pyram struxere pharetrae.
Quas tunc inferias aut quae lamenta dedisses
Maternis, Etrusce, rogis, qui funera patris
Haud matura putas atque hos pius ingemis annos?
Illum et qui nutu superas nunc temperat arces,
Progeniem claram terris partitus et astris,
Laetus Idumaei donavit honore triumphi,
Dignatusque loco victricis et ordine pompae
Non vetuit, tenuesque nihil minuere parentes.
Atque idem in cuneos populum quum duxit equestres,
Mutavitque genus laevaeque ignobile ferrum
Exuit, et celso natorum aequavit honore.
Dextra bis octonis fluxerunt saecula lustris,
Atque aevi sine nube tenor. Quam dives in usus
Natorum totoque volens excedere censu,
Testis adhuc largi nitor inde assuetus Etrusci,
Cui tua non humiles dedit indulgentia mores.
Hunc siquidem amplexu semper revocante tenebas
Blandus, et imperio numquam pater; huius honori
Pronior ipse etiam gaudebat cedere frater.
Quas tibi devoti iuvenes pro patre renato,
Summe ducum, grates, aut quae pia vota rependant?
Tu, seu tarda situ rebusque exhausta senectus
Erravit, seu blanda diu Fortuna regressum

Maluit, attonitum et venturi fulminis ictus
Horrentem, tonitru tantum lenique procella
Contentus monuisse senem; quumque horrida supra
Aequora curarum socius procul Itala rura
Linqueret, hic molles Campani litoris oras
Et Diomedeas concedere iussus in arces,
Atque hospes, non exul erat. Nec plura moratus
Romuleum reseras iterum, Germanice, limen
Moerentemque foves inclinatosque penates
Erigis. Haud mirum, ductor placidissime, quando
Haec est, quae victis parcentia foedera Cattis,
Quaeque suum Dacis donat clementia montem,
Quae modo Marcomanos post horrida bella vagosque
Sauromatas Latio non est dignata triumpho.
Iamque in fine dies, et inexorabile pensum
Deficit. Hic moesti pietas me poscit Etrusci
Qualia nec Siculae moderantur carmina rupes,
Nec fati iam certus olor saevique marita
Tereos. Heu quantis lassantem brachia vidi
Planctibus et prono fusum super oscula vultu!
Vix famuli comitesque tenent, vix arduus ignis
Submovet. Haud aliter gemuit periuria Theseus
Litore, qui falsis deceperat Aegea velis.
Tunc inmane gemens foedatusque ora tepentes
Affatur cineres: 'Cur nos, fidissime, linquis
Fortuna redeunte, pater? Modo numina magni
Praesidis atque breves superum placavimus iras,
Nec frueris, tantique orbatus muneris usu
Ad manes, ingrate, fugis. Nec flectere Parcas
Aut placare malae datur aspera numina Lethes?
Felix, cui magna patrem cervice vehenti
Sacra Mycenaeae patuit reverentia flammae!
Quique tener saevis genitorem Scipio Poenis
Abstulit et Lydi pietas temeraria Lausi.
Ergo et Thessalici coniux pensare mariti
Funus et inmitem potuit Styga vincere supplex
Thracius? Ah quanto melius pro patre liceret!
Non totus rapiere tamen, nec funera mittam

Longius; hic manes, hic intra tecta tenebo.
Tu custos dominusque laris, tibi cuncta tuorum
Parebunt. Ego rite minor semperque secundus
Assiduas libabo dapes et pocula sacris
Manibus effigiesque colam: te dulcia saxa,
Te similem doctae referet mihi linea cerae:
Nunc ebur et fulvum vultus imitabitur aurum.
Inde viam morum longaeque examina vitae
Affatusque pios monituraque somnia poscam.'
Talia dicentem genitor dulcedine laeta
Audit et inmites lente descendit ad umbras
Verbaque dilectae fert narraturus Etruscae.
Salve supremum, senior mitissime patrum,
Supremumque vale, qui numquam, sospite nato,
Triste chaos moestique situs patiere sepulcri.
Semper odoratis spirabunt floribus arae,
Semper et Assyrios felix bibet urna liquores
Et lacrimas, qui maior honos. Hic sacra litabit
Manibus inque tua tumulum tellure levabit.
Nostra quoque exemplo meritus tibi carmina sanxit,
Hoc etiam gaudens cinerem donasse sepulcro.

IV. CAPILLI FLAVII EARINI.

Ite, comae, facilemque precor transcurrite pontum,
Ite coronato recubantes molliter auro;
Ite, dabit cursus mitis Cytherea secundos
Placabitque notos: fors et de puppe timenda
Transferet inque sua ducet super aequora concha.
Accipe laudatos, iuvenis Phoebeie, crines,
Quos tibi Caesareus donat puer, accipe laetus,
Intonsoque ostende patri. Sine dulce nitentes
Comparet atque diu fratris putet esse Lyaei.
Forsan et ipse comae numquam labentis honorem
Proferet atque alio clausum tibi ponet in auro.
Pergame, pinifera multum felicior Ida!
Illa licet sacrae placeat sibi nube rapinae, —
Nempe dedit superis illum, quem turbida semper
Iuno videt, refugitque manum nectarque recusat, —

At tu grata deis pulchroque insignis alumno
Misisti Latio, placida quem fronte ministrum
Iuppiter Ausonius pariter Romanaque Iuno
Adspiciunt et uterque probant. Nec tanta potenti
Terrarum domino divum sine mente voluptas.
  Dicitur Idalios Erycis de vertice lucos
Dum petit, et molles agitat Venus aurea cygnos,
Pergameas intrasse domos, ubi maximus aegris
Auxiliator adest, et festinantia sistens
Fata salutifero mitis deus incubat angui.
Hic puerum egregiae praeclarum sidere formae
Ipsius ante dei ludentem conspicit aras.
Ac primum subita paulum decepta figura
Natorum de plebe putat; sed non erat illi
Arcus et ex humeris nullae fulgentibus umbrae.
Miratur puerile decus, vultumque comasque
Adspiciens 'Tune Ausonias, ait, ibis ad arces,
Neglectus Veneri? Tu sordida tecta iugumque
Servitii vulgare feres? Procul absit: ego isti,
Quem meruit, formae dominum dabo. Vade age mecum,
Vade, puer; ducam volucri per sidera curru
Donum inmane duci, nec te plebeia manebunt
Iura; Palatino famulus deberis amori.
Nil ego, nil, fateor, toto tam dulce sub orbe
Aut vidi aut genui. Cedat tibi Latmius ultro
Sangariusque puer, quemque inrita fontis imago
Et sterilis consumpsit amor. Te caerula Nais
Mallet et apprensa traxisset fortius urna.
Tu, puer, ante omnes; solus formosior ille,
Cui daberis.' Sic orsa leves secum ipsa per auras
Tollit olorinaque iubet considere biga.
  Nec mora. Iam Latii montes, veteresque penates
Evandri, quos mole nova pater inclitus urbis
Excolit, et summis aequat Germanicus astris.
Tunc propior iam cura deae, quae forma capillis
Optima, quae vestis roseos accendere vultus
Apta, quod in digitis, collo quod dignius aurum.
Norat coelestes oculos ducis ipsaque taedas

Iunxerat et plena dederat conubia dextra.
Sic ornat crines, Tyrios sic fundit amictus,
Dat radios ignemque suum. Cessere priores
Deliciae famulumque greges; hic pocula magno
Prima duci myrrhasque puer crystallaque portat
Candidiore manu: crescit nova gratia Baccho.
Care puer, superis qui praelibare verendum
Nectar et ingentem totiens contingere dextram
Electus, quam nosse Getae, quam tangere Persae
Armeniique Indique petunt! O sidere dextro
Edite, multa tibi divum indulgentia favit!
Olim etiam, ne prima genas lanugo nitentes
Carperet et pulchrae fuscaret gratia formae,
Ipse deus patriae celsam trans aequora liquit
Pergamon. Haud ulli puerum mollire potestas
Credita; sed tacita iuvenis Phoebeius arte
Leniter haud ullo concussum vulnere corpus
De sexu transire iubet. Tamen anxia curis
Mordetur puerique timet Cytherea dolores.
Nondum pulchra ducis clementia coeperat ortu
Intactos servare mares; nunc frangere sexum
Atque hominem mutare nefas, gavisaque solos
Quos genuit, natura videt, nec lege sinistra
Ferre timent famulae natorum pondera matres.
Tu quoque, nunc iuvenis, genitus si tardius esses,
Umbratusque genas et adultos fortior artus,
Non unum gaudens Phoebea ad limina munus
Misisses; patrias nunc crinis solus ad aras
Naviget. Hunc multo Paphie saturabat amomo,
Hunc nova tergemina pectebat Gratia dextra.
Huic et purpurei cedat coma saucia Nisi,
Et quam Sperchio tumidus servabat Achilles.
Ipsi, quum primum niveam praecerpere frontem
Decretum est humerosque manu nudare nitentes,
Accurrunt teneri Paphia cum matre volucres
Expediuntque comas et serica pectore ponunt
Pallia. Tunc iunctis crinem incidere sagittis
Atque auro gemmisque locant, rapit ipsa cadentes

Mater, et arcanos iterat Cytherea liquores.
Tunc puer e turba, manibus qui forte supinis
Nobile gemmato speculum portaverat auro,
'Hoc quoque demus, ait: patriis nec gratius ullum
Munus erit templis ipsoque potentius auro.
Tu modo fige aciem et vultus hos usque relinque.'
Sic ait et speculum reclusit imagine rapta.
At puer egregias tendens ad sidera palmas,
'His mihi pro donis, hominum mitissime custos,
Si merui, longa dominum renovare iuventa
Atque orbi servare velis! Hoc sidera mecum,
Hoc undae terraeque rogant. Eat, oro, per annos
Iliacos Pyliosque simul, propriosque penates
Gaudeat et secum Tarpeia senescere templa.'
Sic ait et motas miratur Pergamos aras.

V. AD CLAUDIAM UXOREM.

Quid mihi moesta die, sociis quid noctibus, uxor,
Anxia pervigili ducis suspiria cura?
Non metuo, ne laesa fides aut pectore in isto
Alter amor; nullis in te datur ire sagittis, —
Audiat infesto licet haec Rhamnusia vultu, —
Non datur. Et si egomet patrio de litore raptus
Quatuor emeritis per bella, per aequora lustris
Errarem, tu mille procos intacta fugares;
Non intersectas commenta retexere telas,
Sed sine fraude palam, thalamosque armata negasses.
Dic tamen, unde alta mihi fronte et nubila vultus?
Anne quod Euboicos fessus remeare penates
Auguror et patria senium componere terra?
Cur hoc triste tibi? Certe lascivia cordi
Nulla, nec aut rapidi mulcent te proelia Circi,
Aut intrat sensus clamosi turba theatri;
Sed probitas et opaca quies et sordida numquam
Gaudia. Quas autem comitem te rapto per undas?
Quamquam, et si gelidas irem mansurus ad Arctos
Vel super Hesperiae vada caligantia Thules
Aut septemgemini caput haud penetrabile Nili,

Hortarere vias. Etenim tua, — nempe benigna
Quam mihi sorte Venus iunctam florentibus annis
Servet et in senium, — tua, — quae me vulnere primo
Intactum thalamis et adhuc iuvenile vagantem
Fixisti, — tua frena libens docilisque recepi:
Et semel insertas non mutaturus habenas
Usque premo. Ter me nitidis Albana ferentem
Dona comis sanctoque indutum Caesaris auro
Visceribus complexa tuis, sertisque dedisti
Oscula anhela meis. Tu, quum Capitolia nostrae
Inficiata lyrae, saevum ingratumque dolebas
Mecum victa Iovem; tu procurrentia primis
Carmina nostra sonis, mutasque in murmure voces
Aure rapis vigili; longi tu sola laboris
Conscia, cumque tuis crevit mea Thebais annis.
Qualem te nuper Stygias modo raptus ad undas,
Quum iam Lethaeos audirem cominus amnes,
Adspexi, tenuique oculos iam morte cadentes.
Scilicet exhausti Lachesis mihi tempora fati
Te tantum miserata dedit, superique potentes
Invidiam timuere tuam. Post ista propinquum
Nunc iter optatosque sinus comes ire moraris?
Heu ubi nota fides totque explorata per usus,
Qua veteres Latias Graiasque Heroidas aequas?
Isset ad Iliacas — quid enim deterret amantes? —
Penelope gavisa domos, si passus Ulixes.
Questa est Aegiale, questa est Meliboea relinqui,
Et quamquam saevi fecerunt maenada planctus.
Nec minor his tu nosse fidem firmamque maritis
Reddere. Sic certe cineres umbramque priorem
Quaeris adhuc, sic exequias amplexa canori
Coniugis ingentes iterasti pectore planctus,
Iam mea. Nec pietas alia est tibi curaque natae;
Sic ut mater amas, sic numquam corde recedit
Nata tuo fixamque animi penetralibus imis
Nocte dieque tenes. Non sic Trachinia nidos
Halcyone veros, non sic Philomela penates
Circuit amplectens animamque in pignora transfert.

Et nunc illa tenet viduum quod sola cubile,
Otia tam pulchrae terit infoecunda iuventae;
Sed venient festis, venient connubia taedis.
Sic certe formaeque bonis animique meretur;
Sive chelyn complexa petit, seu voce paterna
Discendum Musis sonat et mea carmina flectit,
Candida seu molli diducit brachia motu,
Ingenium probitas artemque modestia vincit.
    Nonne leves pueros, non te, Cytherea, pudebat
Hoc cessare decus? Nec tantum Roma iugales
Conciliare toros festasque accendere taedas
Fertilis, et nostra generi tellure dabuntur.
Non adeo Vesuvinus apex et flammea diri
Montis hiems trepidas exhausit civibus urbes:
Stant populisque vigent. Hic auspice condita Phoebo
Tecta, Dicarchei portus et litora mundi
Hospita; et hic magnae tractus imitantia Romae
Quae Capys advectis inplevit moenia Teucris.
Nostra quoque haud propriis tenuis, nec rara colonis
Parthenope, cui mite solum trans aequora vectae
Ipse Dionaea monstravit Apollo columba.
Has ego te sedes, nam nec mihi barbara Thrace
Nec Libye natale solum, transferre laboro.
Quas et mollis hiems et frigida temperat aestas,
Quas inbelle fretum torpentibus alluit undis.
Pax secura locis et desidis otia vitae,
Et numquam turbata quies somnique peracti.
Nulla foro rabies, aut strictae iurgia legis,
Morum iura viris solum et sine fascibus aequum.
    Quid nunc magnificas species cultusque locorum
Templaque et innumeris spatia interstincta columnis,
Et geminam molem nudi tectique theatri
Et capitolinis quinquennia proxima lustris,
Quid laudem risus libertatemque Menandri,
Quam Romanus honos et grata licentia miscent?
Nec desunt variae circum oblectamina vitae,
Sive vaporiferas, blandissima litora, Baias,
Enthea fatidicae, seu visere tecta Sibyllae

Dulce sit Iliacoque iugum memorabile remo,
Seu tibi Bacchei vineta madentia Gauri
Teleboumque domos, trepidis ubi dulcia nautis
Lumina noctivagae tollit Pharus aemula lunae,
Caraque non molli iuga Surrentina Lyaeo,
Quae meus ante alios habitator Pollius auget,
Aenariaeque lacus medicos Statinasque renatas.
Mille tibi nostrae referam telluris amores.
Sed satis hoc, coniux, satis est dixisse, creavit
Me tibi, me socium longos adstrinxit in annos.
Nonne haec amborum genetrix altrixque videri
Digna? Sed ingratus qui plura adnecto tuisque
Moribus indubito. Venies, carissima coniux,
Praeveniesque etiam. Sine me tibi ductor aquarum
Tibris et armiferi sordebunt tecta Quirini.

P. PAPINII STATII

SILVARUM

LIBER IV.

AD MARCELLUM.

Inveni librum, Marcelle carissime, quem pietati tuae dedicarem. Reor quidem aliter quam invocato numine maximi imperatoris nullum opusculum meum coepisse. Sed hic liber tres habet; sequitur quarta, quae ad honorem tuum pertinet. Primo autem septimum decimum Germanici nostri consulatum adoravi; secundo gratias egi sacratissimis eius epulis honoratus; tertio viam Domitianam miratus sum, qua gravissimam arenarum moram exemit: cuius beneficio tu quoque maturius epistolam meam accipies, quam tibi in hoc libro a Neapoli scribo. Proximum est lyricum carmen ad Septimium Severum, iuvenem, uti scis, inter ornatissimos secundi ordinis, tuum quidem etiam condiscipulum, sed mihi contra hoc quoque ius arctissime carum. Iam Vindicis nostri Herculem Epitrapezion, secundum honorem, quem de me et de ipsis studiis meretur, inputare etiam tibi possum. Maximum Iunium et dignitatis et eloquentiae nomine a nobis diligi satis eram testatus epistola, quam ad illum de editione Thebaidos meae publicavi; sed nunc quoque eum reverti maturius e Dalmatia rogo. Iuncta est ecloga ad municipem meum Iulium Menecratem, splendidum iuvenem et Pollii mei generum, cui gratulor, quod Neapolin nostram numero liberorum honestaverit. Plotio Grypho, maioris gradus iuveni, dignius opusculum reddam, sed interim hendecasyllabos, quos Saturnalibus una risimus, huic volumini inserui. Quare

ergo plura in quarto silvarum, quam in prioribus? Ne se putent aliquid egisse, qui reprehenderunt, ut audio, quod hoc stili genus edidissem. Primum supervacuum est dissuadere rem factam; deinde multa ex illis iam domino Caesari dederam, et quanto hoc plus est, quam edere? Exercere autem iocos non licet? si secreto, inquit. Sed et sphaeromachias spectamus, et pilaris lusio admittitur. Novissime quisquis ex meis invidus aliquid legit, statim se profitetur adversum, itaque consilio eius accedam? In summa nempe ego sum, qui traducor, taceat et gaudeat. Hunc tamen librum tu, Marcelle, defendes. Et si videtur, hactenus, sin minus, reprehendamur.

I. XVII CONSULATUS IMP. AUG. GERMANICI DOMITIANI.

Laeta bis octonis accedit purpura fastis
Caesaris, insignemque aperit Germanicus annum,
Atque oritur cum sole novo, cum grandibus astris
Clarius ipse nitens et primo maior Eoo.
Exultent leges Latiae, gaudete, curules;
Et septemgemino ianctantior aethera pulset
Roma iugo, plusque ante alias Evandrius arces
Collis ovet. Subiere novi palatia fasces,
Et requiem bis sextus honos precibusque receptis
Curia Caesareum gaudet vicisse pudorem.
Ipse etiam inmensi reparator maximus aevi
Attollit vultus, et utroque a limine grates
Ianus agit, quem tu vicina pace ligatum
Omnia iussisti componere bella novique
In leges iurare fori. Levat ecce supinas
Hinc atque inde manus geminaque haec voce profatur:
'Salve, magne parens mundi, qui saecula mecum
Instaurare paras, talem te cernere semper
Mense novo tua Roma cupit, sic tempora nasci,
Sic annos intrare decet. Da gaudia fastis
Continua; hos humeros multo sinus ambiat ostro
Et properata tuae manibus praetexta Minervae.
Adspicis ut templis alius nitor, altior aris

Ignis, et ipsa meae tepeant tibi sidera brumae.
Moribus atque tuis gaudent turmaeque tribusque
Purpureique patres, lucemque a consule ducit
Omnis honos. Quid tale, precor, prior annus habebat?
Dic age, Roma potens, et mecum longa vetustas
Dinumera fastos, nec parva exempla recense,
Sed quae sola meus dignetur vincere Caesar.
Ter Latios deciesque tulit labentibus annis
Augustus fasces; sed coepit sero mereri,
Tu iuvenis praegressus avos. Et quanta recusas,
Quanta vetas! Flectere tamen precibusque senatus
Permittes hanc saepe diem. Manet insuper ordo
Longior, et totidem felix tibi Roma curules
Terque quaterque dabit. Mecum altera saecula condes,
Et tibi longaevi revocabitur ara Terenti.
Mille tropaea feres, tantum permitte triumphos.
Restat Bactra novis, restat Babylona tributis
Frenari; nondum in gremio Iovis Indica laurus,
Nondum Arabes Seresque rogant, nondum omnis honorem
Annus habet, cupiuntque decem tua nomina menses.'
Sic Ianus, clausoque libens se poste recepit.
Tunc omnes patuere fores laetoque dederunt
Signa polo, longamque tibi, rex magne, iuventam
Annuit atque suos promisit Iuppiter annos.

II. EUCHARISTICON AD IMP. AUG. GERMANICUM DOMITIANUM.

Regia Sidoniae convivia laudat Elisae,
Qui magnum Aeneam Laurentibus intulit arvis,
Alcinoique dapes mansuro carmine monstrat
Aequore qui lento reducem consumpsit Ulixen:
Ast ego, cui sacrae Caesar nova gaudia coenae
Nunc primum dominaque dedit consurgere mensa,
Qua celebrem mea vota lyra, quas solvere grates
Sufficiam? Non, si pariter mihi vertice laeto
Nectat adoratas et Smyrna et Mantua lauros,
Digna loquar. Mediis videor discumbere in astris
Cum Iove et Iliaca porrectum sumere dextra

Inmortale merum; steriles transmisimus annos;
Haec aevi mihi prima dies, haec limina vitae.
Tene ego, regnator terrarum orbisque subacti
Magne parens, te, spes hominum, te, cura deorum,
Cerno iacens? Datur haec iuxta, datur ora tueri
Vina inter mensasque, et non assurgere fas est?
Tectum augustum, ingens, non centum insigne columnis,
Sed quantae superos coelumque Atlante remisso
Sustentare queant. Stupet hoc vicina Tonantis
Regia, teque pari laetantur sede locatum
Numina, ne magnum properes escendere coelum:
Tanta patet moles effusaeque inpetus aulae
Liberior campi multumque amplexus aperti
Aetheros, et tantum domino minor; ille penates
Inplet et ingenti genio iuvat. Aemulus illic
Mons Libys Iliacusque nitent, et multa Syene
Et Chios et glauca certantia Doride saxa
Lunaque portandis tantum suffecta columnis.
Longa super species, fessis vix culmina prendas
Visibus auratique putes laquearia coeli.
Hic quum Romuleos proceres trabeataque Caesar
Agmina mille simul iussit discumbere mensis,
Ipsa sinus accincta Ceres Bacchusque laborant
Sufficere. Aetherei felix sic orbita fluxit
Triptolemi; sic vitifero sub palmite nudos
Umbravit colles et sobria rura Lyaeus.
Sed mihi non epulas Indisve innixa columnis
Robora Maurorum famulasve ex ordine turmas,
Ipsum, ipsum cupido tantum spectare vacavit
Tranquillum vultus et maiestate serena
Mulcentem radios submittentemque modeste
Fortunae vexilla suae; tamen ore nitebat
Dissimulatus honos. Talem quoque barbarus hostis
Posset et ignotae conspectum agnoscere gentes.
Non aliter gelida Rhodopes in valle recumbit
Dimissis Gradivus equis; sic lubrica ponit
Membra Therapnaea resolutus gymnade Pollux,
Sic iacet ad Gangen Indis ululantibus Evan,

Sic gravis Alcides post horrida iussa reversus
Gaudebat strato latus acclinare leoni.
Parva loquor, nec dum aequo tuos, Germanice, vultus:
Talis ubi Oceani finem mensasque revisit
Aethiopum, sacro diffusus nectare vultus,
Dux superum, secreta iubet dare carmina Musas,
Et Pallenaeos Phoebum laudare triumphos.
Di tibi, namque animas saepe exaudire minores
Dicuntur, patriae bis terque exire senectae
Annuerint fines! rata numina miseris astris,
Templaque des habitesque domos! Saepe annua pandas
Limina, saepe novo Ianum lictore salutes,
Saepe coronatis iteres quinquennia lustris!
Qua mihi felices epulas mensaeque dedisti
Sacra tuae, talis longo post tempore venit
Lux mihi, Troianae qualis sub collibus Albae
Quum modo Germanas acies, modo Daca sonantem
Proelia, Palladio tua me manus induit auro.

III. VIA DOMITIANA.

Quis duri silicis gravisque ferri
Inmanis sonus aequori propinquum
Saxosae latus Appiae replevit?
Certe non Libycae sonant catervae,
Nec dux advena pierante bello
Campanos quatit inquietus agros,
Nec frangit vata montibusque caesis
Inducit Nero sordidas paludes.
Sed qui limina bellicosa Iani
Iustis legibus et foro coronat,
Qui castae Cereri diu negata
Reddit iugera sobriasque terras,
Qui fortem vetat interire sexum,
Et censor prohibet mares adultos
Pulchrae supplicium timere formae,
Qui reddit Capitolio Tonantem
Et pacem propria domo reponit,
Qui genti patriae futura semper

Sancit limina Flaviumque culmen;
Hic segnes populi vias gravatus
Et campis iter omne detinentes
Longos eximit ambitus novoque
Iniectu solidat graves arenas,
Gaudens Euboicae domum Sibyllae
Gauranosque sinus et aestuantes
Septem montibus admovere Baias.
Hic quondam piger axe vectus uno
Nutabat cruce pendula viator,
Sorbebatque rotas maligna tellus,
Et plebs in mediis Latina campis
Horrebat mala navigationis,
Ne cursus agiles, sed inpeditum
Tardabant iter orbitae tacentes,
Dum pondus nimium querens sub alta
Repit languida quadrupes statera.
At nunc, quae solidum diem terebat,
Horarum via facta vix duarum.
Non tensae volucrum per astra pennae,
Nec velocius ibitis, carinae.
Hic primus labor inchoare sulcos
Et rescindere limites et alto
Egestu penitus cavare terras;
Mox, haustas aliter replere fossas
Et summo gremium parare dorso,
Ne nutent sola, ne maligna sedes
Et pressis dubium cubile saxis;
Tunc umbonibus hinc et hinc coactis
Et crebris iter alligare gomphis.
O quantae pariter manus laborant!
Hi caedunt nemus exuuntque montes,
Hi ferro scopulos trabesque laevant;
Illi saxa ligant opusque texunt
Cocto pulvere sordidoque topho;
Hi siccant bibulas manu lacunas
Et longe fluvios agunt minores.
Hae possent et Athon cavare dextrae

Et moestum pelagus gementis Helles
Intercludere ponte non natanti.
His parvus, nisi Lechiae vetarent,
Inous freta miscuisset Isthmos.
Fervent litora mobilesque silvae,
It longus medias fragor per urbes,
Atque echo simul hinc et inde fractam
Gauro Massicus uvifer remittit.
Miratur sonitum quieta Cyme
Et Literna palus pigerque Savo.
Et flavum caput humidumque late
Crinem mollibus inpeditus ulvis
Vulturnus levat ora maximoque
Pontis Caesarei reclinis arcu
Raucis talia faucibus redundat:
'Camporum bone conditor meorum,
Qui me vallibus aviis refusum
Et ripis habitare nescientem
Recti legibus alvei ligasti,
Et nunc ille ego turbidus minaxque
Vix passus dubias prius carinas,
Iam pontem fero perviusque calcor;
Qui terras rapere et rotare silvas
Assueram, pudet! amnis esse coepi;
Sed grates ago strictus atque tanti est,
Quod sub te duce, te iubente, cessi,
Quod tu maximus arbiter meaeque
Victor perpetuus legere ripae.
Et nunc limite me colis beato
Nec sordere sinis, malumque late
Deterges sterilis soli pudorem;
Ne me pulvereum gravemque coeno
Tyrrheni sinus obruat profundi,
Qualis Cinyphius tacente ripa
Poenos Bagrada serpit inter agros,
Sed talis ferar, ut nitente cursu
Tranquillum mare proximumque possim
Puro gurgite provocare Lirim.'

Haec amnis, pariterque se levabat
Ingenti plaga marmorata dorso.
Huius ianua prosperumque limen
Arcus, belligeri ducis tropaeis
Et totis Ligurum nitens metallis,
Quantus nubila quo coronat Iris.
Illic flectitur excitus viator,
Illic Appia se dolet relinqui.
Tunc velocior acriorque cursus,
Tunc ipsos iuvat inpetus iugales.
Ceu fessis ubi remigum lacertis
Primae carbasa ventilatis aurae.
Ergo omnes, quae sub axe primo
Romani colitis fidem parentis,
Prono limite commeate gentes.
Eoae citius venite laurus;
Nil obstat cupidis, nihil moratur.
Qui primo Tiberim reliquit ortu,
Primo vespere navigat Lucrinum.
Sed quam fine viae recentis imo,
Qua monstrat veteres Apollo Cumas,
Albam crinibus infulisque cerno!
Visu fallimur? an sacris ab antris
Profert Chalcidicas Sibylla laurus?
Cedamus; chely, iam repone cantus,
Vates sanctior incipit, tacendum est.
En! et colla rotat novisque late
Bacchatur spatiis viamque replet.
Tunc sic virgineo profatur ore:
'Dicebam, veniet — manete campi
Atque amnis — veniet favente coelo,
Qui foedum nemus et putres arenas
Celsis pontibus et via levabit.
En! hic est deus, hunc iubet beatis
Pro se Iuppiter imperare terris;
Quo non dignior has subit habenas,
Ex quo me duce praescios Averni
Aeneas avide futura quaerens

Lucos et penetravit et reliquit.
Hic paci bonus, hic timendus armis,
Natura melior potentiorque.
Hic si flammiferos teneret axes,
Largis, India, nubibus maderes,
Undaret Libye, teperet Haemus.
'Salve, dux hominum et parens deorum,
Provisum mihi cognitumque numen.
Nec iam putribus evoluta chartis
Solenni prece quindecim virorum
Perlustra mea dicta, sed canentem
Ipsam cominus, ut mereris, audi:
'Vidi quam seriem morantis aevi
Pronectant tibi candidae sorores;
Magnus te manet ordo saeculorum,
Natis longior abnepotibusque
Annos perpetua geres iuventa,
Quot fertur placidos obisse Nestor,
Quot Tithonia computat senectus,
Et quantos ego Delium poposci.
'Iuravit tibi iam nivalis Arctos,
Nunc magnos oriens dabit triumphos.
Ibis qua vagus Hercules et Evan,
Ultra sidera flammeumque solem,
Et Nili caput et nives Atlantis,
Et laudum cumulo beatus omni
Scandes belliger abnuesque currus;
Donec Troicus ignis et renatae
Tarpeius pater intonabit aulae,
Haec donec via te regente terras
Annosa magis Appia senescat.'

IV. AD VICTORIUM MARCELLUM EPISTOLA.

Curre per Euboicos non segnis, epistola, campos,
Hac ingressa vias, qua nobilis Appia crescit
In latus et molles solidus premit agger arenas.
Atque ubi Romuleas velox penetraveris arces,
Continuo dextras flavi pete Tibridis oras,

Lydia qua penitus stagnum navale coercet
Ripa, suburbanisque vadum praetexitur hortis.
Illic egregium formaque animisque videbis
Marcellum et celso praesignem vertice nosces.
Cui primum solito vulgi de more salutem,
Mox inclusa modis haec reddere verba memento:
'Iam terras volucremque polum fuga veris aquosi
Laxat et Icariis coelum latratibus urit;
Ardua iam densae rarescunt moenia Romae.
Hos Praeneste sacrum, nemus hos glaciale Dianae,
Algidus aut horrens aut Tuscula protegit umbra,
Tiburis hi lucos Anienaque frigora captant.
'Te quoque clamosae quaenam plaga mitior urbi
Subtrahit? Aestivos quo decipis aere soles?
Quid, tuus ante omnes, tua cura potissima Gallus,
Nec non noster amor — dubium morumne probandus
Ingeniive bonis, — Latiis aestivat in oris?
Anne metalliferae repetit iam moenia lunae
Tyrrhenasque domos? Quod si tibi proximus haeret,
Non ego nunc vestro procul a sermone recedo.
Certum est, inde sonus geminas mihi circuit aures.
'Sed tu, dum nimio possessa Hyperione flagrat
Torva Cleonaei iuba sideris, exue curis
Pectus et assiduo temet furare labori.
Et sontes operit pharetras arcumque retendit
Parthus, et Eleis auriga laboribus actos
Alpheo permulcet equos, et nostra fatiscit
Laxaturque chelys. Vires instigat alitque
Tempestiva quies, maior post otia virtus.
Talis cantata Briseide venit Achilles
Acrior et positis erupit in Hectora plectris.
Te quoque flammabit tacite repetita parumper
Desidia et solitos novus exultabis in actus.
Certe iam Latiae non miscent iurgia leges,
Et pacem piger annus habet, messesque reversae
Dimisere forum. Nec iam tibi turba reorum
Vestibulo, querulique rogant exire clientes.
Cessat centeni moderatrix iudicis hasta,

Qua tibi sublimi iam nunc celeberrima fama
Eminet, et iuvenes facundia praeterit annos.
'Felix curarum, cui non Heliconia cordi
Serta nec inbelles Parnassi e vertice laurus,
Sed viget ingenium, et magnos accinctus in usus
Fert animus quascumque vices. Nos otia vitae
Solamur cantu ventosaque gaudia famae
Quaerimus. En egomet somnum et geniale secutus
Litus, ubi Ausonio se condidit hospita portu
Parthenope, tenues ignavo pollice chordas
Pulso, Maroneique sedens in margine templi
Sumo animum et magni tumulis adcanto magistri.
'At tu, si longi cursum dabit Atropos aevi,
Detque precor, Latiique ducis sic numina pergant,
— Quem tibi posthabito studium est coluisse Tonante,
Quique tuos alio subtexit munere fasces,
Et spatia antiquae mandat renovare Latinae, —
Forsitan Ausonias ibis frenare cohortes,
Aut Rheni populos aut nigrae litora Thules,
Aut Istrum servare latus metuendaque portae
Limina Caspiacae. Nec enim tibi sola potentis
Eloquii virtus, sunt membra accommoda bellis,
Quique gravem tarde subeant thoraca lacerti.
Seu campo pedes ire paras, est agmina supra
Nutaturus apex, seu frena sonantia flectes,
Serviet asper equus. Nos facta aliena canendo
Vergimur in senium: propriis tu pulcher in armis
Ipse canenda geres patriaeque exempla parabis.
Magna pater dignosque etiamnum belliger actus
Poscit avus, praestatque domi novisse triumphos.
Surge agedum, iuvenemque puer deprehende parentem,
Stemmate materno felix, virtute paterna.
Iam te blanda sinu Tyrio sibi gloria felix
Educat et cunctas gaudet spondere curules.'
Haec ego Chalcidicis ad te, Marcelle, sonabam
Litoribus, fractas ubi Vesvius erigit iras,
Aemula Trinacriis volvens incendia flammis.
Mira fides! Credetne virum ventura propago,

Quum segetes iterum, quum iam haec deserta virebunt,
Infra urbes populosque premi proavitaque toto
Rura abiisse mari? Necdum letale minari
Cessat apex. Procul ista tuis, Tifata, Teate,
Nec Marrucinos agat haec insania montes.
Nunc si forte meis quae sint exordia Musis
Scire petis, iam Sidonios emensa labores
Thebais optato collegit carbasa portu,
Parnassique iugis silvaque Heliconide festis
Tura dedit flammis et virginis exta iuvencae
Votiferaque meas suspendit ab arbore vittas.
Nunc vacuos crines alio subit infula nexu;
Troia quidem magnusque mihi temptatur Achilles.
Sed vocat arcitenens alio pater armaque monstrat
Ausonii maiora ducis. Trahit inpetus illo
Iam pridem retrahitque timor. Stabuntne sub illa
Mole humeri, an magno vincetur pondere cervix?
Dic, Marcelle, feram? fluctus an sueta minores
Nosse ratis nondum Ioniis credenda periclis?
Iamque vale et penitus noti tibi vatis amorem
Corde exire veta. Nec enim Tirynthius almae
Pectus amicitiae; cedit tibi gloria fidi
Theseos, et lacerum qui circa moenia Troiae
Priamidem caeso solatia traxit amico.

V. CARMEN LYRICUM AD SEPTIMIUM SEVERUM.

Parvi beatus ruris honoribus,
Qua prisca Teucros Alba colit lares,
Fortem atque facundum Severum
Non solitis fidibus saluto.

Iam trux ad Arctos Parrhasias hiems
Concessit altis obruta solibus,
Iam pontus ac tellus renident,
Iam Zephyris Aquilo refractus.

Nunc cuncta veris frondibus annuis
Crinitur arbos, nunc volucrum novi

Questus inexpertumque carmen,
Quod tacita statuere bruma.

Non parca tellus, pervigil et focus
Culmenque multo lumine sordidum
Solantur exemptusque testa,
Qua modo ferbuerat Lyaeus.

Non mille balant lanigeri greges,
Nec vacca dulci mugit adultero,
Unique si quando canenti
Mutus ager domino reclamat.

Sed terra primis post patriam mihi
Dilecta curis; hic mea carmina
Regina bellorum virago
Caesareo decoravit auro,

Quum tu sodalis dulce periculum
Connisus omni pectore tolleres,
Ut Castor ad cunctos tremebat
Bebryciae strepitus arenae.

Tene in remotis Syrtibus avia
Leptis creavit? Iam feret Indicas
Messes odoratisque rara
Cinnama praeripiet Sabaeis.

Quis non in omni vertice Romuli
Reptasse dulcem Septimium putet?
Quis fonte Iuturnae relictis
Uberibus neget esse pastum?

Nec mira virtus. Protinus Ausonum
Portus vadosae nescius Africae
Intras, adoptatusque Tuscis
Gurgitibus puer innatasti.

Hic parvus inter pignora curiae
Contentus raro lumine purpurae
Crescis, sed inmensos labores
Indole patricia secutus.

Non sermo Poenus, non habitus tibi,
Externa non mens, Italus, Italus.
Sunt urbe Romanisque turmis,
Qui Libyam deceant alumni?

Est et frementi vox hilaris foro,
Venale sed non eloquium tibi;
Ensisque vagina quiescit,
Stringere ni iubeant amici.

Sed rura cordi saepius et quies,
Nunc in paternis sedibus et solo
Veiente, nunc frondosa supra
Hernica, nunc Curibus vetustis.

Hic plura pones vocibus et modis
Passu solutis, sed memor interim
Nostri verecundo latentem
Barbiton ingeminas sub antro.

VI. HERCULES EPITRAPEZIOS NOVII VINDICIS.

Forte remittentem curas Phoeboque levatum
Pectora, quum patulis tererem vagus otia septis
Iam moriente die, rapuit me coena benigni
Vindicis. Haec imos animi perlapsa recessus
Inconsumpta manet. Neque enim ludibria ventris
Hausimus aut epulas diverso e sole petitas
Vinaque perpetuis aevo certantia fastis.
Ah miseri! quos nosse iuvat, quid Phasidis ales
Distet ab hiberna Rhodopes grue, quis magis anser
Exta ferat, cur Tuscus aper generosior Umbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.
Nobis verus amor medioque Helicone petitus
Sermo hilaresque ioci brumalem absumere noctem
Suaserunt mollemque oculis expellere somnum,
Donec ab Elysiis prospexit sedibus alter
Castor et hesternas risit Tithonia mensas.
O bona nox! iunctaque utinam Tirynthia luna!
Nox et Erythraeae Thetidis signanda lapillis

Et memoranda diu geniumque habitura perennem!
Mille ibi tunc species aerisque eborisque vetusti
Atque locuturas mentito corpore ceras
Edidici. Quis namque oculis certaverit usquam
Vindicis artificum veteres agnoscere ductus,
Et non inscriptis auctorem reddere signis?
Hic tibi quae docto multum vigilata Myroni
Aera, laboriferi vivant quae marmora coelo
Praxitelis, quod ebur Pisaeo pollice rasum,
Quod Polycleteis iussum spirare caminis,
Linea quae veterem longe fateatur Apellem,
Monstrabit, namque haec, quotiens chelyn exuit, illi
Desidia est, hic Aoniis amor avocat antris.
Haec inter castae genius tutelaque mensae
Amphitryoniades multo mea cepit amore
Pectora, nec longo satiavit lumina visu:
Tantus honos operi finesque inclusa per arctos
Maiestas! Deus, ille deus seseque videndum
Indulsit, Lysippe, tibi, parvusque videri
Sentirique ingens; et quum mirabilis intra
Stet mensura pedem, tamen exclamare libebit,
Si visus per membra feres; hoc pectore pressus
Vastator Nemees; haec exitiale ferebant
Robur et Argoos frangebant brachia remos.
Hoc spatio tam magna brevi mendacia formae!
Quis modus in dextra, quanta experientia docti
Artificis curis, pariter gestamina mensae
Fingere et ingentes animo versare colossos!
Tale nec Idaeis quidquam Telchines in antris,
Nec solidus Brontes nec, qui polit arma deorum,
Lemnius, exigua potuisset ludere massa.
Nec torva effigies epulisque aliena remissis,
Sed qualem parci domus admirata Molorchi,
Aut Aleae lucis vidit Tegeaea sacerdos:
Qualis et Oetaeis emissus in astra favillis
Nectar adhuc torva laetus Iunone bibebat,
Sic mitis vultu, veluti de pectore gaudens,
Hortatur mensas. Tenet haec marcentia fratris

Pocula, adhuc saevae meminit manus altera caedis.
Sustinet occultum Nemeaeo tegmine saxum.
Digna operi fortuna sacro. Pellaeus habebat
Regnator laetis numen venerabile mensis
Et comitem occasus secum portabat et ortus,
Prensabatque libens modo qua diademata dextra
Abstulerat dederatque et magnas verterat urbes.
Semper ab hoc animos in crastina bella petebat,
Huic acies victor semper narrabat opimas,
Sive catenatos Bromio detraxerat Indos,
Seu clausam magna Babylona refregerat hasta,
Seu Pelopis terras libertatemque Pelasgam
Obruerat bello, magnoque ex agmine laudum
Fertur Thebanos tantum excusasse triumphos.
Ille etiam, magnos fatis rumpentibus actus,
Quum traheret letale merum, iam mortis opaca
Nube gravis, vultus alios in numine caro
Aeraque supremis tenuit sudantia mensis.
Mox Nasamoniaco decus admirabile regi
Possessum; fortique deo libavit honores
Semper atrox dextra periuroque ense superbus
Hannibal. Italicae perfusum sanguine gentis
Diraque Romuleis portantem incendia tectis
Oderat, et quum epulas et quum Lenaea dicaret
Dona, deus castris moerens comes isse nefandis,
Praecipue quum sacrilega face miscuit arces
Ipsius inmeritaeque domos ac templa Sagunti
Polluit et populis furias inmisit honestas.
Nec post Sidonii letum ducis aere potita
Egregio plebeia domus. Convivia Sullae
Ornabat semper claros intrare penates
Assuetum et felix dominorum stemmate signum.
Nunc quoque, si mores humanaque pectora curae
Nosse deis, non aula quidem, Tirynthie, nec te
Regius ambit honos, sed casta ignaraque culpae
Mens domini, cui prisca fides coeptaeque perenne
Foedus amicitiae. Scit adhuc florente sub aevo
Par magnis Vestinus avis, quem nocte dieque

Spirat, et in carae vivit complexibus umbrae.
Hic igitur tibi laeta quies, fortissime divum,
Alcide, nec bella vides pugnasque feroces,
Sed chelyn et vittas et amantes carmina laurus.
Hic tibi solemni memorabit carmine, quantus
Iliacas Geticasque domos quantusque nivalem
Stymphalon quantusque iugis Erymanthon aquosis
Terrueris, quem te pecoris possessor Iberi,
Quem tulerit saevae Mareoticus arbiter arae.
Hic penetrata tibi spoliataque limina mortis
Concinet et flentes Libyae Scythiaeve puellas.
Nec te regnator Macedum nec barbarus umquam
Hannibal aut saevi posset vox horrida Sullae
His celebrare modis. Certe tu muneris auctor
Non aliis malles oculis, Lysippe, probari.

VII. LYRICUM AD MAXIMUM IUNIUM.

Iamdiu lato satiata campo
Fortis heroos Erato labores
Differ, atque ingens opus in minores
Contrahe gyros.

Tuque regnator lyricae cohortis
Da novi paulum mihi iura plectri,
Si tuas cantu Latio sacravi,
Pindare, Thebas.

Maximo carmen tenuare tempto;
Nunc ab intonsa capienda myrto
Serta, nunc maior sitis, et bibendus
Castior amnis.

Quando te dulci Latio remittent
Dalmatae montes, ubi Dite viso
Pallidus fossor redit erutoque
Concolor auro?

Ecce me natum propiore terra
Non tamen portu retinent amoeno

Desides Baiae, liticenve notus
Hectoris armis.

Torpor est nostris sine te Camoenis,
Tardius sueto venit ipse Thymbrae
Rector, et primis meus ecce metis
Haeret Achilles.

Quippe te fido monitore nostra
Thebais multa cruciata lima
Temptat audaci fide Mantuanae
Gaudia famae.

Sed damus lento veniam, quod alma
Prole fundasti vacuos penates.
O diem laetum! venit ecce nobis
Maximus alter.

Orbitas omni fugienda nisu,
Quam premit votis inimicus heres,
Optimo poscens pudet heu! propinquum
Funus amico.

Orbitas nullo tumulata fletu.
Stat domo capta cupidus superstes
Inminens leti spoliis et ipsum
Computat ignem.

Duret in longum generosus infans,
Perque non multis iter expeditum
Crescat in mores patrios avumque
Provocet actis!

Tu tuos parvo memorabis enses,
Quos ad Eoum tuleris Orontem
Signa frenatae moderatus alae
Castore dextro;

Ille ut invicti rapidum secutus
Caesaris fulmen refugis amaram
Sarmatis legem dederit, sub uno
Vivere coelo.

Sed tuas artes puer ante discat,
Omne quis mundi senium remensus
Orsa Sallusti brevis et Timavi
Reddis alumnum.

VIII. AD IULIUM MENECRATEM OB PROLEM.

Pande fores superum vittataque templa Sabaeis
Nubibus et pecudum fibris spirantibus inple,
Parthenope; clari genus ecce Menecratis auget
Tertia iam soboles. Procerum tibi nobile vulgus
Crescit et insani solatur damna Vesevi.
Nec solum festas secreta Neapolis aras
Ambiat, et socii portus dilectaque mitis
Terra Dicarcheae, nec non plaga cara madenti
Surrentina deo sertis altaria cingat,
Materni qua litus avi, quem turba nepotum
Circuit et similes contendit reddere vultus.
Gaudeat et Libyca praesignis avunculus hasta,
Quaeque sibi genitos putat attollitque benigno
Polla sinu. Macte, o iuvenis, qui tanta merenti
Lumina das patriae. Dulci fremit ecce tumultu
Tot dominis clamata domus. Procul atra recedat
Invidia, atque alio liventia pectora flectat.
His senium longaeque decus virtutis et alba
Atropos et patrius lauros promisit Apollo.
Ergo quod Ausoniae pater augustissimus urbis
Ius tibi tergeminae dederat laetabile prolis,
Omen erat. Venit totiens Lucina piumque
Intravit repetita larem. Sic fertilis, oro,
Stet domus et donis numquam nudata sacratis.
Macte, quod et proles tibi saepius aucta virili
Robore; se iuveni laetam dat virgo parenti.
Aptior his virtus, citius dabit illa nepotes,
Qualis maternis Helene iam digna palaestris
Inter Amyclaeos reptabat candida fratres,
Vel qualis coeli facies, ubi nocte serena
Admovere iubar mediae duo sidera lunae.
Sed queror haud faciles, iuvenum rarissime, questus

Irascorque etiam, quantum irascuntur amantes.
Tantane me decuit vulgari gaudia fama
Noscere? Quumque tibi vagiret tertius infans,
Protinus ingenti non venit nuntia cursu
Litera, quae festos cumulare altaribus ignes
Et redimire chelyn postesque ornare iuberet,
Albanoque cadum sordentem promere fumo
Et creta signare diem? Sed tardus inersque
Nunc demum mea vota cano? Tu culpa tuusque
Hic pudor. Ulterius sed enim producere questus
Non licet; en hilaris circumstat turba tuorum
Defensatque patrem. Quem non hoc agmine vincas?
Di patrii, quos auguriis super aequora magnis
Litus ad Ausonium devexit Abantia classis,
Tu, ductor populi longe migrantis, Apollo,
Cuius adhuc volucrem laeva cervice sedentem
Respiciens blande felix Eumelis adorat,
Tuque, Actaea Ceres, cursu cui semper anhelo
Votivam taciti quassamus lampada mystae,
Et vos, Tyndaridae, quos non horrenda Lycurgi
Taygeta umbrosaeve magis coluere Therapnae,
Hos cum plebe sua patrii servate penates.
Sint, qui fessam aevo crebrisque laboribus urbem
Voce opibusque iuvent viridique in nomine servent.
His placidos genitor mores largumque nitorem
Monstret avus, pulchrae studium virtutis uterque.
Quippe et opes et origo sinunt hanc lampade prima
Patritias intrare fores, hos, pube sub ipsa,
Si modo plena bonis invicti Caesaris adsint
Numina, Romulei limen pulsare senatus.

IX. RISUS SATURNALITIUS AD PLOTIUM GRYPHUM.

Est sane iocus iste, quod libellum
Misisti mihi, Gryphe, pro libello.
Urbanum tamen hoc potest videri,
Si post hoc aliquid mihi remittas;
Nam si ludere, Gryphe, perseveras,
Non ludis. Licet, ecce, computemus:

Noster purpureus novusque charta
Et binis decoratus umbilicis,
Praeter me mihi constitit decussis.
Tu rosum tineis situque putrem,
Quales aut Libycis madent olivis,
Aut tus Niliacum piperve servant,
Aut Byzantiacos olent lacertos;
Nec saltem tua dicta continentem,
Quae trino iuvenis foro tonabas,
Aut centum prope iudices, priusquam
Te Germanicus arbitrum sequentis
Annonae dedit omniumque late
Praefecit stationibus viarum;
Sed Bruti senis oscitationes
De capsa miseri libellionis,
Emptum plus minus asse Caiano,
Donas. Usque adeone defuerunt
Caesis pilea suta de lacernis?
Vel mantilia luridaeve mappae,
Chartae Thebaicaeve caricaeve?
Nusquam turbine conditus ruenti
Prunorum globus atque coctanorum?
Non ellychnia sicca, non replictae
Bulborum tunicae nec ova tantum?
Non leves alicae nec asperum far?
Nusquam Cinyphiis vagata campis
Curvarum domus uda cochlearum?
Non lardum breve debilisve perna?
Non Lucanica, non graves Phalisci,
Non sal, oxyporumve caseusve,
Aut panes viridantis aphronitri,
Vel passum psythiis suis recoctum,
Dulci defruta vel lutosa coeno?
Quantum vel dare cereos olentes
Cultellum tenuesve codicillos?
Ollares, rogo, non licebat uvas,
Cumano patinas in orbe tortas,
Aut unam dare synthesin — quid horres? —

Alborum alicum atque caccaborum?
    Sed certa velut aequus in statera,
Nil mutas, sed idem nihil rependis.
Quid? si quum bene mane semicrudus
Inlatam tibi dixero salutem,
Et tu me vicibus domi salutes?
Aut quum me dape iuveris opima,
Expectes similes et ipse coenas?
Irascor tibi, Gryphe. Sed valebis;
Tantum ne mihi, quo soles lepore,
Et nunc hendecasyllabos remittas.

P. PAPINII STATII
SILVARUM
LIBER V.

AD ABASCANTIUM.

Omnibus affectibus prosequenda sunt bona exempla, quum publice prosint. Pietas, quam Priscillae tuae praestas, et morum tuorum pars nulli non conciliare te, praecipue marito, potest. Uxorem enim vivam amare voluptas est, defunctam religio. Ego tamen huic operi non ut unus e turba, nec tantum quasi otiosus assilui. Amavit enim uxorem meam Priscilla et amando fecit mihi illam probatiorem; post hoc ingratus sum, si lacrimas tuas transeo. Praeterea latus omne divinae domus semper demereri pro mea mediocritate connitor. Nam qui bona fide deos colit, amat et sacerdotes. Sed quamvis propiorem nexum amicitiae tuae iampridem cuperem, mallem tamen nondum intervenisse materiam.

Reliqua desunt.

I. ABASCANTII IN PRISCILLAM PIETAS.

Si manus aut similes docilis mihi fingere ceras
Aut ebur inpressis aurumve animare figuris,
Hinc, Priscilla, tuo solatia grata marito
Conciperem. Namque egregia pietate meretur,
Ut vel Apelleo vultus signata colore,
Phidiaca vel nata manu reddare dolenti.
Sic auferre rogis umbram conatur et ingens
Certamen cum morte gerit, curasque fatigat
Artificum inque omni te quaerit amare metallo.

Sed mortalis honos, agilis quem dextra laborat.
Nos tibi, laudati iuvenis rarissima coniux,
Longa nec obscurum finem latura perenni
Temptamus dare iusta lyra; modo dexter Apollo
Quique venit iuncto mihi semper Apolline Caesar,
Annuat. Haud alio melius condere sepulcro.
Sera quidem tanto struitur medicina dolori,
Altera quum volucrem Phoebi rota torqueat annum;
Sed quum plaga recens et adhuc in vulnere primo
Aegra domus questu miseramque accessus ad aurem
Coniugis orbati, tunc flere et scindere vestes
Et famulos lassare greges et vincere planctus
Fataque et iniustos rabidis pulsare querelis
Coelicolas solamen erat. Licet ipse levandos
Ad gemitus silvis comitatus et amnibus Orpheus
Afforet, atque omnis pariter matertera vatem,
Omnis Apollineus tegeret Bacchique sacerdos,
Nil cantus, nil fila, deis pallentis Averni
Eumenidumque audita comis, mulcere valerent.
Tantus in attonito regnabat pectore luctus!
Nunc etiam ad planctus refugit iam plana cicatrix,
Dum canimus gravibusque oculis uxorius instat
Imber. Habentne pios etiamnum lumina fletus?
Mira fides! Citius genetrix Sipylea feretur
Exhausisse genas; citius Tithonida moesti
Deficient rores, aut exatiata fatiscet
Mater Achilleis hiemes affringere bustis.
Macte animi! Notat ista deus, qui flectit habenas
Orbis et humanos propior Iove digerit actus,
Moerentemque videt lectique arcana ministri
Hinc etiam documenta capit, quod diligis umbram
Et colis exequias. Hic est castissimus ardor,
Hic amor a domino meritus censore probari.
Nec mirum, si vos collato pectore mixtos
Iunxit inabrupta concordia longa catena.
Illa quidem nuptumque prior taedasque marito
Passa alio, sed te ceu virginitate iugatum
Visceribus totis animoque amplexa fovebat;

Qualiter aequaevo sociatam palmite vitem
Ulmus amat miscetque nemus ditemque precatur
Autumnum et caris gaudet redimita racemis.
Laudentur proavis seu pulchrae munere formae,
Quae morum caruere bonis, falsoque potentes
Laudis egent verae; tibi quamquam et origo niteret
Et felix species, multumque optanda maritis,
Ex te maior honos, unum novisse cubile,
Unum secretis agitare sub ossibus ignem.
Illum nec Phrygius vitiasset raptor amorem
Dulichiive proci, nec qui fraternus adulter
Casta Mycenaeo conubia polluit auro.
Si Babylonis opes, Lydae si pondera gazae,
Indorumque dares Serumque Arabumque potentes
Divitias, mallet cum paupertate pudica
Intemerata mori vitamque rependere famae.
Nec frons triste rigens nimiusque in moribus horror,
Sed simplex hilarisque fides et mixta pudori
Gratia. Quod si anceps metus ad maiora vocasset,
Illa vel armiferas pro coniuge laeta catervas
Fulmineosque ignes mediique pericula ponti
Exciperet; melius, quod non adversa probarunt,
Quae tibi cura tori, quantus pro coniuge pallor.
Sed meliore via dextros tua vota marito
Promeruere deos, dum nocte dieque fatigas
Numina, dum cunctis supplex advolveris aris
Et mitem genium domini praesentis adoras.
Audita es, venitque gradu Fortuna benigno.
Vidit quippe pii iuvenis navamque quietem
Intactamque fidem succinctaque pectora curis,
Et vigiles sensus et digna evolvere tantas
Sobria corda vices, vidit, qui cuncta suorum
Novit et inspectis ambit latus omne ministris.
Nec mirum! Videt ille ortus obitusque, quid auster,
Quid boreas hibernus agat, ferrique togaeque
Consilia atque ipsam mentem probat. Ille subactis
Molem inmensam humeris et vix tractabile pondus
Inposuit, — nec enim numerosior altera sacra

Cura domo, — magnum late dimittere in orbem
Romulei mandata ducis, viresque modosque
Imperii tractare manu; quae laurus ab arcto,
Quid vagus Euphrates, quid ripa binominis Istri,
Quid Rheni vexilla ferant, quantum ultimus orbis
Cesserit et refugo circumsona gurgite Thule.
Omnia nam laceras pila attollentia frondes,
Nullaque fumosa signatur lancea pinna.
Praeterea, fidos dominus si dividat enses,
Pandere quis centum valeat frenare maniplis
Intermixtus equos, quis praecepisse cohorti,
Quem deceat clari praestantior ordo tribuni,
Quisnam frenigerae signum dare dignior alae.
Mille etiam praenosse vices, an merserit agros
Nilus, an imbrifero Libye sudaverit austro;
Cunctaque si numerem, non plura interprete virga
Nuntiat e celsis ales Tegeaticus astris,
Quaeque cadit liquidas Iunonia virgo per auras,
Et picturato pluvium ligat aera gyro,
Quaeque tuas laurus volucri, Germanice, curru
Fama vehit, praegressa diem tardumque sub astris
Arcada et in medio linquit Thaumantida coelo.
Qualem te superi, Priscilla, hominesque benigno
Adspexere die, quum primum ingentibus actis
Admotus coniux! Vicisti gaudia certe
Ipsius, affuso dum pectore prona sacratos
Ante pedes avide domini tam magna merentis
Volveris. Aonio non sic in vertice gaudet,
Quam pater arcani praefecit hiatibus antri
Delius, aut primi cui ius venerabile thyrsi
Bacchus et attonitae tribuit vexilla catervae.
Nec tamen hic mutata quies probitasve secundis
Intumuit; tenor idem animo moresque modesti
Fortuna crescente manent. Fovet anxia curas
Coniugis hortaturque simul flectitque labores.
Ipsa dapes modicas et sobria pocula tradit,
Exemplumque ad herile monet; velut Appula coniux
Agricolae parci, vel sole infecta Sabina,

Quae videt emeriti iam prospectantibus astris
Tempus adesse viri, propere mensasque torosque
Instruit expectatque sonum redeuntis aratri.
Parva loquor; tecum gelidas comes illa per arctos
Sarmaticasque hiemes Istrumque et pallida Rheni
Frigora, tecum omnes animo durata per aestus
Et, si castra darent, vellet gestare pharetras,
Vellet Amazonia latus intercludere pelta;
Dum te pulverea bellorum in nube videret
Caesarei prope fulmen equi divinaque tela
Vibrantem et magnae sparsum sudoribus hastae.
Hactenus alma chelys. Tempus nunc ponere frondes,
Phoebe, tuas moestaque comam damnare cupresso.
Quisnam inpacata consanguinitate ligavit
Fortunam invidiamque deus? Quis iussit iniquas
Aeternum bellare deas? Nullamne notavit
Illa domum, torvo quam non haec lumine figat
Protinus et saeva perturbet gaudia dextra?
Florebant hilares inconcussique penates;
Nil moestum; quid enim, quamvis infida levisque
Caesare tam dextro posset fortuna timeri?
Invenere viam liventia fata, piumque
Intravit vis saeva larem. Sic plena maligno
Afflantur vineta noto, sic alta senescit
Imbre seges nimio, rapidae sic obvia puppi
Invidet et velis adnubilat aura secundis.
Carpitur eximium fato Priscilla decorem;
Qualiter alta comam silvarum gloria pinus
Seu Iovis igne malo seu iam radice soluta
Deficit et nulli spoliata remurmurat aurae.
Quid probitas aut casta fides, quid numina prosunt
Culta deum? Furvae miseram circum undique leti
Vallavere plagae; tenuantur dura sororum
Licia, et exacti superest pars ultima fili.
Nil famuli coetus, nil ars operosa medentum
Auxiliata malis. Comites tamen undique ficto
Spem simulant vultu, flentem notat illa maritum.
Ille modo infernae nequicquam flumina Lethes

Incorrupta rogat, nunc anxius omnibus aris
Inlacrimat signatque fores et pectore terget
Limina; nunc magni vocat exorabile numen
Caesaris. Heu durus fati tenor! Estne quod illi
Non liceat? Quantae poterant mortalibus annis
Accessisse morae, si tu, pater, omne teneres
Arbitrium? Caeco gemeret mors clausa barathro,
Longius et vacuae posuissent stamina Parcae.
Iamque cadunt vultus oculisque novissimus error
Obtusaeque aures, nisi quum vox sola mariti
Noscitur; illum unum media de morte reversa
Mens videt; illum aegris circumdat fortiter ulnis
Inmotas obversa genas, nec sole supremo
Lumina, sed dulci mavult satiare marito.
Tunc sic unanimum moriens solatur amantem:
'Pars animae victura meae, cui linquere possem
O utinam, quos dura mihi rapit Atropos, annos,
Parce, precor, lacrimis, saevo nec concute planctu
Pectora, nec crucia fugientem coniugis umbram.
Linquo equidem thalamos (salvo tamen ordine) moesti
Quod prior, exegi longa potiora senecta
Tempora; vidi omni te pridem in flore nitentem,
Vidi altae propius propiusque accedere dextrae.
Non in te fatis, non iam coelestibus ullis
Arbitrium; mecum ista fero. Tu limite coepto
Tende libens sacrumque latus geniumque potentem
Inrequietus ama. Nunc, quod cupis ipse iuberi,
Da capitolinis aeternum sedibus aurum,
Quo niteat sacri centeno pondere vultus
Caesaris et propriae signet cultricis amorem.
Sic ego nec Furias nec deteriora videbo
Tartara, et elysias felix admittar in oras.'
Haec dicit labens sociosque amplectitur artus,
Haerentemque animam non tristis in ora mariti
Transtulit et cara pressit sua lumina dextra.
At iuvenis magno flammatus pectora luctu
Nunc inplet saevo viduos clamore penates,
Nunc ferrum laxare cupit, nunc ardua tendit

In loca; vix retinent comites; nunc ore ligato
Incubat amissae mersumque in corde dolorem
Saevus agit, qualis conspecta coniuge segnis
Odrysius vates positis ad Strymona plectris
Obstupuit tristemque rogum sine carmine flevit.
Ille etiam certae rupisset tempora vitae,
Ne tu tartareum chaos incomitata subires,
Sed prohibet mens fida duci mirandaque sacris
Imperiis et maior amor. Quis carmine digno
Exequias et dona malae feralia pompae
Perlegat? Omne illic stipatum examine longo
Ver Arabum Cilicumque fluit floresque Sabaei
Indorumque arsura seges praereptaque templis
Tura, Palaestini simul Hebraeique liquores
Coryciaeque comae Cinyreaque germina. Et altis
Ipsa toris Serum Tyrioque umbrata recumbit
Tegmine, sed toto spectatur in agmine coniux
Solus; in hunc magnae flectuntur lumina Romae,
Ceu iuvenes natos suprema ad busta ferentem,
Is dolor in vultu, tantum crinesque genaeque
Sordis habent. Illam tranquillo fine solutam
Felicemque vocant, lacrimas fudere marito.
Est locus ante urbem, qua primum nascitur ingens
Appia, quaque Italo gemitus Almone Cybele
Ponit et Idaeos iam non reminiscitur amnes.
Hic te Sidonio velatam molliter ostro
Eximius coniux, nec enim fumantia busta
Clamoremque rogi potuit perferre, beato
Composuit, Priscilla, toro. Nil longior aetas
Carpere, nil aevi poterunt vitiare labores
Siccatam membris: tantas venerabile marmor
Spirat opes. Mox in varias mutata novaris
Effigies, hoc aere Ceres, hoc lucida Gnosis,
Illo Maia tholo, Venus hoc non inproba saxo.
Accipiunt vultus haud indignata decoros
Numina; circumstant famuli consuetaque turba
Obsequiis, tum rite tori mensaeque parantur
Assiduae. Domus ista, domus; quis triste sepulcrum

Dixerit? Hac merito visa pietate mariti
Protinus exclames, est hic, agnosco, minister
Illius, aeternae modo qui sacraria genti
Condidit inque alio posuit sua sidera coelo.
Sic ubi magna novum Phario de litore puppis
Solvit iter iamque innumeros utrimque rudentes
Lataque veliferi porrexit brachia mali
Invasitque vias, in eodem angusta phaselus
Aequore et inmensi partem sibi vindicat austri.
Quid nunc inmodicos, iuvenum lectissime, fletus
Corde foves longumque vetas exire dolorem?
Nempe times, ne Cerbereos Priscilla tremiscat
Latratus? Tacet ille piis, ne tardior adsit
Navita proturbetque vadis? Vehit ille merentes
Protinus et manes placidus locat hospite cymba.
Praeterea, si quando pio laudata marito
Umbra venit, iubet ire faces Proserpina laetas,
Egressasque sacris veteres heroidas antris
Lumine purpureo tristes laxare tenebras
Sertaque et elysios animae praesternere flores.
Sic manes Priscilla subit; ubi supplice dextra
Pro te fata rogat, reges tibi tristis Averni
Placat, ut expletis humani finibus aevi
Pacantem terras dominum iuvenemque relinquas
Ipse senex! Certae iurant in vota sorores.

II. PROTREPTICON AD CRISPINUM.

Rura meus Tyrrhena petit saltusque Tagetis
Crispinus; nec longa mora est aut avia tellus;
Et mea secreto velluntur pectora morsu,
Udaque turgentes inpellunt lumina guttas,
Ceu super Aegeas hiemes abeuntis amici
Vela sequar spectemque ratem iam fessus ab altis
Rupibus atque oculos longo querar aere vinci.
Quod si militiae iam te, puer inclite, primae
Clara rudimenta et castrorum dulce vocaret
Auspicium, quanto manarent gaudia fletu
Quosve darem amplexus! Etiamne optanda propinquis

Tristia? Et octonos bis iam tibi circuit orbes
Vita, sed angustis animus robustior annis,
Succumbitque oneri et mentem sua non capit aetas.
Nec mirum; non te series inhonora parentum
Obscurum proavis et priscae lucis egentem
Plebeia de stirpe tulit; non sanguine cretus
Turmali trabeaque Remi, nec paupere clavo
Augustam sedem et Latii penetrale senatus
Advena pulsasti, sed praecedente tuorum
Agmine. Romulei qualis per iugera circi,
Quum pulcher visu et titulis generosus avitis
Expectatur equus, cuius de stemmate longo
Felix emeritos habet admissura parentes;
Illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
Pulvis et incurvae gaudent agnoscere metae:
Sic te, clare puer, genitum te curia sensit,
Primaque patritia clausit vestigia luna.
Mox Tyrios ex more sinus tunicamque potentem
Agnovere humeri. Sed enim tibi magna parabat
Ad titulos exempla pater. Quippe ille iuventam
Protinus ingrediens pharetratum invasit Araxem
Belliger indocilemque fero servire Neroni
Armeniam. Rigidi summam Mavortis agebat
Corbulo; sed comitem belli sociumque laborum
Ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum; atque illi curarum asperrima suetus
Credere partirique metus, quod tempus amicum
Fraudibus, exerto quaenam bona tempora bello,
Quae suspecta fides, aut quae fuga vera ferocis
Armenii. Bolanus iter praenosse timendum,
Bolanus tutis iuga quaerere commoda castris,
Metari Bolanus agros, aperire malignas
Tot veprum nemorumque moras tantamque verendi
Mentem inplere ducis iussisque ingentibus unus
Sufficere. Ipsa virum norat iam barbara tellus,
Ille secundus apex bellorum et proxima cassis.
Sic Phryges attoniti, quamquam Nemeaea viderent
Arma Cleonaeusque acies inpelleret arcus

Pugnante Alcide, tamen et Telamona timebant.
Disce, puer; nec enim externo monitore petendus
Virtutis tibi pulcher amor, cognata ministret
Laus animos. Aliis Decii reducesque Camilli
Monstrentur; tu disce patrem; quantusque nigrantem
Fluctibus occiduis fessoque Hyperione Thulen
Intrarit mandata gerens, quantusque potentis
Mille urbes Asiae sortito rexerit anno,
Imperium mulcente toga. Bibe talia pronis
Auribus, haec certent tibi conciliare propinqui,
Haec iterent comites praecepta senesque paterni.
Iamque alio moliris iter, nec deside passu
Ire paras; nondum validae tibi signa iuventae
Inrepsere genis, et adhuc tenor integer aevi.
Nec genitor iuxta; fatis namque haustus iniquis
Occidit, heu! geminam prolem sine praeside linquens.
Nec saltem teneris ostrum puerile lacertis
Exuit albentique humeros induxit amictu.
Quem non corrumpit pubes effrena novaeque
Libertas properata togae? ceu nescia falcis
Silva comas tollit fructumque expirat in umbras.
At tibi Pieriae tenero sub pectore curae
Et pudor et docti legem sibi dicere mores;
Tunc hilaris probitas et frons tranquilla nitorque
Luxuriae confine timens pietasque per omnes
Dispensata modos; aequaevo cedere fratri
Mirarique patrem miseraeque ignoscere matri
Admonuit fortuna domus. Tibine illa nefanda
Pocula letalesque manu componere succos
Evaluit, qui voce potes praevertere morsus
Serpentum atque omnes vultu placare novercas?
Infestare libet manes meritoque precatu
Pacem auferre rogis; sed te, puer optime, cerno
Flectentem iustis et talia dicta parantem:
'Parce, precor, cineri; fatum illud et ira nocentum
Parcarum, crimenque dei mortalia quisquis
Pectora sero videt, nec primo in limine sistit
Conatus scelerum atque animos infanda parantes.

Excidat illa dies aevo, nec postera credant
Saecula! Nos certe taceamus, et obruta multa
Nocte tegi propriae patiamur crimina gentis.
Exegit poenas, hominum cui cura suorum,
Quo pietas auctore redit terrasque revisit,
Quem timet omne nefas. Satis haec lacrimandaque nobis
Ultio. Quin saevas utinam exorare liceret
Eumenidas timidaeque avertere Cerberon umbrae
Inmemoremque tuis citius daremanibus amnem.'
  Macte animo, iuvenis! sic crescunt crimina matris.
Nec tantum pietas, sed protinus ardua virtus
Affectata tibi. Nuper quum forte sodalis
Inmeritae falso palleret crimine famae,
Erigeretque forum succinctaque iudice multo
Surgeret et castum vibraret Julia fulmen;
Tu, quamquam non ante forum legesque severas
Passus, sed tacita studiorum occultus in umbra,
Defensare metus adversaque tela subisti
Pellere, inermis adhuc et tiro, paventis amici.
Haud umquam tales adspexit Romulus annos
Dardaniique senes, medii bellare togata
Strage fori. Stupuere patres tentamina tanta
Conatusque tuos, pro te reus ipse timebat.
  Par vigor et membris, promptaeque ad fortia vires
Sufficiunt animo atque ingentia iussa sequuntur.
Ipse ego te nuper Tiberino in litore vidi,
Qua Tyrrhena vadis Laurentibus aestuat unda,
Pendentem in cursus vexantemque ilia nuda
Calce ferocis equi, vultu dextraque minacem;
Si qua fides dictis, stupui armatumque putavi.
Getulo sic pulcher equo Troianaque quassans
Tela novercales ibat venator in agros
Ascanius miseramque patri flagrabat Elisam.
Troilus haud aliter gyro breviore minantes
Eludebat equos, aut quem de turribus altis
Arcadas Ogygio versantem in pulvere turmas
Spectabant Tyriae non torvo lumine matres.
  Ergo age, nam magni ducis indulgentia pulsat,

Certaque dat votis hilaris vestigia frater,
Surge, animo et fortes castrorum concipe curas.
Monstrabunt acies Mavors Actaeaque virgo;
Flectere Castor equos, humeris quatere arma Quirinus,
Qui tibi tam tenero permisit plaudere collo
Nubigenas clipeos intactaque caedibus aera.
Quasnam igitur terras, quem Caesaris ibis in orbem?
Arctoosne amnes et Rheni fracta natabis
Flumina, an aestiferis Libyae sudabis in arvis?
An iuga Pannoniae mutatoresque domorum
Sauromatas quaties? An te septenus habebit
Ister et undoso circumflua coniuge Peuce?
An Solymum cinerem palmetaque capta subibis
Non sibi felices silvas ponentis Idumes?
Quod si te magno tellus frenata parenti
Accipiat, quantum ferus exultabit Araxes!
Quanta Calydonios attollet gloria campos!
Quum tibi longaevus referet trucis incola terrae:
  'Hic suetus dare iura parens, hoc cespite turmas
Affari; vigiles speculas castellaque longe
Adspicis? ille dedit cinxitque haec moenia fossa;
Belligeris haec dona deis, haec tela dicavit;
Cernis adhuc titulos, hunc ipse vocantibus armis
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.'
Qualiter in Teucros victricia bella paranti
Ignotum Pyrrho Phoenix narrabat Achillem.
  Felix, qui viridi fidens coeptaque iuventa
Durabis quascumque vias vallumque subibis
Forsan et ipse latus — si numina principis adsint —
Cinctus et unanimi comes indefessus amici;
Quo Pylades ex more pius, quo Dardana gessit
Bella Menoetiades. Quippe haec concordia nobis,
Hic amor est; duretque precor! nos fortior aetas
Iam fugit; hinc votis animum precibusque iuvabo.
Hei mihi, sed coetus solitos si forte ciebo,
Et mea Romulei venient ad carmina patres,
Tu deeris, Crispine, mihi, cuneosque per omnes
Te meus absentem circumspectabit Achilles.

Sed venies melior; — vatum non inrita currunt
Omina, — quique aquilas tibi nunc et castra recludit,
Idem omnes perferre gradus cingique superbis
Fascibus et patrias dabit insedisse curules.
Sed quis ab excelsis Troianae collibus Albae,
Unde suae iuxta prospectat moenia Romae
Proximus ille deus, fama velocior intrat
Nuntius atque tuos inplet, Crispine, penates?
Dicebam certe, vatum non inrita currunt
Auguria. En! ingens referat tibi limen honorum
Caesar et Ausonii committit munia ferri.
Vade, puer, tantisque enixus suffice donis.
Felix, qui magno iam nunc sub praeside iuras,
Cuique sacer primum tradit Germanicus ensem!
Non minus hoc fortis, quam si tibi panderet ipse
Bellipotens aquilas torvaque induceret ora
Casside. Vade alacer maioraque disce mereri.

III. EPICEDION IN PATREM SUUM.

Ipse malas vires et lamentabile carmen
Elysio de fonte mihi pulsumque sinistrae
Da, genitor perdocte, lyrae. Neque enim antra movere
Delia nec solitam fas est inpellere Cyrrham
Te sine. Corycia quidquid modo Phoebus in umbra,
Quidquid ab Ismariis monstrabat collibus Evan,
Dedidici. Fugere meos Parnassia crines
Vellera, funestamque hederis inrepere taxum
Extimui, trepidamque nefas! arescere laurum.
Certe ego, magnanimum qui facta attollere regum
Ibam altum spirans Martemque aequare canendo.
Quis sterili mea corda situ, quis Apolline verso
Frigida damnatae praeduxit nubila menti?
Stant circum attonitae vatem et nil dulce sonantes
Nec digitis nec voce deae. Dux ipsa silenti
Fulta caput cithara, qualis post Orphea raptum
Adstitit, Hebre, tibi, cernens iam surda ferarum
Agmina et inmotos sublato carmine lucos.
At tu seu membris emissus in ardua tendis

Fulgentesque plagas rerumque elementa recenses,
Quis deus, unde ignes, quae ducat semita solem,
Quae minuat Phoeben quaeque integrare latentem
Causa queat, doctique modos extendis Arati,
Seu tu Lethaei secreto in gramine campi
Concilia heroum iuxta manesque beatos,
Maeonium Ascraeumque senem, non segnior umbra
Accolis alternumque sonas et carmina misces;
Da vocem magno, pater, ingeniumque dolori.
    Nam me ter relegens coelo terque ora retexens
Luna videt residem nullaque Heliconide tristes
Solantem curas, tuus ut mihi vultibus ignis
Inrubuit, cineremque oculis humentibus hausi.
Vilis honos studiis. Vix haec in munera solvo
Primum animum tacitisque situm depellere curis
Nunc etiam trepidante manu nec lumine sicco
Ordior, acclinis tumulo, quo molle quiescis
Iugera nostra tenens; ubi post Aeneia fata
Solatus Latiis ingessit montibus Albam
Ascanius, Phrygio dum pingues sanguine campos
Odit et infaustae regnum dotale novercae.
Hic ego te — nam Sicanii non mitius halat
Aura croci, dites nec si tibi rara Sabaei
Cinnama, odoratas nec Arabs decerpat aristas —
Inserui cum laude loci, sed carmine plango
Pierio; sume et gemitus et vulnera nati
Et lacrimas, cari quas numquam habuere parentes.
    Atque utinam fortuna mihi dare manibus aras,
Par templis opus aeriamque educere molem,
Cyclopum scopulos ultra atque audacia saxa
Pyramidum et magno tumulum praetexere luco!
Illic et Siculi superassem dona sepulcri
Et Nemees lucum et Pelopis solennia trunci.
Illic Oebalio non finderet aera disco
Graiorum vis nuda virum, non arva rigaret
Sudor equum, aut putri sonitum daret ungula campo;
Sed Phoebi simplex chorus. Hic frondentia vatum
Praemia laudato, genitor, tibi rite dicarem.

Ipse madens oculis, umbrarum animaeque sacerdos,
Praecinerem gemitum, cui te nec Cerberus omni
Ore nec Orpheae quirent avertere leges.
Meque habitus moresque tuos et facta canentem
Fors et magniloquo non posthabuisset Homero,
Tenderet et torvo pietas aequare Maroni.
Cur magis incessat superos et aena sororum
Stamina, quae tepido genetrix super aggere nati
Orba sedet, vel quae primaevi coniugis ignem
Adspicit obstantesque manus turbamque tenentem
Vincit, in ardentem, liceat, moritura maritum?
Maior certe aliis superos et tartara pulsem
Invidia, externis etiam miserabile visu
Funus eat. Sed nec mihi se natura dolenti
Nec pietas iniusta dedit; mihi limine primo
Fatorum et viridi, genitor ceu raptus ab aevo
Tartara dura subis. Nec enim Marathonia virgo
Parcius extinctum saevorum crimine agrestum
Fleverit Icarium, Phrygia quam turre cadentem
Astyanacta parens. Laqueo quin illa supremos
Inclusit gemitus: at te post funera magni
Hectoris Haemonio pudor est servisse marito.
Non ego quas fati certus sibi voce canora
Inferias praemittit olor, nec rupe quod atra
Tyrrhenae volucres nautis praedulce minantur,
In patrios adhibebo rogos; non murmure trunco
Quod gemit et dirae queritur Philomela sorori;
Nota nimis vati. Quis non in funere cunctos
Heliadum ramos lacrimosaque germina dixit,
Et Phrygium silicem atque ausum contraria Phoebo
Carmina nec foeda gavisam Pallada buxo?
Te pietas oblita virum revocataque coelo
Iustitia et gemina plangat facundia lingua,
Et Pallas doctique cohors Heliconia Phoebi,
Quis labor Aonios seno pede ducere campos,
Et quibus Arcadia carmen testudine mensis
Cura lyrae nomenque fuit, quosque orbe sub omni
Ardua septena numerat sapientia fama,

Qui furias regumque dolos aversaque coelo
Sidera terrifico super intonuere cothurno,
Et quis lasciva vires tenuare Thalia
Dulce vel heroos gressu truncare tenores.
Omnia namque animo complexus et omnibus auctor,
Qua fandi via lata patet, sive orsa libebat
Aoniis vincire modis, seu voce soluta
Spargere et effreno nimbos aequare profatu.
Exsere semirutos de subito pulvere vultus,
Parthenope, crinemque afflato monte sepulti
Pone super tumulos et magni funus alumni,
Quo non Munichiae quidquam praestantius arces
Doctave Cyrene Sparteve animosa creavit.
Si tu stirpe vetus famaeque obscura iaceres
Nil gentile tenens, illo te cive probabas
Graiam atque Euboico maiorum sanguine duci.
Ille tuis totiens pressit sua tempora sertis,
Quum stata laudato caneret quinquennia versu,
Ora supergressus Pylii senis oraque regis
Dulichii specieque comam subnexus utraque.
Non tibi deformes obscuri sanguinis ortus,
Nec sine luce genus, — quamquam fortuna parentum
Arctior expensis —; etenim te divite ritu
Ponere purpureos infantia adegit amictus
Stirpis honore datos et nobile pectoris aurum.
Protinus exorto dextrum risere sorores
Aonides, pueroque chelyn submisit et ora
Inbuit amne sacro iam tum tibi blandus Apollo.
Nec simplex patriae decus, et natalis origo
Pendet ab ambiguo geminae certamine terrae.
Te de gente suum Latiis adscita colonis
Graia refert Selle, Phrygius qua puppe magister
Excidit et mediis miser evigilavit in undis;
Maior at inde suum longo probat ordine vitae. . .

Desunt nonnulla.

[Maeoniden aliaeque aliis natalibus urbes
Diripiunt cunctaeque probant; non omnibus ille

Verus, alit victos inmanis gloria falsi.]
Atque ibi dum profers annos vitamque salutas,
Protinus ad patrii raperis certamina lustri
Vix inplenda viris, laudum festinus et audax
Ingenii. Stupuit primaeva ad carmina plebes
Euboea, et natis te monstravere parentes.
Inde frequens pugnae, nulloque ingloria sacro
Vox tua. Non totiens victorem Castora gyro
Nec fratrem caestu virides plausere Therapnae.
Sit pronum vicisse domi; quid Achaea mereri
Praemia nunc ramis Phoebi nunc germine Lernae
Nunc Athamantea protectum tempora pinu?
Quum totiens lassata tamen nusquam avia frondes
Abstulit aut alium tetigit Victoria crinem.
Hinc tibi vota patrum credi, generosaque pubes
Te monitore regi moresque et facta priorum
Discere, quis casus Troiae, quam tardus Ulixes,
Quantus equos pugnasque virum decurrere versu
Maeonides, quantumque pios ditarit agrestes
Ascraeus Siculusque senex, qua lege recurrat
Pindaricae vox flexa lyrae volucrumque precator
Ibycus et tetricis Alcman cantatus Amyclis
Stesichorusque ferox actusque egressa viriles
Non formidata temeraria Leucade Sappho,
Quosque alios dignata chelys. Tu pandere doctus
Carmina Battiadae latebrasque Lycophronis atri
Sophronaque inplicitum tenuisque arcana Corinnae.
Sed quid parva loquor? Tu par assuetus Homero
Ferre iugum senosque pedes aequare solutis
Versibus et numquam passu breviore relinqui.
Quid mirum, patria si te petiere relicta,
Quos Lucanus ager, rigidi quos iugera Dauni,
Quos Veneri plorata domus neglectaque tellus
Alcidae, vel quos e vertice Surrentino
Mittit Tyrrheni speculatrix virgo profundi?
Quos propriore sinu lituo remoque notatus
Collis et Ausonii pridem laris hospita Cyme,
Quosque Dicarchei portus Baianaque mittunt

Litora, qua mediis alte permixtus anhelat
Ignis aquis et operta domos incendia servant.
Sic ad Avernales scopulos et opaca Sibyllae
Antra rogaturae veniebant undique gentes.
Illa minas divum Parcarumque acta canebat,
Quamvis decepto vates non inrita Phoebo.
    Mox et Romuleam stirpem proceresque futuros
Instruis inque patrum vestigia ducere perstas.
Sub te Dardanius facis explorator opertae,
Qui Diomedei celat penetralia furti,
Crevit, et inde sacrum didicit puer. Arma probare
Monstrasti Saliis praesagumque aethera certis
Auguribus; cui Chalcidicum fas volvere carmen,
Cui Phrygii lanea est coma flaminis et tua multum
Verbera succincti formidavere Luperci.
Et nunc ex illo forsan grege gentibus alter
Iura dat Eois, alter compescit Iberos,
Alter Achaemenium secludit Zeugmate Persen,
Hi dites Asiae populos, hi Pontica frenant,
Hi fora pacificis emendant fascibus, illi
Castra pia statione tenent: tu laudis origo.
Non tibi certassent iuvenilia fingere corda
Nestor et indomiti Phoenix moderator alumni,
Quique tubas acres lituosque audire volentem
Aeaciden alio frangebat carmine Chiron.
    Talia dum celebras, subitam civilis Erinys
Tarpeio de monte facem Phlegraeaque movit
Proelia. Sacrilegis lucent capitolia taedis,
Et Senonum furias Latiae sumpsere cohortes.
Vix requies flammae, necdum rogus ille deorum
Siderat, excisis quum tu solatia templis
Inpiger et multum facibus velocior ipsis
Concipis ore pio captivaque fulmina defles.
Mirantur Latii proceres ultorque deorum
Caesar, et e medio divum pater annuit igni.
Iamque et flere pio Vesuvina incendia cantu
Mens erat et gemitum patriis inpendere damnis,
Quum pater exemptum terris ad sidera montem

Sustulit et late miseras deiecit in urbes.
Me quoque vocales lucos lustrataque Tempe
Pulsantem, quum stirpe tua descendere dixi,
Admisere deae; nec enim mihi sidera tantum
Aequoraque et terras, quam vos debere parenti.
Tu decus hoc quodcumque lyrae primusque dedisti
Non vulgare loqui et famam sperare sepulcro.
Qualis eras, Latios quotiens ego carmine patres
Mulcerem, felixque tui spectator adesses
Muneris; heu quali confusus gaudia fletu,
Vota piosque metus inter laetumque pudorem!
Qualis et ille dies, qua non mihi gloria maior!
Talis Olympiaca iuvenem quum spectat arena
Qui genuit, plus ipse ferit, plus corde sub alto
Caeditur; attendunt cunei; spectatur athletes
Ille magis, crebro dum lumina pulveris haustu
Obruit et prensa vovet expirare corona.
Hei mihi quod tantum patrias ego vertice frondes
Solaque Chalcidicae Cerealia dona coronae
Te sub teste tuli! Qualem te Dardanus Albae
Vix cepisset ager, si per me serta tulisses
Caesarea donata manu! Quod subdere robur
Illa dies, quantum potuit dempsisse senectae?
Heu quod me mixta quercus non pressit oliva,
Et fugit speratus honos, quum lustra parentis
Invida Tarpeii canerem! Te nostra magistro
Thebais urgebat priscorum exordia vatum;
Tu cantus stimulare meos, tu pandere facta
Heroum bellique modos positusque locorum
Monstrabas. Labat incerto mihi limite cursus
Te sine, et orbatae caligant vela carinae.
Nec solum larga memet pietate fovebas,
Talis et in thalamos. Una tibi cognita taeda
Conubia, unus amor. Certe seiungere matrem
Iam gelidis nequeo bustis; te sentit habetque,
Te videt et tumulos ortuque obituque salutat,
Ut Pharios aliae ficta pietate dolores
Mygdoniosque colunt et non sua funera plorant.

Quid referam expositos servato pondere mores?
Quae pietas, quam vile lucrum, quae cura pudoris?
Quantus amor recti, rursusque, ubi dulce remitti,
Gratia quae dictis? Animo quam nulla senectus?
His tibi pro meritis famam laudesque benignas
Index cura deum nulloque e vulnere tristes
Concessit. Raperis, genitor, non indigus aevi,
Non nimius, trinisque decem quinquennia lustris
Iuncta ferens. Sed me pietas numerare dolorque
Non sinit, o Pylias aevi transcendere metas
Et Teucros aequare senes, o digne videre
Me similem! Sed nec leti tibi ianua tristis.
Quippe leves causae nec segnis tabe senili
Exitus instanti praemisit membra sepulcro,
Sed te torpor iners et mors imitata quietem
Explicuit falsoque tulit sub tartara somno.
Quos ego tunc gemitus? Comitum manus anxia vidit,
Vidit et exemplum genetrix gavisaque novit,
Quae lamenta tuli. Veniam concedite, manes,
Fas dixisse, pater, non tu mihi plura dedisses.
Felix ille patrem vacuis circumdedit ulnis,
Vellet et elysia quamvis in sede locatum
Abripere et Danaas iterum portare per umbras;
Temptantem et vivos molitum in tartara gressus
Detulit infernae vates longaeva Dianae.
Si chelyn Odrysiam pigro transmisit Averno
Causa minor, si Thessalicis Admetus in oris,
Si coniux retro Phylaceida rettulit umbram,
Cur nihil exoret, genitor, chelys aut tua manes,
Aut meà? Fas mihi sit patrios contingere vultus,
Fas iunxisse manus, et lex quaecumque sequatur.
At vos, umbrarum reges aeternaque Iuno —
Si laudanda precor — taedas auferte comasque
Eumenidum: nullo sonet asper ianitor ore!
Centaurosque Hydraeque greges Scyllaeaque monstra
Aversae celent valles, umbramque senilem
Invitet ripis, discussa plebe, supremis
Vector et in media componat molliter alga.

Ite, pii manes Graiumque examina vatum,
Illustremque animam Lethaeis spargite sertis,
Et monstrate nemus, quo nulla inrupit Erinys,
In quo falsa dies coeloque simillimus aer.
Inde tamen venias melior, qua porta malignum
Cornea vincit ebur, somnique in imagine monstra
Quae solitus. Sic sacra Numae ritusque colendos
Mitis Aricino dictabat Nympha sub antro,
Scipio sic plenos Latio Iove ducere somnos
Creditur Ausoniis et non sine Apolline Sulla.

IV. AD SOMNUM.

Crimine quo merui iuvenis, placidissime divum,
Quove errore miser, donis ut solus egerem,
Somne, tuis? Tacet omne pecus, volucresque feraeque,
Et simulant fessos curvata cacumina somnos,
Nec trucibus fluviis idem sonus, occidit horror
Aequoris, et terris maria acclinata quiescunt.
Septima iam rediens Phoebe mihi respicit aegras
Stare genas; totidem Oetaeae Paphiaeque revisunt
Lampades, et totiens nostros Tithonia questus
Praeterit et gelido spargit miserata flagello.
Unde ego sufficiam? non si mihi lumina mille,
Quae sacer alterna tantum statione tenebat
Argus et haud umquam vigilabat corpore toto.
At nunc heu! aliquis longa sub nocte, puellae
Brachia nexa tenens ultro te, Somne, repellit.
Inde veni nec te totas infundere pennas
Luminibus compello meis; — hoc turba precetur
Laetior — extremo me tange cacumine virgae,
Sufficit, aut levior suspenso poplite transi.

V. EPICEDION IN PUERUM SUUM.

Me miserum! — neque enim verbis solennibus ulla
Incipiam nunc, Castaliae vocalibus undis
Invisus Phoeboque gravis, — quae vestra, sorores,
Orgia, Pieriae, quas incestavimus aras?
Dicite, post poenam liceat commissa fateri.

Numquid inaccesso posui vestigia luco?
Num vetito de fonte bibi? Quae culpa, quis error,
Quem luimus tantis moeroribus? Ecce lacertis
Viscera nostra tenens animamque avellitur infans,
Non de stirpe quidem, nec qui mea nomina ferret
Oraque; non fueram genitor, sed cernite fletus
Liventesque genas et credite planctibus orbi:
Orbus ego. Huc patres et aperto pectore matres
Conveniant, cineresque oculis et carmina ferte.
Si qua sub uberibus plenis ad funera natos
Ipsa gradu labente tulit madidumque cecidit
Pectus et ardentes restinxit lacte favillas;
Quisquis adhuc tenerae signatum flore iuventae
Inmersit cineri iuvenem primaque iacentis
Serpere crudeles vidit lanugine flammas,
Adsit et alterno mecum clamore fatiscat:
Vincetur lacrimis, et te, natura, pudebit.
Tanta mihi feritas, tanta est insania luctus.
    Hoc quoque dum nitor, ter dena luce peracta
Acclinis tumulo luctus in carmina verto,
Discordesque modos et singultantia verba
Molior. Orsa *** est: atque ira tacendi
Inpatiens. Sed nec solitae mihi vertice laurus,
Nec fronti vittatus honos. En taxea marcet
Silva comis, hilaresque hederas plorata cupressus
Excludit ramis; ignavo pollice chordas
Pulso, sed incertum digitis errantibus amens
Scindo chelyn. Iuvat heu, iuvat inlaudabile carmen
Fundere et incompte miserum laudare dolorem.
Sic merui, sic me cantuque habituque nefastum
Adspiciant superi. Pudeat Thebasque novumque
Aeaciden, nil iam placitum manabit ab ore.
    Ille ego, qui totiens blandus matrumque patrumque
Vulnera, qui vivos potui mulcere dolores;
Ille ego lugentum mitis solator, acerbis
Auditus tumulis et descendentibus umbris,
Deficio medicasque manus fomentaque quaero
Vulneribus, quae summa, meis. Nunc tempus, amici,

Quorum ego manantes oculos et saucia tersi
Pectora, reddite opem saevasque exsolvite grates.
Nimirum nunc vestra domus ego funera moestus
Increpitans, nunc damna dolens aliena, repono
Infelix lacrimas et mitia carmina solvo.
Verum erat; absumptae vires et copia fandi
Nulla mihi, dignumque nihil mens fulmine tanto
Repperit; inferior vox omnis, et omnia sordent
Verba. Ignosce, puer, tu me caligine moestum
Obruis ah! dira. Viso sic vulnere carae
Coniugis, invenit caneret quod Thracius Orpheus
Dulce sibi; sic busta Lini complexus Apollo
Non tacuit. Nimius fortasse avidusque doloris
Dicar et in lacrimis iustum excessisse pudorem.
Quisnam autem gemitus lamentaque nostra reprendit?
O nimium felix, nimium crudelis et expers
Imperii, Fortuna, tui, qui dicere legem
Fletibus aut fines audet censere dolendi!
Incitat heu! planctus; potius fugientia ripas
Flumina devincas, rapidis aut ignibus obstes,
Quam miseros lugere vetes. Tamen ille severus,
Quisquis is est, nostrae cognoscat vulnera causae.
Non ego mercatus Pharia de pube loquaces
Delicias doctumque sui convicia Nili
Infantem, lingua nimium salibusque protervum
Dilexi. Meus ille, meus: tellure cadentem
Adspexi et vinctum genitali carmine fovi,
Poscentemque novas tremulis ululatibus auras
Inserui vitae. Quid plus tribuere parentes?
Quin alios artus libertatemque sub ipsis
Uberibus tibi, parve, dedi: tu munera nostra
Ridebas, ingratus adhuc. Properaverit ille,
Sed merito properabat, amor, ne perderet ullum
Libertas tam parva diem. Nonne horridus ipsos
Invidia superos iniustaque tartara pulsem?
Nonne gemam te, care puer? quo sospite natos
Non cupii; primo genitum qui protinus ortu
Inplicui fixique mihi, cui verba sonosque

Monstravi, questusne et murmura caeca resolvam?
Reptantemque solo demissus ad oscula dextra
Erexi, blandique sinus iam iamque natantes
Excepisse genas dulcesque accersere somnos.
Cui nomen vox prima meum ludusque tenello
Risus, et e nostro veniebant gaudia vultu.

Desunt cetera.

P. PAPINII STATII

ACHILLEIDOS

LIBRI II.

P. PAPINII STATII
ACHILLEIDOS
LIBER I.

Magnanimum Aeaciden formidatamque Tonanti
Progeniem et patrio vetitam succedere coelo,
Diva, refer; quamquam acta viri multum inclita cantu
Maeonio, sed plura vacant. Nos ire per omnem,
Sic amor est, heroa velis Scyroque latentem
Dulichia proferre tuba, nec in Hectore tracto
Sistere, sed tota iuvenem deducere Troia.
Tu modo, si veteres digno deplevimus haustu,
Da fontes mihi, Phoebe, novos ac fronde secunda
Necte comas; neque enim Aonium nemus advena pulso,
Nec mea nunc primis albescunt tempora vittis.
Scit Dircaeus ager, meque inter prisca parentum
Nomina cumque suo numerant Amphione Thebae.
At tu, quem longe primum stupet Itala virtus
Graiaque, cui geminae florent vatumque ducumque
Certatim laurus, olim dolet altera vinci,
Da veniam ac trepidum patere hoc sudare parumper
Pulvere. Te longo necdum fidente paratu
Molimur, magnusque tibi praeludat Achilles.
Solverat Oebalio classem de litore pastor
Dardanus incautas blande populatus Amyclas,
Plenaque materni referens praesagia somni
Culpatum relegebat iter, qua condita ponto
Fluctibus invisis iam Nereis imperat Helle,
Quum Thetis Idaeos, heu numquam vana parentum
Auguria! expavit vitreo sub gurgite remos.
Nec mora, et undosis turba comitante sororum
Prosiluit thalamis. Fervent coeuntia Phryxi

Litora, et angustum dominas non explicat aequor.
Illa ubi discusso primum subit aera ponto,
'Me petit haec, mihi classis, ait, funesta minatur:
Agnosco monitus et Protea vera locutum.
Ecce novam Priamo facibus de puppe levatis
Fert Bellona nurum; video iam mille carinis
Ionium Aegaeumque premi; nec sufficit, omnis
Quod plaga Graiugenum tumidis coniurat Atridis.
Iam pelago terrisque meus quaeretur Achilles,
Et volet ipse sequi. Quid enim cunabula parvo
Pelion et torvi commisimus antra magistri?
Illic, ni fallor, Lapitharum proelia ludit
Inprobus et patria iam se metitur in hasta.
O dolor, o seri materno in corde timores!
Non potui infelix, quum primum in gurgite nostro
Rhoetaeae cecidere trabes, attollere magnum
Aequor et incesti praedonis vela profunda
Tempestate sequi cunctasque inferre sorores?
Nunc quoque, sed tardum est, iam plena iniuria raptae.
Ibo tamen pelagique deos dextramque secundi,
Quod superest, complexa Iovis, per Tethyos annos
Grandaevumque patrem supplex miseranda rogabo
Unam hiemem.' Dixit magnumque in tempore regem
Adspicit. Oceano veniebat ab hospite, mensis
Laetus et aequoreo diffusus nectare vultus,
Unde hiemes ventique silent cantuque quieto
Armigeri Tritones eunt, scopulosaque cete
Tyrrhenique greges circumque infraque rotantur
Rege salutato; placidis ipse arduus undis
Eminet et triplici telo iubet ire iugales.
Illi spumiferos glomerant a pectore fluctus,
Pone natant delentque pedum vestigia cauda.
Cui Thetis: 'O magni rector genitorque profundi,
Adspicis, in quales miserum patefeceris usus
Aequor? Eunt tutis terrarum crimina velis,
Ex quo iura freti maiestatemque repostam
Rupit Iasonia puppis Pagasaea rapina.
En aliud furto scelus et spolia hospita portans

Navigat iniustae temerarius arbiter Idae,
Eheu quos gemitus terris pelagoque daturus!
Quos mihi! sic Phrygiae pensamus praemia palmae.
Hi Veneris mores, hoc gratae munus alumnae,
Has saltem — non semideos nostrumve reportant
Thesea —, si quis adhuc honor undis, obrue puppes!
Aut permitte fretum; nulla inclementia, fas sit
Pro nato timuisse mihi. Da tollere fluctus,
Nec tibi de tantis placeat me fluctibus unum
Litus et Iliaci scopulos habitare sepulcri.'
    Orabat laniata comas et pectore nudo
Caeruleis obstabat equis. Tunc rector aquarum
Invitat curru dictisque ita mulcet amicis:
'Ne pete Dardaniam frustra, Theti, mergere classem.
Fata vetant: ratus ordo deis, miscere cruentas
Europaeque Asiaeque manus, consultaque bella
Iuppiter et tristes edixit caedibus annos.
Quem tu illic natum Sigeo in pulvere, quanta
Adspicies victrix Phrygiarum funera matrum?
Quum tuus Aeacides tepido modo sanguine Teucros
Undabit campos, modo crassa exire vetabit
Flumina et Hectoreo tardabit funere currus
Inpelletque manu nostros, opera inrita, muros.
Pelea iam desiste queri thalamosque minores,
Credideris peperisse Iovi. Nec inulta dolebis,
Cognatis utere fretis. Dabo tollere fluctus,
Quum reduces Danai nocturnaque signa Caphareus
Exeret et dirum pariter quaeremus Ulixem.'
    Dixerat. Illa gravi vultum demissa repulsa,
Quae iam excire fretum et ratibus bellare parabat
Iliacis, alios iterum commenta paratus,
Tristis ad Haemonias detorquet brachia terras.
Ter conata manu, liquidum ter gressibus aequor
Reppulit, et niveas feriunt vada Thessala plantas.
Laetantur montes, et conubialia pandunt
Antra sinus, lateque deae Sperchios abundat
Obvius et dulci vestigia circuit unda.
Illa nihil gavisa loci, sed coepta fatigat

Pectore consilia et sollers pietate magistra,
Longaevum Chirona petit. Domus ardua montem
Perforat et longo suspendit Pelion arcu.
Pars exhausta manu, partem sua ruperat aetas.
Signa tamen divumque tori et quem quisque sacrarat
Accubitu genioque locum monstrantur: at intra
Centauri stabula alta patent, non aequa nefandis
Fratribus. Hic hominum nullos experta cruores
Spicula, nec truncae bellis genialibus orni
Aut consanguineos fracti crateres in hostes,
Sed pharetrae insontes et inania terga ferarum.
Haec quoque dum viridis; nam nunc labor unus inermi,
Nosse salutiferas dubiis animantibus herbas,
Aut monstrare lyra veteres heroas alumno.
   Ac tunc venatu rediturum in limine primo
Opperiens properatque dapes largoque serenat
Igne domum, quum visa procul de litore mater
Nereis erumpit silvis; dant gaudia vires,
Motaque desueto crepuit senis ungula campo.
Tunc blandus dextra atque imos submissus in armos
Pauperibus tectis inducit et admovet antris.
   Iamdudum tacito lustrat Thetis omnia visu,
Nec perpessa moras: 'Ubinam mea pignora, Chiron?
Dic, ait, aut cur ulla puer iam tempora ducit
Te sine? Non merito trepidus sopor atraque matri
Signa deum? Magnos utinam mentita timores!
Namque mihi infestos utero modo contuor enses,
Nunc planctu livere manus, modo in ubera saevas
Ire feras; saepe ipsa, nefas! sub inania natum
Tartara et ad Stygios iterum fero mergere fontes.
Hos abolere metus magici iubet ordine sacri
Carpathius vates puerumque sub axe probato
Secretis lustrare fretis, ubi litora summa
Oceani et genitor tepet inlabentibus astris
Pontus, ubi ignotis horrenda piacula divis
Donaque: sed longum cuncta enumerare, vetorque;
Trade magis! Sic fata parens; neque enim ille dedisset,
Si molles habitus et tegmina foeda fateri

Ausa seni. Tunc ille refert: 'Duc, optima, quaeso,
Duc genetrix humilique deos infringe precatu.
Nam superant tua vota modum, placandaque multum
Invidia est. Non addo metum, sed vera fatebor:
Nescio, quid magnum — nec me patria omina fallunt —
Vis festina parat tenerosque supervenit annos.
Olim et ferre minas et obire audita solebat
Imperia et nostris procul haud discedere ab antris.
Nunc illum non Ossa capit, non Pelion ingens
Thessaliaeve nives. Ipsi mihi saepe queruntur
Centauri raptasque domos abstractaque coram
Armenta et campis semet fluviisque fugari.
Insidias et bella parant tumidique minantur.
Olim equidem Argoos, pinus quum Thessala reges
Hac veheret, iuvenem Alciden et Thesea vidi;
Sed taceo.' — Figit gelidus Nereida pallor.

Ille aderat multo sudore et pulvere maior.
Attamen arma inter festinatosque labores,
Dulcis adhuc visu, niveo natat ignis in ore
Purpureus, fulvoque nitet coma gratior auro.
Necdum prima nova lanugine vertitur aetas,
Tranquillaeque faces oculis et plurima vultu
Mater inest; qualis Lycia venator Apollo
Quum redit et saevis permutat plectra pharetris.
Forte et laetus adest, — o quantum gaudia formae
Adiiciunt! foetam Pholoes sub rupe leaenam
Perculerat ferro vacuisque reliquerat antris
Ipsam, sed catulos apportat et incitat ungues.
Quos tamen, ut fido genetrix in limine visa est,
Abicit exceptamque avidis circumligat ulnis,
Iam gravis amplexu iamque aequus vertice matri.

Insequitur magno iam nunc connexus amore
Patroclus tantisque extenditur aemulus actis,
Par studiis aevique modis, sed robore longe,
Et tamen aequali visurus Pergama fato.
Protinus ille subit rapido, quae proxima, saltu
Flumina fumantesque genas crinemque novavit
Fontibus, Eurotae qualis vada Castor anhelo

Intrat equo fessumque sui iubar excitat astri.
Miratur comitque senex, nunc pectora mulcens
Nunc fortes humeros, angunt sua gaudia matrem.
Tunc libare dapes Bacchaeaque munera Chiron
Orat et attonitam vario oblectamine mulcet,
Elicit extremo chelyn et solantia curas
Fila movet leviterque expertas pollice chordas
Dat puero. Canit ille libens inmania laudum
Semina, qui tumidae superarit iussa novercae
Amphitryoniades, crudum quo Bebryca cestu
Obruerit Pollux, quanto circumdata nexu
Ruperit Aegides Minoi brachia tauri,
Maternos in fine toros, superisque gravatum
Pelion. Hic ficto risit Thetis anxia vultu.
Nox trahit in somnos, saxo collabitur ingens
Centaurus, blandusque humeris se innectit Achilles,
Quamquam ibi fida parens assuetaque pectora mavult.
At Thetis undisonis per noctem in rupibus adstans,
Quae nato secreta velit, quibus abdere terris
Destinet, huc illuc diversa mente volutat.
Proxima sed studiis multum Mavortia Thrace,
Nec Macedum gens dura placet laudumque daturi
Cecropidae stimulos; nimium opportuna carinis
Sestos Abydenique sinus; placet ire per altas
Cycladas. Hinc spretae Myconos humilisque Seriphos
Et Lemnos non aequa viris atque hospita Delos
Gentibus. Inbelli nuper Lycomedis in aula
Virgineos coetus et litora persona ludo
Audierat, duros laxantem Aegaeona nexus
Missa sequi centumque dei numerare catenas.
Haec placet, haec timidae tellus tutissima matri.
Qualis vicino volucris iam sedula partu
Iamque timens, qua fronde domum suspendat inanem,
Providet hinc ventos, hinc anxia cogitat angues,
Hinc homines, tandem dubiae placet umbra, novisque
Vix stetit in ramis et protinus arbor amatur.
Altera consilio superest, tristemque fatigat
Cura deam, natum ipsa sinu complexa per undas,

An magno Tritone ferat ventosque volucres
Advocet, an pelago solitam Thaumantida pasci.
Elicit inde fretis et murice frenat acuto
Delphinas biiuges, quos illi maxima Tethis
Gurgite Atlanteo pelagi sub valle sonora
Nutrierat. Nullis vada per Neptunia glaucae
Tantus honor formae nandique potentia, nec plus
Pectoris humani; iubet hos subsistere pleno
Litore, ne nudae noceant contagia terrae.
Ipsa dehinc toto resolutum pectore Achillem
— Qui pueris sopor — Haemonii de rupibus antri
Ad placidas deportat aquas et iussa tacere
Litora. Monstrat iter toto quae fulserat orbe
Cynthia; prosequitur divam celeresque recursus
Securus pelagi Chiron rogat, udaque celat
Lumina et abreptos subito iam iamque latentes
Erecto prospectat equo, qua cana parumper
Spumant signa fugae et liquido perit orbita ponto.
Illum non alias rediturum ad Thessala Tempe
Iam tristis Pholoe, iam nubilus ingemit Othrys,
Et tenuis Sperchios aquis speluncaque docti
Muta senis. Quaerunt puerilia carmina Fauni,
Et sperata diu plorant conubia Nymphae.
    Iam premit astra dies, humilisque ex aequore Titan
Rorantes evolvit equos, et ab aethere magno
Sublatum curru pelagus cadit. At vada mater
Scyria iamdudum fluctus emensa tenebat,
Exierantque iugo fessi delphines herili,
Quum pueri tremefacta quies oculique iacentis
Infusum sensere diem. Stupet aere primo,
Quae loca, qui fluctus, ubi Pelion? Omnia versa
Atque ignota videt dubitatque agnoscere matrem.
Occupat illa manu blandeque affata paventem:
'Si mihi, care puer, thalamos sors aequa dedisset,
Quos dabat, aethereis ego te complexa tenerem
Sidus grande plagis, magnique puerpera coeli
Nil humiles Parcas terrenaque fata vererer.
Nunc inpar tibi, nate, genus, praeclusaque leti

Tantum matre via est. Quin et metuenda propinquant
Tempora et extremis admota pericula metis.
Cedamus, paulumque animos submitte viriles
Atque habitus dignare meos. Si Lydia dura
Pensa manu mollesque tulit Tirynthius hastas,
Si decet aurata Bacchum vestigia palla
Verrere, virgineos si Iuppiter induit artus,
Nec magnum ambigui fregerunt Caenea sexus:
Has sine, quaeso, minas numenque exire malignum.
Mox iterum campos, iterum Centaurica reddam
Lustra tibi. Per ego hoc decus et ventura iuventae
Gaudia, si terras humilemque experta maritum
Te propter, si progenitum Stygos amne severo
Armavi — totumque utinam! — cape tuta parumper
Tegmina, nil nocitura animo. Cur ora reducis?
Quidve parant oculi? Pudet hoc mitescere cultu?
Per te, care puer, cognata per aequora iuro,
Nesciet hoc Chiron.' Sic horrida pectora tractat
Nequicquam mulcens. Obstat genitorque roganti
Nutritorque ingens et cruda exordia magnae
Indolis. Effrenae tumidum velut igne iuventae
Si quis equum primis submittere temptet habenis,
Ille diu campis fluviisque et honore superbo
Gavisus, non colla iugo, non aspera praebet
Ora lupis, dominique gemit captivus inire
Imperia atque alios miratur discere cursus.
　Quis deus attonitae fraudes astumque parenti
Contulit? Indocilem quae mens detraxit Achillem?
Palladi litoreae celebrabat Scyros honorum
Forte diem, placidoque satae Lycomede sorores
Luce sacra patriis, quae rara licentia, muris
Exierant dare veris opes divaeque severas
Fronde ligare comas et spargere floribus hastam.
Omnibus eximium formae decus, omnibus idem
Cultus et expleto teneri iam fine pudoris
Virginitas matura toris annique tumentes.
　Sed quantum virides pelagi Venus addita Nymphas
Obruit, aut humeris quantum Diana relinquit

Naides, effulget tantum regina decori
Deidamia chori pulchrisque sororibus obstat.
Illius et roseo flammatur purpura vultu,
Et gemmis lux maior inest et blandius aurum.
Atque ipsi par forma deae, si pectoris angues
Ponat et exempta placetur casside vultus.
Hanc ubi ducentem longe socia agmina vidit
Trux puer et nullo temeratus pectora motu,
Diriguit totisque novum bibit ossibus ignem.
Nec latet haustus amor, sed fax vibrata medullis
In vultus atque ora redit lucemque genarum
Tingit et inpulsam tenui sudore pererrat.
Lactea Massagetae veluti quum pocula fuscant
Sanguine puniceo vel ebur corrumpitur ostro,
Sic variis manifesta notis palletque rubetque
Flamma recens. Eat atque ultro ferus hospita sacra
Discutiat turbae securus et inmemor aevi,
Ni pudor et iunctae teneat reverentia matris.
Ut pater armenti quondam rectorque futurus,
Cui nondum toto peraguntur cornua gyro,
Quum sociam pastus niveo candore iuvencam
Adspicit, ardescunt animi, primusque per ora
Spumat amor, spectant hilares optantque magistri.
Occupat arrepto iam tempore conscia mater:
'Hosne inter simulare choros et brachia ludo
Nectere, nate, grave est? gelida quid tale sub Ossa
Peliacisque iugis? O si mihi iungere curas,
Atque alium portare sinu contingat Achillem!'
Mulcetur laetumque rubet visusque superbos
Obliquat vestesque manu leviore repellit.
Adspicit ambiguum genetrix cogitque volentem
Iniecitque sinus. Tunc colla rigentia mollit
Submittitque graves humeros et fortia laxat
Brachia et inplexos certo domat ordine crines,
Ac sua dilecta cervice monilia transfert
Et picturato cohibet vestigia limbo.
Incessum motumque docet fandique pudorem.
Qualiter artificis victurae pollice cerae

Accipiunt formas ignemque manumque sequuntur,
Talis erat divae natum mutantis imago.
Nec luctata diu; superest nam plurimus illi
Invicta virtute decor, fallitque tuentes
Ambiguus tenuique latens discrimine sexus.
Procedunt, iterumque monet rursumque fatigat
Blanda Thetis: 'Sic ergo gradus, sic ora manusque,
Nate, feres comitesque modis imitabere fictis,
Ne te suspectum molli non misceat aulae
Rector et incepti pereant mendacia furti.'
Dixit, et admoto non cessat comere tactu.
Sic ubi virgineis Hecate lassata pharetris
Ad patrem fratremque redit, comes haeret eunti
Mater, et ipsa humeros exertaque brachia velat.
Ipsa arcum pharetramque locat vestesque latentes
Deducit sparsosque studet componere crines.
Protinus aggreditur regem, atque ibi testibus aris
'Hanc tibi, ait, nostri germanam, rector, Achillis —
Nonne vides, ut torva genas aequandaque fratri? —
Tradimus: arma humeris arcumque animosa petebat
Ferre et Amazonio conubia pellere ritu.
Sed mihi curarum satis est pro stirpe virili.
Haec calathos et sacra ferat, tu frange regendo
Indocilem sexumque tene, dum nubilis aetas
Solvendusque pudor; neve exercere protervas
Gymnadas aut lustris nemorum concede vagari.
Intus ale et similes inter seclude puellas;
Litore praecipue portuque arcere memento.
Vidisti modo vela Phrygum; iam mutua iura
Fallere transmissae pelago didicere carinae.'
Accedit dictis pater, ingenioque parentis
Occultum Aeaciden — quis divum fraudibus obstet? —
Accipit; ultro etiam veneratur supplice dextra
Et grates electus agit; nec turba piarum
Scyriadum cessat nimio defigere visu
Virginis ora novae, quantum cervice comisque
Emineat quantumque humeros ac pectora fundat.
Dehinc sociare choros castisque accedere sacris

Hortantur, ceduntque loco et contingere gaudent.
Qualiter Idaliae volucres, ubi mollia frangunt
Nubila, iam longum coeloque domoque gregatae,
Si iunxit pennas diversoque hospita tractu
Venit avis, cunctae primum mirantur et horrent;
Mox propius propiusque volant, atque aere in ipso
Paulatim fecere suam plausuque secundo
Circumeunt hilares et ad alta cubilia ducunt.
Digreditur multum cunctata in limine mater,
Dum repetit monitus arcanaque murmura figit
Auribus et tacito dat verba novissima voto.
Tunc excepta freto, longe cervice reflexa
Abnatat et blandis affatur litora verbis:
'Cara mihi tellus, magnae cui pignora curae
Depositumque ingens timido commisimus astu,
Sis felix taceasque, precor, quo more tacebat
Creta Rheae. Te longus honos aeternaque cingent
Templa, nec instabili fama superabere Delo.
At ventis et sacra fretis interque vadosas
Cycladas, Aegeae frangunt ubi saxa procellae,
Nereidum tranquilla domus iurandaque nautis
Insula, ne solum Danaas admitte carinas,
Te precor. Hic thiasos tantum, nihil utile bellis,
Hic famam narrare doce; dumque arma parantur
Dorica et alternum Mavors interfurit orbem
— Cedo equidem —, sit virgo pii Lycomedis Achilles.'
Interea meritos ultrix Europa dolores
Dulcibus armorum furiis et supplice regum
Conquestu flammata movet; quippe ambit Atrides
Ille magis, cui nupta domi, facinusque relatu
Asperat Iliacum; captam sine Marte, sine armis
Progeniem coeli Spartaeque potentis alumnam,
Iura, fidem, superos, una calcata rapina.
Hoc foedus Phrygium, haec geminae commercia terrae?
Quid maneat populos, ubi tanta iniuria primos
Degrassata duces? Coeunt gens omnis et aetas;
Nec tantum exciti, bimari quos Istmia vallo
Claustra, nec undisonae quos circuit umbo Maleae,

Sed procul admotae, Phryxi qua semita iungi
Europamque Asiamque vetat, quasque ordine gentes
Litore Abydeno maris alligat unda superni.
Fervet amor belli concussasque erigit urbes.
Aera domat Temese, quatitur navalibus ora
Eubois, innumera resonant incude Mycenae,
Pisa novat currus, Nemee dat terga ferarum,
Cyrrha sagittiferas certat stipare pharetras,
Lerna graves clipeos caesis vestire iuvencis.
Dat bello pedites Aetolus et asper Arcanan,
Argos agit turmas, vacuantur pascua ditis
Arcadiae, frenat celeres Epiros alumnos,
Phocis et Aoniae iaculis rarescitis umbrae,
Murorum tormenta Pylos Messanaque tendunt.
Nulla inmunis humus; velluntur postibus altis
Arma olim dimissa patrum, flammisque liquescunt
Dona deum; raptum superis Mars efferat aurum.
Nusquam umbrae veteres; minor Othrys, et ardua sidunt
Taygeta, exuti viderunt aera montes.
Iam natat omne nemus, caeduntur robora classi,
Silva minor remis. Ferrum laxatur ad usus
Innumeros, quod rostra liget, quod muniat arma,
Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis
Squalentes nectat tunicas, quod sanguine fumet
Vulneraque alta bibat, quod conspirante veneno
Inpellat mortes; tenuantque humentia saxa
Attritu et nigris addunt mucronibus iras.
Nec modus aut arcus lentare aut fundere glandes,
Aut torrere sudes galeasque attollere conis.
Hos inter motus pigram gemit ora quietem
Thessalis et geminis incusat fata querelis,
Quod senior Peleus nec adhuc maturus Achilles.
Iam Pelopis terras Graiumque exhauserat orbem
Praecipitans in transtra viros insanus equosque
Bellipotens. Fervent portus, et operta carinis
Stagna suasque hiemes classis promota suosque
Attollit fluctus; ipsum iam puppibus aequor
Deficit et totos consumunt carbasa ventos.

Prima rates Danaas Hecateia congregat Aulis,
Rupibus expositis longique crepidine dorsi
Euboicum scandens Aulis mare, litora multum
Montivagae dilecta deae, iuxtaque Caphareus
Latratum pelago tollens caput. Ille Pelasgas
Ut vidit transnare rates, ter monte, ter undis
Intonuit saevaeque dedit praesagia noctis.
Coetus ibi armorum Troiae fatalis; ibi ingens
Iuratur bellum, donec sol annuus omnes
Conficeret metas. Tunc primum Graecia vires
Contemplata suas; tunc sparsa ac dissona moles
In corpus vultumque coit et rege sub uno
Disposita est. Sic curva feras indago latentes
Claudit et admotis paulatim cassibus arctat.
Illae ignem sonitumque pavent diffusaque linquunt
Avia miranturque suum decrescere montem,
Donec in angustam ceciderunt undique vallem,
Inque vicem stupuere greges socioque timore
Mansuescunt. Simul hirtus aper, simul ursa lupusque
Cogitur, et captos contemnit cerva leones.
Sed quamquam gemini pariter sua bella capessant
Atridae famamque avidi virtute paternam
Tydides Sthenelusque premant, nec cogitet annos
Antilochus septemque Aiax umbone coruscet
Armenti reges, atque aequum moenibus orbem
Consiliis armisque vigil contendat Ulixes;
Omnis in absentem belli manus ardet Achillem,
Nomen Achillis amant, et in Hectora solus Achilles
Poscitur. Illum unum Teucris Priamoque loquuntur
Fatalem. Quis enim Haemoniis sub vallibus alter
Creverit effossa reptans nive? Cuius ab ortu
Cruda rudimenta et teneros formaverit annos
Centaurus? Patrii propior cui linea coeli,
Quemve alium Stygios tulerit secreta per amnes
Nereis et pulchros ferro praestrinxerit artus?
Haec Graiae castris iterant traduntque cohortes.
Cedit turba ducum vincique haud moesta fatetur.
Sic quum bellantes Phlegraea in castra coirent

Coelicolae iamque Odrysiam Gradivus in hastam
Surgeret et Libycos Tritonia tolleret angues
Ingentemque manu curvaret Delius arcum;
Stabat anhela metu solum natura Tonantem
Respiciens; quando ille hiemes tonitrusque vocaret
Nubibus, igniferam quae fulmina posceret Aetnam.
Atque ibi dum mixta vallati plebe suorum
Et maris et belli consultant tempora reges,
Increpitans magno vatem Calchanta tumultu
Protesilaus ait — namque huic bellare cupido
Praecipua, et prima iam tunc data copia mortis —:
'O nimium Phoebi tripodumque oblite tuorum,
Thestoride, quando ora deo possessa movebis
Iustius, aut quando Parcarum occulta recludes?
Cernis, ut ignotum cuncti stupeantque petantque
Aeaciden? Sordet vulgo Calydonius heros
Et magno genitus Telamone Aiaxque secundus,
Nos quoque; sed Mavors abreptaque Troia probabunt.
Illum neglectis pudet heu! ductoribus omnes
Belligerum ceu numen amant. Dic ocius — aut cur
Serta comis et mitis honos? —, quibus abditus oris
Quave iubes tellure peti. Nam fama nec antris
Chironis patria nec degere Peleos aula.
Eia, inrumpe deos et fata latentia laxa
Laurigerosque ignes, si quando, avidissimus hauri:
Arma horrenda tibi saevosque remisimus enses.
Numquam has inbelles galea violabere vittas.
Sis felix numeroque ducum praestantior omni,
Si magnum Danais per te portendis Achillem.'
Iamdudum trepido circumfert lumina motu
Intrantemque deum primo pallore fatetur
Thestorides; mox igne genas et sanguine torquens
Nec socios nec castra videt, sed caecus et amens
Nunc superum magnos deprendit in aethere coetus,
Nunc sagas affatur aves, nunc dira sororum
Licia, turiferas modo consulit anxius aras
Flammarumque apices rapit et caligine sacra
Pascitur. Exiliunt crines, rigidisque laborat

Vitta comis, nec colla loco, nec in ordine gressus.
Tandem fessa tremens longis mugitibus ora
Solvit, et oppositum vox eluctata furorem est:
'Quo rapis ingentem magni Chironis alumnum
Femineis, Nerei, dolis? Huc mitte; quid aufers?
Non patiar: meus iste, meus. Tu diva profundi,
Et me Phoebus agit. Latebris quibus abdere temptas
Eversorem Asiae? Video per Cycladas altas
Attonitam et turpi quaerentem litora furto.
Occidimus, placuit Lycomedis conscia tellus.
O scelus! en fluxae veniunt in pectora vestes.
Scinde, puer, scinde et timidae crede parenti.
Hei mihi raptus abit! quaenam haec procul inproba virgo?'
Hic nutante gradu stetit amissisque furoris
Viribus ante ipsas tremefactus corruit aras.
Tunc haerentem Ithacum Calydonius occupat heros:
'Nos vocat iste labor; neque enim comes ire recuso,
Si tua cura trahat. Licet ille sonantibus antris
Thetyos adversae gremioque prematur aquoso
Nereos, invenies. Tu tantum providus astu
Tende animum vigilem foecundumque erige pectus.
Nam mihi quis vatum dubiis in casibus ausit
Fata videre prior?' Subicit gavisus Ulixes:
'Sic deus omnipotens firmet, sic annuat illa
Virgo paterna tibi! Sed me spes lubrica tardat,
Grande equidem armatum castris inducere Achillem.
Sed si fata negent, quam foedum ac triste reverti!
Vota tamen Danaum non intemptata relinquam.
Iamque adeo aut aderit mecum Peleius heros,
Aut verum penitus latet et sine Apolline Calchas.'
Conclamant Danai, stimulatque Agamemno volentes:
Laxantur coetus, resolutaque murmure laeto
Agmina discedunt. Quales iam nocte propinqua
E pastu referuntur apes, vel in antra reverti
Melle novo gravidas mitis videt Hybla catervas.
Nec mora, iam dextras Ithacesia carbasus auras
Poscit, et in remis hilaris sedere iuventus.
At procul occultum falsi sub imagine sexus

Aeaciden furto iam noverat una latentem
Deidamia virum; sed opertae conscia culpae
Cuncta pavet tacitasque putat sentire sorores.
Namque ut virgineo stetit agmine clarus Achilles
Exolvitque rudem genitrix digressa pudorem,
Protinus elegit comitem, quamquam omnis in illum
Turba coit, blandeque novas nil tale timenti
Admovet insidias; illum sequiturque premitque
Inprobus, illam oculis iterumque iterumque resumit.
Nunc nimius lateri non evitantis adhaeret,
Nunc levibus sertis, lapsis nunc sponte canistris
Nunc thyrso parcente ferit; modo dulcia notae
Fila lyrae tenuesque modos et carmina monstrat
Chironis ducitque manum digitosque sonanti
Infringit citharae, nunc occupat ora canentis
Et ligat amplexus et mille per oscula laudat.
Illa libens discit, quo vertice Pelion, et quis
Aeacides, puerique auditum nomen et actus
Assidue stupet et praesentem cantat Achillem.
Ipsa quoque et validos proferre modestius artus
Et tenuare rudes attrito pollice lanas
Demonstrat reficitque colos et perdita dura
Pensa manu vocisque sonum pondusque tenentis;
Quodque fugit comites, nimio quod lumine sese
Figat et in verbis intempestivus anhelet,
Miratur; iam iamque dolos aperire parantem
Virginea levitate fugit prohibetque fateri.
Sic sub matre Rhea iuvenis regnator Olympi
Oscula securae dabat insidiosa sorori
Frater adhuc, medii donec reverentia cessit
Sanguinis et veros germana expavit amores.
Tandem detecti timidae Nereidos astus.

Lucus Agenorei sublimis ad orgia Bacchi
Stabat et admissum coelo nemus. Huius in umbra
Alternum revocare piae trieterica matres
Consuerant scissumque pecus terraque revulsas
Ferre trabes gratosque deo praestare furores.
Lex procul ire mares; iterat praecepta verendus

Ductor, inaccessumque viris edicitur antrum.
Nec satis est; stat fine dato metuenda sacerdos
Exploratque aditus, ne quis temerator oberret
Agmine femineo. Tacitus subrisit Achilles.
Illum virgineae ducentem signa catervae,
Magnaque difficili solventem brachia motu —
Et sexus pariter decet et mendacia matris —,
Mirantur comites. Nec iam pulcherrima turbae
Deidamia suae tantumque admota superbo
Vincitur Aeacide, quantum premit ipsa sorores.
Ut vero a tereti demisit nebrida collo
Errantesque sinus hedera collegit et alte
Cinxit purpureis flaventia tempora vittis
Vibravitque gravi redimitum missile dextra;
Attonito stat turba metu, sacrisque relictis
Illum ambire libet pronosque attollere vultus.
Talis, ubi ad Thebas vultumque animumque remisit
Evius et patrio satiavit pectora luxu;
Serta comis mitramque levat thyrsumque virentem
Armat et hostiles invisit fortior Indos.
  Scandebat roseo medii fastigia coeli
Luna iugo, totis ubi somnus inertior alis
Defluit in terras mutumque amplectitur orbem.
Consedere chori paulumque exercita pulsu
Aera tacent, tenero quum solus ab agmine Achilles
Haec secum: „Quonam timidae commenta parentis
Usque feres? primumque inbelli carcere perdes
Florem animi? non tela licet Mavortia dextra,
Non trepidas agitare feras? ubi campus et amnes
Haemonii? quaerisne meos, Sperchie, natatus
Promissasque comas? an desertoris alumni
Nullus honos? Stygiasque procul iam raptus ad umbras
Dicor, et orbatus plangit mea funera Chiron?
Tu nunc tela manu, nostros tu dirigis arcus
Nutritosque mihi scandis, Patrocle, iugales:
Ast ego pampineis diffundere brachia thyrsis
Et tenuare colos, pudet heu taedetque fateri!
Iam scio. Quin etiam dilectae virginis ignem

Aequaevamque facem captus noctesque diesque
Dissimulas? Quonam usque premes urentia pectus
Vulnera? teque marem, pudet heu! nec amore probabis?'
Sic ait; et densa noctis gavisus in umbra
Tempestiva suis torpere silentia furtis
Vi potitur votis et toto pectore veros
Admovet amplexus: risit chorus omnis ab alto
Astrorum, et tenerae rubuerunt cornua Lunae.
Illa quidem clamore nemus montemque replevit;
Sed Bacchi comites discussa nube soporis
Signa choris indicta putant. Fragor undique notus
Tollitur, et thyrsos iterum vibrabat Achilles.
Ante tamen dubiam verbis solatur amicis:
'Ille ego, — quid trepidas? — genuit quem caerula mater
Peliacis silvis nivibusque inmisit alendum
Thessalicis. Neque ego hos cultus aut foeda subissem
Tegmina, ni primo te visa in litore; cessi
Te propter, tibi pensa manu, tibi mollia gesto
Tympana. Quid defles magno nurus addita ponto?
Quid gemis ingentes coelo paritura nepotes?
Sed pater ante igni, ferroque excisa iacebit
Scyros, et in tumidas ibunt haec versa procellas
Moenia, quam saevo mea tu conubia perdas
Funere: non adeo parebimus omnia matri.
Vade, sed ereptum taceas celesque pudorem.'
Obstupuit tantis regina exterrita monstris,
Quamquam olim suspecta fides et cominus ipsum
Horruit et multum facies mutata fatentis.
Quid faciat? casusne suos ferat ipsa parenti,
Seque simul iuvenemque premat, fortassis acerbas
Hausurum poenas? Et adhuc in corde manebat
Ille diu deceptus amor. Silet aegra premitque
Iam commune nefas. Unam placet addere furtis
Altricem sociam, precibus quae victa duorum
Annuit. Illa astu tacito raptumque pudorem
Surgentemque uterum atque aegros in pondere menses
Occuluit, plenis donec stata tempora metis
Attulit et partus index Lucina resolvit.

P. PAPINII STATII
ACHILLEIDOS
LIBER II.

Iamque per Aegaeos ibat Laertia fluctus
Puppis, et innumerae mutabant Cycladas aurae;
Iam Paros Olearosque latent; iam raditur alta
Lemnos, et a tergo decrescit Bacchica Naxos
Ante oculos crescente Samo; iam Delos opacat
Aequor, ubi excelsa libant carchesia puppe,
Responsique fidem et verum Calchanta precantur.
Audiit Arcitenens Zephyrumque e vertice Cynthi
Inpulit et dubiis pleno dedit omina velo.
It pelago secura ratis; quippe alta Tonantis
Iussa Tethin certas fatorum vertere leges
Arcebant aegram lacrimis ac multa gementem,
Quod non erueret pontum ventisque fretisque
Omnibus invisum iam tunc sequeretur Ulixem.
Frangebat radios humili iam pronus Olympo
Phoebus, et Oceani penetrabile litus anhelis
Promittebat equis, quum se scopulosa levavit
Scyros; in hanc totos emisit puppe rudentes
Dux Laertiades, sociosque resumere pontum
Imperat et remis Zephyros supplere cadentes.
Accedunt iussi; magis indubitata magisque
Scyros erat placidique super Tritonia custos
Litoris. Egressi numen venerantur amicae
Aetolusque Ithacusque deae. Tum providus heros,
Hospita ne subito terrerent moenia coetu,
Puppe iubet remanere suos; ipse ardua fido
Cum Diomede petit. Sed iam praevenerat arcis

Litoreae servator Abas ignotaque regi
Ediderat, sed Graia tamen, succedere terris
Carbasa; procedunt, gemini ceu foedere iuncto
Hiberna sub nocte lupi; licet et sua pulset
Natorumque fames, penitus rabiemque minasque
Dissimulant humilesque meant, ne nuntiet hostes
Cura canum et trepidos moneat vigilare magistros.
Sic segnes heroes eunt campumque patentem,
Qui medius portum celsamque interiacet urbem,
Alterno sermone terunt; prior occupat acer
Tydides: 'Qua nunc verum ratione paramus
Scrutari? namque ambiguo sub pectore quondam
Verso, quid inbelles thyrsos mercatus et aera,
Urbibus in mediis Bacchaeaque terga mitrasque
Huc tuleris varioque adspersas nebridas auro?
Hisne gravem Phrygibus Priamoque armamus Achillem?'
Illi subridens Ithacus paulum ore remisso:
'Haec tibi, virginea modo si Lycomedis in aula
Fraude latens, ultro confessum in proelia ducent
Peliden; tu cuncta citus de puppe memento
Ferre, ubi tempus erit, clipeumque his iungere donis,
Qui pulcher signis auroque asperrimus ardet.
Haec sat erunt: tecum lituo bonus adsit Agyrtes
Occultamque tubam tacitos apportet in usus.'
Dixerat; atque ipso portarum in limine regem
Cernit et ostensa pacem praefatur oliva.
'Magna, reor, pridem vestras pervenit ad aures
Fama trucis belli, regum placidissime, quod nunc
Europamque Asiamque quatit. Si nomina quaeras
Huc perlata ducum, fidit quibus ultor Atrides,
Hic tibi, quem tanta meliorem stirpe creavit
Magnanimus Tydeus, Ithacis ego ductor Ulixes.
Causa viae — metuam quid enim tibi cuncta fateri,
Quum Graius notaque fide celeberrimus unus? —
Explorare aditus invisaque litora Troiae,
Quidve parent.' Medio sermone intercipit ille:
'Annuerit fortuna, precor, dextrique secundent
Ista dei. Nunc hospitio mea tecta piumque

Illustrate larem.' Simul intra limina ducit.
Nec mora, iam mensas famularis turba torosque
Instruit. Interea visu perlustrat Ulixes
Scrutaturque domum, si qua vestigia magnae
Virginis aut dubia facies suspecta figura;
Porticibusque vagis errat totosque penates,
Ceu miretur, adit. Velut ille cubilia praedae
Indubitata tenens muto legit arva Molosso
Venator, videat donec sub frondibus hostem
Porrectum somno positosque in cespite dentes.
Rumor in arcana iamdudum perstrepit aula,
Virginibus qua fida domus, venisse Pelasgum
Ductores Graiamque ratem sociosque receptos.
Iure pavent aliae; sed vix nova gaudia celat
Pelides, avidusque novos heroas et arma
Vel talis vidisse cupit. Iamque atria fervent
Regali strepitu, et picto discumbitur ostro,
Quum pater ire iubet natas comitesque pudicas
Natarum. Subeunt, quales Maeotide ripa,
Quum Scythicas rapuere domos et capta Getarum
Moenia, suppositis epulantur Amazones armis.
Tum vero intentus vultus ac pectora Ulixes
Praelibat visu. Sed nox inlataque fallunt
Lumina, et extemplo latuit mensura iacentis.
At tamen erectumque genas oculisque vagantem
Nullaque virginei servantem signa pudoris
Defigit comitique obliquo lumine monstrat.
Quod nisi praecipitem blando complexa moneret
Deidamia sinu, nudataque pectora semper
Exertasque manus humerosque in veste teneret,
Et prodire toris et poscere vina vetaret
Saepius, et fronti crinale reponeret aurum;
Argolicis ducibus iam tunc patuisset Achilles.
Ut placata fames epulis bis terque repostis,
Rex prior alloquitur paterisque hortatur Achivos:
'Invideo vestris, fateor, decora inclita gentis
Argolicae coeptis; utinam mihi fortior aetas,
Quaeque fuit, Dolopas quum Scyria litora adortos

Perdomui fregique vadis! quae signa triumphi
Vidistis celsas murorum in fronte carinas.
Saltem si soboles, aptam quam mittere bello —
[Possem, plena forent mihi gaudia; namque iuvarem.]
Nunc ipsi viresque meas et cara videtis
Pignora. Quando novos dabit haec mihi turba nepotes?'
    Dixerat, et sollers arrepto tempore Ulixes:
'Haud spernenda cupis. Quis enim non visere gentes
Innumeras variosque duces atque agmina regum
Ardeat? Omne simul roburque decusque potentis
Europae meritos ultro iuravit in enses.
Rura urbesque vacant, montes spoliavimus altos;
Omne fretum longa velorum obtexitur umbra;
Tradunt arma patres, ruit inrevocata iuventus.
Non alias umquam tantae data copia famae
Fortibus, aut campo maiore exercita virtus.'
Adspicit intentum vigilique haec aure trahentem,
Quum paveant aliae demissaque lumina flectant,
Atque iterat: 'Quisquis proavis et gente superbus,
Quisquis equo iaculoque potens, qui praevalet arcu,
Omnis honos illic; illic ingentia certant
Nomina. Vix timidae matres, vix agmina cessant
Virginea. Hic multum steriles damnatus in annos
Invisusque deis, si quem haec nova gloria segnem
Praeterit.' Exisset stratis, nisi provida signo
Deidamia dato cunctas hortata sorores
Liquisset mensas, ipsum complexa. Sed haeret
Respiciens Ithacum coetuque novissimus exit.
    Ille quidem incepto paulum ex sermone remisit,
Pauca tamen iungens: 'At tu tranquillus in alta
Pace mane carisque para conubia natis,
Quas tibi sidereis divarum vultibus aequas
Sors dedit, ut me olim tacitum reverentia tangit!
His decor et formae species permixta virili.'
    Occurrit genitor: 'Quid si Bacchaea ferentes
Orgia, Palladias aut circum videris aras?
Et dabimus, si forte novus cunctabitur auster.'
Excipiunt cupidi, et tacitis spes addita votis.

Cetera depositis Lycomedis regia curis
Tranquilla sub pace silet; sed longa sagaci
Nox Ithaco, lucemque cupit somnoque gravatur.
Vixdum exorta dies et iam comitatus Agyrta
Tydides aderat praedictaque dona ferebat.
Nec minus egressae thalamis Scyreides ibant
Ostentare choros promissaque sacra verendis
Hospitibus. Nitet ante alias regina comesque
Pelides; qualis Siculae sub rupibus Aetnae
Naides Hennaeas inter Diana feroxque
Pallas et Elysii lucebat sponsa tyranni.
Iamque movent gressus thiasisque Ismenia buxus
Signa dedit, quater aera Rheae, quater Evia pulsant
Terga manu variosque quater legere recursus.
Tunc thyrsos pariterque levant pariterque reponunt,
Multiplicantque gradum, modo quo Curetes in actu,
Quoque pii Samothraces eunt; nunc obvia versae
Pectine Amazonio, modo quo citat orbe Lacaenas
Delia plaudentesque suis intorquet Amyclis.
Tunc vero, tunc praecipue manifestus Achilles
Nec servare vices nec iungere brachia curat.
Tunc molles gressus, tunc aspernatur amictus
Plus solito rumpitque choros et plurima turbat.
Sic indignantem thyrsos acceptaque matris
Tympana iam tristes spectabant Penthea Thebae.
Solvuntur laudata cohors repetuntque paterna
Limina, ubi in mediae iamdudum sedibus aulae
Munera, virgineos visus tractura, locarat
Tydides, signum hospitii pretiumque laboris.
Hortaturque legant, nec rex placidissimus arcet.
Heu simplex nimiumque rudis, qui callida dona
Graiorumque dolos variamque ignorat Ulixem!
Hinc aliae, quas sexus iners naturaque ducit,
Aut teretes thyrsos aut respondentia temptant
Tympana; gemmatis aut nectunt tempora limbis;
Arma vident magnoque putant donata parenti.
At ferus Aeacides, radiantem ut cominus orbem
Caelatum pugnas saevis et forte rubentem

Bellorum maculis acclinem et conspicit hastam;
Infremuit torsitque genas, et fronte relicta
Surrexere comae; nusquam mandata parentis,
Nusquam occultus amor, totoque in pectore Troia est.
Ut leo, materno quum raptus ab ubere mores
Accepit pectique iubas hominemque vereri
Edidicit, nullasque ruit nisi iussus in iras,
Si semel adverso radiavit lumine ferrum,
Eiurata fides domitorque inimicus, in illum
Prima fames, timidoque pudet servisse magistro.
Ut vero accessit propius luxque aemula vultum
Reddidit et simili se tandem vidit in auro,
Horruit erubuitque simul. Tunc acer Ulixes
Admotus lateri submissa voce: 'Quid haeres?
Scimus, ait, tu semiferi Chironis alumnus,
Tu coeli pelagique nepos; te Dorica classis,
Te tua suspensis expectat Graecia signis,
Ipsaque iam dubiis nutant tibi Pergama muris.
Eia, age, rumpe moras; sine perfida palleat Ide,
Et iuvet haec audire patrem, pudeatque dolosam
Sic pro te timuisse Thetin.' Iam pectus amictu
Laxabat, quum grande tuba, sic iussus, Agyrtes
Insonuit; fugiunt disiectis undique donis
Inplorantque patrem commotaque proelia credunt.
Illius intactae cecidere a pectore vestes.
Iam clipeus breviorque manu consumitur hasta, —
Mira fides! — Ithacumque humeris excedere visus
Aetolumque ducem: tantum subita arma calorque
Martius horrenda confundit luce penales.
Inmanisque gradu, ceu protinus Hectora poscens,
Stat medius trepidante domo. Peleia virgo
Quaeritur. Ast alia plangebat parte retectos
Deidamia dolos, cuius quum grandia primum
Lamenta et notas accepit pectore voces,
Haesit et occulto virtus infracta calore est.
Dimittit clipeum regisque ad lumina versus
Attonitum fatis inopinaque monstra paventem,
Sicut erat, mediis Lycomedem affatur in armis:

'Me tibi, care pater, — dubium dimitte timorem, —
Me Thetis alma dedit; te pridem tanta manebat
Gloria. Quaesitum Danais tu mittis Achillem,
Gratior et magno, si fas dixisse, parente
Et dulci Chirone mihi. Sed corda parumper
Huc adverte libens atque has bonus accipe voces.
Te Peleus nato socerum et Thetis hospita iungunt,
Allegantque suos utroque a sanguine divos.
Unam virgineo natarum ex agmine poscunt.
Dasne? an nos humiles tibi degeneresque videmur?
Non renuis. Iunge ergo manus et concipe foedus
Atque ignosce tuis. Tacito iam cognita furto
Deidamia mihi; quis enim his obstare lacertis,
Quae potuit nostras possessa evadere flammas?
Me luere ista iube; pono arma et reddo Pelasgis
Et maneo. Quid triste fremis? quid lumina mutas?
Iam socer es, — natum ante pedes proiecit et addit —
Iamque avus; inmitis quotiens tractabitur ensis,
Turba sumus.' Tunc et Danai per sacra fidemque
Hospitii blandusque precum compellat Ulixes.
Ille, etsi carae comperta iniuria natae,
Et Thetidis mandata movent, prodique veretur
Depositum tam grande deae, tamen obvius ire
Tot metuit fatis Argivaque bella morari.
Fac velit; ipsam illic matrem sprevisset Achilles.
Ne tamen abnueret genero se iungere tali,
Vincitur; arcanis effert pudibunda tenebris
Deidamia gradum, veniam nec protinus amens
Credit et opposito genitorem placat Achille.
Mittitur Haemoniam, magni qui Pelea facti
Inpleat et classem comitesque in proelia poscat.
Nec non et geminas regnator Scyrius alnos
Deducit genero viresque excusat Achivis.
Tunc epulis consumpta dies, tandemque receptum
Foedus, et intrepidos nox conscia iungit amantes.
Illius ante oculos nova bella et Xanthus et Ide
Argolicaeque rates; atque haec iam cogitat undas
Auroramque timet; cara cervice mariti

Fusa novi lacrimas iam solvit et occupat artus.
'Adspiciamne iterum meque hoc in pectore ponam,
Aeacide? rursusque tuos dignabere partus?
An tumidus Teucrosque lares et capta reportans
Pergama virgineae noles meminisse latebrae?
Quid precer, heu! timeamve prius? quidve anxia mandem,
Cui vix flere vacat? Modo te nox una deditque
Inviditque mihi. Thalamis haec tempora nostris?
Hicne est liber hymen? O dulcia furta dolique,
O timor! eripitur miserae permissus Achilles.
I, — neque enim tantos ausim revocare paratus, —
I cautus, nec vana Thetin timuisse memento,
I felix nosterque redi. Nimis inproba posco.
Iam te spectabunt lacrimis planctuque decorae
Troades optabuntque tuis dare colla lacertis
Et patriam pensare toris, aut ipsa placebit
Tyndaris, incesta nimium laudata rapina.
Ast ego vel primae puerilis fabula culpae
Narrabor famulis, aut dissimulata latebo.
Quin age, duc comitem; cur non ego Martia tecum
Signa feram? tu pensa manu Bacchaeaque mecum
Sacra, quod infelix non credet Troia, tulisti.
Attamen hunc, quem moesta mihi solatia linquis,
Hunc saltem sub corde tene, et concede precanti
Hoc solum, pariat ne quid tibi barbara coniux,
Ne qua det indignos Thetidi captiva nepotes.'
Talia dicentem non ipse inmotus Achilles
Solatur iuratque fidem iurataque fletu
Spondet, et ingentes famulas captumque reversus
Ilion et Phrygiae promittit munera gazae.
Inrita ventosae rapiebant verba procellae.
Exuit inplicitum tenebris humentibus orbem
Oceano prolata dies, genitorque coruscae
Lucis adhuc hebetem vicina nocte levabat
Et nondum excusso rorantem lampade ponto.
Et iam puniceа nodatum pectora palla,
Insignemque ipsis, quae prima invaserat, armis
Aeaciden — quippe aura vocat cognataque suadent

Aequora, — prospectant cuncti iuvenemque ducemque
Nil ausi meminisse pavent. Sic omnia visu
Mutatus rediit, ceu numquam Scyria passus
Litora Peliaco raptus descendat ab antro.
Tunc ex more deis — ita namque monebat Ulixes, —
Aequoreis austrisque litat fluctuque sub ipso
Caeruleum regem tauro veneratur avumque
Nerea; vittata genetrix placata iuvenca est.
Hic spumante salo iaciens tumida exta profatur:
'Paruimus, genetrix, quamquam haud toleranda iubebas,
Paruimus nimium, bella ad Troiana ratesque
Argolicas quaesitus eo.' Sic orsus et alno
Insiluit penitusque noto stridente propinquis
Abripitur terris; iamque ardua crescere nubes
Incipit et longo Scyros decedere ponto.
Turre procul summa lacrimis comitata sororum
Confessumque tenens et habentem nomina Pyrrhum
Pendebat coniux oculisque in carbasa fixis
Ibat, et ipsa fretum et puppem iam sola videbat.
Ille quoque obliquos dilecta ad moenia vultus
Declinat viduamque domum gemitusque relictae
Cogitat. Occultus sub corde renascitur ardor,
Datque locum virtus. Sensit Laertius heros
Moerentem et placidis aggressus flectere dictis:
'Tene, inquit, magnae vastator debite Troiae,
Quem Danaae classes, quem divum oracula poscunt,
Erectumque manet reserato limine bellum,
Callida femineo genetrix velavit amictu
Commisitque ullis tam grandia furta latebris
Speravitque fidem? Nimis o suspensa nimisque
Mater! an haec virtus tacita torperet in umbra,
Quae vix audito litui clangore refugit
Et Thetin et comites et quos suppresserat ignes?
Nec nostrum est, quod in arma venis sequerisque precantes;
Venisses ultro.' Quem talibus occupat heros
Aeacides: 'Longum est, resides exponere causas
Maternumque nefas; hoc excusabitur ense
Scyros et indecores, fatorum crimina, cultus.

Tu potius, dum lene fretum zephyrisque feruntur
Carbasa, quae Danais tanti primordia belli,
Ede; libet iustas hinc sumere protinus iras.'
Hic Ithacus paulum repetito longius orsu:
'Fertur in Hectorea, si talia credimus, ora
Electus formae certamina solvere pastor
Sollicitas tenuisse deas, nec torva Minervae
Ora, nec aetherei sociam rectoris amico
Lumine, sed solam nimium vidisse Dionen.
Atque adeo lis ista tuis exorta sub antris
Concilio superum, dum Pelea dulce maritat
Pelion, et nostris iam tunc promitteris armis.
Ira quatit victas; petit exitialia iudex
Praemia; raptori faciles monstrantur Amyclae.
Ille Phrygas lucos, matris penetralia caedit
Turrigerae vetitasque solo procumbere pinus
Praecipitat, terrasque freto delatus Achaeas
Hospitis Atridae, pudet heu miseretque potentis
Europae! spoliat thalamos, Helenaque superbus
Navigat et captos ad Pergama devehit Argos.
Inde dato passim varias rumore per urbes
Undique inexciti sibi quisque et sponte coimus
Ultores. Quis enim inlicitis genialia rumpi
Pacta dolis facilique trahi conubia raptu,
Ceu pecus armentumve aut viles messis acervos
Perferat? haec et non fortes iactura moveret.
Non tulit insidias divum imperiosus Agenor,
Mugitusque sacros et magno numine vectam
Quaesiit Europen aspernatusque Tonantem est
Ut generum. Raptam et Scythico de litore prolem
Non tulit Aeetes, ferroque et classe secutus
Semideos reges et ituram in sidera puppim.
Nos Phryga semivirum, portus et litora circum
Argolica incesta volitantem puppe feremus?
Usque adeo nusquam arma et equi fretaque invia Graiis?
Quid si nunc aliquis patriis rapturus ab oris
Deidamiam eat viduaque a sede revellat
Attonitam et magni clamantem nomen Achillis?'

Illius ad capulum rediit manus, et simul ingens
Inpulit ora rubor. Tacuit contentus Ulixes.
Excipit Oenides: 'Quin, o dignissima coeli
Progenies, ritusque tuos elementaque primae
Indolis, et valida mox accedente iuventa,
Quae solitus laudum tibi semina pandere Chiron,
Virtutisque aditus, quas membra augere per artes,
Quas animum, sociis multumque faventibus ede:
Sit pretium longas penitus quaesisse per undas
Scyron et his armis primum intendisse lacertos.'
Quem pigeat sua facta loqui? tamen ille modeste
Inchoat, ambiguus paulum propiorque coacto:
'Dicor et in teneris et adhuc reptantibus annis,
Thessalus ut rigido senior me monte recepit,
Non ullas ex more dapes habuisse, nec almis
Uberibus satiasse famem, sed spissa leonum
Viscera semianimesque lupae traxisse medullas.
Haec mihi prima Ceres, haec laeti munera Bacchi,
Sic dabat ille pater. Mox ire per avia secum
Lustra gradu maiore trahens visisque docebat
Arridere feris, nec fracta ruentibus undis
Saxa nec ad vastae trepidare silentia silvae.
Iam tunc hasta manu, iam tunc cervice pharetrae,
Et ferri properatus amor durataque multo
Sole geluque cutis; tenero nec flexa cubili
Membra, sed ingenti saxum commune magistro.
Vix mihi bissenos annorum torserat orbes
Vita rudis, volucres quum iam praevertere cervos
Et Lapithas cogebat equo praemissaque cursu
Tela sequi saepe ipse gradu me praepete Chiron.
Dum velox aetas, campis admissus agebat
Omnibus, exhaustumque vago per gramina passu
Laudabat gaudens atque in sua colla levabat.
Saepe etiam primo fluvii torpore iubebat
Ire super glaciemque levi non frangere planta.
Hoc puerile decus. Quid nunc tibi proelia dicam
Silvarum et vacuos saevo iam murmure saltus?
Numquam ille inbelles Ossaea per avia lynces

Sectari, aut timidas passus me cuspide damas
Sternere, sed tristes turbare cubilibus ursas
Fulmineosque sues, et sicubi maxima tigris
Aut seducta iugis foetae spelunca leaenae.
Ipse sedens vasto facta expectabat ab antro,
Si sparsus magno remearem sanguine; nec me
Ante nisi inspectis admisit ad oscula telis.
Iamque et ad ensiferos vicina pube tumultus
Aptabar, nec me ulla feri Mavortis imago
Praeteriit. Didici, quo Paeones arma rotatu,
Quo Macetae sua gesa citent, quo turbine contum
Sauromates falcemque Getes arcumque Gelonus
Tenderet, et flexae Balearicus actor habenae
Quo suspensa trahens libraret vulnera tortu,
Inclusum quotiens distringeret aera gyro.
Vix memorem cunctos, etsi modo gessimus, actus.
Nunc docet ingenti saltu me iungere fossas,
Nunc caput aerii scandentem prendere montis,
Quo fugitur per plana gradu, simulacraque pugnae,
Excipere inmissos curvato umbone molares
Ardentesque intrare casas peditemque volantes
Sistere quadriiugos. Memini, rapidissimus ibat
Imbribus assiduis pastus nivibusque solutis
Sperchios vulsasque trabes et saxa ferebat,
Quum me ille inmissum, qua saevior inpetus undae,
Stare iubet contra tumidosque repellere fluctus,
Quos vix ipse gradu totiens obstante tulisset.
Stabam equidem, nec me referebat concitus amnis
Et latae caligo viae. Ferus ille minari
Desuper incumbens verbisque urgere pudorem.
Nec nisi iussus abii. Sic me sublimis agebat
Gloria, nec duri tanto sub teste labores.
Nam procul Oebalios in nubila condere discos
Et liquidam nodare Palen et spargere caestus,
Ludus erat requiesque mihi; nec maior in istis
Sudor, Apollineo quam fila sonantia plectro
Quum quaterem priscosque virum mirarer honores.
Quin etiam succos atque auxiliantia morbis

Gramina, quo nimius staret medicamine sanguis,
Quid faciat somnos, quid hiantia vulnera claudat,
Quae ferro cohibenda lues, quae cederet herbis,
Edocuit, monitusque sacrae sub pectore fixit
Iustitiae, qua Peliacis dare iura verenda
Gentibus, atque suos solitus pacare biformes.
Hactenus annorum, comites, elementa meorum
Et memini, et meminisse iuvat. Scit cetera mater.'

PUBLIUS PAPINIUS STATIUS.

RECOGNOVIT

GUSTAVUS QUECK.

TOM. II.

THEBAIS.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLIV.

PRAEFATIO.

Thebaidos Statianae permultos extare codices constat. In bibliotheca Parisiensi quatuordecim asservari dicuntur eius codices his numeris signati: 7936 saeculo XIV. script., ut Hasio videtur, 8051 saec. X., 8052 saec. XII., 8053 saec. XIII., 8054, 8055, 8056, 8057, 8058, 8059, 8060, 8280, 8468, omnes hi saec. XIII., 8061 saec. XIV. Ne aliorum codicum nomina exhibeam, — in indice ab Handio confecto septuaginta septem codd. Thebaidos enumeratos invenio, — eos modo breviter memorabo, quibus ipse usus sum.

Sunt enim apud me quatuor Paris. codd. collationes ab Hasio accurate et plenissime factae, cod. 8051, 8052, 8053, 8055, etiam cod. 8054 collatio ad tres priores libros pertinens. De cod. 8051, olim Puteano (Put.), vide quae ad Achilleida tom. priore dicta sunt; omnium videtur Hasio accuratissimus et certissimus; idem est sine dubio, quem Lindenbrogius iam contulit. In fine libri quarti scriptum est: CODEX IULIANI V. C. (viri clarissimi an consularis?), unde colligi potest, hunc librum Parisinum ab antiquissimo archetypo transscriptum esse. Post hunc optimus videtur cod. 8055 membr. olim Colbertinus (Colb.), praeter Thebaida continens Persii satiras et Senecae tragoedias, accurate et nitidissime scriptus saec. XIII. Codd. 8052 (P α) membr. una Achilleida complectens, 8053 (P β) membr. olim Colbertinus et 8054 (P γ) minoris pretii sunt.

Praeterea usus sum codice Vratislaviensi ex bibliotheca Rhedigerana, scripto saec. XIV., quem Thom. Rhediger ipse in Italia a Petro, Florentino bibliopola, emit; porro tribus codd. Gudeanis membr. (52 = G α, 54 = G β, 146 = G γ), quos Lenzius cum Bipontina contulit; Guelferbytano (Glf.), quem Passovius contulit; Freisingensi, qui in bibl. Monacensi est,

Lipsiensi membr. saec. XVI., qui servatur in bibliotheca senatoria, utrumque contulerat Lenzius.

Nuperrime novam codicis Cassellani collationem protulit C. F. Weber, professor Marburgensis clarissimus (progr. acad. Marburg. 1853, p. 55), qui p. 6 de hoc libro affert haec: „codex diligentissime et nitidissime literis romanis a compluribus librariis ita scriptus est, ut in quavis pagina lineis distributa triceni versus legantur; literae initiales cuiusque versus invicem sunt vel rubrae vel atrae, primae cuiusque libri vel argumenti literae picturis vel ornamentis distinctae. Omnia sunt magna cum cura exarata, ita ut correctrix manus eius, qui codicem transscripsit, raro appareat, saepius alterius et hic illic tertii, qui errores sane commissos emendaverunt. Totus codex signa et notas habet aetatis, quam subscriptio prae se fert, saeculi undecimi.“ Conf. etiam quae docte ac diligenter exposuit Web. pag. 18—20. Consentit Cass. plerumque cum Lips.

Denique accurate collegi et diiudicavi lectiones librorum, quibus Bernartius, Lindenbrogius, Barthius (Barth. significat optimum illum codicem, quem Barthius saepissime laudat,) usi sunt, et emendationes, quas Heinsius, Gruterus, Gronovius, Marklandus aliique protulerunt.

In scribendi ratione consentiunt plerumque Put. Cass. Lips. Uncis [ ] inclusi, quae suspecta viderentur, signo — — notata est parenthesis.

G. Queck.

LIB. I.

Cf. Iani Gruteri suspiciones in Statii Theb. libr. I. cum animadversionibus F. Handii, Ienae 1851.

V. 12. *arcus* revocavi ex Put. Colb. Gα, Cass. pr. m.; Vrat. *arcum*. 32. Put. Colb. *Pierio*, sed in Put. superscriptum est alia manu *laurigero*, quod ceteri fere omnes habent. 71. *cedentibus* cum Barthio scripsi, i. e. *recedentibus;* cf. Senec. Oed. 962; infra 427 *oculi cedentes*. 77. a libris nostris hic versus, quem Barthius eiicere vult, non abest. Put. Vrat. *in funere*, cf. Grut. susp. 83. Put. Pβ, Gα,γ *arripui;* Colb. Freisg.

Cass. *abrupi.* 88. Colb. *iactanti*, ceteri omnes *dicenti*, cf. Hand. l. l. 102. *cognatave* scripsi, vide Handium ad silv. I, 2, 160. — 110. *in pectora* plerique libri, cf. Theb. V, 397; IX, 260. — 112. Gronov. coniecit: *tum geminas quatit ira minans*, cf. Hand. l. l. 123. omnes fere libri (Put. Colb. Vrat.) *culmine.* 144. *fulta* in plerisque libris legitur; cf. Gronov. diatr. 546; Theb. III, 326; in repetitione eiusdem verbi nulla offensio. 158. omnes libri *portu* — *Ibero*, Gruteri coniectura, quam Gronov. secutus est, *porta* — *Ibera*, reiicienda est. 197. Put. Vrat. *imperio*, reliqui omnes *imperiis.* 208. omnes fere nostri iique optimi *tecta*, Barth. cod. *templa.* 209. in Put. eadem manu superscriptum *fremunt.* 214. Put. Colb. Barth. *exaturabile.* 215. aliquot *quoadusque*, omnes nostri *exigar.* 222. *est* omitt. Put. Colb. Vrat. Freisg. 227. *inposta mens* est firma, infixa, non mutabilis, cf. Hand. l. l. 255. alii *restinguas.* 284. omnes *motu*, quam lectionem explicat Handius: ille non ipse dictis graviter laedens haec reddidit, quae tamen animi motu, quo proferebantur, aspera erant. 291. libri *inrevocabile*, unus *atque inrevoc.* 292. plerique *quod*, Vrat. *quo.* 313. Barth. cod. *furtim*, ceteri *furto.* 321. omnes nostri libri *superbus.* 322. Put. Voss. *iam.* 330. *lassumque* in Put. G α, γ, Freisg. Cass.; *lapsuque* in Vrat., *lapsumque* in Colb. P α, β. 340. Put. *pronusque ex aethere nutat.* 347. nostri libri *percussa.* 353. *praesolidat* Handius legi vult cum manusc. 365. vid. Gronov. diatrib. 515. — 384. Put. Vrat. P β *habens.* 396. probabilis videtur Put. et Barth. lectio *fato* — *ducente.* 400. plerique *parenti.* 452. interpunctionem mutandam esse putavi cum Dubnero. 455. vide Gronovii explicationem, diatr. 264: nescio quis iste coeli iniurias atque intempestum Iovem tecto excludere aut vitare prohibuit. 460. interpunctione mutata; *sociare* est infinit. indignantium. Glossat. Lips. addit: *fas non?* 462. multi libri *aborto.* 468. de coniungendis particulis *que* — *aut* — *aut* vide Handium ad Grut. susp.; *que* legitur in libris. 472. in plerisque libris *praemiserat.* 486. Put. aliique *annis*, cf. Gron. diatr. 223. — 550. nostri omnes *lassant.* 561. duo *litat.* 569. plerique *caedis.* 571. multi libri: *pubescentibus*, Colb. cum schol. i. e. *pubem ineuntibus.* 604. plerique *divesci.* 613. fere omnes *duro.* 619. haud pauci *plebes.* 623 seq. cf. Gronov.

diatr. 298. — 652. Put. Colb. Vrat. alii *praestabat.* 708. in libris *quae mutent.*

LIB. II.

Vers. 6. Put. Colb. aliique *cludunt.* Versus 37—40. *illic — pulsant* desunt in Put. Colb. P α, β, Gud. utroque, Lips., Freisg., sed in plerisque ad marginem manu recentiore appicti. De versuum 35—46 ordine vide Barthium, qui versus ita sese excipere vult: 35, 36, 43, 44, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46. — 44. haud pauci *non audens.* 62. aliquot *meat.* 63. *sui* fere omnes, unus *suum*, v. Barth. 69. scribit Dubnerus *sed summa T. sed Arc.*, nescio qua librorum auctoritate. 74. plerique libri *ducere*, Vrat. *educere.* 81. Put. alii *rabidus.* 108. plerique *sic fama*, Put. *scit fama*, Colb. Gud. α, γ *superbus*, reliqui *superbit.* 110. plerique *tua.* 138. Barth. *obvertit.* 153. alii (Put. Colb.) *dextra*, alii *atra.* 185 seq. recte iudicat Dubnerus, locum non integrum esse. 209. *haec* in optimis libris. 231. meliores *ruborem*, alii *pudorem.* 232. meliores *tacite.* 258. Put. Colb. *Euippi*, alii *Euhippi*, *Euchippi*, *Eurippi*, *Euphippi.* 268. *persequar* ex optimis libris. 297. quatuor libri *tunc.* 327. aliquot *pectore*, tres *corpore*, Barth. *pectora.* Eodem versu Put. *quercus*, superscr. *vires;* illud commendant Gronov. Heinsius, Barthius; conf. Dubn. ad h. l. Virg. Aen. XII, 104 seq. Luc. II, 603. — 338. omnes libri *iactantia* praeter Put. opt. qui habet *latrantia*, cf. Markl. ad silv. II, 1, 13. — 344. alii *poterisne.* 359. praeferam *demittere*, neque displicet quod Vratisl. habet *in terris.* 386. omnes nostri *ferus.* ad v. 417 sq. conf. Barth. 465. omnes *eras.* 509. Put. Vrat. *frementi*, plerique *trementi.* 512. omnes fere *dirae*, quod aptissimum est. 538. variant libri: *Chromi*, *Chromii*, *Cronii*, *Chthonii.* 541. plerique *tegimen*, nonnulli *tegmen.* 551. Put. *deire.* 556. Barth. et unus e nostris *abscissis.* 573. meliores *confisus*, alii *confessus.* 588. plerique *diffusus.* 593. haud pauci *involvit.* — scripsi *ruentes*, quod habet Put. et iam Gronovio placuit; Colb. P β, G α *ruentum;* Vrat. Cass. P α, G β, γ *cruentis;* Lips. G γ superscr. *ruentis.* 658. nonnulli *timide.* 668. plerique *ast;* Gron. diatr. 463 *attamen.* 712.

tractas i. e. extractas, quod Markl. placuit (cf. epist. ad Stellam, silv. I.), est in Put. Gα. **721.** invenio in nonnullis *divertis*, et paulo ante *velis* pro *venis*. **724.** Put. *equarum*.

LIB. III.

Vers. **16.** *solidove* habet Barth., in nostris non legitur. **27.** *sonant*, ceteri *tonant*. **28.** *malit* Barth. Put. Colb. Cass. **56.** Put. *qualis bello*. **61.** Colb. Pβ *ira*, Put. *ira* superscr. eadem manu *ore*, Vrat. *ora*. **73.** Colb. Put. *gestis*. **100.** Put. Vrat. *si dignum est*. **111.** *durent* et **113.** *servet*, quod Barth. habet, etiam in Colb. et Pα legitur. **115.** *avia* Barth. Put. **136.** Put. *igne tremens*, in margine manu recentiore *ungue premens*. **163.** Put. *numerosaque funera*, superscr. *vulnera*, Pα *numerandaque*, Pβ *miseram numerandaque* superscr. *obscuram;* Lutatius etiam *numerandaque*. — **186.** plerique *trepido*, schol. in Colb. *ipse trepidus;* sed Pα et β *tepido*, quod non displicet; locus tepidus erat, quum tot corpora virorum occisorum prostrata fuissent. **202.** pro *temerante* coniecit Markl. (silv. II, 6, 80) *temerare*, quod est in Pα. **230.** Markl. coniectura (silv. III, 4, 98) *hac nubilus ira* comprobatur Put. optimo, Barth. *sic nub.* **240.** Put. Pα *pugnare*. **257.** *flamine* Put. Barth. Pα,β. **259.** Put. *exusti*, Pα *iacent exacti*. **391.** Colb. Pγ *et nunc*. **392.** Pγ Gα *animosaque*. **412.** praeter Barth. optimum etiam Colb. habet *calidis*, superscr. *rosidis*, et Gα. **423.** omnes *ferit*. **429.** Barth. Colb. Gα *excitat*. **433.** Put. *volentes*, sed conf. Theb. VII, 82. — **443.** in omnibus *amens;* **444.** Put. Colb. Gα *novosque;* **445.** Gβ *mentibus*. **454.** Colb. Put. Vrat. *pronus*. **478.** omnes nostri *aequalis*, conf. Gronov. diatr. p. **337**: *aequatus*. **488.** Cass. Pγ, Gα, β *summe*, quod Dubnerus recepit. **505.** libri nostri et Barth. optimus *planxerit*. **508.** Put. Gβ *quin*, Colb. Par. γ *qui*. **510.** tres libri *stridunt*. **521.** Barthium secutus scripsi *Iasoni*. **536.** omnes *inexperto* praeter Cass.: *inexpleto*. **546.** Put. Colb. *furtim in lacr.*, Gud. α *illacr.* **550.** omnes *insertasse*. **563.** omnes nostri *flebile*, quod recepi. **574.** tres *bissenos — dies*. **583.** Colb. Pγ *haerentesque*. **595.** Colb. *motare*. **619.** omnes *prorumpere adactus*. **641.** Put. Colb. *metus*. **644.** Barth. Pβ, γ *vestro*. **647.** praeter Put.

omnes *semel.* 656. Put. Colb. G α et Lutatius: *Sidonios ad hostes*, P γ *ad arces*, ceteri et Barth. *urbes.* 660. in nullo nostrorum *Martia*, quod Barth. habet. 665. abest etiam a nostris Barthianum *ventis.* 672. Barth. Colb. G α *flamina;* ibidem Put. Colb. G α *montes.* 674 *obicibus* in duobus. 689. G β, Vrat. Barth. *genialia.* 696. G β, P β, Cass. *tacentis.* 698. Put. *o ubi.* 705. Put. *castae.* 721. Barth. *monet.*

LIB. IV.

Vers. 4. Colb. Cass. G α, β *miseri.* 8. praeter Barth. optimum etiam Put. G α *Aoniae.* 16. Barth. Put. G α Vrat.: *nuptaeque*, Cass. *innuptae;* conf. Theb. III, 114: *at nuptae exanimes puerique aegrique parentes*, contra silv. I, 1, 12: *innuptae puellae.* 27. in verbis distinguendis secutus sum Weberum. versus 29—31. in libris turbati sunt; in Put. v. 31. *stant tamen* etc. deest; in Colb. v. 29. *stant in rupe tamen* etc. manu posteriore inter v. 28. *hinc magna* etc. et v. 31. *stant tamen* etc. insertus, v. 30. *dulce sequi* etc. omnium ultimus scriptus est. In P β ita legitur:

relicti
Stant tamen et nota puppim de rupe salutant,
Dulce sequi, patriosque dolent crebrescere ventos;

in Cass. et Vrat. v. 29. deest; quae versuum perturbatio initialium verborum repetitione facta videtur. 36. omnes quos habeo praeter Put. *spoliaverit;* cf. Theb. V, 149, unde communem librorum depravationem videre licet. 41. libri *manipli.* 54. alii *hic*, alii *hinc*, cf. Handii Tursell. III, 104. — 55. Put. *poto Phleg.*, Barth. *toto*, conf. Handium ad silv. I, 3, 42. — 100. Put. *fraudaverit*, id. 101. *praesentes.* 112. P β, G β Cass. *coronat.* 113. nusquam inveni *noctis*, quod duo Barthiani habent. 130. Put. Cass. G γ *niveum*, Heinsius legi vult *niveum candente.* 131. G γ *tegunt*, ceteri *terunt.* 138. unus *longeque.* 143. Barth. *inde*, quod abest a nostris. 145. Put. cum tribus aliis *dictu.* 156. Colb. G α *aptantur.* 162. tres *auro.* 163. conf. Barth. ad h. l. 171. Put. *nigrescit;* P α cum duobus Barth. et Anglicano *pallescit*, ceteri *ignescit.* 183. nonnulli *multos*, recte *mutos;* vita sine cantu dicitur *muta.* 197. Put.

ni; Colb. Gβ *nisi;* Pβ, Vrat. Cass. Gγ *si.* **199.** Put. Gα, Vrat. *exuerat cultus*, idem in Anglicano legi invenio. **203.** plerique vitiose *advertere.* **204.** Put. *infandum;* omnes *claudere.* **219.** consentiunt cum Barth. optimo Put. Gα, Vrat.: *pressasque.* **227.** *oloriferi* scripsi cum Put. **241.** in Put. videtur legi *patria*, ceteri *putria.* **245.** nusquam inveni *frena*, quod ex suo codice affert Barthius. **247.** nonnulli *armorum*, **248.** plerique *saltus tum*, Cass. *lucos tum.* **255.** Put. *abstulit*, **260.** Barth. *perculsus.* **264.** conf. Markl. ad silv. III, 2, 83. — **276.** Pα, Gα *quos.* **296.** scripsi *Aegytios*, Put. *Aegyptios*, Vrat. Cass. *epitios*, alii *et Pithios.* **302.** scripsi: *his cassida crines integit.* **333.** fere omnes *hoc.* **339.** Barth.: *vos, en, hunc*, quod nusquam inveni. **357.** nonnulli *lapsa.* **374.** alii *iam* et *sudare.* **404.** praeter Puteanum omnes *saltum.* **410.** Put. *salientibus.* **423.** Put. Colb. Lips. Cass. *operta.* **434.** Put. *patens*, ceteri *patet.* **444.** Put. *vivoque*, i. e. vivorum animalium, cf. Theb. V, 162. — **484.** cum Barth. consentit Colb. *semine.* **501.** alii *divae*, alii *divi*, alii *divos*, Heinsius *diras;* ibid. contra Barthium servavimus *saturavimus*, quod libri nostri habent, Put. *saturabimus.* **505.** Put. Gα *medicata*, quod recepi. **516.** *est* in nonnullis omittitur. **521.** cf. Markl. ad silv. III, 1, 110. — **522.** omnes nostri *flumina.* **527.** Put. Vrat. *torva.* **528.** libri variant: *dominisque, dominique, dominaeque;* sequenti v. Cass. Barth. Pβ, Heins. *super inminet.* **537.** Weberi emendatio *ne vulgata* perspicue in Put. Gβ legitur. **555.** quod Lindenbrogius edidit: *insequitur geminusque bibit d. v. s.* in Put. et Vrat. legitur. **559.** plerique *fossa.* **560.** Colb. Barth. *cupiunt.*, Put. *sitis exhaurire* (?). **568.** emendatio Barth. *et Stygios super usque l.* est in Pβ. **625.** tres *tingit.* **630.** Put. Pβ Gγ *adhibete.* **644.** nonnulli *vincit.* **645.** alii *relinquit.* **671.** Put. *ex longo.* **687.** in meis non inveni *arentes.* **688.** Put. *praecipuam Nemeen*, alii *praecipue*, Vrat. *praecipuus.* **697.** tres *tenuis.* **698.** alii *exaruit*, alii *evanuit*, cf. infra v. 724. — **702.** verba *tenerique in origine culmi inclinata seges* in Put. et Cass. desunt, in Colb. ad marg. scripta. **712.** Put. Gα, Vrat. Glf. *advolvens*, alii *adverrens*, alii *advertens.* **715.** in Lips. septem versus, qui alieni videntur esse, inserti sunt. **739.** Put. *pararat.* **743.** nonnulli *nec laeta* (*leta*). **747.** *non* in Bipont. deest; desunt in Put. verba *quae laeta* —

aquas. 754. Put. Colb. Gα, Vrat. *aspera.* 789. alii *clamore.* 811. alii *in cursibus.* 818. Put. *ab imis.* 826. alii *quantum.* 827. Pβ ad marg. *clara.* 833. alii *reportat.*

LIB. V.

1. Complures libri vitiose *alvum,* Put. *altum.* 11. consentit cum libris Barth. Put.: *deprensa.* 13. omnes nostri *fugaci,* nullus *sagaci;* neque *quicumque,* neque *vitam* v. 20 et 21 invenio. 34. *nam* habent Put. Cass. Gβ. 78. libri *Edonias,* unus falso *edomitas.* 83. praeter Barth. etiam Put. Pα *in lacrimis:* conf. praeterea Markl. ad silv. I, 2, 49. — 95. haud displicet Barth. lectio: *arrecta comas aciemque offusa.* 96. nostri *deiectam* (Barth.) non afferunt. 103. omnes nostri *effari* sine *est.* 113. Barth. Put. Colb. Gγ *cui coniuge;* Cass. *thalamis.* 158. omnes fere nostri *admovet iras,* unus *aras; ignes,* quod Barth. affert, non invenio. 192. Put. *quaeque.* 199. Pα et Gruteri codd. quatuor *inplicito* („nam inpliciti erant somno"). 217. Pα Glf. *solvit sua brachia.* 224. libri *thorosque,* Put. *torvosque.* 228. Put. *fixerat,* 229. Cass. Pβ *cum.* 274. Pα, Gα, Glf. *absciderant.* 290. omnes fere nostri libri *fit modus.* 293. Put. *nitente,* quod Behotius affert; *sed et* in omnibus, Lips. *sedet.* 304. Colb. Cass. Pα,β, Gα *exturbare.* 315. Put. Gα *velamina.* 336. Colb. aliique *ostia,* Pβ *hostia,* unde fortasse *hospita* ortum est, conf. VI, 328 *ostia ponti.* 346. Put. *primi,* ceteri *primum,* non necessaria Marklandi emendatio (silv. V, 3, 138) *oraque ponti.* 361. Put. Colb. aliique *aberant terris.* 377. *austros* recepi ex Put. Cass. Pβ, Gβ. 386. Colb. *ustaeque,* Vrat. *usteque,* cf. Theb. X, 532 *nigra sudes,* Virg. Aen. VII, 524 *praeusta.* 387. nusquam in meis invenio *mixta,* nec 389. *stabula.* 454. Barth. Put. Pβ *cineres,* 458. alii *generastis.* 462. Colb. Gα,β *celebratur,* Vrat. *clamatur.* 466. Put. *datur.* 470. cum Barth. consentit Put. et Vrat. *adversi.* 498. alii *abripit.* 510. Put. Colb. *fronti.* 562. Put. Colb. Gα,β *ducis.* 564. Put. Colb. *avia.* 602. Put. Vrat. *iam stupet imp.* 651. Pα,β, Cass. *advehit.* 658. alii *cito.* 668. Put. *mitius.* 674. cf. Gron. diatr. 520 et Theb. VII, 179. — 676. Colb. Cass. Pβ *timidone.* 677. Vrat. *pavida.* 688. optimi libri *haec.* 703. nonnulli *ecce est.* 721. Put. Cass. Pα, Gα,β *inruerant.* 745. Put. *recedas.* 750. alii *nec — nec.*

LIB. VI.

20. Aliquot *lacessant.* 23. duo cum gloss. *ausae sunt.* versus 51, 52 et 53 in Put. desunt. 70. Put. Colb. Barth. aliique *rogo*, conf. Gronov. diatr. p. 174. — 71. omnes nostri *funere.* 74. Colb. Cass. Pβ *phaleras.* 79. nihil mutavi, sed desunt versus 79—83 in Put., in eodem libro desunt 88 et 89. — 90. Put. Colb. Cass. *incaedua.* 97. fortasse legendum est *nidoque.* 104. Colb. Cass. Gα *odor*$\overset{o}{a}$ *in vulnere.* 117. Put. Cass. Vrat. *gerebant.* 161. Cass. Pβ, Gβ *et illam.* 175. *funere* in nullo meorum. 185. Colb. *inmutuit*, ceteri *obmutuit.* 191. Pβ *nunc.* 201. *est* omittitur in nonnullis. 214. Put. Cass. Colb. Gα, β *surgit.* — Septem versus 227—233 alieni sunt a loco; in Put. Colb. Cass. Pα, β, Gα, Glf. Lips. Freisg. desunt, in Vrat. distincte ac plene leguntur. 274. tres *recubans* sine *que.* 284. Colb. Gα *pressatque*, ceteri *prensatque.* 292. vide Gron. diatr. 596. — 296. Vrat. *inclita.* 308. Vrat. *omnisque assuerat*, quod etiam in Put. esse videtur; Cass. *omnisque.* 324. *form. cautus.* 331. Colb. Pα, Barth. *niveis.* 334. Glf. *credo equidem.* 359. Vrat. *pios*, Colb. *cantabat.* 372. tres *Phoebi.* 446. Put. Colb. Cass. Pα, β, Gα *ab orbe.* 481. unus *presso*, conf. Markl. ad silv. I, 2, 45. — 483. Put. *ignes.* 492. duo *favoris.* 511. Pα, β, Cass. *ad cursum.* 524. libri *increpitans cecum* (*cerum, cetum, scerumque*), versus nobis supposititius videtur. 536. plerique *notantur.* 563. conf. Barthium ad h. l. et Theb. VII, 267. — 573. antiqua lectio in Put. *aluitque in corpore victus.* In Vrat. desunt versus 575—707. — 589. plerique libri *extimulant.* 593. Put. Colb. Pα, Gα, β *ut ruit.* 599. libri fere omnes *infausti.* 613. quinque libri *ostenditur.* 620. alii *discedere*, alii *descendere.* 631. Colb. Pβ *parent.* 645. Put. Pα, Gα, Barth. opt. *vadit.* 699. *Maia create.* 701. nonnulli *multo.* Versus 719—21 in Colb. Pα, β, Gα, β, Cass. Lips. Freisg. non leguntur; de Puteano pro certo affirmare non possum. 731. Colb. *teneri*, Put. *timeri*, reliqui *tueri;* cf. Gron. diatr. p. 168; Markl. silv. II, 1, 168. — 795. complures *aversus.* 800. omnes fere *signum de puppe datum*, vide Barth. ad h. l. 811. Put. Cass. aliique *ossa.* 830. plerique *Pales*, conf. Achill. II, 441. — 851. unus *curva.* 923. Put. Vrat. *recinebant.*

LIB. VII.

15. Cass. Vrat. *Inachidas.* 19. Pα Barth. *busta.* 38. Put. Colb. Cass. Pβ *aurea;* haud raro apud poetas *palla* dicitur *aurea* vel *aurata.* 70. quod affert Barth. *laetos*, non invenio. 85. Colb. *lenior*, cf. Dubnerum ad h. l. 86. complures *relinquit*, nullus *redit.* 88. in Put. loco verbi *carinis*, quod omissum est, adscriptum est *quiescunt* (eodem stilo, perveteri atramento). 104. Colb. Cass. *volebat*, vide Bernatium. 110. Put. Vrat. *animoque avertere vires;* idem Heinsius ex libris. 112. Put. *quamcumque*, Vrat. *quascumque velit.* 122. Put. *exiliere.* 134. nostri *concussit* et *plausit.* 158. Pβ Cass. *iaculatum.* 177. nostri *ruimus.* 222. Pα *animumque.* 240. Colb. Pα, β, Vrat. *contra.* 260. nusquam in meis libris invenio *silvis;* Pβ *iugis*, ceteri *lucis;* Colb. *consertissima.* 269. Put. Colb. *Macetum vibrabant*, Cass. *macedum.* 271. Colb. Cass. suprascr. *pubes.* 279. Put. Colb. *lyram galea*, Cass. *liram in gal.;* in loco interpungendo secutus sum Bernartium. 284. libri *hormie.* 290. Put. *loquenti*, cf. Barth. 297. Pβ Cass. *laphitaona.* 300. *et* in nonnullis deest. 312. Pα *corpora.* 324. Put. Cass. *vix tonitru.* 331. *et* legitur in quibusdam. 334. duo *habet* pro *abit.* 337. Gron. coniecit *pristes.* 342. Put. *alluis*, Cass. *alluet.* 363. in multis vitiose *voluntas.* 369. Pα *donum*, Pβ *cronin*, Cass. *clonin;* restituit Gronov. 374. omnes nostri *rector*, in Cass. correct. 434. Pα *moneo.* 442. *viderent*, Barth. Cass. 445. libri *instant.* 457. optima lectio cod. Barth. *alios* etiam in Put. legitur. 490. Put. *ecquis*, alii *ei* vel *en.* 511. delevi *et*, quod etiam in Cass. deest. 513. duo *effugit.* 523. duo *vestra*, unus *nostra.* 534. libri *ante oculos.* 553. tres *abibit.* 613. vide Dubnerum ad h. l. 622. Barth. *confluxere*, Put. *coniunxere.* 640. Put. Colb. *sternunt.* 654. Barth. secutus scripsi *filo.* 683. *eruptusque* nostrorum librorum scriptura esse videtur, alii *eruptosque.* Heinsius emend. *eructans*, Drakenb. *eruptusque sinu.* 698. Barth. vult *eat*, consentit Gruterus. 727. Colb. *petit.* 733. Put. Colb. *et mihi.* 737. Put. Colb. Vrat. *iactum* (*iactu*), Cass. *iaculo* — *inertem* (pro *in Hersen*), idem Lips. secunda manu. 743. *insessos* Barthium secutus scripsi, libri *infessos*, Put. pro *onus* habet *sonus.* 755. nonnulli libri *terra* et *Menaleus.*

LIB. VIII.

17. Colb. Cass. Pβ *vastaeque.* 56. Colb. Pα, β, Cass. *patuerunt*, sed recte *tacuerunt*, quod iam Bernartius explicavit. 87. *indecerptus*, quod Barth. proposuit, Dubn. probavit, non inveni; servari potest *interceptus* mutata interpunctione, quod iam in Bernartii editione factum esse video. 110. libri non nulli vitiose *aperto.* 146. Put. Colb. Pα *tetendit.* 156. Colb. Pβ, Cass. *ruuntque*, quae est manifesta ex versu antecedente depravatio. 162. duo libri *sibi*, Barth. emend. *tunc ibi quae facies.* 167. Colb. *lavare*, Cass. *lavere.* 175. pro *hoc* legendum est *heu* vel *haec.* 178. inepta est Barth. lectio *caecis.* 186. alii *vocasti*, sed recte *vacasti*, de structura verbi vide Theb. X, 340 *si non dedecui tua iussa.* 191. nonnulli *hilares.* 226. Put. Colb. *in tempore*, quod revocavi. 307. tres *viros.* 360. *alveis* scripsi Gronov. secutus; idem in Vrat. 378. notata est in duobus libris lectio *amictu*, conf. Barth. III, 416. — 381. *ungue* scripsi Markl. secutus, quem conf. silv. II, 1, 143. — 388. Barthii emendatio: *animisque ultra thoracas anhelis conatur (ira)* Heinsii auctoritate adiuvatur. 400. *fumant* recepi ex libris. 416. *funda*, 418 *una in morte* ex libris. 433. Put. *ultra.* Heinsius legi vult: *hastam ultra pectus euntem* (*Ne pudor*) *in tergo.* 444. Put. *praegrediens.* 447. in omnibus nostris deest. 458. duo *Cadmeius heros.* 520. tres *sensit.* 523. alii *nec pudet.* 549. Pβ, Cass. *Corymbus.* 551. Put. Colb. Pβ *positis*, conf. Bernart. 558. *aversatus* legendum esse post Bernart. censet Dubn., sed iam in Put. optimo Cass. Lips. ita legitur; legit etiam Heinsius explicans: *dedignatus.* 564. conf. Markl. silv. I, 2, 45. — 571. scripsi *in faciles*, quod probat Heinsius. 597. Pα *pugnacis.* 767. conf. IV, 52.

LIB. IX.

36. *deriguit* Cass. Lips. 45. libri praeter Put. *absistunt.* 60. *hunc*, quod Barth. praefert, nusquam inveni. 64. Colb. Pβ *mactasti.* 80. solus Cass. *voluptas.* 89. Cass. Pα *parma.* 95. Bernart. coniec. *eiicit.* 123. Cass. *turma.* 148. Colb. Pα, β, Cass. *recensens.* 199. libri nostri *hostesque.* 221. Put. Cass.

tremescunt. 258. Vrat. *e fluvio.* 291. libri *Thebaeumque.* 358. Colb. Pα *ille.* 397. libri praeter Put. *busta*, conf. IX, 518; Markl. silv. III, 2, 142. — 419. Cass. Pα, Colb. *ulmis.* 474. Put. Colb. *tenent.* 480. *trieterica* scripsi Heinsium et Barthium secutus; legitur perspicue in Cass. 482. in aliis libris *mole.* 501. lectio *passurum* suspecta videtur; Gronov. *prensurum*, Barth. *passa virum.* 523. libri *flata.* 561. pro *ipsius* Markl. legendum esse censet *Hypseos*, cuius vestigia in libro Freising. sunt; deinde Barth. coniecit *exanimum quatiens.* 591. quod Barth. probat: *vix radiis locus* omnino abest a nostris libris. 599. cf. silv. I, 4, 110. — 616. Put. aliique libri *animo;* sed conf. supra v. 570 *somnum.* 626. Put. Colb. *dira* (*dura*). Desunt in Put. et Vrat. versus 648 et 649. — 701. Put. *frementes;* Colb. Pα *trementes*, sed Pβ *micantes*, Cass. vitiose *meantes.* 715. Put. Colb. *in proelia.* 731. Put. Colb. Vrat. *decidit*, sed conf. v. 770. — 749. ex libris scripsi *sinistro.* Put. Pα *callida.* 760. deest in quatuor libris, conf. Weberi sententiam de hoc loco. 770. Cass. Vrat. *nusquam*, Put. *numine* pro *vulnere.* 801. *vultu*, quod Gronov. coniecerat, confirmant Put. Pβ. 840. tres libri *evicta*, conf. III, 558. — 847. probabilis est Gronovii coniectura: *Aepitiique duces Thelpusaeaeque phalanges;* Put. Vrat. *Delphus* —, Colb. Pα *Telepheaeque*, Cass. *tegeeque.* 872. *quod* Put. Colb. 891. servavi vulgatam, quamquam omnes libri *capesse.* 903. tres *busta.*

LIB. X.

33. libri *vigilem flammam.* 34. Colb. *nullus.* 46. Colb. Cass. Pα *agnae.* 83. cf. silv. V, 4, 19. Desunt versus 100—105 *mille — imago* in Colb. Cass. Vrat. Pα,β, Freisg. Lips. Barth., leguntur in Put. 104. lege *tecti*, nisi *tectum* pro *tectorum* mavis. 107. scripsi *stipatos* Barth. secutus; tres libri *tapetis.* 112—117. desunt in omnibus nostris praeter Put. 123. tres *percussus.* 129. alii *iura.* 160. alii *recens*, 167. alii *tendit.* 205. libri nostri *non vanae.* 210. tres *suade.* 218. Put. Colb. Pα, Cass. Lips. *solus eo atque adeo venit.* 293. alii *optat*, 295. duo *mallet.* 305. alii *Palmenus*, Gronov. coni. *Ialmenus.* 311. Colb. Put. α *perturbat.* 326. duo *noctis.* 385. recepi *animis-*

que, quod in plerisque est. 456. Cass. *magnum*, quod placet; Put. pro *novus* habet *tunc*. 470. Pα, Cass. *tactis;* cf. Barth. 510. Vrat. expresse *ialmenides*, cf. Gronov. ad X, 305. — 536. Cass. Pβ *pharetrae*. 551. libri *lata*. 602. Barthium secutus *rubore* posui. 669. Put. *audet — certatim*. 683. nostri omnes *fessum*. 714. alii *i Danaas*. 734. Cass. Lips. *Aetiona*, Vrat. *Athiona; Aechion* VI, 465. — 781. omnes *nam*. 788. Heinsium secutus scripsi *solutos*. 796. *notavi* retinendum esse duxi; Colb. Pα, Vrat. *novavi*. 886. plerique *infestante*. 906. Colb. Pαβ, Cass. *turres;* Put. Vrat. Barth. *thalamos*. 920. Put. *pallent*. 932—934. in Put. Cass. Freis. Lips. plane desunt, in Colb. Pαβ, Vrat. leguntur sic ut versus 931. *quo ruat* positus sit post v. 934. *conatus* etc.; in Colb. praeterea deest v. 931, in Pβ 934; sine dubio spurii habendi sunt. 938. nonnulli *o si*. 939. Put. Colb. *sperare*.

LIB. XI.

22. *aut* ante *hostiles* deest in Cass. Colb. Quod Lindenbrogius coniecit, legitur Pα: *nec turmae hostiles ferrum aut m. t.* 33. Put. *tumultus*. 46. Put. Colb. *astris;* iidem libri 45. *expirat*, 49. *culmine*. 59. Put. Colb. Pα *fidit*. 68. Put. Colb. Vrat. *respexit*. 131. Colb. Cass. *parcere coelo*. 153. *in* ante *sanguine* in plerisque deest. 158. Colb. *propriamque;* coniecerunt viri docti *privamque*. 168. *supplicium* ob metrum scripsi, legitur in Cass. Vrat. Barth. 177. Put. Vrat. *indefensa*. 186. in nonnullis deest. 199. alii *Pherecli*, *Pericli*. 220. *laetique* ex codd. scriptura (*letique*), iam alii reposuerunt. 254. Put. *efflat*, alii *offert*, i. e. *effert*. 262. Put. Colb. *nos bell. iube*. 272. Put. Colb. Pα *potentem*. 274. alii *demissa*, plerique *deiecta*. 285. tres *ararum*. 296. *audis* ex libris. 317. alii *comam* et *vultumque*. 325. libri nostri *intrepidumque*. 363. libri *respice*. 398. *fulta* posui, conf. I, 144. — 409. alii *pavent*. 429. libri omnes *externos*, scripsi Priscianum secutus *exter honos;* conf. Barth. 471. Cass. Pβ, Lips. *auxilio temptemus*. 547. bene restituit Barth. *hostis*, quod iam in Put. est. 564. Put. Pα, Vrat. *pectora*. 588. Pβ *nigri*, quod Heinsius mavult. 618. libri *praereptaque*, cf. Barth. ad XI, 209. — 647. duo *ligabat*. 661. nullus nostro-

rum librorum habet *moribus*, quod Barthius affert. 668. plerique libri *sed redit;* ibidem *audentius* reposui ex Put. Cass. conf. II, 175. — 714. Colb. Put. *vivit* pro *fervet.* 715. Put. Colb. *aspera*, Pα, Vrat. *anxia*, Pβ, Cass. Lips. *inrita.* 721. plerique *potentibus;* vide Markl. ad silv. IV, 6, 69. — 733. alii *referat.* 737. Put. Colb. Vrat. Cass. *moestosque;* Pα *moesteque*, Pβ *miserique.* 746. Put. Colb. Pα, Vrat. Lips. Barth. *solutas.*

LIB. XII.

3. Put. Colb. Vrat. *ubi iam.* 11. Colb. Pβ, Vrat. Cass. *vocantis.* 26. *loquuntur* in libris. 40. Put. Colb. *facultas*, iidem libri 54. *funere.* 69. *sorti* vel *forti* scribendum est, conf. XI, 283. — 72. Put. *magnanimae nimius te.* 90. Put. *minimum laetanda.* 108. aliquot *in pectore.* 140. alii *non* pro *neve.* 141. libri *inani vulnere.* 168. Put. Colb. Vrat. *gelati*, quod recepimus, cf. IV, 497. — 176. nostri omnes *hic non.* 191. plerique *versatur.* 207. *aufert* scripsi, quod in libris legi videtur. 222. omnes *nil corde.* 235. pro *vadi* alii *ruit*, unus *meat;* pro *praeter et* v. seq. alii *praeterit*, alii *fertur et.* 241. Put. Vrat. *comitis.* 245. Put. Colb. Vrat. *incipit.* 352. Vrat. *teneri.* 384. secutus sum emendationem Barth., quae a librorum scriptura non abhorret. 398. omnes libri *sublimem.* 404. alii *fata.* 410. plerique *qua.* 423. deest in Put. 445. Put. Cass. *in obsequio.* 456. libri *ambitur.* 512. Put. Vrat. *huc.* 569. Put. Cass. Vrat. *verrere.* 601. Cass. Vrat. *composuit;* iidem libri 622. *Aleus.* 623. alii *vestitis.* 703. alii *cessat.* 752. Vrat. *tremendo.* 765. alii *dementia.* 769. nonnulli *afflixit.*

P. PAPINII STATII

T H E B A I D O S

LIBRI XII.

ARGUMENTA

DUODECIM LIBRORUM THEBAIDOS.

EX VETUSTISSIMO CODICE TOLETANO.

Solvitur in primo fratrum concordia libro.
Denegat et foedus repetitaque regna secundus.
Tertius in Thebas inflammat Dorica castra.
In quarto Mavors bello rapit undique Graios.
Quintus et Hypsipyles luctus narratque dolores.
Archemori sextus ludos ad funera ducit.
Septimus obsessas Thebas vatisque sepulcrum.
Occidit octavo Menalippi cuspide Tydeus.
Hippomedonta solo dat nonus et Arcada telo.
Cuspide fulminea decimus Capanea terebat.
Undecimus parili germanos funere iungit.
Ultimus Ogygias dat vincere Thesea Thebas.

EX ALIIS CODICIBUS.

Associat profugum primus Tydeo Polynicen.
Tydea legatum docet insidiasque secundus.
Tertius Haemonidem canit et vates latitantes.
Quartus habet reges ineuntes proelia septem.
Mox Furiae seni quinto narrantur et anguis.
Archemori bustum sexto ludique leguntur.
Dat Graios Thebis et vatem septimus umbris.
Octavo cecidit Tydeus, spes fida Pelasgis.
Hippomedon nono queritur cum Parthenopaeo.
Fulmine percussus decimo Capaneus superatur.

1 *

Undecimo sese perimunt per vulnera fratres.
Argian flentem memorat duodenus et ignes.

ARGUMENTA

SINGULORUM LIBRORUM, QUAE IN EDITIONE BARTHIANA LEGUNTUR ET IN LIBRIS QUIBUSDAM MANUSCR. EXTANT.

Primi libri argumentum in omnibus deest.

LIB. II.

At Maia genitus superas remeabat ad auras,
Excitusque Erebo iam saevus Laius ibat,
Tiresiae vultum in somnis mentitus et ora
Armari in fratrem dirum Eteoclea perurget,
Perfossumque senis iugulum faciemque recludit.
Mox suas thalamis natas sociavit Adrastus,
Deipylen Tydei, Argian Polynicis amati.
Sed cupidus regni fortem Cadmeius heros
Tydea legatum mittit, qui foedera fratrem
Posceret imperii. Ille suae non inmemor irae
Quinquaginta viros legatum obsidere iussit,
Quos stravit telis, victor patriamque revisit.

[Legitur in Barth. Colb. Cass. Vrat. P. β.]

LIB. III.

Perfidus interea missorum sera virorum
Tempora dum queritur, dum spectat colla recisa
Tydeos invisi, tunc tanta ex caede relictus
Advenit Hermonides sociorum funera pandens.
Iuppiter hinc Martem stimulis flammavit amaris,
Spargeret ut Thebis Argisque incendia belli.
At Venus Hermionen memorat Thebasque tuetur.
Tunc duo gliscentes pugnae praesagia vates
Explorant divos, cernuntque instare futuras
Crudeli populo strages, sed dicere mussant.
Hic ferus insistit Capaneus bellumque lacessit
Vociferans, spernitque deos sociosque fatigat.

[Legitur in Barth. Cass. Vrat. P. β.]

LIB. IV.

Mox septem Bellona viros in proelia cogit.
Primus init bellum moestus longaevus Adrastus,
Itque gener fulgens patriis Dircaeus in armis.
Inde ferox animi Tydeus iam saevit in hostes.
Herculeam Hippomedon pubem movet inclitus armis,
Et Capaneus atrox Thebas excindere quaerit.
Amphiaraum prodit coniux iam perfida vatem.
Parthenopaeus init trepida genetrice maniplos.
At contra Eteocles Thebanos instruit omnes,
Nec non Tiresias infernas consulit umbras.
Argivisque sitim Bacchus molitur et aestus.
Hypsipyle monstrat lymphas Langia perennes.
[Legitur in Barth. Vrat. Cass. P. α.]

LIB. V.

Postquam pulsa sitis relevataque membra fluentis,
Inachidae iuvenes, ante omnes mitis Adrastus,
Hypsipyles coelum, gentem patriamque requirit.
Ingemit illa quidem et tandem vix moesta profatur:
Lemnos erat patria, princeps mihi sanguinis Evan,
Hic Veneris rabie aetas cuncta perempta virorum est.
Ast ego sola meum carum miserata parentem
Committo incolumem ventis; mox ipsa per undas
Excessi geminam linquens de Iasone prolem.
Haec fata Archemorum sacro serpente peremptum
Conspicit Eurydice, genetrix miseranda querelis.
Intonat, et placat Graiorum turba Lycurgum.
[Barth. Cass. P. α.]

LIB. VI.

Ut puer est functus serpentis vulnere laesus,
Instituunt Danaï ludos hortamine vatis.
Fama vocat cunctos, arvis ac moenibus adsunt.
Primus sudor equis venit certamine campi.
Extitit hic Dorion victor, Polynice cadente.
Proximus Oeclides; sed sumpsit praemia laudis.

Decipitur cursu puer Arcas postea victor,
Hippomedon disco laudatur ab agmine iacto.
Vix rapitur Lacon Capanei caestibus altis.
Tydeus Agileum superavit agone palaestrae.
Lex prohibet binos nudo concurrere ferro.
Ipsi iactanti remeat iactata sagitta.
[Barth. Vrat. P. α.]

LIB. VII.

Hic Iovis imperio Martem Cyllenius ales
Excitat in Graios resides; tunc ille furorem
Instaurat belli ac Thebas ardentibus offert.
Labdacios tendit lacrimis defendere Liber.
Antigone e muris sociorum discere vultus
Exquirit, fidus cui pandit singula Phorbas.
Mox Iocasta gemens natum Graiosque precatur,
Ut placidus Thebas ineat fratremque reposcat
Imperium, Tydeus prohibet sua vulnera narrans.
Hic Tigrium interitus partes pugnare coegit.
Bellantem curru Amphiaraum telluris hiatus
Obruit, ingemuitque cadens lucemque reliquit.
[Barth. Vrat. Cass. versus octavus ultimo loco positus est.]

LIB. VIII.

Tunc graviter superos obiurgat rector Averni
Ipsumque Amphiaraum terret, cui pauca furenti
Iam tenui voce et pavidus, supplexque profatur
Coniugis infandae indicium subitamque ruinam.
Anxius Inachidas vatis dolor angit amissi.
Sidonii exultant memorantque insignia gentis.
At Graium proceres similem pietatis honore
Theodamanta legunt, vatis qui munera servet.
Hic Thebana phalanx, illic ruit Inacha pubes,
Vulnera vulneribus geminant funduntque vicissim
Corpora magna virum; tunc multa in caede furentem
Tydea deiectum telis Tritonia flevit.
[Barth. Vrat. Cass.]

LIB. IX.

Oeneidae interitu magni Dyrcea iuventus
Eminet, at Danai contra pro corpore amici
Arma ferunt; furit ante alios Cadmeius heros.
Hic ferus Hippomedon hostes prosternit et instat
Exanimem rapiens socium, sed imagine falsa
Luditur; Aonii incumbunt retrahuntque cadaver.
Tum Ismenon fluvium Thebano sanguine mutat
Fervidus Hippomedon, tumidoque in gurgite mersus
Creneam obtruncat, moriens simul increpat amnem.
Mox Dryas mortis stimulis rapit arma superbus,
Parthenopaeum sternit iacentia tela Dianae.
Ille cadens Dorcem alloquitur matremque requirit.
[Legitur in Barth. Cass. Vrat.]

LIB. X.

Quatuor afflictis ducibus fiducia belli
Sidoniis crescit, Graiorum obsidere castra.
Tunc Iuno mittit, quae somnum concitet, Irin.
Thebanis subito solvuntur membra sopore.
Theodamus stimulat nocturna in proelia Graios
Fata docens; iugulant iacentia corpora ferro.
Decipit incautos pietas Hopleumque atque Dimanta,
Oenidae exanimis laeti dum membra reportant.
Pandere Tiresiam compellunt debita Thebis.
Tunc patriae vitam largitur sponte Menoeceus.
Mox Capaneus scalis conscendit moenia saevus,
Fulmine percussus turrim complectitur ardens.
[Barth. Cass. Vrat.]

LIB. XI.

Tunc Capanei ardentis Danaos incendia terrent,
Castra petunt miseri. Eumenis in tempore belli
Tisiphone, gentis geminae exaturata cruore,
Germanae auxilium poscit, fratresque nocentes
Diversis agitant stimulis. Tunc omina dira
Horrescit Tyrius ductor; mox Aepitus auctor

Armatum fratrem pulsantem cuspide portas
Nunciat; ille celer gaudet rapit inpius arma,
Nec matris lacrimae revocant, nec verba sororis.
Postquam sacrilegis telis confixus uterque,
Deflevit pietas fratrum miserata ruinam,
Oedipoden Creon Thebanis moenibus arcet.
[Barth. Cass. Vrat.]

LIB. XII.

Alterno postquam ceciderunt vulnere fratres,
Moxque Creon deflens persolvit iusta Meneceo
Busta negans victis; at Graias fama perurget
Quaerere clam matres, per campos membra suorum
Vix Argia sui corpus Polynicis amati
Reperit; Antigone Eteoclis funera quaerens
Advenit, ignarae communia funera plangunt.
Succensusque rogus flammis communibus ardet,
Theseaque Evadne constante voce precatur,
Iret ut ad Thebas vindex aliosque triumphos.
Mox ille infrendens optatque vocatque Creonta,
Quem sternit telo Graiorumque inmolat umbris.
[Barth. Cass. Vrat.]

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER I.

Fraternas acies alternaque regna profanis
Decertata odiis sontesque evolvere Thebas,
Pierius menti calor incidit. Unde iubetis
Ire, deae? Gentisne canam primordia dirae?
Sidonios raptus et inexorabile pactum
Legis Agenoreae scrutantemque aequora Cadmum?
Longa retro series, trepidum si Martis operti
Agricolam infandis condentem proelia sulcis
Expediam penitusque sequar, quo carmine muris
Iusserit Amphion Tyrios accedere montes,
Unde graves irae cognata in moenia Baccho,
Quod saevae Iunonis opus, cui sumpserit arcus
Infelix Athamas, cur non expaverit ingens
Ionium socio casura Palaemone mater.
Atque adeo iam nunc gemitus et prospera Cadmi
Praeteriisse sinam: limes mihi carminis esto
Oedipodae confusa domus, quando Itala nondum
Signa nec Arctoos ausim sperare triumphos,
Bisque iugo Rhenum, bis adactum legibus Istrum,
Et coniurato deiectos vertice Dacos,
Aut defensa prius vix pubescentibus annis
Bella Iovis. Tuque, o Latiae decus addite famae,
Quem nova maturi subeuntem exorsa parentis
Aeternum sibi Roma cupit: licet arctior omnes
Limes agat stellas, et te plaga lucida coeli,
Pleiadum Boreaeque et hiulci fulminis expers,

Sollicitet, licet ignipedum frenator equorum
Ipse tuis alte radiantem crinibus arcum
Inprimat, aut magni cedat tibi Iuppiter aequa
Parte poli: maneas hominum contentus habenis,
Undarum terraeque potens, et sidera dones.
Tempus erit, quum laurigero tua fortior oestro
Facta canam: nunc tendo chelyn. Satis arma referre
Aonia et geminis sceptrum exitiale tyrannis,
Nec furiis post fata modum flammasque rebelles
Seditione rogi tumulisque carentia regum
Funera et egestas alternis mortibus urbes;
Caerula quum rubuit Lernaeo sanguine Dirce,
Et Thetis arentes assuetum stringere ripas
Horruit ingenti venientem Ismenon acervo.
Quem prius heroum, Clio, dabis? inmodicum irae
Tydea? laurigeri subitos an vatis hiatus?
Urget et hostilem propellens caedibus amnem
Turbidus Hippomedon, plorandaque bella protervi
Arcados atque alio Capaneus horrore canendus.
  Inpia iam merita scrutatus lumina dextra
Merserat aeterna damnatum nocte pudorem
Oedipodes, longaque animam sub morte tenebat.
Illum indulgentem tenebris imaeque recessu
Sedis inadspectos coelo radiisque penates
Servantem tamen assiduis circumvolat alis
Saeva dies animi, scelerumque in pectore Dirae.
Tunc vacuos orbes, crudum ac miserabile vitae
Supplicium, ostentat coelo manibusque cruentis
Pulsat inane solum, saevaque ita voce precatur:
  'Di, sontes animas angustaque tartara poenis
Qui regitis, tuque umbrifero Styx livida fundo,
Quam video, multumque mihi consueta vocari
Annue, Tisiphone, perversaque vota secunda:
Si bene quid merui, si me de matre cadentem
Fovisti gremio et traiectum vulnere plantas
Firmasti, si stagna petii Cyrrhaea bicorni
Interfusa iugo, possem quum degere falso
Contentus Polybo, trifidaeque in Phocidos arcto

Longaevum inplicui regem secuique trementis
Ora senis, dum quaero patrem, si Sphingos iniquae
Callidus ambages te praemonstrante resolvi,
Si dulces furias et lamentabile matris
Conubium gavisus inii noctemque nefandam
Saepe tuli natosque tibi, scis ipsa, paravi,
Mox avidus poenae digitis cedentibus ultro
Incubui miseraque oculos in matre reliqui;
Exaudi, si digna precor, quaeque ipsa furenti
Subiceres: orbum visu regnisque parentem
Non regere, aut dictis moerentem flectere adorti,
Quos genui quocumque toro; quin ecce superbi
Pro dolor! et nostro iamdudum funere reges
Insultant tenebris gemitusque odere paternos.
Hisne etiam funestus ego? et videt ista deorum
Ignavus genitor? Tu saltem debita vindex
Huc ades et totos in poenam ordire nepotes.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
Unguibus arripui, votisque instincta paternis
I media in fratres, generis consortia ferro
Dissiliant. Da, Tartarei regina barathri,
Quod cupiam vidisse nefas, nec tarda sequetur
Mens iuvenum; modo digna veni: mea pignora nosces.'
Talia dicenti crudelis diva severos
Advertit vultus. Inamoenum forte sedebat
Cocyton iuxta, resolutaque vertice crines
Lambere sulfureas permiserat anguibus undas.
Ilicet igne Iovis lapsisque citatior astris
Tristibus exiluit ripis. Discedit inane
Vulgus et occursus dominae pavet. Illa per umbras
Et caligantes animarum examine campos
Taenariae limen petit inremeabile portae.
Sensit adesse dies, piceo nox obvia nimbo
Lucentes turbavit equos. Procul arduus Atlas
Horruit et dubia coelum cervice remisit.
Arripit extemplo Maleae de valle resurgens
Totum iter ad Thebas; neque enim velocior ullas
Itque reditque vias cognatave tartara mavult.

Centum illi stantes umbrabant ora cerastae,
Turba minor diri capitis; sedet intus abactis
Ferrea lux oculis, qualis per nubila Phoebes
Atracia rubet arte labor; suffusa veneno
Tenditur ac sanie gliscit cutis; igneus atro
Ore vapor, quo longa sitis morbique famesque
Et populis mors una venit. Riget horrida tergo
Palla, et caerulei redeunt in pectora nodi.
Atropos hos atque ipsa novat Proserpina cultus.
Tum geminas quatit illa manus, haec igne rogali
Fulgurat, haec vivo manus aera verberat hydro.
Ut stetit, abrupta qua plurimus arce Cithaeron
Occurrit coelo, fera sibila crine virenti
Congeminat, signum terris, unde omnis Achaei
Ora maris late Pelopeiaque regna resultant.
Audiit et medius coeli Parnassus et asper
Eurotas, dubiamque iugo fragor inpulit Oeten
In latus, et geminis vix fluctibus obstitit Isthmos.
Ipsa suum genetrix curvo delphine vagantem
Arripuit frenis gremioque Palaemona pressit.
Atque ea Cadmeo praeceps ubi culmine primum
Constitit assuetaque infecit nube penates,
Protinus attoniti fratrum sub pectore motus
Gentilisque animos subiit furor aegraque laetis
Invidia atque parens odii metus. Inde regendi
Saevus amor, ruptaeque vices iurisque secundi
Ambitus inpatiens, et summo dulcius unum
Stare loco, sociisque comes discordia regnis.
Sic ubi delectos per torva armenta iuvencos
Agricola inposito sociare affectat aratro:
Illi indignantes, quis nondum vomere multo
Ardua nodosos cervix descendit in armos,
In diversa trahunt atque aequis vincula laxant
Viribus, et vario confundunt limite sulcos.
Haud secus indomitos praeceps discordia fratres
Asperat. Alterni placuit sub legibus anni
Exilio mutare ducem. Sic iure maligno
Fortunam transire iubent, ut sceptra tenentem

Foedere praecipiti semper novus angeret heres.
Haec inter fratres pietas erat, haec mora pugnae
Sola nec in regem perduratura secundum.
Et nondum crasso laquearia fulta metallo,
Montibus aut alte Graiis effulta nitebant
Atria, congestos satis explicitura clientes.
Non inpacatis regum advigilantia somnis
Pila, nec alterna ferri statione gementes
Excubiae, nec cura mero committere gemmas
Atque aurum violare cibis, sed nuda potestas
Armavit fratres: pugna est de paupere regno.
Dumque uter angustae squalentia iugera Dirces
Verteret aut Tyrii solio non altus ovaret
Exulis, ambigitur; periit ius fasque bonumque,
Et vitae mortisque pudor. Quo tenditis iras?
Ah miseri! Quid si peteretur crimine tanto
Limes uterque poli, quem Sol emissus Eoo
Cardine, quem portu vergens prospectat Ibero,
Quasque procul terras obliquo sidere tangit
Avius aut Borea gelidas madidive tepentes
Igne Noti? Quid si Tyriae Phrygiaeque sub unum
Convectentur opes? loca dira arcesque nefandae
Suffecere odio, furtisque inmanibus emptum est
Oedipodae sedisse loco. Iam sorte carebat
Dilatus Polynicis honos. Quis tum tibi, saeve,
Quis fuit ille dies, vacua quum solus in aula
Respiceres ius omne tuum cunctosque minores,
Et nusquam par stare caput? Iam murmura serpunt
Plebis Echioniae, tacitumque a principe vulgus
Dissidet, et, qui mos populis, venturus amatur.
Atque aliquis, cui mens humili laesisse veneno
Summa, nec inpositos umquam cervice volenti
Ferre duces: 'Hancne Ogygiis, ait, aspera rebus
Fata tulere vicem? totiens mutare timendos,
Alternoque iugo dubitantia subdere colla?
Partiti versant populorum fata, manuque
Fortunam fecere levem. Semperne vicissim
Exulibus servire dabor? tibi, summe deorum

Terrarumque sator, sociis hanc addere mentem
Sedit? An inde vetus Thebis extenditur omen,
Ex quo Sidonii nequicquam blanda iuvenci
Pondera Carpathio iussus sale quaerere Cadmus
Exul Hyanteos invenit regna per agros,
Fraternasque acies foetae telluris hiatu
Augurium seros dimisit ad usque nepotes?
Cernis, ut erectum torva sub fronte minetur
Saevior assurgens dempto consorte potestas.
Quas gerit ore minas, quanto premit omnia fastu!
Hicne umquam privatus erit? Tamen ille precanti
Mitis et affatu bonus et patientior aequi.
Quid mirum? Non solus erat. Nos vilis in omnes
Prompta manus casus, domino cuicumque parati.
Qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Eurus
Vela trahunt, nutat mediae fortuna carinae.
Heu dubio suspensa metu tolerandaque nullis
Aspera sors populis! Hic imperat, ille minatur.'
At Iovis imperiis rapidi super atria coeli
Lectus concilio divum convenerat ordo
Interiore polo. Spatiis hinc omnia iuxta
Primaeque occiduaeque domus, effusa sub omni
Terra atque unda die; mediis sese arduus infert
Ipse deis, placido quatiens tamen omnia vultu,
Stellantique locat solio; nec protinus ausi
Coelicolae, veniam donec pater ipse sedendi
Tranquilla iubet esse manu. Mox turba vagorum
Semideum et summis cognati nubibus amnes
Et compressa metu servantes murmura venti
Aurea tecta replent. Mixta convexa deorum
Maiestate tremunt, radiant maiore sereno
Culmina et arcano florentes lumine postes.
Postquam iussa quies siluitque exterritus orbis,
Incipit ex alto — grave et inmutabile sanctis
Pondus adest verbis, et vocem Fata sequuntur —:
'Terrarum delicta nec exsuperabile Diris
Ingenium mortale queror. Quonam usque nocentum
Exigar in poenas? taedet saevire corusco

Fulmine, iam pridem Cyclopum operosa fatiscunt
Brachia, et Aeoliis desunt incudibus ignes.
Atque ideo tuleram falso rectore solutos
Solis equos, coelumque rotis errantibus uri,
Et Phaethontea mundum squalere favilla.
Nil actum est, neque tu valida quod cuspide late
Ire per inlicitum pelago, germane, dedisti.
Nunc geminas punire domos, quis sanguinis auctor
Ipse ego, descendo. Perseos alter in Argos
Scinditur, Aonias fluit hic ab origine Thebas.
Mens cunctis inposta manet: quis funera Cadmi
Nesciat et totiens excitam a sedibus imis
Eumenidum bellasse aciem? mala gaudia matrum
Erroresquè feros nemorum et reticenda deorum
Crimina? Vix lucis spatio, vix noctis abactae
Enumerare queam mores gentemque profanam.
Scandere quin etiam thalamos hic inpius heres
Patris et inmeritae gremium incestare parentis
Appetiit, proprios monstro revolutus in ortus.
Ille tamen superis aeterna piacula solvit
Proiecitque diem, nec iam amplius aethere nostro
Vescitur: at nati, facinus sine more! cadentes
Calcavere oculos. Iam iam rata vota tulisti,
Dire senex! meruere tuae, meruere tenebrae
Ultorem sperare Iovem. Nova sontibus arma
Iniciam regnis, totumque a stirpe revellam
Exitiale genus. Belli mihi semina sunto
Adrastus socer et superis adiuncta sinistris
Conubia. Hanc etiam poenis incessere gentem
Decretum; neque enim arcano de pectore fallax
Tantalus, et saevae periit iniuria mensae.'
  Sic pater omnipotens. Ast illi saucia dictis
Flammato versans inopinum corde dolorem
Talia Iuno refert: 'Mene, o iustissime divum,
Me bello certare iubes? scis semper, ut arces
Cyclopum magnique Phoroneos inclita fama
Sceptra viris opibusque iuvem, licet inprobus illic
Custodem Phariae somno letoque iuvencae

Extinguas, septis et turribus aureus intres.
Mentitis ignosco toris: illam odimus urbem,
Quam vultu confessus adis, ubi conscia magni
Signa tori, tonitrus agis et mea fulmina torques.
Facta luant Thebae: cur hostes eligis Argos?
Quin age, si tanta est thalami discordia sancti,
Et Samon et veteres armis excinde Mycenas.
Verte solo Sparten. Cur usquam sanguine festo
Coniugis ara tuae, cumulo cur turis Eoi
Laeta calet? Melius votis Mareotica fumat
Coptos et aerisoni lugentia flumina Nili.
'Quod si prisca luunt auctorum crimina gentes,
Subvenitque tuis sera haec sententia curis;
Percensere aevi senium, quo tempore tandem
Terrarum furias abolere et saecula retro
Emendare sat est. Iamdudum ab sedibus illis
Incipe, fluctivaga qua praeterlabitur unda
Sicanos longe relegens Alpheus amores.
Arcades hic tua — nec pudor est? — delubra nefastis
Inposuere locis, illic Mavortius axis
Oenomai Geticoque pecus stabulare sub Haemo
Dignius, abruptis etiamnum inhumata procorum
Relliquiis trunca ora rigent. Tamen hic tibi templi
Gratus honos, placet Ida nocens mentitaque manes
Creta tuos. Me Tantaleis consistere tectis,
Quae tandem invidia est? Belli deflecte tumultus
Et generis miseresce tui. Sunt inpia late
Regna tibi, melius generos passura nocentes.'
Finierat miscens precibus convicia Iuno.
At non ille gravis dictis, quamquam aspera motu,
Reddidit haec: 'Equidem haud rebar te mente secunda
Laturam, quodcumque tuos, licet aequus, in Argos
Consulerem, neque me, detur si copia, fallit
Multa super Thebis Bacchum ausuramque Dionen
Dicere, sed nostri reverentia ponderis obstat.
Horrendos etenim latices, Stygia aequora fratris
Obtestor, mansurum et non revocabile verum,
Nil fore, quo dictis flectar. Quare inpiger ales

Portantes praecede Notos, Cyllenia proles;
Aera per liquidum regnisque inlapsus opacis
Dic patruo; superas senior se tollat ad auras
Laius, extinctum nati quem vulnere nondum
Ulterior Lethes accepit ripa profundi
Lege Erebi; ferat haec diro mea iussa nepoti;
Germanum exilio fretum Argolicisque tumentem
Hospitiis, quod sponte cupit, procul inpius aula
Arceat, alternum regni infitiatus honorem:
Hinc causae irarum. Certo reliqua ordine ducam.'
Paret Atlantiades dictis genitoris, et inde
Summa pedum propere plantaribus inligat alis,
Obnubitque comas et temperat astra galero.
Tum dextrae virgam inseruit, qua pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara et exangues animare adsueverat umbras.
Desiluit, tenuique exceptus inhorruit aura.
Nec mora, sublimes raptim per inane volatus
Carpit, et ingenti designat nubila gyro.
Interea patriis olim vagus exul ab oris
Oedipodionides furto deserta pererrat
Aoniae. Iam iamque animis male debita regna
Concipit, et longum signis cunctantibus annum
Stare gemit. Tenet una dies noctesque recursans
Cura virum, si quando humilem decedere regno
Germanum et semet Thebis opibusque potitum
Cerneret, hac aevum cupiat pro luce pacisci.
Nunc queritur ceu tarda fugae dispendia, sed mox
Attollit flatus ducis, et sedisse superbus
Deiecto iam fratre putat: spes anxia mentem
Extrahit et longo consumit gaudia voto.
Tunc sedet Inachias urbes Danaeiaque arva
Et caligantes abrupto sole Mycenas
Ferre iter inpavidum, seu praevia ducit Erinys,
Seu fors illa viae, sive hac inmota vocabat
Atropos. Ogygiis ululata furoribus antra
Deserit et pingues Baccheo sanguine colles.
Inde plagam, qua molle sedens in plana Cithaeron

Porrigitur lassumque inclinat ad aequora montem,
Praeterit. Hinc arcte scopuloso in limite pendens
Infames Scyrone petras Scyllaeaque rura
Purpureo regnata seni mitemque Corinthon
Linquit, et in mediis audit duo litora campis.
Iamque per emeriti surgens confinia Phoebi
Titanis, late mundo subvecta silenti
Rorifera gelidum tenuaverat aera biga.
Iam pecudes volucresque tacent, iam somnus avaris
Inserpit curis pronusque per aera nutat,
Grata laboratae referens oblivia vitae.
Sed nec puniceo rediturum nubila coelo
Promisere iubar, nec rarescentibus umbris
Longa repercusso nituere crepuscula Phoebo.
Densior a terris et nulli pervia flammae
Subtexit nox atra polos. Iam claustra rigentis
Aeoliae percussa sonant, venturaque rauco
Ore minatur hiems, venti transversa frementes
Confligunt axemque emoto cardine vellunt,
Dum coelum sibi quisque rapit. Sed plurimus Auster
Inglomerat noctem et tenebrosa volumina torquet
Defunditque imbres, sicco quos asper hiatu
Persolidat Boreas; nec non abrupta tremiscunt
Fulgura, et attritus subita face rumpitur aether.
Iam Nemee, iam Taenareis contermina lucis
Arcadiae capita alta madent; ruit agmine facto
Inachus, et gelidas surgens Erasinus ad Arctos.
Pulverulenta prius calcandaque flumina nullae
Aggeribus tenuere morae, stagnoque refusa est
Funditus et veteri spumavit Lerna veneno.
Frangitur omne nemus: rapiunt antiqua procellae
Brachia silvarum, nullisque adspecta per aevum
Solibus umbrosi patuere aestiva Lycaei.
Ille tamen modo saxa iugis fugientia ruptis
Miratur, modo nubigenas e montibus amnes
Aure pavens passimque insano turbine raptas
Pastorum pecorumque domos. Non segnius amens
Incertusque viae per nigra silentia vastum

Haurit iter: pulsat metus undique et undique frater.
Ac velut hiberno deprensus navita ponto,
Cui neque temo piger neque amico sidere monstrat
Luna vias, medio coeli pelagique tumultu
Stat rationis inops, iam iamque aut saxa malignis
Expectat submersa vadis, aut vertice acuto
Spumantes scopulos erectae incurrere prorae.
Talis opaca legens nemorum Cadmeius heros
Accelerat, vasto metuenda umbone ferarum
Excutiens stabula, et prono virgulta refringit
Pectore; dat stimulos animo vis moesta timoris,
Donec ab Inachiis victa caligine tectis
Emicuit lucem devexa in moenia fundens
Larissaeus apex. Illo spe concitus omni
Evolat; hinc celsae Iunonis templa Prosymnae
Laevus habet, hinc Herculeo signata vapore
Lernaei stagna atra vadi, tandemque reclusis
Infertur portis, actutum regia cernit
Vestibula; hic artus imbri ventoque rigentes
Proicit ignotaeque acclinis postibus aulae
Invitat tenues ad dura cubilia somnos.
Rex ibi tranquillae medio de limite vitae
In senium vergens populos Adrastus habebat,
Dives avis et utroque Iovem de sanguine ducens.
Hic sexus melioris inops, sed prole virebat
Feminea, gemino natarum pignore fultus.
Cui Phoebus generos — monstrum exitiabile dictu!
Mox adaperta fides — aevo ducente canebat
Setigerumque suem et fulvum adventare leonem.
Haec volvens non ipse pater, non docte futuri
Amphiarae vides, etenim vetat auctor Apollo.
Tantum in corde sedens aegrescit cura parentis.
Ecce autem antiquam fato Calydona relinquens
Olenius Tydeus — fraterni sanguinis illum
Conscius horror agit — eadem sub nocte sopora
Lustra terit, similesque Notos dequestus et imbres,
Infusam tergo glaciem et liquentia nimbis
Ora comasque gerens subit uno tegmine, cuius

Fusus humo gelida partem prior hospes habebat.
Hic vero ambobus rabiem fortuna cruentam
Attulit; haud passi sociis defendere noctem
Culminibus, paulum alternis in verba minasque
Cunctantur; mox ut iactis sermonibus irae
Intumuere satis, tum vero erectus uterque
Exertare humeros nudamque lacessere pugnam.
Celsior ille gradu procera in membra simulque
Integer annorum, sed non et viribus infra
Tydea fert animus, totosque infusa per artus
Maior in exiguo regnabat corpore virtus.
Iam crebros ictus ora et cava tempora circum
Obnixi ingeminant, telorum aut grandinis instar
Rhipheae, flexoque genu vacua ilia tundunt.
Non aliter quam Pisaeo sua lustra Tonanti
Quum redeunt crudisque virum sudoribus ardet
Pulvis: at hinc teneros caveae dissensus ephebos
Concitat, exclusaeque expectant praemia matres.
Sic alacres odio nullaque cupidine laudis
Accensi incurrunt, scrutatur et intima vultus
Unca manus penitusque oculis cedentibus instat.
Forsan et accinctos lateri, sic ira ferebat,
Nudassent enses, meliusque hostilibus armis
Lugendus fratri, iuvenis Thebane, iaceres,
Ni rex insolitum clamorem et pectore ab alto
Stridentes gemitus, noctis miratus in umbris,
Movisset gressus, magnis cui sobria curis
Pendebat somno iam deteriore senectus.
    Isque ubi progrediens numerosa luce per alta
Atria dimotis adverso limine claustris
Terribilem dictu faciem, lacera ora putresque
Sanguineo videt imbre genas: 'Quae causa furoris,
Externi iuvenes? — neque enim meus audeat istas
Civis in usque manus, — quisnam inplacabilis ardor
Exturbare odiis tranquilla silentia noctis?
Usque adeone angusta dies et triste, parumper
Pacem animo somnumque pati? Sed prodite tandem,
Unde orti, quo fertis iter, quae iurgia? Nam vos

Haud humiles tanta ira docet, generisque superbi
Magna per effusum clarescunt signa cruorem.'
　Vix ea cum mixto clamore obliqua tuentes
Incipiunt una: 'Rex o mitissime Achivum,
Quid verbis opus? ipse undantes sanguine vultus
Adspicis.' Haec passim turbatis vocis amarae
Confudere sonis; inde orsus in ordine Tydeus
Continuat, moesti cupiens solatia casus:
'Monstriferae Calydonis opes Acheloiaque arva
Deserui: vestris hic me ecce in finibus ingens
Nox operit. Tecto coelum prohibere quis iste
Arcuit? an quoniam prior haec ad limina forte
Molitur gressus? pariter stabulare bimembres
Centauros unaque ferunt Cyclopas in Aetna
Compositos. Sunt et rabidis iura insita monstris
Fasque suum: nobis sociare cubilia terrae?
Sed quid ego? aut hodie spoliis gavisus abibis,
Quisquis es, his, aut me, si non effoetus oborto
Sanguis hebet luctu, magni de stirpe creatum
Oeneos et Marti non degenerare paterno
Accipies.' — 'Nec nos animi nec stirpis egemus,'
Ille refert contra, sed mens sibi conscia facti
Cunctatur proferre patrem. Tunc mitis Adrastus:
'Immo agite, et positis, quas nox inopinaque suasit
Aut virtus aut ira, minis, succedite tecto.
Iam pariter coeant animorum in pignora dextrae.
Non haec incassum divisque absentibus acta:
Forsan et has venturus amor praemiserit iras,
Ut meminisse iuvet.' Nec vana voce locutus
Fata senex, siquidem hanc perhibent post vulnera iunctis
Esse fidem, quanta partitum extrema protervo
Thesea Pirithoo, vel inanem mentis Orestem
Opposito rabidam Pylade vitasse Megaeram.
　Tunc quoque mulcentem dictis corda aspera regem
Iam faciles — ventis ut decertata residunt
Aequora, laxatisque diu tamen aura superstes
Inmoritur velis, — passi subiere penates.
Hic primum lustrare oculis cultusque virorum

Telaque magna vacat, tergo videt huius inanem
Inpexis utrimque iubis horrere leonem,
Illius in speciem, quem per Theumesia Tempe
Amphitryoniades fractum iuvenilibus annis
Ante Cleonaei vestitur proelia monstri.
Terribiles contra setis ac dente recurvo
Tydea per latos humeros ambire laborant
Exuviae, Calydonis honos. Stupet omine tanto
Defixus senior, divina oracula Phoebi
Agnoscens monitusque datos vocalibus antris.
Obtutu gelida ora premit, laetusque per artus
Horror iit. Sensit manifesto numine ductos
Affore, quos nexis ambagibus augur Apollo
Portendi generos, vultu fallente ferarum,
Ediderat; tunc sic tendens ad sidera palmas:
'Nox, quae terrarum coelique amplexa labores
Ignea multivago transmittis sidera lapsu,
Indulgens reparare animum, dum proximus aegris
Infundat Titan agiles animantibus ortus,
Tu mihi perplexis quaesitam erroribus ultro
Advehis alma fidem veterisque exordia fati
Detegis: assistas operi tuaque omina firmes.
Semper honoratam dimensis orbibus anni
Te domus ista colet, nigri tibi, diva, litabunt
Electa cervice greges, lustraliaque exta
Lacte novo perfusus edet Vulcanius ignis.
Salve prisca fides tripodum obscurique recessus:
Deprendi, Fortuna! deos.' Sic fatus et ambos
Innectens manibus tecta ulterioris ad aulae
Progreditur. Canis etiamnum altaribus ignes,
Sopitum cinerem et tepidi libamina sacri
Servabant, adolere focos epulasque recentes
Instaurare iubet. Dictis parere ministri
Certatim accelerant; vario strepit icta tumultu
Regia, pars ostro tenues auroque sonantes
Emunire toros altosque inferre tapetas,
Pars teretes levare manu ac disponere mensas.
Ast alii tenebras et opacam vincere noctem

Aggressi, tendunt auratis vincula lychnis.
Hic labor inserto torrere exanguia ferro
Viscera caesarum pecudum, his cumulare canistris
Perdomitam saxo Cererem. Laetatur Adrastus
Obsequio fervere domum, iamque ipse superbis
Fulgebat stratis solioque effultus eburno.

Parte alia iuvenes siccati vulnera lymphis
Discumbunt, simul ora notis foedata tuentur
Inque vicem ignoscunt. Tunc rex longaevus Acesten —
Natarum haec altrix eadem et fidissima custos
Lecta sacrum iustae Veneri occultare pudorem, —
Imperat acciri tacitaque inmurmurat aure.

Nec mora praeceptis, quum protinus utraque virgo
Arcano egressae thalamo, miserabile visu,
Pallados armisonae pharetrataeque ora Dianae
Aequa ferunt, terrore minus. Nova deinde pudori
Visa virum facies: pariter pallorque ruborque
Purpureas hausere genas, oculique verentes
Ad sanctum rediere patrem. Postquam ordine mensae
Victa fames, signis perfectam auroque nitentem
Iasides pateram famulos ex more poposcit,
Qua Danaus libare deis seniorque Phoroneus
Assueti. Tenet haec operum caelata figuras:
Aureus anguicomam praesecto Gorgona collo
Ales habet, iam iamque vagas, ita visus, in auras
Exilit; illa graves oculos languentiaque ora
Paene movet vivoque etiam pallescit in auro.
Hinc Phrygius fulvis venator tollitur alis,
Gargara desidunt surgenti, et Troia recedit,
Stant moesti comites, frustraque sonantia lassant
Ora canes umbramque petunt et nubila latrant.

Hanc undante mero fundens vocat ordine cunctos
Coelicolas: Phoebum ante alios, Phoebum omnis ad aras
Laude ciet comitum famulumque, evincta pudica
Fronde, manus, cui festa dies largoque refecti
Ture vaporatis lucent altaribus ignes.

'Forsitan, o iuvenes, quae sint ea sacra, quibusque
Praecipuum causis Phoebi obtestemur honorem,

Rex ait, exquirunt animi. Non inscia suasit
Relligio, magnis exercita cladibus olim
Plebs Argiva litant; animos advertite, pandam.
Postquam caerulei sinuosa volumina monstri,
Terrigenam Pythona, deus septem orbibus atris
Amplexum Delphos squamisque annosa terentem
Robora, Castaliis dum fontibus ore trisulco
Fusus hiat, nigro sitiens alimenta veneno,
Perculit, absumptis numerosa in vulnera telis,
Cyrrhaeique dedit centum per iugera campi
Vix tandem explicitum, nova deinde piacula caedis
Perquirens, nostri tecta haud opulenta Crotopi
Attigit: huic primis et pubescentibus annis
Mira decore pio servabat nata penates
Intemerata toris. Felix, si Delia numquam
Furta nec occultum Phoebo sociasset amorem.
Namque ut passa deum Nemeaei ad fluminis undam,
Bis quinos plena quum fronte resumeret orbes
Cynthia, sidereum Latonae foeta nepotem
Edidit; ac poenae metuens — neque enim ille coactis
Donasset thalamis veniam pater, — avia rura
Eligit, ac natum septa inter ovilia furtim
Montivago pecoris custodi mandat alendum.
Non tibi digna, puer, generis cunabula tanti
Gramineos dedit herba toros, et vimine querno
Texta domus; clausa arbutei sub cortice libri
Membra tepent, suadetque leves cava fistula somnos,
Et pecori commune solum. Sed fata nec illum
Concessere larem, viridi nam cespite terrae
Proiectum temere et patulo coelum ore trahentem
Dira canum rabies, morsu depasta cruento,
Disicit. Hic vero attonitas ut nuntius aures
Matris adit, pulsi ex animo genitorque pudorque
Et metus. Ipsa ultro saevis plangoribus amens
Tecta replet, vacuumque ferens velamine pectus
Occurrit confessa patri; nec motus et atro
Imperat, infandum! cupientem occumbere leto.
Sero memor thalami moestae solatia morti,

Phoebe, paras, monstrum infandis Acheronte sub imo
Conceptum Eumenidum thalamis, cui virginis ora
Pectoraque, aeternum stridens a vertice surgit
Et ferrugineam frontem discriminat anguis.
Haec tam dira lues nocturno squalida passu
Inlabi thalamis, animasque a stirpe recentes
Abripere altricum gremiis, morsuque cruento
Devesci et multum patrio pinguescere luctu.
Haud tulit armorum praestans animique Coroebus
Seque ultro lectis iuvenum, qui robore primi
Famam posthabita faciles extendere vita,
Obtulit. Illa novos ibat populata penates
Portarum in bivio; lateri duo corpora parvum
Dependent, et iam unca manus vitalibus haeret,
Ferratique ungues tenero sub corde tepescunt.
Obvius huic latus omne virum stipante corona
It iuvenis, ferrumque ingens sub pectore duro
Condidit, atque imas animae mucrone corusco
Scrutatus latebras tandem sua monstra profundo
Reddit habere Iovi. Iuvat ire et visere iuxta
Liventes in morte oculos uterique nefandam
Proluviem et crasso squalentia pectora tabo,
Qua nostrae cecidere animae. Stupet Inacha pubes,
Magnaque post lacrimas etiamnum gaudia pallent.
Hi trabibus duris, solatia vana dolori,
Proterere exanimes artus asprosque molares
Deculcare genis, nequit iram explere potestas.
Illam et nocturno circum stridore volantes
Inpastae fugistis aves, rabidamque canum vim
Oraque sicca ferunt trepidorum inhiasse luporum:
  'Saevior in miseros fatis ultricis ademptae
Delius insurgit, summaque biverticis umbra
Parnassi residens arcu crudelis iniquo
Pestifera arma iacit, camposque et celsa Cyclopum
Tecta superiecto nebularum incendit amictu.
Labuntur dulces animae, mors fila sororum
Ense metit captamque tenens fert manibus urbem
Quaerenti, quae causa, duci, quis ab aethere laevus

Ignis, et in totum regnaret Sirius annum.
Idem auctor Paean rursus iubet ire cruento
Inferias monstro iuvenes, qui caede potiti.
Fortunate animi longumque in saecula digne
Promeriture diem! non tu pia degener arma
Occulis, aut certae trepidas occurrere morti.
Cominus ora ferens Cyrrhaei in limine templi
Constitit, et sacras ita vocibus asperat iras:
'Non missus, Thymbraee, tuos supplexve penates
Advenio: mea me pietas et conscia virtus
Has egere vias. Ego sum, qui caede subegi,
Phoebe, tuum mortale nefas, quem nubibus atris
Et squalente die, nigra quem tabe sinistri
Quaeris, inique, poli. Quodsi monstra effera magnis
Cara adeo superis iacturaque vilior orbis,
Mors hominum, et saevo tanta inclementia coelo est,
Quid meruere Argi? me, me, divum optime, solum
Obiecisse caput fatis praestabit. An illud
Lene magis cordi, quod desolata domorum
Tecta vides, ignique datis cultoribus omnis
Lucet ager? Sed quid fando tua tela manusque
Demoror? expectant matres supremaque fundunt
Vota mihi. Satis est: merui, ne parcere velles.
Proinde move pharetras arcusque intende sonoros
Insignemque animam leto demitte; sed illum
Pallidus Inachiis quis desuper inminet Argis,
Dum morior, depelle globum.' Fors aequa merentes
Respicit. Ardentem tenuit reverentia caedis
Latoidem, tristemque viro submissus honorem
Largitur vitae; nostro mala nubila coelo
Diffugiunt: at tu stupefacti a limine Phoebi
Exoratus abis. Inde haec stata sacra quotannis
Sollemnes recolunt epulae, Phoebeiaque placat
Templa novatus honos. Has forte invisitis aras
Vos quae progenies? quamquam Calydonius Oeneus,
Et Parthaoniae, dudum si certus ad aures
Clamor iit, tibi iura domus; tu pande, quis Argos
Advenias, quando haec variis sermonibus hora est.'

Deiecit moestos extemplo Ismenius heros
In terram vultus, taciteque ad Tydea laesum
Obliquare oculos; tum longa silentia movit:
'Non super hos divum tibi sum quaerendus honores,
Unde genus, quae terra mihi, quis defluat ordo
Sanguinis antiqui: piget inter sacra fateri.
Sed si praecipitant miserum cognoscere curae,
Cadmus origo patrum, tellus Mavortia Thebe,
Et genetrix Iocasta mihi.' Tum motus Adrastus
Hospitiis — agnovit enim —: 'Quid nota recondis?
Scimus, ait; nec sic aversum fama Mycenis
Volvit iter. Regnum et furias oculosque pudentes
Novit, et Arctois si quis de solibus horret,
Quique bibit Gangen aut nigrum occasibus intrat
Oceanum, et si quos incerto litore Syrtes
Destituunt. Ne perge queri casusque priorum
Adnumerare tibi: nostro quoque sanguine multum
Erravit pietas, nec culpa nepotibus obstat.
Tu modo dissimilis rebus mereare secundis
Excusare tuos; sed iam temone supino
Languet Hyperboreae glacialis portitor Ursae.
Fundite vina focis, servatoremque parentum
Latoiden votis iterumque iterumque canamus.'
'Phoebe parens, seu te Lyciae Pataraea nivosis
Exercent dumeta iugis, seu rore pudico
Castaliae flavos amor est tibi mergere crines,
Seu Troiam Thymbraeus habes, ubi fama volentem
Ingratis Phrygios humeris subiisse molares,
Seu iuvat Aegaeum feriens Latonius umbra
Cynthus et assiduam pelago non quaerere Delon:
Tela tibi longeque feros lentandus in hostes
Arcus, et aetherii dono cessere parentes
Aeternum florere genas. Tu doctus iniquas
Parcarum praenosse manus fatumque quod ultra est,
Et summo placitura Iovi, quis letifer annus,
Bella quibus populis, mutent quae sceptra cometae.
Tu Phryga submittis citharae, tu matris honori
Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.

Te viridis Python Thebanaque mater ovantem
Horruit in pharetris. Ultrix tibi torva Megaera
Ieiunum Phlegyam subter cava saxa iacentem
Aeterno premit accubitu dapibusque profanis
Instimulat, sed mixta famem fastidia vincunt.
Adsis, o memor hospitii, Iunoniaque arva
Dexter ames, seu te roseum Titana vocari
Gentis Achaemeniae ritu, seu praestat Osirin
Frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua Mithram.'

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER II.

Interea gelidis Maia satus aliger umbris
Iussa gerens magni remeat Iovis; undique pigrae
Ire vetant nubes, et turbidus inplicat aer,
Nec Zephyri rapuere gradum, sed foeda silentis
Aura poli. Styx inde novem circumflua campis,
Hinc obiecta vias torrentum incendia cludunt.
Pone senex trepida succedit Laius umbra,
Vulnere tardus adhuc; capulo nam largius illi
Transabiit costas cognatis ictibus ensis
Inpius, et primas Furiarum pertulit iras.
It tamen et medica firmat vestigia virga.
Tum steriles luci possessaque manibus arva
Et ferrugineum nemus adstupet, ipsaque tellus
Miratur patuisse retro, nec livida tabes
Invidiae, functis quamquam et iam lumine cassis,
Defuit. Unus ubi ante alios, cui laeva voluntas
Semper et ad superos hinc est gravis exitus, aevi
Insultare malis rebusque aegrescere laetis:
'Vade, ait, o felix, quoscumque vocaris in usus,
Seu Iovis imperio, seu maior adegit Erinys
Ire diem contra, seu te furiata sacerdos
Thessalis arcano iubet emigrare sepulcro,
Heu dulces visure polos solemque relictum
Et virides terras et puros fontibus amnes,
Tristior has iterum tamen intrature tenebras.'
Illos ut caeco recubans in limine sensit
Cerberus atque omnes capitum subrexit hiatus,

Saevus et intranti populo: iam nigra tumebat
Colla minax, iam sparsa solo turbaverat ossa,
Ni deus horrentem Lethaeo vimine mulcens
Ferrea tergemino domuisset lumina somno.
Est locus, Inachiae dixerunt Taenara gentes,
Qua formidatum Maleae spumantis in auras
It caput et nullos admittit culmine visus.
Stat sublimis apex ventosque imbresque serenus
Despicit, et tantum fessis insiditur astris.
[Illic exhausti posuere cubilia venti,
Fulminibusque iter est; medium cava nubila montis
Insumpsere latus, summos nec praepetis alae
Plausus adit colles, nec rauca tonitrua pulsant.]
Ast ubi prona dies, longos super aequora fines
Exigit atque ingens medio natat umbra profundo.
Interiore sinu frangentia litora curvat
Taenaros, expositos non audax scandere fluctus.
Illic Aegaeo Neptunus gurgite fessos
In portum deducit equos, prior haurit arenas
Ungula, postremi solvuntur in aequora pisces.
Hoc, ut fama, loco pallentes devius umbras
Trames agit nigrique Iovis vacua atria ditat
Mortibus, Arcadii perhibent si vera coloni,
Stridor ibi et gemitus poenarum, atroque tumultu
Fervet ager, saepe Eumenidum vocesque manusque
In medium sonuere diem, letique triformis
Ianitor agricolas campis auditus abegit.
Hac et tunc fusca volucer deus obsitus umbra
Exilit ad superos, infernaque nubila vultu
Discutit et vivis afflatibus ora serenat.
Inde per Arcturum mediaeque silentia lunae
Arva super populosque meat. Sopor obvius illi
Noctis agebat equos, trepidusque assurgit honori
Numinis et recto decedit limite coeli.
Inferior volat umbra deo, praereptaque noscit
Sidera principiumque sui; iamque ardua Cyrrhae
Pollutamque suo despectat Phocida busto.
Ventum erat ad Thebas; gemuit prope limina nati

Laius et notos cunctatur inire penates.
Ut vero excelsis suamet iuga nixa columnis
Vidit et infectos etiamnum sanguine currus,
Paene retro turbatus abit; nec summa Tonantis
Iussa, nec Arcadiae retinent spiramina virgae.
Et tunc forte dies noto signata Tonantis
Fulmine, praerupti quum te, tener Evie, partus
Transmisere patri. Tyriis ea causa colonis
Insomnem ludo certatim educere noctem
Suaserat; effusi passim per tecta, per agros,
Serta inter vacuosque mero crateras anhelum
Proflabant sub luce deum; tum plurima buxus
Aeraque taurinos sonitu vincentia pulsus.
Ipse etiam gaudens nemorosa per avia sanas
Inpulerat matres Baccho meliore Cithaeron.
Qualia per Rhodopen rabido convivia coetu
Bistones, aut mediae ponunt convallibus Ossae.
Illis semianimum pecus excussaeque leonum
Ore dapes, et lacte novo domuisse cruorem
Luxus: at Ogygii si quando afflavit Iacchi
Saevus odor, tunc saxa manu, tunc pocula pulchrum
Spargere et inmerito sociorum sanguine fuso
Instaurare diem festasque reponere mensas.
Nox ea, quum tacita volucer Cyllenius aura
Regis Echionii stratis allapsus, ubi ingens
Fuderat Assyriis exstructa tapetibus alto
Membra toro. Pro gnara nihil mortalia fati
Corda sui! capit ille dapes, habet ille soporem.
Tunc senior quae iussus agit, neu falsa videri
Noctis imago queat, longaevi vatis opacos
Tiresiae vultus vocemque et vellera nota
Induitur. Mansere comae propexaque mento
Canicies pallorque suus, sed falsa cucurrit
Infula per crines, glaucaeque innexus olivae
Vittarum provenit honos; dehinc tangere ramo
Pectora et has visus fatorum expromere voces:
'Non somni tibi tempus iners, qui nocte sub alta
Germani secure iaces, ingentia dudum

Acta vocant rerumque graves, ignave, paratus.
Tu, veluti magnum si iam tollentibus Austris
Ionium nigra iaceat sub nube magister,
Inmemor armorum versantisque aequora clavi
Cunctaris. Iamque ille novis, scit fama, superbit
Conubiis viresque parat, quis regna capessat,
Quis neget, inque tua senium sibi destinat aula.
Dant animos socer augurio fatalis Adrastus
Dotalesque Argi, nec non in foedera vitae
Pollutus placuit fraterno sanguine Tydeus.
Hinc tumor, et longus fratri promitteris exul.
Ipse deum genitor tibi me miseratus ab alto
Mittit: habe Thebas, caecumque cupidine regni
Ausurumque eadem germanum expelle, nec ultra
Fraternos inhiantem obitus sine sidere coeptis
Fraudibus, aut Cadmo dominas inferre Mycenas.'
Dixit, et abscedens, etenim iam pallida turbant
Sidera lucis equi, ramos ac vellera fronti
Diripuit, confessus avum, dirique nepotis
Incubuit stratis, iugulum mox caede patentem
Nudat et undanti perfundit vulnere somnum.
Illi rupta quies, attollit membra toroque
Erigitur plenus monstris, vanumque cruorem
Excutiens simul horret avum fratremque requirit.
Qualis ubi audito venantum murmure tigris
Horruit in maculas somnosque excussit inertes:
Bella cupit laxatque genas et temperat ungues;
Mox ruit in turmas natisque alimenta cruentis
Spirantem fert ore virum: sic excitus ira
Ductor in absentem consumit proelia fratrem.
Et iam Mygdoniis elata cubilibus alto
Inpulerat coelo gelidas Aurora tenebras,
Rorantes excussa comas multumque sequenti
Sole rubens; illi roseus per nubila seras
Advertit flammas alienumque aethera tardo
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Inpleat atque ipsi radios vetet esse sorori,
Quum senior Talaonides nec longa morati

Dircaeusque gradum pariterque Acheloius heros
Corripuere toris. Illos post verbera fessos
Exceptamque hiemem cornu perfuderat omni
Somnus: at Inachio tenuis sub pectore regi
Tracta quies, dum mente deos inceptaque versat
Hospitia, et quae sint generis adscita repertis
Fata movet. Postquam mediis in sedibus aulae
Congressi inque vicem dextras iunxere locumque,
Quo serere arcanas aptum atque evolvere curas,
Insidunt; prior his dubios compellat Adrastus:
'Egregii iuvenum, quos non sine numine regnis
Invexit nox dextra meis, quibus ipse per imbres,
Fulminibus mixtos intempestumque Tonantem
Has meus usque domos vestigia fecit Apollo;
Non equidem obscurum vobis plebique Pelasgae
Esse reor, quantis conubia nostra procorum
Turba petant studiis: geminae mihi namque, nepotum
Laeta fides, aequo pubescunt sidere natae.
Quantus honos quantusque pudor, ne credite patri,
Et super hesternas licuit cognoscere mensas.
Has tumidi solio et late dominantibus armis
Optavere viri — longum enumerare Pharaeos
Oebaliosque duces, — et Achaea per oppida matres,
Spem generis, nec plura tuus despexerat Oeneus
Foedera Pisaeisque socer metuendus habenis.
Sed mihi nec Sparta genitos nec ab Elide missos
Iungere fas generos: vobis hic sanguis et aulae
Iura meae, longo promittitur ordine fati.
Di bene, quod tales stirpemque animosque venitis,
Ut responsa iuvent: hic durae tempore noctis
Partus honos, haec illa venit post verbera merces.'
Audierant, fixosque oculos per mutua paulum
Ora tenent, visique inter sese ordine fandi
Cedere. Sed cunctis Tydeus audentior actis
Incipit: 'O quam te parcum in praeconia famae
Mens agitat matura tuae, quantumque ferentem
Fortunam virtute domas! Cui cedat Adrastus
Imperiis? quis te solio Sicyonis avitae

Excitum infrenos componere legibus Argos
Nesciat? atque utinam his manibus permittere gentes,
Iuppiter aeque, velis, quas Doricus alligat undis
Isthmos et alterno quas margine submovet infra!
Non fugeret diras lux intercisa Mycenas,
Saeva nec Eleae gemerent certamina valles,
Eumenidesque aliis aliae sub regibus, et quae
Tu potior, Thebane, queri: nos vero volentes
Expositique animis.' Sic interfatus, et alter
Subicit: 'Anne aliquis soceros accedere tales
Abnuat? exulibus quamquam patriaque fugatis
Nondum laeta Venus, tamen omnis corde resedit
Tristitia, affixique animo cessere dolores.
Nec minus haec laeti trahimus solatia, quam si
Praecipiti convulsa Noto prospectet amicam
Puppis humum. Iuvat ingressos felicia regni
Omina, quod superest fati vitaeque laborum
Fortuna transire tua.' Nec plura morati
Consurgunt, dictis inpensius aggerat omne
Promissum Inachius pater, auxilioque futurum
Et patriis spondet reduces inducere regnis.
Ergo alacres Argi, fuso rumore per urbem
Advenisse duci generos, primisque hymenaeis
Egregiam Argian, nec formae laude secundam
Deipylen, tumida iam virginitate iugari,
Gaudia mente parant; socias it Fama per urbes,
Finitimisque agitatur agris procul usque Lycaeos
Partheniosque super saltus Ephyraeaque rura.
Nec minus Ogygias eadem dea turbida Thebas
Insilit, et totis perfundit moenia pennis,
Labdaciumque ducem praemissae consona nocti
Territat, hospitia et thalamos et foedera regni
Permixtumque genus. Quae tanta licentia monstro,
Quis furor est? iam bella canit. Diffuderat Argos
Expectata dies: laeto regalia coetu
Atria complentur, species est cernere avorum
Cominus et vivis certantia vultibus aera.
Tantum ausae perferre manus! Pater ipse bicornis

In laevum prona nixus sedet Inachus urna.
Hunc tegit Iasiusque senex placidusque Phoroneus,
Et bellator Abas indignatusque Tonantem
Acrisius nudoque ferens caput ense Coroebus,
Torvaque iam Danai facinus meditantis imago;
Exin mille duces. Foribus quum inmissa superbis
Unda fremit vulgi, procerum manus omnis et alto
Quis propior de rege gradus, stant ordine primi;
Interior sacris calet, et sonat aula tumultu
Femineo; casta matres cinxere corona
Argolides, pars virginibus circum undique fusae
Foedera conciliant nova solanturque timorem.
Ibant insignes vultuque habituque verendo
Candida purpureum fusae super ora ruborem
Deiectaeque genas; tacite subit ille supremus
Virginitatis amor, primaeque modestia culpae
Confundit vultus; tunc ora rigantur honestis
Imbribus, et teneros lacrimae iuvere parentes.
Non secus ac supero pariter si cardine lapsae
Pallas et asperior Phoebi soror, utraque telis,
Utraque torva genis flavoque in vertice nodo,
Illa suas Cyntho comites agat, haec Aracyntho.
Tunc, si fas oculis, non umquam longa tuendo
Expedias, cui maior honos, cui gratior, aut plus
De Iove, mutatosque velint transumere cultus,
Et Pallas deceat pharetras et Delia cristas.
Certant laetitia superosque in vota fatigant
Inachidae, quae cuique domus sacrique facultas.
Hi fibris animaque litant, hi cespite nudo,
Nec minus auditi, si mens accepta meretur
Ture deos, fractisque obtendunt limina silvis.
Ecce metu subito, Lachesis sic dira iubebat,
Inpulsae mentes, excussaque gaudia patris,
Et turbata dies. Innuptam lumine adibant
Pallada, Munychiis cui non Argiva per urbes
Posthabita est Larissa iugis; hic more parentum
Iasides, thalamis ubi casta adolesceret aetas,
Virgineas libare comas primosque solebant

Excusare toros. Celsam subeuntibus arcem
In gradibus summi delapsum culmine templi
Arcados Euippi spolium cadit aereus orbis,
Praemissasque faces, festum nubentibus ignem,
Obruit, eque adytis simul exaudita remotis
Nondum ausos firmare gradum tuba terruit ingens.
In regem conversi omnes formidine prima,
Mox audisse negant; cunctos tamen omina rerum
Dira movent, variisque metum sermonibus augent.
Nec mirum: nam tu infaustos donante marito
Ornatus Argia geris dirumque monile
Harmonies. Longa est series, sed nota malorum
Persequar, unde novis tam saeva potentia donis.
Lemnius haec, ut prisca fides, Mavortia longum
Furta dolens, capto postquam nihil obstat amori
Poena, nec ultrices castigavere catenae,
Harmonies dotale decus sub luce iugali
Struxerat. Hoc, docti quamquam maiora, laborant
Cyclopes, notique operum Telchines amica
Certatim iuvere manu, sed plurimus ipsi
Sudor. Ibi arcano florentes igne smaragdos
Cingit et infaustas percussum adamanta figuras
Gorgoneosque orbes, Siculaque incude relictos
Fulminis extremi cineres viridumque draconum
Lucentes a fronte iubas; hic flebile germen
Hesperidum et dirum Phryxaei velleris aurum.
Tum varias pestes raptumque interplicat atro
Tisiphones de crine ducem, et quae pessima ceston
Vis probat; haec circum spumis lunaribus ungit
Callidus atque hilari perfundit cuncta veneno.
Non hoc Pasithea blandarum prima sororum,
Non Decor Idaliusque puer, sed Luctus et Irae,
Et Dolor et tota pressit Discordia dextra.
Prima fides operi, Cadmum comitata iacentem
Harmonie versis in sibila dira querelis,
Illyricos longo sulcavit pectore campos.
Inproba mox Semele vix dona nocentia collo
Induit, et fallax intravit limina Iuno.

Teque etiam, infelix, perhibent, Iocasta, decorum
Possedisse nefas; vultus hac laude colebas,
Heu quibus, heu placitura toris! post longior ordo;
Tunc donis Argia nitet vilesque sororis
Ornatus sacro praeculta supervenit auro.
Viderat hoc coniux perituri vatis et aras
Ante omnes epulasque trucem secreta coquebat
Invidiam, saevis detur si quando potiri
Cultibus, heu nihil auguriis adiuta propinquis.
Quos optat gemitus, quantas cupit inpia clades!
Digna quidem, sed quid miseri decepta mariti
Arma, quid insontes nati meruere furores?
Postquam regales epulas et gaudia vulgi
Bisseni clusere dies, Ismenius heros
Respicere ad Thebas iamque et sua quaerere regna.
Quippe animum subit illa dies, qua, sorte benigna
Fratris, Echionia steterat privatus in aula,
Respiciens descisse deos trepidoque tumultu
Dilapsos comites, nudum latus omne fugamque
Fortunae. Namque una soror producere tristes
Exulis ausa vias, etiam hanc in limine primo
Liquerat et magna lacrimas incluserat ira.
Tunc quos excedens hilares, quis cultus iniqui
Praecipuus ducis, et profugo quos ipse notarat
Ingemuisse sibi, per noctem ac luce sub omni
Digerit; exedere animum dolor iraque demens,
Et, qua non gravior mortalibus addita cura,
Spes, ubi longa venit. Talem sub pectore nubem
Consilio volvens Dircen Cadmique negatas
Apparat ire domos. Veluti dux taurus, amata
Valle carens, pulsum solito quem gramine victor
Iussit ab erepta longe mugire iuvenca,
Quum profugo placuere tori cervixque recepto
Sanguine magna redit fractaeque in pectore vires:
Bella cupit saltusque et capta armenta reposcit,
Iam pede, iam cornu melior, pavet ipse reversum
Victor, et attoniti vix agnovere magistri.
Non alias tacita iuvenis Theumesius iras

Mente acuit, sed fida vias arcanaque coniux
Senserat; utque toris primo complexa iacebat
Aurorae pallore virum 'Quos callide motus
Quamve fugam moliris? ait, nil transit amantes.
Sentio, pervigiles acuunt suspiria questus,
Numquam in pace sopor. Quotiens haec ora natare
Fletibus et magnas latrantia pectora curas
Admota deprendo manu? Nil foedere rupto
Conubiisve super moveor viduaque iuventa;
Etsi crudus amor, necdum post flammea toti
Intepuere tori; tua me, properabo fateri,
Angit amata salus. Tune incomitatus, inermis
Regna petes? poterisque tuis decedere Thebis,
Si neget? atque illum solers deprendere semper
Fama duces, tumidum narrat raptoque superbum
Difficilemque tibi: necdum consumpserat annum.
Me quoque nunc vates, nunc exta minantia divos,
Aut avium lapsus, aut turbida noctis imago
Territat. Ah, memini, numquam mihi falsa per umbras
Iuno venit! Quo tendis iter? ni conscius ardor
Ducit, et ad Thebas melior socer!' Hic breve tandem
Risit Echionius iuvenis tenerumque dolorem
Coniugis amplexu solatur, et oscula moestis
Tempestiva genis posuit lacrimasque repressit:
'Solve metus animo, dabitur, mihi crede, merentum
Consiliis tranquilla dies; te fortior annis
Nondum cura decet. Sciat haec Saturnius olim
Fata parens, oculosque polo dimittere si quos
Iustitia et rectum terris defendere curat.
Fors aderit lux illa tibi, qua moenia cernes
Coniugis et geminas ibis regina per urbes.'
Sic ait, et caro raptim se limine profert.
Tydea iam socium coeptis, iam pectore fido
Aequantem curas — tantus post iurgia mentes
Vinxit amor —! socerumque affatur tristis Adrastum.
Fit mora consilio, quum multa moventibus una
Iam potior cunctis sedit sententia, fratris
Praetemptare fidem tutosque in regna precando

Explorare aditus. Audax ea munera Tydeus
Sponte subit, nec non et te, fortissime gentis
Aetolum, multum lacrimis conata morari
Deipyle, sed iussa patris tutique regressus
Legato iustaeque preces vicere sororis.
Iamque emensus iter silvis ac litore durum,
Qua Lernea palus ambustaque sontibus alte
Intepet hydra vadis, et qua vix carmine raro
Longa sonat Nemee nondum pastoribus ausis,
Qua latus Eoos Ephyres quod vergit ad Euros,
Sisypheique sedent portus; irataque terrae
Curva Palaemonio secluditur unda Lechaeo.
Hinc praetervectus Nisum, et te, mitis Eleusin,
Laevus habet, iamque arva gradu Theumesia et arces
Intrat Agenoreas; ibi durum Eteoclea cernit
Sublimem solio septumque horrentibus armis.
Iura ferus populo trans legem ac tempora regni
Iam fratris de parte dabat; sedet omne paratus
In facinus queriturque fidem tam sero reposci.
Constitit in mediis, ramus manifestat olivae
Legatum, causasque viae nomenque rogatus
Edidit; utque rudis fandi pronusque calori
Semper erat, iustis miscens tamen aspera coepit:
'Si tibi plana fides et dicti cura maneret
Foederis, ad fratrem completo iustius anno
Legatos hinc ire fuit, teque ordine certo
Fortunam exuere et laetum descendere regno,
Ut vagus ille diu passusque haud digna per urbes
Ignotas pactae tandem succederet aulae.
Sed quia dulcis amor regni blandumque potestas,
Posceris, astriferum velox iam circulus orbem
Torsit, et amissae redierunt montibus umbrae,
Ex quo frater inops ignota per oppida tristes
Exul agit casus, et te iam tempus aperto
Sub Iove ferre dies terrenaque frigora membris
Ducere et externos submissum ambire penates.
Pone modum laetis; satis auro dives et ostro
Conspicuus tenuem germani pauperis annum

Risisti; moneo regnorum gaudia temet
Dedoceas patiensque fugae mereare reverti.'
Dixerat. Ast illi tacito sub pectore dudum
Ignea corda fremunt; iacto velut aspera saxo
Cominus erigitur serpens, cui subter inanes
Longa sitis latebras, totosque agitata per artus
Convocat in fauces et squamea colla venenum:
'Cognita si dubiis fratris mihi iurgia signis
Ante forent, nec clara odiorum arcana paterent,
Sufficeret vel sola fides, qua torvus et illum
Mente gerens, ceu septa novus iam moenia laxet
Fossor, et hostiles inimicent classica turmas,
Praefuris. In medios si cominus orsa tulisses
Bistonas aut refugo pallentes sole Gelonos,
Parcior alloquio et medii reverentior aequi
Inciperes; neque te furibundae crimine mentis
Arguerim: mandata refers. Nunc omnia quando
Plena minis, nec sceptra fide nec pace sequestra
Poscitis, et capulo propior manus: haec mea regi
Argolico, nondum aequa tuis, vice dicta reporta:
'Quae sors iusta mihi, quae non indebitus annis
Sceptra dicavit honos, teneo longumque tenebo.
Te penes Inachiae dotalis régia dono
Coniugis, et Danaae — quid enim maioribus actis
Invideam? — cumulentur opes; felicibus Argos
Auspiciis Lernamque regas: nos horrida Dirces
Pascua et Euboicis arctatas fluctibus oras,
Non indignati miserum dixisse parentem
Oedipoden: tibi larga — Pelops et Tantalus auctor —
Nobilitas, propiorque fluat de sanguine iuncto
Iuppiter. Anne feret luxu consueta paterno
Hunc regina larem? nostrae cui iure sorores
Anxia pensa trahant? longo quam sordida luctu
Mater, et ex imis auditus forte tenebris
Offendat socer ille senex. Iam pectora vulgi
Assuevere iugo: pudet heu! plebisque patrumque,
Ne totiens incerta ferant mutentque gementes
Imperia et dubio pigeat parere tyranno.

Non parcit populis regnum breve; respice, quantus
Horror, et attoniti nostro in discrimine cives!
Hosne ego, quis certa est sub te duce poena, relinquam?
Iratus, germane, venis. Fac velle, nec ipsi,
Si modo notus amor meritique est gratia, patres
Reddere regna sinent.' Non ultra passus, et orsa
Iniecit mediis sermonibus obvia: 'Reddes,
Ingeminat, reddes; non si te ferreus agger
Ambiat, aut triplices alio tibi carmine muros
Amphion auditus agat; nil tela, nec ignes
Obstiterint, quin ausa luas nostrisque sub armis
Captivo moribundus humum diademate pulses.
Tu merito: ast horum miseret, quos sanguine viles
Coniugibus natisque infanda ad proelia raptos
Proicis excidio, bone rex. O quanta Cithaeron
Funera, sanguineisque vadis, Ismene, rotabis!
Haec pietas, haec magna fides! nec crimina gentis
Mira equidem duco; sic primus sanguinis auctor
Incestique patrum thalami, sed fallit origo:
Oedipodes tu solus eras, haec praemia morum
Ac sceleris, violente, feres: nos poscimus annum.
Sed moror.' Haec audax etiamnum in limine retro
Vociferans, iam tunc inpulsa per agmina praeceps,
Evolat. Oeneae vindex sic ille Dianae
Erectus setis et aduncae fulmine malae,
Quum premeret Pelopea phalanx, saxa obvia volvens
Fractaque perfossis arbusta Acheloia ripis,
Iam Telamona solo, iam stratum Ixiona linquens,
Te, Meleagre, subit: ibi demum cuspide lata
Haesit et obnixo ferrum laxavit in armo.
    Talis adhuc trepidum liquit Calydonius heros
Concilium, infrendens ipsi ceu regna negentur,
Festinatque vias ramumque precantis olivae
Abicit. Attonitae tectorum ex culmine summo
Prospectant matres, saevoque infanda precantur
Oenidae tacitoque simul sub pectore regi.
    Nec piger ingenio scelerum fraudisque nefandae
Rector eget. Iuvenum fidos lectissima bello

Corpora nunc pretio, nunc ille hortantibus ardens
Sollicitat dictis, nocturnaque proelia saevus
Instruit, et sanctum populis per saecula nomen
Legatum insidiis tacitoque invadere ferro —
Quid regnis non vile? — cupit; quas quaereret artes
Si fratrem, Fortuna, dares? O caeca nocentum
Consilia! o semper timidum scelus! Exit in unum
Plebs ferro iurata caput; ceu castra subire
Apparet, aut celsum crebris arietibus urbis
Inclinare latus: densi sic agmine facto
Quinquaginta altis funduntur in ordine portis.
Macte animi, tantis dignus qui crederis armis!
  Fert via per dumos propior, qua calle latenti
Praecelerant densaeque legunt compendia silvae.
Lecta dolis sedes: gemini procul urbe malignis
Faucibus urgentur colles, quos umbra superni
Montis et incurvis claudunt iuga frondea silvis;
Insidias natura loco caecamque latendi
Struxit opem; medias arcte secat aspera rupes
Semita, quam subter campi devexaque latis
Arva iacent spatiis. Contra inportuna crepido
Oedipodioniae domus alitis; hic fera quondam
Pallentes erecta genas suffusaque tabo
Lumina, concretis infando sanguine plumis
Relliquias amplexa virum semesaque nudis
Pectoribus stetit ossa premens visuque trementi
Collustrat campos, si quis concurrere dictis
Hospes inexplicitis, aut cominus ire viator
Audeat et dirae commercia iungere linguae.
Nec mora, quin acuens exertos protinus ungues
Liventesque manus fractosque in vulnere dentes
Terribili applausu circum hospita surgeret ora.
Et latuere doli, donec de rupe cruenta
Heu! simili deprensa viro, cessantibus alis,
Tristis inexpletam scopulis affligeret alvum.
Monstrat silva nefas, horrent vicina iuvenci
Gramina, damnatis avidum pecus abstinet herbis.
Non Dryadum placet umbra choris, non commoda sacris

Faunorum, diraeque etiam fugere volucres
Prodigiale nemus. Tacitis huc gressibus acti
Deveniunt peritura cohors, hostemque superbum
Annixi iaculis et humi posita arma tenentes
Expectant densaque nemus statione coronant.
  Coeperat humenti Phoebum subtexere palla
Nox et caeruleam terris infuderat umbram.
Ille propinquabat silvis et ab aggere celso
Scuta virum galeasque videt rutilare comantes,
Qua laxant rami nemus adversaque sub umbra
Flammeus aeratis lunae tremor errat in armis.
Obstupuit visis, ibat tamen, horrida tantum
Spicula et inclusum capulo tenus admovet ensem.
Ac prior 'Unde viri, quidve occultatis in armis?'
Non humili terrore rogat. Nec reddita contra
Vox, fidamque negant suspecta silentia pacem.
Ecce autem vasto Chthonii contorta lacerto,
Quo duce freta cohors, fuscas intervolat auras
Hasta, sed audenti deus et fortuna recessit.
Per tamen Olenii tegimen suis atraque setis
Terga super laevos humeros vicina cruori
Effugit, et viduo iugulum ferit inrita ligno.
Tunc horrere comae sanguisque in corde gelari.
Huc ferus atque illuc animum pallentiaque ira
Ora ferens, nec tanta putat sibi bella parari.
'Ferte gradum contra, campoque erumpite aperto.
Quis timor audendi, quae tanta ignavia? Solus,
Solus in arma voco.' Neque in his mora; quos ubi plures,
Quam ratus, innumeris videt excursare latebris,
Hos prodire iugis, illos e vallibus imis
Crescere, nec paucos campo, totumque sub armis
Collucere iter, ut clausas indagine profert
In medium vox prima feras: quae sola medendi
Turbata ratione via est; petit ardua dirae
Sphingos et abscissis infringens cautibus uncas
Exuperat iuga dira manus, scopuloque potitus,
Unde procul tergo metus et via prona nocendi,
Saxum ingens, quod vix plena cervice gementes

Vertere humo murisque valent inferre iuvenci,
Rupibus avellit; dein toto sanguine nixus
Sustinet, inmanem quaerens librare ruinam,
Qualis in adversos Lapithas erexit inanem
Magnanimus cratera Pholus. Stupet obvia leto
Turba super stantem atque emissi turbine montis
Obruitur; simul ora virum, simul arma manusque
Fractaque commixto sederunt pectora ferro.
Quattuor hic adeo deiecti mole sub una
Congemuere, fuga tremefactum protinus agmen
Excutitur coeptis. Neque enim temnenda iacebant
Funera: fulmineus Dorylas, quem regibus ardens
Aequabat virtus, Martisque e semine Theron
Terrigenas confisus avos, nec vertere cuiquam
Frena secundus Halys, sed tunc pedes occubat arvis,
Pentheumque trahens nondum te Phaedimus aequo,
Bacche, genus. Quorum ut subitis exterrita fatis
Agmina, turbatam vidit laxare catervam,
Quae duo sola manu gestans acclinia monti
Fixerat, intorquet iacula et fugientibus addit.
Mox in plana libens, nudo ne pectore tela
Inciderent, saltu praeceps defertur, et orbem,
Quem procul oppresso vidit Therone volutum,
Corripuit, tergoque et vertice tegmine noto
Septus et hostili propugnans pectora parma
Constitit. Inde iterum densi glomerantur in unum
Ogygidae firmantque gradum; trahit ocius ensem
Bistonium Tydeus, Mavortia munera magni
Oeneos, et partes pariter divisus in omnes
Hos obit, atque illos ferroque micantia tela
Decutit; inpeditant numero, seque ipsa vicissim
Arma premunt, nec vis conatibus ulla, sed ipsae
In socios errare manus, et corpora turba
Involvi prolapsa sua: manet ille ruentes
Angustus telis et inexpugnabilis obstat.
Non aliter, Geticae si fas est credere Phlegrae,
Armatum inmensus Briareus stetit aethera contra,
Hinc Phoebi pharetras, hinc torvae Palladis angues,

Inde Pelethroniam praefixa cuspide pinum
Martis, at hinc lasso mutata Pyracmone temnens
Fulmina, quum toto nequicquam obsessus Olympo
Tot queritur cessare manus; non segnius ardet
Huc illuc clipeum obiectans, seque ipse recedens
Circuit, interdum trepidis occurrit et instat
Spicula divellens, clipeo quae plurima toto
Fixa tremunt armantque virum, saepe aspera passum
Vulnera, sed nullum vitae in secreta receptum,
Nec mortem sperare valet. Rotat ipse furentem
Deilochum, comitemque illi iubet ire sub umbras
Phegea sublata minitantem bella securi,
Dircaeumque Gyan et Echionium Lycophontem.
Iam trepidi sese quaerunt numerantque, nec idem
Caedis amor, tantamque dolent rarescere turbam.
    Ecce Chromis Tyrii demissus origine Cadmi, —
Hunc utero quondam Dryope Phoenissa gravato
Rapta repente choris onerisque oblita ferebat,
Dumque trahit prensis taurum tibi cornibus, Evan,
Procidit inpulsus nimiis conatibus infans, —
Tunc audax iaculis et capti pelle leonis
Pinea nodosa quassabat robora clava
Increpitans: 'Unusne viri tot caedibus unus
Ibit ovans Argos? vix credet fama reverso!
Heu socii, nullaene manus, nulla arma valebunt?
Haec regi promissa, Cydon, haec, Lampe, dabamus?'
Dum clamat, subit ore cavo Theumesia cornus,
Nec prohibent fauces; atque illi voce repleta
Intercepta natat prorupto in sanguine lingua.
Stabat adhuc, donec transmissa morte per artus
Labitur, inmorsaque cadens obmutuit hasta.
    Vos quoque, Thespiadae, cur infitiatus honora
Arcuerim fama? Fratris moribunda levabat
Membra solo Periphas, — nil indole clarius illa,
Nec pietate fuit, — laeva marcentia colla
Sustentans dextraque latus; singultibus arctum
Exhaurit thoraca dolor, nec vincla coercent
Undantem fletu galeam, quum multa gementi

Pone gravis curvas perfringit lancea costas.
Exit et in fratrem, cognataque pectora telo
Conserit; ille oculos etiamnum in luce natantes
Sistit et adspecta germani morte resolvit.
At cui vita recens et adhuc in vulnere vires:
'Hos tibi complexus, haec dent, ait, oscula nati.'
Procubuere pares fatis, miserabile votum
Mortis, et alterna clauserunt lumina dextra.
Protinus idem ultro iaculo parmaque Menoetem
Proterrebat agens, trepidis vestigia retro
Passibus urgentem, donec defecit iniqua
Lapsus humo, pariterque manus distractus in ambas
Orat et a iugulo nitentem sustinet hastam:
'Parce per has stellis interlabentibus umbras,
Per superos noctemque tuam; sine, tristia Thebis
Nuntius acta feram vulgique per ora paventis
Contempto te rege canam: sic inrita nobis
Tela cadant, nullique tuum penetrabile ferro
Pectus, et optanti victor reveharis amico.'
Dixerat. Ille nihil vultum mutatus 'Inanes
Perdis, ait, lacrimas, et tu, ni fallor, iniquo
Pollicitus mea colla duci: nunc arma diemque
Proice; quid sequeris timidae compendia vitae?
Bella manent.' Simul haec, et crassum sanguine telum
Iam redit; ille super dictis infensus amaris
Prosequitur victos: 'Non haec trieterica vobis
Nox patrio de more venit, non Orgia Cadmi
Cernitis, aut avidas Bacchum scelerare parentes.
Nebridas et fragiles thyrsos portare putastis
Inbellem ad sonitum, maribusque incognita veris
Foeda Celenaea committere proelia buxo?
Hic aliae caedes, alius furor: ite sub umbras
O timidi paucique!' Haec intonat: ast tamen illi
Membra negant, lassusque ferit praecordia sanguis.
Iam sublata manus cassos defertur in ictus,
Tardatique gradus, clipeum nec sustinet umbo
Mutatum spoliis, gelidus cadit imber anhelo
Pectore, tum crines ardentiaque ora cruentis

Roribus et tetra morientum adspergine manant.
Ut leo, qui campis longe custode fugato
Massylas depastus oves, ubi sanguine multo
Luxuriata fames, cervixque et tabe gravatae
Consedere iubae, mediis in caedibus adstat
Aeger, hians victusque cibis; nec iam amplius irae
Crudescunt: tantum vacuis ferit aera malis,
Molliaque eiecta delambit vellera lingua.
Ille etiam Thebas spoliis et sanguine plenus
Isset, et attonitis sese populoque ducique
Ostentasset ovans, ni tu, Tritonia virgo,
Flagrantem multaque operis caligine plenum
Consilio dignata virum: 'Sate gente superbi
Oeneos, absentes cui dudum vincere Thebas
Annuimus, iam pone modum nimiumque secundis
Parce deis: huic una fides optanda labori.
Fortuna satis usus abi.' Restabat acerbis
Funeribus socioque gregi non sponte superstes
Haemonides — ille haec praeviderat, omina doctus
Aeros et nulla deceptus ab alite — Maeon,
Nec veritus prohibere ducem. Sed fata monentem
Privavere fide; vita miserandus inerti
Damnatur; trepido Tydeus inmitia mandat:
'Quisquis es Aonidum, quem crastina munere nostro
Manibus exemptum mediis aurora videbit,
Haec iubeo perferre duci: cinge aggere portas,
Tela nova, fragiles aevo circumspice muros,
Praecipue stipare viros densasque memento
Multiplicare acies, fumantem hunc adspice late
Ense meo campum: tales in bella venimus.'
Haec ait, et meritae pulchrum tibi Pallas honorem
Sanguinea de strage parat, praedamque iacentem
Comportat gaudens ingentiaque acta recenset.
Quercus erat tenerae iam longum oblita iuventae
Aggere camporum medio, quam plurimus ambit
Frondibus incurvis et crudo robore cortex.
Huic leves galeas perfossaque vulnere crebro
Inserit arma ferens, huic truncos ictibus enses

Subligat et tractas membris spirantibus hastas.
Corpora tunc atque arma simul cumulata superstans
Incipit; oranti nox et iuga longa resultant:
'Diva ferox, magni decus ingeniumque parentis
Bellipotens, cui torva genis horrore decoro
Cassis et adsperso crudescit sanguine Gorgon,
Nec magis ardentes Mavors hastataque pugnae
Inpulerit Bellona tubas, huic annue sacro,
Seu Pandionio nostras invisere caedes
Monte venis, sive Aonia devertis Ithone
Laeta choris, seu tu Libyco Tritone repexas
Lota comas, qua te biiugo temone frementem
Intemeratarum volucer rapit axis equarum:
Nunc ibi fracta virum spolia informesque dicamus
Exuvias. At si patriis Parthaonis arvis
Inferar, et reduci pateat mihi Martia Pleuron,
Aurea tunc mediis urbis tibi templa dicabo
Collibus, Ionias qua despectare procellas
Dulce sit, et flavo tollens ubi vertice pontum
Turbidus obiectas Achelous Echinadas exit.
Hic ego maiorum pugnas vultusque tremendos
Magnanimum effingam regum, figamque superbis
Arma tholis, quaeque ipse meo quaesita revexi
Sanguine, quaeque dabis captis, Tritonia, Thebis.
Centum ibi virgineis votae Calydonides aris
Actaeas tibi rite faces et ab arbore casta
Nectent purpureas niveo discrimine vittas,
Pervigilemque focis ignem longaeva sacerdos
Nutriet, arcanum numquam inspectura pudorem.
Tu bellis, tu pace feres de more frequentes
Primitias operum, non indignante Diana.'
Dixerat, et dulces iter instaurabat ad Argos.

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER III.

At non Aoniae moderator perfidus aulae,
Nocte sub ancipiti quamvis humentibus astris
Longus ad auroram superet labor, otia somni
Accipit; invigilant animo scelerisque parati
Supplicium exercent curae; tunc plurima versat
Pessimus in dubiis augur timor: 'Hei mihi, clamat,
Unde morae? — nam prona ratus facilemque tot armis
Tydea, nec numero virtutem animumque rependit, —
Num regio diversa viae? num missus ab Argis
Subsidio globus? an sceleris data fama per urbes
Finitimas? paucosne, pater Gradive, manuve
Legimus indecores? At enim fortissimus illic
Et Chromis et Dorylas et nostris turribus aequi

Thespiadae totos raperent mihi funditus Argos.
Nec tamen ille meis, reor, inpenetrabilis armis,
Aere gerens solidoque datos adamante lacertos,
Venerat; heu segnes, quorum labor haeret in uno,
Si conserta manus.' Vario sic turbidus aestu
Angitur, ac sese culpat super omnia, qui non
Orantem in mediis legatum coetibus ense
Perculerit foedasque palam satiaverit iras.
Iam pudet incepti, iam poenitet. Ac velut ille
Fluctibus Ioniis Calabrae datus arbiter alno
Nec rudis undarum, portus sed linquere amicos
Purior Olenii frustra gradus inpulit astri,
Quum fragor hiberni subitus Iovis, omnia mundi
Claustra tonant multusque polos inclinat Orion;

Ipse quidem malit terras pugnatque reverti,
Fert ingens a puppe Notus, tunc arte relicta
Ingemit et caecas sequitur iam nescius undas:
Talis Agenoreus ductor coeloque morantem
Luciferum et seros moerentibus increpat ortus.

Ecce sub occiduas versae iam noctis habenas
Astrorumque obitus, ubi primum maxima Tethys
Inpulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto,
Ima flagellatis, signum lugubre malorum,
Ponderibus trepidavit humus, motusque Cithaeron
Antiquas dedit ire nives; tunc visa levari
Culmina septenaeque iugo concurrere portae.

Et prope sunt causae: gelido remeabat Eoo
Iratus fatis et tristis morte negata
Hemonides; necdum ora patent, dubiusque notari
Signa dabat magnae longe manifesta ruinae
Planctuque et gemitu: lacrimas nam protinus omnes
Fuderat. Haud aliter saltu devertitur orbus
Pastor ab agrestum nocturna strage luporum,
Cuius herile pecus silvis inopinus abegit
Imber et hibernae ventosa cacumina lunae.
Luce patent caedes; domino perferre recentes
Ipse timet casus, haustaque informis arena
Questibus inplet agros, stabulique silentia magni
Odit et amissos longo ciet ordine tauros.

Illum congestae portarum ad limina matres
Ut solum videre, nefas! nulla agmina circum,
Magnanimosque duces nihil ausae quaerere, tollunt
Clamorem, bello qualis supremus apertis
Urbibus, aut pelago iam descendente carina.

Ut primum invisi cupido data copia regis:
'Hanc tibi de tanto donat ferus agmine Tydeus
Infelicem animam, sive haec sententia divum,
Seu fortuna fuit, seu, quod pudet ore fateri,
Vis invicta viri; vix credo et nuntius, omnes
Procubuere, omnes. Noctis vaga lumina testor
Et socium manes et te, mala protinus ales,
Qua redeo, non hanc lacrimis meruisse nec astu

Crudelem veniam atque inhonorae munera lucis.
Sed mihi iussa deum placitoque ignara moveri
Atropos, atque olim non haec data ianua leti
Eripuere necem; iamque ut mihi prodiga vitae
Pectora, et extremam nihil horrescentia mortem
Adspicias: bellum infandum ominibusque negatam
Movisti, funeste, aciem, dum pellere leges
Et consanguineo gliscis regnare superbus
Exule; te series orbarum excisa domorum
Planctibus assiduis, te diro horrore volantes
Quinquaginta animae circum noctesque diesque
Assilient; neque enim ipse moror.' Iam moverat iras
Rex ferus, et tristes ignescunt sanguine vultus.
   Inde ultro Phlegyas et non cunctator iniqui
Labdacus, hos regni ferrum penes, ire manuque
Proturbare parant. Sed iam nudaverat ensem
Magnanimus vates, et nunc trucis ora tyranni,
Nunc ferrum adspectans: 'Numquam tibi sanguinis huius
Ius erit, aut magno feries inperdita Tydeo
Pectora; vado equidem exultans ereptaque fata
Insequor et comites feror expectatus ad umbras.
Te superis fratrique' —! Et iam media orsa loquentis
Abstulerat plenum capulo latus; ille dolori
Pugnat et ingentem nixu duplicatus in ictum
Corruit, extremisque animae singultibus errans
Alternus nunc ore venit, nunc vulnere sanguis.
   Excussae procerum mentes, turbataque mussant
Concilia: ast illum coniux fidique parentes
Servantem vultus et torvum in morte peracta,
Nec longum reducem laetati in tecta ferebant.
   Sed ducis infandi rabidae non hactenus irae
Stare queunt; vetat igne rapi, pacemque sepulcri
Inpius ignaris nequicquam manibus arcet.
   Tu tamen egregius fati mentisque, nec umquam
Indignum passure situm, qui cominus ausus
Vadere contemptum regis, quaque ampla veniret
Libertas sancire viam: quo carmine dignam,
Quo satis ore tuis famam virtutibus addam,

Augur amate deis? Non te coelestia frustra
Edocuit lauroque sua dignatus Apollo est,
Et nemorum Dodona parens Cyrrhaeaque virgo
Audebit tacito populos suspendere Phoebo.
Nunc quoque Tartareo multum divisus Averno
Elysias, i, carpe plagas, ubi manibus axis
Invius Ogygiis, nec sontis iniqua tyranni
Iussa valent; durant habitus et membra cruentis
Inviolata feris, nudoque sub axe iacentem
Et nemus et tristis volucrum reverentia servat.
At nuptae exanimes puerique aegrique parentes
Moenibus effusi per plana, per invia, passim
Quisque suas avidi ad lacrimas miserabile currunt
Certamen, quos densa gradu comitantur euntes
Millia solandi studio, pars visere flagrant
Unius acta viri et tantos in nocte labores.
Fervet iter gemitu, et plangoribus arva reclamant.
Ut vero infames scopulos silvamque nefandam
Perventum, ceu nulla prius lamenta nec atri
Manassent imbres, sic ore miserrimus uno
Exoritur fragor, adspectuque accensa cruento
Turba furit: stat sanguineo discissus amictu
Luctus atrox caesoque invitat pectore matres.
Scrutantur galeas frigentum inventaque monstrant
Corpora, prociduae super externosque suosque.
Hae pressant in tabe comas, hae lumina signant
Vulneraque alta replent lacrimis, pars spicula dextra
Nequicquam parcente trahunt, pars molliter aptant
Brachia trunca loco et cervicibus ora reponunt.
At vaga per dumos vacuique in pulvere campi
Magna parens iuvenum, gemini tunc funeris, Ide
Squalentem sublata comam liventiaque ora
Ungue premens, nec iam infelix miserandaque, verum
Terror inest lacrimis, per et arma et corpora passim
Caniciem inpexam dira tellure volutans,
Quaerit inops natos omnique in corpore plangit.
Thessalis haud aliter bello gavisa recenti,
Cui gentile nefas hominem revocare canendo,

Multifida attollens antiqua lumina cedro,
Nocte subit campos versatque in sanguine functum
Vulgus, et explorat manes, cui plurima busto
Imperet ad superos: animarum moesta queruntur
Concilia, et nigri pater indignatur Averni.
Illi in secessu pariter sub rupe iacebant
Felices, quos una dies, manus abstulit una,
Pervia vulneribus media trabe pectora nexi.
Ut vidit lacrimisque oculi patuere profusis:
'Hosne ego complexus, genetrix, haec oscula, nati,
Vestra tuor? sic vos extremo in fine ligavit
Ingenium crudele necis? quae vulnera tractem,
Quae prius ora premam? vosne illa potentia matris,
Vos uteri fortuna mei, qua tangere divos
Rebar et Ogygias titulis anteire parentes?
At quanto melius dextraque in sorte iugatae,
Quis steriles thalami nulloque ululata dolore
Respexit Lucina domum! Mihi quippe malorum
Causa labor; sed nec bellorum in luce patenti
Conspicui factis aeternaque gentibus ausi,
Quaesistis miserae vulnus memorabile matri,
Sed mortem obscuram miserandaque funera passi.
Heu quantus furto cruor et sine laude iacetis!
Quin ego non dextras miseris complexibus ausim
Dividere et tanti consortia rumpere leti:
Ite diu fratres indiscretique supremis
Ignibus et caros urna confundite manes!'
Nec minus interea digesta strage suorum
Hinc Chthonium coniux, hinc mater Penthea clamat
Astyoche, puerique rudes tua, Phaedime, proles
Amissum didicere patrem, Marpissaque pactum
Phyllea, sanguineumque lavant Acamanta sorores.
Tunc ferro retegunt silvas, collisque propinqui
Annosum truncant apicem, qui conscius actis
Noctis et inspexit gemitus; ibi grandior aevo
Ante rogos, dum quisque suo nequit igne revelli,
Concilium infaustum dictis mulcebat Alethes:
'Saepe quidem infelix, varioque exercita ludo

Fatorum gens nostra ruit, Sidonius ex quo
Hospes in Aonios iecit sata ferrea sulcos,
Unde novi foetus et formidata colonis
Arva suis. Sed nec veteris quum regia Cadmi
Fulmineum in cinerem monitis Iunonis iniquae
Consedit, neque funerea quum laude potitus
Infelix Athamas trepido de monte veniret,
Semianimem heu laeto referens clamore Learchum:
Hic gemitus Thebis, nec tempore clarius illo
Phoenissae sonuere domus, quum lassa furorem
Vicit et ad comitum lacrimas expavit Agave.
Una dies similis fato specieque malorum
Aequa fuit, qua magniloquos luit inpia flatus
Tantalis, innumeris quum circumfusa ruinis
Corpora tot raperet terra, tot quaereret ignes.
Talis erat vulgi status, et sic urbe relicta
Primaevique senes et longo examine matres
Invidiam planxere deis, miseroque tumultu
Bina per ingentes stipabant funera portas.
Meque ipsum memini — necdum apta doloribus aetas —
Flesse tamen gemituque meos aequasse parentes.
Illa tamen superi. Nec quod tibi, Delia, castos
Prolapsum ad fontes, specula temerante profana,
Heu dominum insani non agnovere Molossi,
Deflerim magis, aut verso quod sanguine fluxit
In subitos regina lacus: sic dira sororum
Pensa dabant visumque Iovi. Nunc regis iniqui
Ob noxam inmeritos patriae tot culmina cives
Exuimus, nec adhuc calcati foederis Argos
Fama subit, et iam bellorum extrema dolemus.
Quantus equis quantusque viris in pulvere crasso
Sudor! io quanti crudele rubebitis amnes!
Viderit haec bello viridis manus: ast ego doner
Dum licet igne meo terraque insternar avita!'
Haec senior, multumque nefas Eteoclis acerbat,
Crudelem infandumque vocans poenasque daturum.
Unde ea libertas? iuxta illi finis et aetas
Tota retro seraeque velit decus addere morti.

Haec sator astrorum iamdudum e vertice mundi
Prospectans primoque inbutas sanguine gentes,
Gradivum acciri propere iubet. Ille furentes
Bistonas, et Geticas populatus caedibus urbes,
Turbidus aetherias currus urgebat ad arces,
Fulmine cristatum galeae iubar armaque in auro
Tristia, terrificis monstrorum animata figuris,
Incutiens: tonat axe polus clipeique cruenta
Lux rubet, et solem longe ferit aemulus orbis.
Hunc ubi Sarmaticos etiamnum efflare labores
Iuppiter et tota perfusum pectora belli
Tempestate videt: 'Talis mihi, nate, per Argos,
Talis abi, sic ense madens, hac nubilus ira.
Exturbent resides frenos, et cuncta perosi
Te cupiant, tibi praecipites animasque manusque
Devoveant, rape cunctantes et foedera turba,
Quae dedimus, tibi fas ipsos incendere bello
Coelicolas pacemque meam. Iam semina pugnae
Ipse dedi; remeat portans inmania Tydeus
Ausa ducis, scelus et turpis primordia belli,
Insidias fraudesque, suis quas ultus in armis.
'Adde fidem. Vos o superi, meus ordine sanguis,
Ne pugnate odiis, neu me temptare precando
Certetis: sic fata mihi nigraeque sororum
Iuravere colus; manet haec ab origine mundi
Fixa dies bello populique in proelia nati.
Quid ni me veterum poenas sancire malorum
Gentibus et diros sinitis punire nepotes?
Arcem hanc aeternam, mentis sacraria nostrae,
Testor et Elysios etiam mihi numina fontes,
Ipse manu Thebas correptaque moenia fundo
Excutiam versasque solo super Inacha tecta
Effundam turres, ac stagna in caerula vertam
Imbre superiecto, licet ipsa in turbine rerum
Iuno suos colles templumque amplexa laboret.'
Dixit, et attoniti iussis, mortalia credas
Pectora, sic cuncti vocemque animosque tenebant.
Non secus ac longa ventorum pace solutum

Aequor et inbelli recubant ubi litora somno,
Silvarumque comas et abacto flamine nubes
Mulcet iners aestas; tunc stagna lacusque sonori
Detumuere, tacent exhausti solibus amnes.
Gaudet ovans iussis, et adhuc temone calenti
Fervidus in laevum torquet Gradivus habenas.
Iamque iter extremum coelique abrupta tenebat,
Quum Venus ante ipsos nulla formidine gressum
Figit equos; cessere retro iam iamque rigentes
Suppliciter posuere iubas. Tunc pectora summo
Acclinata iugo vultumque obliqua madentem
Incipit, — interea dominae vestigia iuxta
Spumantem proni mandunt adamanta iugales —:
'Bella etiam in Thebas, socer o pulcherrime, bella
Ipse paras ferroque tuos abolere nepotes?
Nec genus Hermiones, nec te conubia coelo
Festa, nec hae quicquam lacrimae, furibunde, morantur?
Criminis haec merces? hoc fama pudorque relictus,
Hoc mihi Lemniacae de te meruere catenae?
Perge libens: at non eadem Vulcania nobis
Obsequia, et laesi servit tamen ira mariti.
Illum ego perpetuis mihi desudare caminis
Si iubeam, vigilesque operi transmittere noctes,
Gaudeat ornatusque novos ipsique laboret
Arma tibi; tu! — sed scopulos et ahena precando
Flectere corda paro; solum hoc tamen anxia, solum
Obtestor, quid me Tyrio sociare marito
Progeniem caram infaustisque dabas hymenaeis?
Dum fore praeclaros armis et vivida rebus
Pectora vipereo Tyrios de sanguine iactas,
Demissumque Iovis serie genus; ah! mea quanto
Sithonia mallem nupsisset virgo sub Arcto
Trans Boream Thracasque tuos. Indigna parumne
Pertulimus, divae Veneris quod filia longum
Reptat et Illyricas eiectat virus in herbas?
Nunc gentem inmeritam' —! Lacrimas non pertulit ultra
Bellipotens, hastam laeva transumit et alto,
Haud mora, desiluit curru, clipeoque receptam

Laedit in amplexu dictisque ita mulcet amicis:
'O mihi, bellorum requies et sacra voluptas
Unaque pax animo! soli cui tanta potestas
Divorumque hominumque meis occurrere telis
Inpune, et media quamvis in caede frementes
Hos assistere equos, hunc ensem avellere dextra.
Nec mihi Sidonii genitalia foedera Cadmi,
Nec tua cara fides — ne falsa incessere gaude —
Exciderunt: prius in patrui deus infera mergar
Stagna et pallentes agar exarmatus ad umbras.
Sed nunc fatorum monitus mentemque supremi
Iussus obire patris, neque enim Vulcania tali
Imperio manus apta legi, quo pectore contra
Ire Iovem dictasque parem contemnere leges,
Cui modo, pro vires! terras coelumque fretumque
Attremere oranti tantosque ex ordine vidi
Delituisse deos? Sed ne mihi corde supremos
Concipe, cara, metus, quando haec mutare potestas
Nulla datur, quum iam Tyriis sub moenibus ambae
Bellabunt gentes, adero et socia arma iuvabo.
Tunc me sanguineo late defervere campo
Res super Argolicas haud sic deiecta videbis:
Hoc mihi ius, nec fata vetant.' Sic orsus aperto
Flagrantes inmisit equos. Non ocius alti
In terras cadit ira Iovis, si quando nivalem
Othryn et Arctoae gelidum caput institit Ossae
Armavitque in nube manum: volat ignea moles
Saeva dei mandata ferens, coelumque trisulca
Territat omne coma, iamdudum aut ditibus agris
Signa dare, aut ponto miseros involvere nautas.
Iamque remensus iter fesso Danaeia Tydeus
Arva gradu viridisque legit devexa Prosymnae
Terribilis visu: stant fulti pulvere crines,
Squalidus ex humeris cadit alta in vulnera sudor,
Insomnesque oculos rubor excitat, oraque retro
Sorbet anhela sitis; mens altum spirat honorem
Conscia factorum. Sic nota in pascua taurus
Bellator redit, adverso cui colla suoque

Sanguine proscissisque natant palearibus armi.
Tunc quoque lassa tumet virtus multumque superbit
Pectore despecto; vacua iacet hostis arena
Turpe gemens crudosque vetat sentire dolores.
Talis erat; medias etiam non destitit urbes,
Quidquid et Asopon veteresque interiacet Argos
Inflammare odiis, multumque et ubique retexens
Legatum sese Graia de gente petendis
Isse super regnis profugi Polynicis, at inde
Vim, noctem, scelus, arma, dolos, ea foedera passum
Regis Echionii, fratri sua iura negari.
Prona fides populis. Deus omnia credere suadet
Armipotens, geminatque acceptos fama pavores.
Utque introgressus portas — et forte verendos
Concilio pater ipse duces cogebat Adrastus, —
Inprovisus adest, iam illinc a postibus aulae,
Vociferans: 'Arma, arma viri, tuque optime Lernae
Ductor, magnanimum si quis tibi sanguis avorum,
Arma para. Nusquam pietas, non gentibus aequum
Fas aut cura Iovis; melius legatus adissem
Sauromatas avidos servatoremque cruentum
Bebrycii nemoris; nec iussa incuso pigetve
Officii, iuvat isse, iuvat, Thebasque nocentes
Explorasse manu; bello me, credite, bello,
Ceu turrim validam aut arctam compagibus urbem,
Delecti insidiis instructique omnibus armis
Nocte doloque viri nudum ignarumque locorum
Nequicquam clausere; iacent in sanguine mixti
Ante urbem vacuam. Nunc o, nunc tempus in hostes,
Dum trepidi exanguesque metu, dum funera portant,
Dum capulo nondum manus excidit; ipse ego fessus
Quinquaginta illis heroum inmanibus umbris
Vulneraque ista ferens putri insiccata cruore
Protinus ire peto.' Trepidi de sedibus adstant
Inachidae, cunctisque prior Cadmeius heros
Accurrit vultum deiectus et 'En ego divis
Invisus vitaeque nocens haec vulnera cerno
Integer? hosne mihi reditus, germane, parabas?

In me haec tela dabas? pro vitae foeda cupido!
Infelix, facinus fratri tam grande negavi.
Et nunc vestra quidem maneant in pace serena
Moenia, nec vobis tanti sim causa tumultus
Hospes adhuc. Scio, nec me adeo res dextra levavit,
Quam durum natis, thalamo quam triste revelli,
Quam patria; non me ullius domus anxia culpet
Respectentque truces obliquo lumine matres.
Ibo libens certusque mori, licet optima coniux
Auditusque iterum revocet socer; hunc ego Thebis,
Hunc, germane, tibi iugulum et tibi, maxime Tydeu,
Debeo.' Sic variis praetemptat pectora dictis
Obliquatque preces; commotae questibus irae
Et mixtus lacrimis caluit dolor. Omnibus ultro
Non iuvenum modo, sed gelidis et inertibus aevo
Pectoribus mens una subit, viduare penates,
Finitimas adhibere manus, iamque ire. Sed altus
Consiliis pater imperiique haud flectere molem
Inscius: 'Ista quidem superis curaeque medenda
Linquite, quaeso, meae, nec te germanus inulto
Sceptra geret, neque vos avidi promittere bellum.
At nunc egregium tantoque in sanguine ovantem
Excipite Oeniden, animosque et pectora laxet
Sera quies: nobis dolor haud rationis egebit.'
  Turbati extemplo comites et pallida coniux
Tydea circum omnes fessum bellique viaeque
Stipantur. Laetus mediis in sedibus aulae
Constitit, ingentique exceptus terga columna,
Vulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon,
Nunc velox ferro, nunc ille potentibus herbis
Mitior. Ipse alta seductus mente renarrat
Principia irarum, quaeque orsus uterque vicissim,
Quis locus insidiis, tacito quae tempora bello,
Qui contra, quantique duces, ubi maximus illi
Sudor, et indicio servatum Maeona tristi
Exponit. Cui fida manus proceresque socerque
Adstupet oranti, Tyriusque incenditur exul.
  Solverat Hesperii devexo margine ponti

Flagrantes sol pronus equos rutilamque lavabat
Oceani sub fonte comam, cui turba profundi
Nereos et rapidis accurrunt passibus Horae;
Frenaque et auratae textum sublime coronae
Deripiunt, laxant roseis humentia loris
Pectora, pars meritos vertunt ad molle iugales
Gramen et erecto currum temone supinant.
Nox subiit curasque hominum motusque ferarum
Composuit nigroque polos involvit amictu.
Illa quidem cunctis, sed non tibi mitis, Adraste,
Labdacioque duci: nam Tydea largus habebat
Perfusum magna virtutis imagine somnus.
Et iam noctivagas inter deus armiger umbras
Desuper Arcadiae fines Nemeaeaque rura
Taenariumque cacumen Apollineasque Therapnas
Armorum tonitru ferit et trepidantia corda
Inplet amore sui. Comunt Furor Iraque cristas,
Frena ministrat equis Pavor armiger. At vigil omni
Fama sono varios rerum succincta tumultus
Ante volat currum flatuque inpulsa gementum
Alipedum trepidas denso cum murmure plumas
Excutit: urget enim stimulis auriga cruentis
Facta, infecta loqui, curruque infestus ab alto
Terga comasque deae Scythica pater increpat hasta.
Qualis ubi Aeolio dimissos carcere ventos
Dux prae se Neptunus agit magnoque volantes
Inicit Aegaeo; tristis comitatus eunti
Circum lora fremunt nimbique hiemesque profundae
Nubilaque et vulso terrarum sordida fundo
Tempestas, dubiae motis radicibus obstant
Cyclades; ipsa tua Mycono Gyaroque revelli,
Dele, times, magnique fidem testaris alumni.
Septima iam nitidum terris Aurora deisque
Purpureo vehit ore diem, Perseius heros
Quum primum arcana senior sese extulit aula,
Multa super bello generisque tumentibus amens
Incertusque animi, daret armis iura ferosque
Gentibus incuteret stimulos, an frena teneret

Irarum et motos capulis adstringeret enses.
Hinc pacis tranquilla movent, atque inde pudori
Foeda quies, flectique nova dulcedine pugnae
Difficiles populi; dubio sententia tandem
Sera placet, vatum mentes ac provida veri
Sacra movere deum. Solers tibi cura futuri,
Amphiarae, datur, iuxtaque Amythaone cretus
Iam senior, sed mente virens Phoeboque Melampus
Associat passus: dubium, cui dexter Apollo,
Oraque Cyrrhaea satiarit largius unda.
Principio fibris pecudumque in sanguine divos
Explorant; iam tum pavidis maculosa bidentum
Corda negant diraque nefas minitantia vena.
Ire tamen, vacuoque sedet petere omina coelo.
  Mons erat audaci seductus in aethera dorso,
Nomine Lernaei memorant Aphesanta coloni,
Gentibus Argolicis olim sacer; inde ferebant
Nubila suspenso celerem temerasse volatu
Persea, quum raptos pueri perterrita mater
Prospexit de rupe gradus ac paene secuta est.
  Huc gemini vates sanctam canentis olivae
Fronde comam et niveis ornati tempora vittis
Evadunt pariter, madidos ubi lucidus agros
Ortus et algentes laxavit sole pruinas.
Ac prior Oeclides solita prece numen amicat:
  'Iuppiter omnipotens — nam te pernicibus alis
Addere consilium volucresque inplere futuri,
Ominaque et causas coelo deferre latentes
Accipimus — non Cyrrha deum promiserit antro
Certius, aut frondes lucis quas fama Molossis
Chaonias sonuisse tibi, licet aridus Hammon
Invideat Lyciaeque parent contendere sortes
Niliacumque pecus patrioque aequalis honori
Branchus, et undosae qui rusticus accola Pisae
Pana Lycaonia nocturnum exaudit in umbra.
Ditior ille animi, cui tu, Dictaee, secundas
Inpuleris manifestus aves. Mirum unde, sed olim
Hic honor alitibus, superae seu conditor aulae

Sic dedit, effusum chaos in nova semina texens,
Seu quia mutatae nostraque ab origine versis
Corporibus subiere Notos, seu purior axis
Amotumque nefas et rarum insistere terris
Vera docent; tibi summa, sator terraeque deumque,
Scire licet: nos Argolicae primordia pugnae
Venturumque sinas coelo praenosse laborem.
Si datur et duris sedet haec sententia Parcis
Solvere Echionias Lernaea cuspide portas,
Signa feras laevusque tones; tunc omnis in astris
Consonet arcana volucris bona murmura lingua.
Si prohibes, hic necte moras dextrisque profundum
Alitibus praetexe diem.' Sic fatus, et alto
Membra locat scopulo, tunc plura ignotaque iungit
Numina et inmensi fruitur caligine mundi.

Postquam rite diu partiti sidera cunctas
Perlegere animis oculisque sequacibus auras,
Tunc Amythaonius longo post tempore vates:
'Nonne sub excelso spirantis limite coeli,
Amphiarae, vides, cursus ut nulla serenos
Ales agat liquidoque polum complexa meatu
Pendeat, aut fugiens placabile planxerit omen?
Non comes obscurus tripodum, non fulminis ardens
Vector adest flavaeque sonans avis unca Minervae,
Non venit auguriis melior, quin vultur et altis
Desuper accipitres exultavere rapinis.
Monstra volant, dirae strident in nube volucres,
Nocturnaeque gemunt striges et feralia bubo
Damna canens. Quae prima deum portenta sequemur?
Hisne dari, Thymbraee, polum? simul ora recurvo
Ungue secant rabidae planctumque imitantibus alis
Exagitant Zephyros et plumea pectora caedunt.'

Ille sub haec: 'Equidem varii, pater, omina Phoebi
Saepe tuli, iam tunc prima quum pube virentem
Semideos inter pinus me Thessala reges
Duceret; hic casus terraeque marisque canentem
Obstupuere duces; nec me ventura locuto
Saepius in dubiis auditus Iasoni Mopsus,

Sed similes non ante metus aut astra notavi
Prodigiosa magis, quamquam maiora parantur.
Huc adverte animum; clara regione profundi
Aetheros innumeri statuerunt agmina cygni,
Sive hos Strymonia Boreas eiecit ab Arcto,
Seu foecunda refert placidi clementia Nili.
Fixerunt cursus, hac rere in imagine Thebas.
Nam sese inmoti gyro atque in pace silentes
Ceu muris valloque tenent. Sed fortior ecce
Adventat per inane cohors; septem ordine fulvo
Armigeros summi Iovis exultante caterva
Intuor, Inachii sunt hi tibi, concipe, reges.
Invasere globum nivei gregis, uncaque pandunt
Caedibus ora novis et strictis unguibus instant.
'Cernis inexperto rorantes sanguine ventos,
Et plumis stillare diem, quam saeva repente
Victores agitat leto Iovis ira sinistri?
Hic excelsa petens subita face solis inarsit
Submisitque animos, illum vestigia adortum
Maiorum volucrum tenerae deponitis alae.
Hic hosti inplicitus pariter ruit, hunc fuga retro
Volvit agens sociae linquentem fata catervae.
Hic nimbo glomeratus obit, hic praepete viva
Pascitur inmoriens: spargit cava nubila sanguis.
Quid furtim lacrimas? illum, venerande Melampu,
Qui cadit, agnosco.' Trepidos sic mole futuri
Cunctaque iam rerum certa sub imagine passos
Terror habet vates; piget inrupisse volantum
Concilia et coelo mentem insertasse vetanti.
Auditique odere deos; unde iste per orbem
Primus venturi miseris animantibus aeger
Crevit amor? divumne feras hoc munus, an ipsi
Gens avida et parto non umquam stare quieti?
Eruimus, quae prima dies, ubi terminus aevi,
Quid bonus ille deum genitor, quid ferrea Clotho
Cogitet; hinc fibrae et volucrum per nubila sermo,
Astrorumque vices numerataque semita lunae
Thessalicumque nefas. At non prior aureus ille

Sanguis avum, scopulisque satae vel robore gentes
Mentibus hoc ausae; silvas amor unus humumque
Edomuisse manu; quid crastina volveret aetas
Scire nefas homini; nos pravum ac debile vulgus
Scrutati penitus superos: hinc pallor et irae,
Hinc scelus insidiaeque et nulla modestia voti.
Ergo manu vittas damnataque vertice serta
Deripit, abiectaque inhonorus fronde sacerdos
Inviso de monte redit; iam bella tubaeque
Cominus, absentesque fremunt sub pectore Thebae.
Ille nec adspectum vulgi, nec fida tyranni
Colloquia aut coetus procerum perferre, sed atra
Sede tegi, et superum clausus negat acta fateri.
Te pudor et curae retinent per rura, Melampu.
Bisseno premit ora die populumque ducesque
Extrahit incertis. Et iam suprema Tonantis
Iussa fremunt, agrosque viris annosaque vastant
Oppida; bellipotens prae se deus agmina passim
Mille rapit; liquere domos dilectaque laeti
Conubia et primo plorantes limine natos:
Tantus in attonitos cecidit deus. Arma paternis
Postibus et fixos superum ad penetralia currus
Vellere amor; tunc fessa putri rubigine tela
Horrentesque situ gladios in saeva recurvant
Vulnera et attrito cogunt iuvenescere saxo.
Hi teretes galeas magnorumque aerea suta
Thoracum et tunicas chalybum squalore crepantes
Pectoribus temptare, alii Gortynia lentant
Cornua; iam falces avidis et aratra caminis
Rastraque et incurvi saevum rubuere ligones.
Caedere nec validas sanctis e stirpibus hastas,
Nec pudor emerito clipeum vestisse iuvenco.
Inrupere Argos, moestique ad limina regis
Bella animis, bella ore fremunt; it clamor ad auras,
Quantus Tyrrheni gemitus salis, aut ubi temptat
Enceladus mutare latus; procul igneus antris
Mons tonat, exundant apices fluctusque Pelorus
Contrahit, et sperat tellus abrupta reverti.

Atque hic ingenti Capaneus Mavortis amore
Excitus et longam pridem indignantia pacem
Corda tumens — huic ampla quidem de sanguine prisco
Nobilitas; sed enim ipse manu praegressus avorum
Facta, diu tuto superum contemptor et aequi
Inpatiens largusque animae, modo suaserit ira —
Unus ut e silvis Pholoes habitator opacae
Inter et Aetnaeos aequus consurgere fratres,
Ante fores, ubi turba ducum vulgique frementis,
Amphiarae, tuas. 'Quae tanta ignavia, clamat,
Inachidae? vosque o socio de sanguine Achivi
Unius, heu pudeat! plebeia ad limina civis,
Tot ferro accinctae gentes animisque paratae
Pendemus? Non si ipse cavo sub vertice Cyrrhae,
Quisquis is est timidis famaeque ita visus, Apollo
Mugiat insano penitus seclusus in antro,
Expectare queam, dum pallida virgo tremendas
Nuntiet ambages. Virtus mihi numen et ensis,
Quem teneo; iamque huc timida cum fraude sacerdos
Exeat, aut hodie, volucrum quae tanta potestas,
Experiar.' Laetum fremit, assensuque furentem
Inplet Achaea manus; tandem prorumpere adactus
Oeclides, alio curarum agitante tumultu:

'Non equidem effreno iuvenis clamore profani
Dictorumque metu, licet hic insana minetur,
Elicior tenebris; alio mihi debita fato
Summa dies, vetitumque dari mortalibus armis.
Sed me vester amor nimiusque arcana profari
Phoebus agit; vobis ventura atque omne, quod ultra est,
Pandere moestus eo: nam te, vesane, moneri
Ante nefas, unique silet tibi noster Apollo.
Quo miseri fatis superisque obstantibus arma,
Quo rapitis? quae vos Furiarum verbera caecos
Exagitant? adeone animarum taedet? et Argos
Exosi? nil dulce domi? nulla omina curae?
Quid me Persei secreta ad culmina montis
Ire gradu trepido superosque inrumpere coetus
Egistis? Potui pariter nescire, quis armis

Casus et atra dies, quae fati exordia cunctis,
Quae mihi; consulti testor penetralia mundi
Et volucrum affatus et te, Thymbraee, vocanti
Non alias tam saeve mihi, quae signa futuri
Pertulerim; vidi ingentis portenta ruinae.
Vidi hominum divumque nefas hilaremque Megaeram,
Et Lachesim putri vacuantem saecula penso.
'Proicite arma manu: deus ecce furentibus obstat,
Ecce deus. Miseri quid pulchrum sanguine victo
Aoniam et diri saturare novalia Cadmi?
Sed quid vana cano, quid fixos arceo casus?
Ibimus.' Hic presso gemuit simul ore sacerdos.
Illum iterum Capaneus: 'Tuus o furor, augur, et uni
Ista tibi, ut serves vacuos inglorius Argos,
Et tua non umquam Tyrrhenus tempora circum
Clangor eat. Quid vota virum meliora moraris?
Scilicet ut vanis avibus natoque domoque
Et thalamis potiare iacens, sileamus inulti
Tydeos egregii perfossum pectus et arma
Foederis abrupti? quodsi bella effera Graios
Ferre vetas, i Sidonios legatus ad hostes.
Haec pacem tibi serta dabunt: tua prorsus inani
Verba polo causas abstrusaque semina rerum
Eliciunt? miseret superum, si carmina curae
Humanaeque preces. Quid inertia pectora terres?
Primus in orbe deos fecit timor, et tibi tuto
Nunc eat iste furor. Sed prima ad classica quum iam
Hostilem Ismenon galeis Dircenque bibemus,
Ne mihi tunc, moneo, lituos atque arma volenti,
Obvius ire pares ventisque aut alite visa
Bellorum proferre diem. Procul haec tibi mollis
Infula terrificique aberit dementia Phoebi.
Illic augur ego et mecum quicumque parati
Insanire manu.' Rursus fragor intonat ingens
Hortantum et vasto subter volat astra tumultu.
Ut rapidus torrens, animos cui verna ministrant
Flamina et exuti concreto frigore colles,
Quum vagus in campos frustra prohibentibus exit

Obicibus, resonant permixto turbine tecta,
Arva, armenta, viri, donec stetit inprobus alto
Colle minor magnoque invenit in aggere ripas.
Haec alterna ducum nox interfusa diremit.
At gemitus Argia viri non amplius aequo
Corde ferens sociumque animo miserata dolorem,
Sicut erat pridem laceris turbata capillis
Et fletu signata genas, ad celsa verendi
Ibat tecta patris, parvumque sub ubere caro
Thessandrum portabat avo iam nocte suprema
Ante novos ortus, ubi sola superstite plaustro
Arctos ad oceanum fugientibus invidet astris.
Utque fores iniit magnoque affusa parenti est:
'Cur tua cum lacrimis moesto sine coniuge supplex
Limina nocte petam, cessem licet ipsa profari,
Scis genitor. Sed iura deum genitalia testor,
Teque pater, non ille iubet, sed pervigil angor,
Ex quo primus Hymen movitque infausta sinistram
Iuno facem, semper lacrimis gemituque propinquo
Exturbata quies. Non si mihi tigridis horror
Aequoreaeque super rigeant praecordia cautes,
Ferre queam: tu solus opem, tu summa medendi
Iura tenes; da bella, pater, generique iacentis
Adspice res humiles, atque hanc, pater, adspice prolem
Exulis; huic olim generis pudor. O ubi prima
Hospitia et iunctae testato numine dextrae!
Hic certe est, quem fata dabant, quem dixit Apollo.
Non egomet tacitos Veneris furata calores
Culpatamve facem, tua iussa verenda tuosque
Dilexi monitus; nunc qua feritate dolentis
Despiciam questus? nescis, pater optime, nescis,
Quantus amor causae misero nupsisse marito.
Et nunc moesta quidem grave et inlaetabile munus
Ut timeam doleamque, rogo. Sed quum oscula rumpet
Moesta dies, quum rauca dabunt abeuntibus armis
Signa tubae saevoque genas fulgebitis auro,
Hei mihi! care parens, iterum fortasse rogabo.'
Illius humenti carpens pater oscula vultu:

'Non equidem has umquam culparim, nata, querelas;
Pone metus, laudanda rogas nec digna negari.
Sed mihi multa dei, nec tu sperare, quod urges,
Desine, multa metus regnique volubile pondus
Subiciunt animo. Veniet, qui debitus istis,
Nata, modus, nec te incassum flevisse quereris.
Tu solare virum, neu sint dispendia iustae
Dura morae: magnos cunctamur, nata, paratus.
Proficitur bello.' Dicentem talia nascens
Lux movet, ingentesque iubent assurgere curae.

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER IV.

Tertius horrentem Zephyris laxaverat annum
Phoebus, et angustum cogebat limite verno
Longius ire diem, quum fracta inpulsaque fatis
Consilia et tandem miseris data copia belli.
Prima manu rutilam de vertice Larissaeo
Ostendit Bellona facem, dextraque trabalem
Hastam intorsit agens, liquido quae stridula coelo
Fugit et Aoniae celso stetit aggere Dirces.
Mox et castra subit, ferroque auroque coruscis
Mixta viris turmale fremit; dat euntibus enses,
Plaudit equos, vocat ad portas; hortamina fortes
Praeveniunt, timidisque etiam brevis addita virtus.
Dicta dies aderat. Cadit ingens rite Tonanti
Gradivoque pecus, nullisque secundus in extis
Pallet et armatis simulat sperare sacerdos.
Iamque suos circum pueri nuptaeque patresque
Funduntur mixti, summisque a postibus obstant.
Nec modus est lacrimis: rorant clipeique iubaeque
Triste salutantum, et cunctis dependet ab armis
Suspiranda domus; galeis iuvat oscula clausis
Inserere amplexuque truces deducere conos.
Illi, quis ferrum modo, quis mors ipsa placebat,
Dant gemitus fractaeque labant singultibus irae.
Sic ubi forte viris longum super aequor ituris,
Quum iam ad vela Noti et scisso redit ancora fundo,
Haeret amica manus: certant innectere collo

Brachia, manantesque oculos hinc oscula turbant,
Hinc magni caligo maris, tandemque relicti
Stant in rupe tamen; fugientia carbasa visu
Dulce sequi, patriosque dolent crebrescere ventos,
Stant tamen, et notam puppem de rupe salutant.
Nunc mihi, fama prior mundique arcana vetustas,
Cui meminisse ducum vitasque extendere curae,
Pande viros, tuque o nemoris regina sonori,
Calliope, quas ille manus, quae moverit arma
Gradivus, quantas populis solaverit urbes,
Sublata molire lyra: nec enim altior ulli
Mens hausto de fonte venit. Rex tristis et aeger
Pondere curarum propiorque abeuntibus annis,
Inter adhortantes vix sponte incedit Adrastus,
Contentus ferro cingi latus; arma manipli
Pone ferunt, volucres portis auriga sub ipsis
Comit equos, et iam inde iugo luctatur Arion.
Huic armat Larissa viros, huic celsa Prosymne,
Aptior armentis Midea pecorosaque Phyllos,
Quaeque pavet longa spumantem valle Charadron
Neris, et ingenti turritae mole Cleonae,
Et Lacedaemonium Thyre lectura cruorem.
Iunguntur memores transmissi ab origine regis,
Qui Drepani scopulos et oliviferae Sicyonis
Culta serunt, quos pigra vado Langia tacenti
Lambit et anfractu riparum incurvus Elissos.
Saevus honos fluvio, Stygias lustrare severis
Eumenidas perhibetur aquis; huc mergere suetae
Ora et anhelantes tuto Phlegethonte cerastas,
Seu Thracum vertere domos, seu tecta Mycenis
Inpia Cadmeumve larem; fugit ipse natantes
Amnis, et innumeris livescunt stagna venenis.
It comes Inoas Ephyre solata querelas
Cenchreaeque manus, vatum qua conscius amnis
Gorgoneo percussus equo, quaque obiacet alto
Isthmos et a terris maria inclinata repellit.
Haec manus Adrastum numero ter mille secuti
Exultant: pars gesa manu, pars robora flammis

Indurata diu — non unus namque maniplis
Mos, neque sanguis inest —, teretes pars vertere fundas
Assueti vacuoque diem praecingere gyro.
Ipse annis sceptrisque subit venerabilis aeque.
  Ut possessa diu taurus meat arduus inter
Pascua, iam laxa cervice et inanibus armis,
Dux tamen; haud illum bello attemptare iuvencis
Sunt animi, nam trunca vident de vulnere multo
Cornua et ingentes plagarum in pectore nodos.
  Proxima longaevo profert Dircaeus Adrasto
Signa gener, cui bella favent, cui commodat iras
Cuncta cohors; huic et patria de sede volentes
Advenere viri, seu quos movet exul, et haesit
Tristibus aucta fides, seu quis mutare potentes
Praecipuum, multi, melior quos causa querenti
Conciliat. Dederat nec non socer ipse regendas
Aegion Arenenque, et quas Theseia Troezen
Addit opes, ne rara movens inglorius iret
Agmina, neu raptos patriae sentiret honores.
  Idem habitus, eadem arma viro, quae debitus hospes
Hiberna sub nocte tulit. Theumesius inplet
Terga leo, gemino lucent hastilia ferro,
Aspera vulnifico subter latus ense riget Sphinx.
Iam regnum matrisque sinus fidasque sorores
Spe votisque tenet, tamen et de turre suprema
Attonitam totoque extantem corpore longe
Respicit Argian: haec mentem oculosque reducit
Coniugis et dulces avertit pectore Thebas.
  Ecce inter medios patriae ciet agmina gentis
Fulmineus Tydeus; iam laetus et integer artus,
Ut primum strepuere tubae, ceu lubricus alta
Anguis humo verni blanda ad spiramina solis
Erigitur liber senio, et squalentibus annis
Exutus laetisque minax interviret herbis.
Ah miser! agrestum si quis per gramen hianti
Obvius et primo siccaverit ora veneno.
  Huic quoque praestantes Aetolis urbibus affert
Belli fama viros; sensit scopulosa Pylene

Fletaque cognatis avibus Meleagria Pleuron
Et praeceps Calydon, et quae Iove provocat Iden
Olenos, Ioniis et fluctibus hospita portu
Chalcis et Herculea turpatus gymnade vultus
Amnis; adhuc imis vix truncam attollere frontem
Ausus aquis glaucoque caput submersus in antro
Moeret, anhelantes aegrescunt pulvere ripae.
   Omnibus aeratae propugnant pectora crates
Pilaque saeva manu, patrius stat casside Mavors.
Undique magnanimum pubes delecta coronant
Oeniden, hilarem bello notisque decorum
Vulneribus; non ille minis Polynicis et ira
Inferior, dubiumque adeo, cui bella gerantur.
   Maior at inde novis it Doricus ordo sub armis,
Qui ripas, Lyrcie, tuas, tua litora multo
Vomere suspendunt, fluviorum ductor Achivum,
Inache: — Persea neque enim violentior exit
Amnis humo, quum Taurum aut Pliadas hausit aquosas
Spumeus et genero tumuit Iove — quos celer ambit
Asterion Dryopumque trahens Erasinus aristas,
Et qui rura domant Epidauria, dexter Iaccho
Collis, at Ennaeae Cereri negat; avia Dyme
Mittit opes densasque Pylos Neleia turmas,
Nondum nota Pylos, iuvenisque aetate secunda
Nestor, et ire tamen peritura in castra negavit.
   Hos agitat pulchraeque docet virtutis amorem
Arduus Hippomedon; capiti tremit aerea cassis,
Ter nivea scandente iuba, latus omne sub armis
Ferrea suta terunt, humeros ac pectora late
Flammeus orbis habet, perfectaque vivit in auro
Nox Danai; sontes Furiarum lampade nigra
Quinquaginta ardent thalami; pater ipse cruentis
In foribus laudatque nefas atque inspicit enses.
   Illum Palladia sonipes Nemeaeus ab arce
Devehit arma pavens, umbraque inmane volanti
Inplet agros longoque attollit pulvere campum.
Non aliter silvas humeris et utroque refringens
Pectore montano duplex Hyleus ab antro

Praecipitat; pavet Ossa vias, pecudesque feraeque
Procubuere metu; non ipsis fratribus horror
Abfuit, ingenti donec Peneia saltu
Stagna subit magnumque obiectus detinet amnem.
Quis numerum ferri gentesque et robora dicto
Aequarit mortale sonans? Suus excit in arma
Antiquam Tiryntha deus; non fortibus illa
Infoecunda viris famaque inmanis alumni
Degenerat, sed lapsa situ fortuna, neque addunt
Robur opes; rarus vacuis habitator in arvis
Monstrat Cyclopum ductas sudoribus arces.
Dat tamen haec iuvenum tercentum pectora, vulgus
Innumerum bello, quibus haud amenta nec enses
Triste micant; flavent capiti tergoque leonum
Exuviae, gentilis honos, et pineus armat
Stipes, inexhaustis arctantur tela pharetris.
Herculeum Paeana canunt, vastataque monstris
Omnia; frondosa longum deus audit ab Oeta.
Dat Nemee comites, et quas in proelia vires
Sacra Cleonaei cogunt vineta Molorchi.
Gloria nota casae, foribus simulata salignis
Hospitis arma dei, parvoque ostenditur arvo,
Robur ubi et laxos qua reclinaverit arcus
Ilice, qua cubiti sedeant vestigia terra.
At pedes et toto despectans vertice bellum,
Quatuor indomitis Capaneus erepta iuvencis
Terga superque rigens iniectu molis ahenae
Versat onus; squalet triplici ramosa corona
Hydra recens obitu. Pars anguibus aspera vivis
Argento caelata micat, pars arte reperta
Conditur et fulvo moriens ignescit in auro.
Circum amnis torpens et ferro caerula Lerne.
At laterum tractus spatiosaque pectora servat
Nexilis innumero chalybum subtemine thorax,
Horrendum, non matris opus, galeaeque corusca
Prominet arce gigas, atque uni missilis illi
Cuspide praefixa stat frondibus orba cupressus.
Huic parere dati, quos fertilis Amphigenia

Planaque Messene montanaque nutrit Ithome,
Quos Thrion et summis ingestum montibus Aepy,
Quos Helos et Pteleon, Getico quos flebile vati
Dorion; hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas mutos Thamyris damnatus in annos
Ore simul citharaque — quis obvia numina temnat? —
Conticuit praeceps, qui non certamina Phoebi
Nosset et inlustres Satyro pendente Celenas.
   Iamque et fatidici mens expugnata fatiscit
Auguris; ille quidem casus et dira videbat
Signa, sed ipsa manu cunctanti iniecerat arma
Atropos obrueratque deum, nec coniugis absunt
Insidiae, vetitoque domus iam fulgurat auro.
Hoc aurum vati fata exitiale monebant
Argolico; scit et ipse nefas, sed perfida coniux
Dona viro mutare velit, spoliisque potentis
Inminet Argiae raptoque excellere cultu.
   Illa libens — nam regum animos et pondera belli
Hac nutare videt, pariter ni providus heros
Militet, — ipsa sacros gremio Polynicis amati
Deposuit nexus haud moesta, atque insuper addit:
   'Non haec apta mihi nitidis ornatibus, inquit,
Tempora, nec miserae placeant insignia formae
Te sine: sat dubium coetu solante timorem
Fallere et incultos aris adverrere crines.
Scilicet, heu superi! quum tu cludare minaci
Casside ferratusque sones, ego divitis aurum
Harmoniae dotale geram? dabit aptior ista
Fors deus, Argolicasque habitu praestabo maritas,
Quum regis coniux, quum te mihi sospite templa
Votivis inplenda choris; nunc induat illa,
Quae petit et bellante potest gaudere marito.'
   Sic Eriphylaeos aurum fatale penates
Inrupit scelerumque ingentia semina movit,
Et grave Tisiphone risit gavisa futuris.
   Taenareis hic celsus equis, quam dispare coetu
Cyllarus ignaro generarat Castore prolem,
Quassat humum; vatem cultu Parnassia monstrant

Vellera, frondenti crinitur cassis oliva,
Albaque puniceas interplicat infula cristas.
Arma simul pressasque iugo moderatur habenas.
Hinc atque inde morae iaculis, et ferrea curru
Silva tremit; procul ipse gravi metuendus in hasta
Eminet et clipeo victum Pythona coruscat.
Huius Apollineae currum comitantur Amyclae,
Quos Pylos et dubiis Malea vitata carinis
Plaudentique habiles Caryae resonare Dianae,
Quos Pharis volucrumque parens Cythereia Messe,
Taygetique phalanx et oloriferi Eurotae
Dura manus. Deus ipse viros in pulvere crudo
Arcas alit nudaeque modos virtutis et iras
Ingenerat; vigor inde animis et mortis honorae
Dulce sacrum. Gaudent natorum fata parentes
Hortanturque mori, deflet iamque omnis ephebum
Turba, coronato contenta est funere mater.
Frena tenent duplexque inserto missile nodo
Exerti ingentes humeros, chlamys horrida pendet
Et cono Ledaeus apex. Non hi tibi solum,
Amphiarae, merent: auget resupina maniplos
Elis, depressae populus subit incola Pìsae,
Qui te, flave, natant terris, Alphee, Sicanis
Advena, tam longo non umquam infecte profundo.
Curribus innumeris late putria arva lacessunt
Et bellis armenta domant: ea gloria genti
Infando de more et fractis durat ab usque
Axibus Oenomai; strident spumantia morsu
Vincula, et effossas niveus rigat imber arenas.
Tu quoque Parrhasias ignara matre catervas
Ah! rudis annorum, tantum nova gloria suadet,
Parthenopaee, rapis; tum saltus forte remotos
Torva parens, neque enim haec iuveni foret ire potestas,
Pacabat cornu gelidique aversa Lycei.
Pulchrior haud ulli triste ad discrimen ituro
Vultus, et egregiae tanta indulgentia formae;
Nec desunt animi, veniat modo fortior aetas.
Quos non ille duces nemorum fluviisque dicata

Numina, quas magno non inpulit igne Napaeas?
Ipsam, Maenalia puerum quum vidit in umbra,
Dianam, tenero signantem gramina passu,
Ignovisse ferunt comiti Dictaeaque tela
Ipsam et Amyclaeas humeris aptasse pharetras.
  Prosilit audaci Martis percussus amore,
Arma, tubas audire calens, et pulvere belli
Flaventem sordere comam captoque referri
Hostis equo: taedet nemorum, titulumque nocentem
Sanguinis humani pudor et nescire sagittas.
  Igneus ante omnes auro micat, igneus ostro,
Undantemque sinum nodis inrugat Iberis,
Inbelli parma pictus Calydonia matris
Proelia; trux laeva sonat arcus et aspera plumis
Terga, Cydonaea corytos arundine pulsat,
Electro pallens et iaspide clarus Eoa.
Cornipedem trepidos suetum praevertere cervos
Velatum geminae deiectu lyncis, et arma
Mirantem gravioris heri sublimis agebat,
Dulce rubens viridique genas spectabilis aevo.
  Arcades huic veteres astris lunaque priores,
Agmina fida datis, nemorum quos stirpe rigenti
Fama satos, quum prima pedum vestigia tellus
Admirata tulit; nondum arva domusque, nec urbes
Conubiisque modus; quercus laurique ferebant
Cruda puerperia, ac populos umbrosa creavit
Fraxinus, et foeta viridis puer excidit orno.
Hi lucis stupuisse vices noctisque feruntur
Nubila et occiduum longe Titana secuti
Desperasse diem. Rarescunt alta colonis
Maenala, Parthenium fugitur nemus, agmina bello
Rhipeque et Stratie ventosaque donat Enispe.
Non Tegea, non ipsa deo vacat alite felix
Cyllene templumque Aleae nemorale Minervae,
Et rapidus Cliton, et qui tibi, Pythie, Ladon
Paene socer, candensque iugis Lampia nivosis
Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.
Venit et Idaeis ululatibus aemulus Azan

Parrhasiique duces, et quae risistis, Amores,
Grata pharetrato Nonacria rura Tonanti,
Dives et Orchomenos pecorum et Cynosura ferarum.
Aegytios idem ardor agros et Psophida celsam
Vastat et Herculeo vulgatos robore montes
Monstriferumque Erymanthon et aerisonum Stymphalon.
Arcades hi; gens una viris, sed dissona cultu
Scinditur; hi Paphias myrtos a stirpe recurvant
Et pastorali meditantur proelia trunco,
His arcus, his tela sudes, his cassida crines
Integit; Arcadii morem tenet ille galeri:
Ille Lycaoniae rictu caput asperat ursae.
Hos belli coetus iurataque pectora Marti
Milite vicinae nullo iuvere Mycenae.
Funereae tum namque dapes mediique recursus
Solis, et hic alii miscebant proelia fratres.
Iamque Atalantaeas inplerat nuntius aures
Ire ducem bello totamque inpellere natum
Arcadiam; tremuere gradus, elapsaque iuxta
Tela; fugit silvas pernicior alite vento
Saxa per et plenis obstantia flumina ripis,
Qualis erat, correpta sinus et vertice flavum
Crinem sparsa noto; raptis velut aspera natis
Praedatoris equi sequitur vestigia tigris.
Ut stetit adversisque inpegit pectora frenis, —
Ille ad humum pallens —: 'Unde haec furibunda cupido,
Nate, tibi? teneroque unde inproba pectore virtus?
Tu bellis aptare viros, tu pondera ferre
Martis et ensiferas inter potes ire catervas?
Quamquam utinam vires! nuper te pallida vidi,
Dum premis obnixo venabula cominus apro,
Poplite succiduo resupinum ac paene ruentem,
Et ni curvato torsissem spicula cornu, —
Nunc ubi bella tibi? Nil te mea tela iuvabunt,
Nec teretes arcus, maculis nec discolor atris
Hic, cui fidis, equus; magnis conatibus instas,
Vix Dryadum thalamis Erymanthiadumque furori
Nympharum mature puer. Sunt omina vera.

Mirabar, cur templa mihi tremuisse Dianae
Nuper et inferior vultu dea visa, sacrisque
Exuviae cecidere tholis: hinc segnior arcus
Difficilesque manus, et nullo in vulnere certae.
Expecta, dum maior honos, dum firmius aevum,
Dum roseis venit umbra genis vultusque recedunt
Ore mei; tunc bella tibi ferrumque, quod ardes,
Ipsa dabo, et nullo matris revocabere fletu.
Nunc refer arma domum, vos autem hunc ire sinetis,
Arcades, o saxis nimirum et robore nati!'
Plura cupit; fusi circum natusque ducesque
Solantur minuuntque metus, et iam horrida clangunt
Signa tubae. Nequit illa pio dimittere natum
Complexu, multumque duci commendat Adrasto.
At parte ex alia Cadmi Mavortia plebes,
Moesta ducis furiis, nec belli territa fama,
— Quando his vulgatum descendere viribus Argos, —
Tardius illa quidem, regis causaeque pudore,
Verum bella movet. Nulli destringere ferrum
Inpetus, aut humeros clipeo clausisse paterno
Dulce nec alipedum iuga comere, qualia belli
Gaudia; deiecti trepidas sine mente, sine ira
Promisere manus; hic aegra in sorte parentem
Unanimum, hic dulces primaevae coniugis annos
Ingemit, et gremio miseros accrescere natos.
Bellator nulli caluit deus; ipsa vetusto
Moenia lassa situ magnaeque Amphionis arces
Iam fessum senio nudant latus, et fide sacra
Aequatos coelo, surdum atque ignobile, muros
Firmat opus. Tamen et Boeotis urbibus ultrix
Adspirat ferri rabies, nec regis iniqui
Subsidio, quantum socia pro gente moventur.
Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
Pectora tabenti sanie gravis hirtaque setis
Ora cruentata deformis hiantia lana,
Decedit stabulis, huc illuc turbida versans
Lumina, si duri comperta clade sequantur
Pastores, magnique fugit non inscius ausi.

Accumulat crebros turbatrix fama pavores.
Hic iam dispersos errare Asopide ripa
Lernaeos equites; hic te, bacchate Cithaeron,
Ille rapi Theumeson ait, noctisque per umbras
Nuntiat excubiis vigiles arsisse Plataeas.
Nam Tyrios sudasse lares, et sanguine Dircen
Inriguam, foetusque novos, iterumque locutam
Sphinga petris, cui non et scire licentia passim
Et vidisse fuit? Novus his super anxia turbat
Corda metus; sparsis subito correpta canistris
Silvestris regina chori decurrit in aequum
Vertice ab Ogygio, trifidamque huc tristis et illuc
Lumine sanguineo pinum deiectat, et ardens
Erectam attonitis inplet clamoribus urbem:
'Omnipotens Nisaee pater, cui gentis avitae
Pridem lapsus amor, tu nunc horrente sub arcto
Bellica ferrato rapidus quatis Ismara thyrso
Pampineumque iubes nemus inreptare Lycurgo,
Aut tumidum Gangen aut claustra novissima rubrae
Tethyos Eoasque domos flagrante triumpho
Perfuris, aut Hermi de fontibus aureus exis.
At tua progenies, positis gentilibus armis
Quae tibi festa litat, bellum lacrimasque metumque
Cognatumque nefas, iniusti munera regni,
Pendimus; aeternis potius me, Bacche, pruinis
Trans et Amazoniis ululatum Caucason armis
Siste ferens, quam monstra ducum stirpemque profanam
Eloquar. En urges; alium tibi, Bacche, furorem
Iuravi, similes video concurrere tauros;
Idem ambobus honos, unusque ab origine sanguis;
Ardua collatis obnixi cornua miscent
Frontibus, alternaque truces moriuntur in ira.
Tu peior, tu cede nocens, qui solus avita
Gramina communemque petis defendere montem.
Ah miseri morum! bellatis sanguine tanto,
Et saltum dux alter habet.' Sic fata gelatis
Vultibus et Baccho iam demigrante quievit.
At trepidus monstro et variis terroribus inpar,

Longaevi rex vatis opem tenebrasque sagaces
Tiresiae, qui mos incerta paventibus, aeger
Consulit. Ille deos non larga caede iuvencum,
Non alacri penna aut verum spirantibus extis,
Nec tripode inplicito numerisque sequentibus astra,
Turea nec supra volitante altaria fumo,
Tam penitus, durae quam mortis limite manes
Elicitos patuisse refert, Lethaeaque sacra
Et mersum Ismeni subter confinia ponto
Miscentis parat ante ducem, circumque bidentum
Visceribus laceris, et odori sulfuris aura
Graminibusque novis et longo murmure purgat.
Silva capax aevi validaque incurva senecta,
Aeternum intonsae frondis, stat pervia nullis
Solibus; haud illam brumae minuere, Notusve
Ius habet, aut Getica Boreas inpactus ab ursa.
Subter opaca quies, vacuusque silentia servat
Horror, et exclusae pallet mala lucis imago.
Nec caret umbra deo, nemori Latonia cultrix
Additur; hanc piceae cedrique et robore in omni
Effictam sanctis occultat silva tenebris.
Huius inadspectae luco stridere sagittae
Nocturnique canum gemitus, ubi limina patrui
Effugit inque novae melior redit ora Dianae.
Ast ubi fessa iugis dulcesque altissima somnos
Lux movet, hic late iaculis circum undique fixis
Effusam pharetra cervicem excepta quiescit.
Extra inmane patent tellus Mavortia, campi,
Foetus ager Cadmo, durus qui vomere primo
Post consanguineas acies sulcosque nocentes
Ausus humum versare, et putria sanguine prata
Eruit; ingentes infelix terra tumultus
Lucis adhuc medio solaque in nocte per umbras
Expirat, nigri quum vana in proelia surgunt
Terrigenae; fugit incepto tremebundus ab arvo
Agricola, insanique domum rediere iuvenci.
Hic senior vates — Stygiis accommoda quippe
Terra sacris, vivoque placent sola pinguia tabo, —

Velleris obscuri pecudes armentaque sisti
Atra monet, quaecumque gregum pulcherrima cervix
Ducitur; ingemuit Dirce moestusque Cithaeron,
Et nova clamosae stupuere silentia valles.
Tum fera caeruleis intexit cornua sertis
Ipse manu tractans, notaeque in limine silvae
Principio largos novies tellure cavata
Inclinat Bacchi latices et munera verni
Lactis et Actaeos imbres suadumque cruorem
Manibus; aggeritur, quantum bibit arida tellus.
Trunca dehinc nemora advolvit, moestusque sacerdos
Tres Hecatae totidemque satis Acheronte nefasto
Virginibus iubet esse focos; tibi, rector Averni,
Quamquam infossus humo, superat tamen agger in auras
Pineus; hunc iuxta cumulo minor ara profundae
Erigitur Cereri; frondes atque omne cupressus
Intexit plorata latus. Iamque ardua ferro
Signati capita, et frugum libamine puro
In vulnus cecidere greges; tunc innuba Manto
Exceptum pateris praelibat sanguinem, et omnes
Ter circum acta pyras sancti de more parentis
Semineces fibras et adhuc spirantia reddit
Viscera, nec rapidas cunctatur frondibus atris
Subiectare faces. Atque ipse sonantia flammis
Virgulta et tristes crepuisse ut sensit acervos
Tiresias, — illi nam plurimus ardor anhelat
Ante genas, inpletque cavos vapor igneus orbes —
Exclamat — tremuere rogi, et vox inpulit ignem —:
'Tartareae sedes et formidabile regnum
Mortis inexpletae, tuque, o saevissime fratrum,
Cui servire dati Manes aeternaque sontum
Supplicia atque imi famulatur regia mundi,
Solvite pulsanti loca muta et inane severae
Persephones, vulgusque cava sub nocte repostum
Elicite, et plena redeat Styga portitor alno.
Ferte simul gressus, nec simplex Manibus esto
In lucem remeare modus; tu separe coetu
Elysios, Persea, pios, virgaque potenti

Nubilus Arcas agat; contra per crimina functis,
Qui plures Erebo, pluresque e sanguine Cadmi,
Angue ter excusso et flagranti praevia taxo,
Tisiphone, dux pande diem, nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum retorqueat umbras.'
Dixerat, et pariter senior Phoebeaque virgo
Erexere animos; illi formidine nulla,
Quippe in corde deus, solum tremor obruit ingens
Oedipodioniden, vatisque horrenda canentis
Nunc humeros, nunc ille manus et vellera pressat
Anxius, inceptisque velit desistere sacris.
Qualis Gaetulae stabulantem ad confraga silvae
Venator longo motum clamore leonem
Expectat, firmans animum et sudantia nisu
Tela premens; gelat ora pavor, gressusque tremiscunt,
Quis veniat quantusque, sed horrida signa frementis
Accipit et caeca metitur murmura cura.
Atque hic Tiresias nondum adventantibus umbris:
'Testor, ait, divae, quibus hunc saturavimus ignem,
Laevaque convulsae dedimus carchesia terrae,
Iam nequeo tolerare moram. Cassusne sacerdos
Audior? an rabido iubeat si Thessala cantu
Ibitis? et Scythicis quotiens medicata venenis
Colchis aget, trepido pallebunt tartara motu?
Nostri cura minor, si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus urnas
Egerere, et mixtos coelique Erebique sub unum
Funestare deos libet, aut exanguia ferro
Ora sequi, aut aegras functorum carpere fibras?
Ne tenues annos nubemque hanc frontis opacae,
Spernite ne, moneo, et nobis saevire facultas.
Scimus enim et quidquid dici noscique timetis,
Et turbare Hecaten, ni te, Thymbraee, vererer,
Et triplicis mundi summum, quem scire nefastum est.
Illum sed taceo: prohibet tranquilla senectus.
Iamque ego vos —.' Avide subicit Phoebeia Manto:
'Audiris, genitor, vulgusque exangue propinquat.
Panditur Elysium chaos, et telluris opertae

Dissilit umbra capax, silvaeque et nigra patescunt
Flumina, liventes Acheron eiectat arenas.
Fumidus atra vadis Phlegethon incendia volvit,
Et Styx discretis interflua Manibus obstat.
Ipsum pallentem solio circumque ministras
Funestorum operum Eumenides Stygiaeque severos
Iunonis thalamos et moesta cubilia cerno.
In speculis Mors atra sedet dominisque silentes
Annumerat populos: maior supereminet ordo.
Arbiter hos dura versat Gortynius urna,
Vera minis poscens, adigitque expromere vitas
Usque retro et tandem poenarum lucra fateri.
Quid tibi monstra Erebi, Scyllas et inane furentes
Centauros, solidoque intorta adamante gigantum
Vincula, et angustam centeni Aegaeonis umbram?
'Immo, ait, o nostrae regimen viresque senectae,
Ne vulgata mihi. Quis enim remeabile saxum
Fallentesque lacus Tytionque alimenta volucrum
Et caligantem longis Ixiona gyris
Nesciat? Ipse etiam, melior quum sanguis, opertas
Inspexi sedes, Hecate ducente, priusquam
Obruit ora deus totamque in pectora lucem
Detulit. Argolicas magis huc appelle precando
Thebanasque animas; alias avertere gressus
Lacte quater sparsas moestoque excedere luco,
Nata, iube, tum quis vultus habitusque, quis ardor
Sanguinis affusi, gens utra superbior adsit,
Dic agedum, nostramque move per singula noctem.'
Iussa facit carmenque serit, quo dissipet umbras,
Quo regat et sparsas: qualis, si crimina demas,
Colchis et Aeaeo simulatrix litore Circe.
Tunc his sacrificum dictis affata parentem:
'Primus sanguineo submittit inertia Cadmus
Ora lacu, iuxtaque virum Cythereia proles.
Effluit amborum geminus de vertice serpens.
Terrigenae comites illos, gens Martia, cingunt.
His aevi mensura dies, manus omnis in armis,
Omnis et in capulo: prohibent obstantque ruuntque

Spirantum rabie; nec tristi incumbere sulco
Cura, sed alternum cupiunt haurire cruorem.
Proxima natarum manus est, fletique nepotes.
Hic orbam Autonoen et anhelam cernimus Ino
Respectantem arcus et ad ubera dulce prementem
Pignus, et oppositis Semelen a ventre lacertis.
Penthea iam fractis genetrix Cadmeia thyrsis,
Iam dimissa deo, pectusque adaperta cruentum
Insequitur planctu; fugit ille per avia Lethes
Et Stygios superosque lacus, ubi mitior illum
Flet pater et lacerum componit corpus Echion.
Tristem nosco Lycum dextramque in terga reflexum
Aeoliden, humero iactantem funus onusto.
Necdum ille aut habitus, aut versae crimina formae
Mutat Aristaeo genitus: frons aspera cornu,
Tela manu, reicitque canes in vulnus hiantes.
Ecce autem magna subit invidiosa caterva
Tantalis et tumido percenset funera luctu,
Nil deiecta malis; iuvat effugisse deorum
Numina et insanae plus iam permittere linguae.'
  Talia dum patri canit intemerata sacerdos,
Illius elatis tremefacta assurgere vittis
Canicies, tenuique inpelli sanguine vultus.
Nec iam firmanti baculo, nec virgine fida
Nititur, erectusque solo 'Desiste canendo,
Nata, ait: externae satis est mihi lucis, inertes
Discedunt nebulae, et vultum niger exuit aer.
Umbrisne, an supero me missus Apolline complet
Spiritus? en video quaecumque audita! Sed ecce
Moerent Argolici deiecto lumine manes.
Torvus Abas Proetusque nocens mitisque Phoroneus,
Truncatusque Pelops et saevo pulvere sordens
Oenomaus largis humectant imbribus ora.
Auguror hinc Thebis belli meliora. Quid autem
Hi grege condenso — quantum arma et vulnera monstrant,
Pugnaces animae, — nobis in sanguine multo
Oraque pectoraque et falso clamore levatas
Intendunt sine pace manus? Rex, fallor, an hi sunt

Quinquaginta illi? cernis Chthoniumque Chrominque
Phegeaque et nostra praesignem Maeona lauro.
Ne saevite, duces, nihil hic mortalibus ausum
Credite consiliis: hos ferrea neverat annos
Atropos. Existis casus: bella horrida nobis,
Atque iterum Tydeus.' Dixit, vittaque ligatis
Frondibus instantes abigit monstratque cruorem.
Stabat inops comitum Cocyti in litore moesto
Laius, inmiti quem iam deus ales Averno
Reddiderat, dirumque tuens obliqua nepotem,
Noscit enim vultu, non ille aut sanguinis haustus
Cetera ceu plebes, aliumve accedit ad imbrem,
Inmortale odium spirans. Sed prolicit ultro
Aonius vates: 'Tyriae dux inclite Thebes,
Cuius ab interitu non ulla Amphionis arces
Vidit amica dies. O iam satis ulte cruentum
Exitium et multum placata minoribus umbra,
Quos miserande fugis? Iacet ille in funere longo
Quem premis, et iunctae sentit confinia mortis,
Obsitus exhaustos pedore et sanguine vultus
Eiectusque die. Sors leto durior omni,
Crede mihi: quaenam inmeritum vitare nepotem
Causa tibi? confer vultum, et satiare litanti
Sanguine, venturasque vices et funera belli
Pande vel infensus, vel res miserate tuorum.
Tunc ego te optata vetitam transmittere Lethen
Puppe dabo placidumque pia tellure reponam,
Et Stygiis mandabo deis.' Mulcetur honoris
Muneribus tingitque genas, dehinc talia reddit:
'Cur tibi versanti manes, aequaeve sacerdos,
Lectus ego augurio, tantisque potissimus umbris
Qui ventura loquar? satis est meminisse priorum.
Nostrane praeclari, pudeat, consulta nepotes
Poscitis? Illum, illum sacris adhibete nefastis,
Qui laeto fodit ense patrem, qui semet in ortus
Vertit et indignae regerit sua pignora matri.
Et nunc ille deos furiarumque atra fatigat
Concilia, et nostros rogat haec in proelia manes.

Quodsi adeo placui deflenda in tempora vates,
Dicam equidem, quo me Lachesis, quo torva Megaera
Usque sinunt: bellum innumero venit undique bellum
Agmine, Lernaeosque trahit fatalis alumnos
Gradivus stimulis; hos terrae monstra deumque
Tela manent pulchrique obitus et ab igne supremo
Sontes lege morae. Certa est victoria Thebis,
Ne trepida, nec regna ferox germanus habebit.
Sed furiae geminumque nefas miserosque per enses
Hei mihi! crudelis vincet pater.' Haec ubi fatus,
Labitur et flexa dubios ambage reliquit.
Interea gelidam Nemeen et conscia laudis
Herculeae dumeta vaga legione tenebant
Inachidae; iam Sidonias avertere praedas,
Sternere, ferre domos ardent instantque. Quis iras
Flexerit, unde morae, medius quis euntibus error,
Phoebe, doce: nos rara manent exordia famae.
Marcidus edomito bellum referebat ab Haemo
Liber, ibi armiferos geminae iam sidere brumae
Orgia ferre Getas canumque virescere dorso
Othryn et Icaria Rhodopen assueverat umbra,
Et iam pampineos materna ad moenia currus
Promovet; effrenae dextra laevaque sequuntur
Lynces, et uda mero lambunt retinacula tigres.
Post exultantes spolia armentalia portant
Seminecesque lupos scissasque Mimallones ursas.
Nec comitatus iners, sunt illic Ira Furorque,
Et Metus et Virtus et numquam sobrius Ardor,
Succiduique gradus et castra simillima regi.
Isque ubi pulverea Nemeen effervere nube
Conspicit, et solem radiis ignescere ferri,
Necdum compositas belli in certamina Thebas;
Concussus visis, quamquam ore et pectore marcet,
Aeraque tympanaque et biforem reticere tumultum
Imperat, attonitas qui circum plurimus aures.
Atque ita: 'Me manus ista meamque excindere gentem
Apparat; et longe recalet furor; hoc mihi saevum
Argos et indomitae bellum ciet ira novercae.

Usque adeone parum cineri data mater iniquo,
Natalesque rogi, quaeque ipse micantia sensi
Fulgura? Relliquias etiam fusaeque sepulcrum
Pellicis et residem ferro petit inproba Theben.
Nectam fraude moras; illum, illum tendite campum,
Tendite, io, comites.' Hyrcana ad signa iugales
Intumuere iubas, dicto prius adstitit arvis.
Tempus erat, medii quum solem in culmina mundi
Tollit anhela dies, ubi tardus hiantibus arvis
Stat vapor, atque omnes admittunt aethera luci.
Undarum vocat ille deas, mediusque silentum
Incipit: 'Agrestes fluviorum numina Nymphae,
Et nostri pars magna gregis, perferte laborem,
Quem damus. Argolicos paulum mihi fontibus amnes
Stagnaque et errantes obducite pulvere rivos.
Praecipuus Nemees, qua nostra in moenia bellis
Nunc iter, ex alto fugiat liquor; adiuvat ipse
Phoebus ad hoc summo, cesset ni vestra voluntas,
Limite; vim coeptis indulgent astra, meaeque
Aestifer Erigones spumat canis. Ite volentes,
Ite in operta soli; post vos ego gurgite pleno
Eliciam, et quae dona meis amplissima sacris
Vester habebit honos, nocturnaque furta licentum
Cornipedum et cupidas Faunorum arcebo rapinas.'
Dixerat: ast illis tenuior percurrere visus
Ora situs, viridisque comis exhorruit humor.
Protinus Inachios haurit sitis ignea campos.
Diffugere undae, squalent fontesque lacusque,
Et cava ferventi durescunt flumina limo.
Aegra solo macies, tenerique in origine culmi
Inclinata seges, deceptum margine ripae
Stat pecus, atque amnes quaerunt armenta natatos.
Sic ubi se magnis refluus suppressit in antris
Nilus et Eoae liquentia pabula brumae
Ore premit, fumant desertae gurgite valles,
Et patris undosi sonitus expectat hiulca
Aegyptos, donec Phariis alimenta rogatus
Donet agris magnumque inducat messibus annum.

Aret Lerna nocens, aret Lyrcius et ingens
Inachus advolvensque natantia saxa Charadrus,
Et numquam in ripis audax Erasinus et aequus
Fluctibus Asterion; ille alta per avia notus
Audiri et longe pastorum rumpere somnos.
  Una tamen tacitas, sed iussu numinis, undas,
Haec quoque secreta, nutrit Langia sub umbra.
Nondum illi raptus dederat lacrimabile nomen
Archemorus, nec fama deae; tamen avia servat
Et nemus et fluvium; manet ingens gloria nympham,
Quum tristem Hypsipylen ducibus sudatus Achaeis
Ludus et atra sacrum recolit trieteris Ophelten.
  Ergo nec ardentes clipeos vectare, nec arctos
Thoracum nexus, tantum sitis horrida torquet,
Sufficiunt; non ora modo angustisque perusti
Faucibus, interior sed vis quatit; aspera pulsu
Corda, gelant venae, et siccis cruor aeger adhaeret
Visceribus; tunc sole putris, tunc pulvere tellus
Exhalat calidam nubem. Non spumeus imber
Manat equum; siccis inlidunt ora lupatis,
Ora catenatas procul exertantia linguas;
Nec legem dominosve pati, sed perfurit arvis
Flammatum pecus. Huc illuc inpellit Adrastus
Exploratores, si stagna Lycimnia restent,
Si quis Amymones superet liquor; omnia caecis
Ignibus hausta sedent, nec spes humentis Olympi,
Ceu flavam Libyen desertaque pulveris Afri
Collustrent nullaque umbratam nube Syenen.
  Tandem inter silvas, sic Evius ipse parabat,
Errantes subitam pulchro in moerore tuentur
Hypsipylen; illi quamvis et ab ubere Opheltes
Non suus, Inachii proles infausta Lycurgi
Dependet, neglecta comam nec dives amictu;
Regales tamen ore notae, nec mersus acerbis
Extat honos; tunc haec adeo stupefactus Adrastus:
  'Diva potens nemorum, nam te vultusque pudorque
Mortali de stirpe negant, quae laeta sub isto
Igne poli non quaeris aquas, succurre propinquis

Gentibus; arcitenens seu te Latonia casto
De grege transmisit thalamis, seu lapsus ab astris
Non humilis foecundat amor, neque enim ipse deorum
Arbiter, Argolidum thalamis novus, adspice moesta
Agmina. Nos ferro meritas excindere Thebas
Mens tulit, inbelli sed nunc sitis anxia fato
Submittitque animos et inertia robora carpit.
Da fessis in rebus opem, seu turbidus amnis,
Seu tibi foeda palus; nihil hac in sorte pudendum,
Nil humile est; tu nunc ventis pluvioque rogaris
Pro Iove, tu refugas vires et pectora bello
Exanimata reple: sic hoc tibi sidere dextro
Crescat onus. Tantum reduces det flectere gressus
Iuppiter, o quanta belli donabere praeda!
Dircaeos tibi, diva, greges numerumque rependam
Plebis, et hic magna lucus signabitur ara.'
  Dixit, et orantis media inter anhelitus ardens
Verba rapit, cursuque animae labat arida lingua.
Idem omnes pallorque viros flatusque soluti
Oris habet; reddit demisso Lemnia vultu:
  'Diva quidem vobis, et si coelestis origo est,
Unde ego? mortales utinam haud transgressa fuissem
Luctibus! Altricem mandati cernitis orbam
Pignoris: at nostris an quis sinus uberaque ulla,
Scit deus, et nobis regnum tamen et pater ingens.
Sed quid ego haec? fessosque optatis demoror undis?
Mecum age nunc, si forte vado Langia perennes
Servat aquas; solet et rapidi sub limite cancri
Semper, et Icarii quamvis iuba fulgeret astri,
Ire tamen.' Simul haerentem, ne tarda Pelasgis
Dux foret, ah miserum vicino cespite alumnum,
Sic Parcae voluere, locat, ponitque negantem
Floribus aggestis, et amico murmure dulces
Solatur lacrimas: qualis Berecynthia mater,
Dum circa parvum iubet exultare Tonantem
Curetas trepidos; illi certantia plaudunt
Orgia, sed magnis resonat vagitibus Ide.
  At puer in gremio vernae telluris et alto

Gramine, nunc faciles sternit procursibus herbas
In vultum nitens; caram modo lactis egeno
Nutricem clangore ciens iterumque renidens,
Et teneris meditans verba inluctantia labris,
Miratur nemorum strepitus, aut obvia carpit,
Aut patulo trahit ore diem, nemorisque malorum
Inscius et vitae multum securus inerrat.
Sic tener Odrysia Mavors nive, sic puer ales
Vertice Maenalio, talis per litora reptans
Inprobus Ortygiae latus inclinabat Apollo.
  Illi per dumos et opaca virentibus umbris
Devia pars cingunt, pars arcta plebe sequuntur,
Praecelerantque ducem. Medium subit illa per agmen
Non humili festina modo; iamque amne propinquo
Rauca sonat vallis, saxosumque inpulit aures
Murmur; ibi exultans conclamat ab agmine primo,
Sicut erat, levibus tollens vexilla maniplis
Argus aquae! longusque virum super ora cucurrit
Clamor aquae! Sic Ambracii per litora ponti
Nauticus in remis iuvenum monstrante magistro
Fit sonus, inque vicem contra percussa reclamat
Terra, salutatus quum Leucada pandit Apollo.
  Incubuere vadis passim discrimine nullo
Turba simul primique, nequit secernere mixtos
Aequa sitis, frenata suis in curribus intrant
Armenta, et pleni dominis armisque feruntur
Quadrupedes; hos turbo rapax, hos lubrica fallunt
Saxa, nec inplicitos fluvio reverentia reges
Proterere, aut mersisse vado clamantis amici
Ora. Fremunt undae, longusque a fontibus amnis
Diripitur, modo lene virens et gurgite puro
Perspicuus, nunc sordet aquis egestus ab imo
Alveus; inde toros riparum et proruta turbant
Gramina, iam crassus coenoque et pulvere torrens,
Quamquam expleta sitis, bibitur tamen. Agmina bello
Decertare putes, iustumque in gurgite Martem
Perfurere, et captam tolli victoribus urbem.
  Atque aliquis regum medio circumfluus amni:

'Silvarum, Nemee, longe regina virentum,
Lecta Iovi sedes, quam nunc, non Herculis actis
Dura magis, rabidi quum colla minantia monstri
Angeret et tumidos animam angustaret in artus:
Hac saevisse tenus populorum incepta tuorum
Sufficiat; tuque o cunctis insuete domari
Solibus, aeternae largitor corniger undae,
Laetus eas, quacumque domo gelida ora resolvis
Inmortale tumens; neque enim tibi cana repostas
Bruma nives raptasque alio de fonte refundit
Arcus aquas, gravidive indulgent nubila Cori,
Sed tuus, et nulli ruis expugnabilis astro.
Te nec Apollineus Ladon, nec Xanthus uterque,
Sperchiusque minax centaureusque Lycormas
Praestiterint: tu pace mihi, tu nube sub ipsa
Armorum festasque super celebrabere mensas.
Ab Iove primus honos; bellis modo laetus ovantes
Accipias, fessisque libens iterum hospita pandas
Flumina defensasque velis agnoscere turmas.

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER V.

Pulsa sitis fluvio, populataque gurgitis alveum
Agmina linquebant ripas amnemque minorem;
Acrior et campum sonipes rapit, et pedes arva
Inplet ovans, rediere viris animique minaeque
Votaque, sanguineis mixtum ceu fontibus ignem
Hausissent belli magnasque in proelia mentes.
Dispositi in turmas rursus legemque severi
Ordinis, ut cuique ante locus ductorque, monentur
Instaurare vias. Tellus iam pulvere primo
Crescit, et armorum transmittunt fulgura silvae.
Qualia trans Pontum Phariis defensa serenis
Rauca Paraetonio decedunt agmina Nilo,
Quum fera ponit hiems: illae clangore fugaci,
Umbra fretis arvisque volant, sonat avius aether.
Iam Borean imbresque pati, iam nare solutis
Amnibus et nudo iuvat aestivare sub Haemo.
Hic rursus simili procerum vallante corona
Dux Talaionides, antiqua ut forte sub orno
Stabat, et admoti nixus Polynicis in hastam:
'At tamen, o quaecumque es, ait, cui gloria tanta
Venimus innumerae fatum debere cohortes,
Quem non ipse deum sator aspernetur honorem,
Dic age, quando tuis alacres adsistimus undis,
Quae domus aut tellus, animam quibus hauseris astris?
Dic, quis et ille pater? neque enim tibi numina longe,
Transierit fortuna licet, maiorque per ora
Sanguis, et afflicto spirat reverentia vultu.

Ingemit, et paulum fletu cunctata modesto
Lemnias orsa refert: 'Inmania vulnera, rector,
Integrare iubes, Furias et Lemnon et arctis
Arma inserta toris debellatosque pudendo
Ense mares: redit ecce! nefas et frigida cordi
Eumenis. O miserae, quibus hic furor additus! o nox!
O pater! illa ego nam, pudeat ne forte benignae
Hospitis, illa, duces, raptum quae sola parentem
Occului. Quid longa malis exordia necto?
Et vos arma vocant magnique in corde paratus.
Hoc memorasse sat est: claro generata Thoante,
Servitium Hypsipyle vestri fero capta Lycurgi.'
Advertere animos, maiorque et honora videri
Parque operi tanto; cunctis tunc noscere casus
Ortus amor, pater ante alios hortatur Adrastus.
'Immo age, dum primi longe damus agmina vulgi,
Nec facilis Nemee latas evolvere vires,
Quippe obtenta comis et ineluctabilis umbra,
Pande nefas laudesque tuas gemitusque tuorum,
Unde hos advenias regno deiecta labores.
Dulce loqui miseris veteresque reducere questus.'
Incipit: 'Aegaeo premitur circumflua Nereo
Lemnos, ubi ignifera fessus respirat ab Aetna
Mulciber; ingenti tellurem proximus umbra
Vestit Athos nemorumque obscurat imagine pontum.
Thraces arant contra. Thracum fatalia nobis
Litora, et inde nefas; florebat dives alumnis
Terra, nec illa Samo fama Delove sonanti
Peior et innumeris quas spumifer assilit Aegon.
Dis visum turbare domos, nec pectora culpa
Nostra vacant; nullos Veneri sacravimus ignes,
Nulla deae sedes; movet et coelestia quondam
Corda dolor lentoque inrepunt agmine poenae.
Illa Paphon veterem centumque altaria linquens
Nec vultu nec crine prior, solvisse iugalem
Ceston et Idalias procul ablegasse volucres
Fertur; erant certe, media quae noctis in umbra
Divam, alios ignes maioraque tela gerentem,

Tartareas inter thalamis volitasse sorores
Vulgarent; utque inplicitis arcana domorum
Anguibus et saeva formidine cuncta replevit
Limina, nec fidi populum miserata mariti,
Protinus a Lemno teneri fugistis, Amores;
Motus Hymen versaeque faces, et frigida iusti
Cura tori; nullae redeunt in gaudia noctes,
Nullus in amplexu sopor est, odia aspera ubique,
Et Furor et medio recubat Discordia lecto.
Cura viris tumidos adversa Thracas in ora
Eruere et saevam bellando frangere gentem.
Quumque domus contra stantesque in litore nati,
Dulcius Edonas hiemes Arctonque frementem
Excipere, aut tandem tacita post proelia nocte
Fractorum subitas torrentum audire ruinas.
Illae autem tristes, nam me tunc libera curis
Virginitas annique tegunt, sub nocte dieque
Assiduis aegrae in lacrimis, solantia miscent
Colloquia, aut saevam spectant trans aequora Thracen.
Sol operum medius summo librabat Olympo
Lucentes, ceu staret, equos; quater axe sereno
Intonuit, quater antra dei fumantis anhelos
Exeruere apices, ventisque absentibus Aegon
Motus, et ingenti percussit litora ponto:
Quum subito horrendas aevi matura Polyxo
Tollitur in furias thalamisque insueta relictis
Evolat. Insano veluti Theumesia Thyas
Rapta deo, quum sacra vocant Idaeaque suadet
Buxus et a summis auditus montibus Evan:
Sic erecta genas aciemque effusa trementi
Sanguine desertam rabidis clamoribus urbem
Exagitat, clausasque domos et limina pulsans
Concilium vocat. Infelix comitatus eunti
Haerebant nati, atque illae non segnius omnes
Erumpunt tectis, summasque ad Pallados arces
Impetus; huc propere stipamur et ordine nullo
Congestae, stricto mox ense silentia iussit
Hortatrix scelerum, et medio sic ausa profari est:

'Rem summam instinctu superum meritique doloris,
O viduae — firmate animos et pellite sexum —
Lemniades, sancire paro; si taedet inanes
Aeternum servare domos turpemque iuventae
Flore situm et longis steriles in luctibus annos,
Inveni, promitto viam, nec numina desunt,
Qua renovanda Venus: modo par insumite robur
Luctibus, atque adeo primum hoc mihi noscere detur.
'Tertia canet hiems, cui conubialia vincla
Aut thalami secretus honos? cui coniuge pectus
Intepuit? cuius vidit Lucina labores?
Dicite, vel iustos cuius pulsantia menses
Vota tument? qua pace feras volucresque iugari
Mos datus. Heu segnes! potuitne ultricia Graiis
Virginibus dare tela pater, laetusque dolorum
Sanguine securos iuvenum perfundere somnos?
At nos vulgus iners; quodsi propioribus actis
Est opus, ecce animos doceat Rhodopeia coniux,
Ulta manu thalamos pariterque epulata marito.
Nec vos inmunis scelerum securave cogo.
Plena mihi domus atque ingens, en cernite, sudor.
Quatuor hos una, decus et solatia patris,
In gremio, licet amplexu lacrimisque morentur,
Transadigam ferro, saniemque et vulnera fratrum
Miscebo patremque super spirantibus addam.
Ecqua tot in caedes animum promittit?' — Agebat
Pluribus: adverso nituerunt vela profundo.
Lemnia classis erat, rapuit gavisa Polyxo
Fortunam atque iterat: 'Superisne vocantibus ultro
Desumus? ecce rates, deus hos, deus ultor in iras
Apportat coeptisque favet. Nec imago quietis
Vana meae: nudo stabat Venus ense, videri
Clara mihi somnosque super. Quid perditis aevum?
Inquit, age aversis thalamos purgate maritis.
Ipsa faces alias melioraque foedera iungam.
Dixit, et hoc ferrum stratis, hoc, credite, ferrum
Inposuit. Quin o miserae, dum tempus agit rem,
Consulite; en validis spumant eversa lacertis

Aequora, Bistonides veniunt fortasse maritae.'
'Hinc stimuli ingentes, magnusque advolvitur astris
Clamor. Amazonio Scythiam fervere tumultu,
Lunatumque putes agmen descendere, ubi arma
Indulget pater et saevi movet ostia belli.
Nec varius fremor, aut studia in contraria rapti
Dissensus, ut plebe solet: furor omnibus idem,
Idem animus solare domos, iuvenumque senumque
Praecipitare colos plenisque affrangere parvos
Uberibus ferroque omnes exire per annos.
Tunc viridis late lucus, iuga celsa Minervae
Propter, opacat humum niger ipse, sed insuper ingens
Mons premit, et gemina pereunt caligine soles.
Hic sanxere fidem, tu Martia testis Enyo
Atque inferna Ceres, Stygiaeque Acheronte recluso
Ante preces venere deae; sed fallit ubique
Mixta Venus, Venus arma tenet, Venus admovet iras.
Nec de more cruor; natum Caropeia coniux
Obtulit, accingunt sese et mirantia ferro
Pectora, congestisque avidae simul undique dextris
Perfringunt, ac dulce nefas in sanguine vivo
Coniurant, matremque recens circumvolat umbra.
'Talia cernenti mihi quantus in ossibus horror,
Quisve per ora color? qualis quum cerva cruentis
Circumventa lupis, nullum cui pectore molli
Robur et in volucri tenuis fiducia cursu,
Praecipitat suspensa fugam; iam iamque teneri
Credit, et elusos audit concurrere morsus.
'Illi aderant; primis iamque offendere carinae
Litoribus, certant saltu contingere terram
Praecipites. Miseri, quos non aut horrida virtus
Marte sub Odrysio, aut medii inclementia ponti
Hauserit! Alta etiam superum delubra vaporant
Promissasque trahunt pecudes, niger omnibus aris
Ignis, et in nullis spirat deus integer extis.
'Tardius humenti noctem deiecit Olympo
Iuppiter, et versum miti, reor, aethera cura
Sustinuit, dum fata vetant, nec longius umquam

Cessavere novae perfecto sole tenebrae.
Sera tamen mundo venerunt astra, sed illis
Et Paros et nemorosa Thasos crebraeque relucent
Cyclades; una gravi penitus latet obruta coelo
Lemnos, in hanc tristes nebulae, et plaga caeca superne
Texitur, una vagis Lemnos non agnita nautis.
'Iam domibus fusi et nemorum per opaca sacrorum
Ditibus indulgent epulis vacuantque profundo
Aurum inmane mero, dum quae per Strymona pugnae,
Quis Rhodope gelidove labor sudatus in Haemo,
Enumerare vacat. Nec non, manus inpia, nuptae
Serta inter festasque dapes, quo maxima cultu
Quaeque iacent; dederat mites Cytherea suprema
Nocte viros, longoque brevem post tempore pacem
Nequicquam et miseros perituro afflaverat igni.
'Conticuere chori, dapibus ludoque licenti
Fit modus, et primae decrescunt murmura noctis,
Quum consanguinei mixtus caligine leti
Rore madens Stygio morituram amplectitur urbem
Somnus, et inplacido fundit gravia otia cornu
Secernitque viros. Vigilant nuptaeque nurusque
In scelus, atque hilares acuunt fera tela sorores.
Invasere nefas, cuncto sua regnat Erinys
Pectore: non aliter Scythicos armenta per agros
Hyrcanae clausere leae, quas exigit ortu
Prima fames, avidique inplorant ubera nati.
'Quos tibi, nam dubito, scelerum de mille figuris
Expediam casus? Helimum temeraria Gorge
Evinctum ramis altaque in mole tapetum
Efflantem somno crescentia vina, superstans
Vulnera disiecta rimatur veste, sed illum
Infelix sopor admota sub morte refugit.
Turbidus incertumque oculis vigilantibus hostem
Occupat amplexu, nec segnius illa tenentis
Pone adigit costas, donec sua pectora ferro
Tangeret. Is demum sceleri modus; ora supinat
Blandus adhuc, oculisque tremens et murmure Gorgen
Quaerit, et indigno non solvit brachia collo.

'Non ego nunc vulgi quamquam crudelia pandam
Funera, sed propria luctus de stirpe recordor.
Quod te, flave Cydon, quod te per colla refusis
Intactum, Crenaee, comis — quibus ubera mecum
Obliquumque a patre genus — fortemque, timebam
Quem desponsa, Gyan, vidi lapsare cruentae
Vulnere Myrmidonis, quodque inter serta chorosque
Barbara ludentem fodiebat Opopea mater.
'Flet super aequaevum soror exarmata Lycaste
Cydimon, heu! similes perituro in corpore vultus
Adspiciens floremque genae, et quas finxerat auro
Ipsa comas; tum saeva parens iam coniuge fuso
Adstitit inpellitque minis atque inserit ensem.
Ut fera, quae placido rabiem desueta magistro
Tardius arma movet stimulisque et verbere crebro
In mores negat ire suos: sic illa iacenti
Incidit, undantemque sinu collapsa cruorem
Excipit et laceros premit in nova vulnera crines.
'Ut vero Alcimeden etiamnum in murmure truncos
Ferre patris vultus et egentem sanguinis ensem
Conspexi, riguere comae, atque in viscera saevus
Horror iit. Meus ille Thoas, mea dira videri
Dextra mihi, extemplo thalamis turbata paternis
Inferor. Ille quidem dudum — quis magna tuenti
Somnus? — agit versans secum, etsi lata recessit
Urbe domus, quinam strepitus, quae murmura noctis,
Cur fremebunda quies? trepido scelus ordine pando,
Quis dolor, unde animi; vis nulla arcere furentes;
Hac sequere, o miserande, premunt aderuntque moranti,
Et mecum fortasse cades. His motus et artus
Erexit stratis; ferimur per devia vastae
Urbis, ubi ingentem nocturnae caedis acervum
Passim, ut quosque sacris crudelis vespera lucis
Straverat, occulta speculamur nube latentes.
Hic inpressa toris ora, extantesque reclusis
Pectoribus capulos, magnarum et fragmina trunca
Hastarum et ferro laceras per corpora vestes,
Crateras pronos epulasque in caede natantes

Cernere erat, iugulisque modo torrentis apertis
Sanguine commixto redeuntem in pocula Bacchum.
Hic iuvenum manus et nullis violabilis armis
Turba senes, positique patrum super ora gementum
Semineces pueri, trepidas in limine vitae
Singultant animas. Gelida non saevius Ossa
Luxuriant Lapitharum epulae, si quando profundo
Nubigenae caluere mero; vix primus ab ira
Pallor, et inpulsis surgunt ad proelia mensis.
'Tunc primum sese trepidis sub nocte Thyoneus
Detexit, nato portans extrema Thoanti
Subsidia, et multa subitus cum luce refulsit.
Agnovi: non ille quidem turgentia sertis
Tempora, nec flava crinem distinxerat uva,
Nubilus, indignumque oculis liquentibus imbrem
Alloquitur: 'Dum fata dabant tibi, nate, potentem
Lemnon, et externis etiam servare timendam
Gentibus haud umquam iusto mea cura labori
Destitit: absciderunt tristes crudelia Parcae
Stamina, nec dictis, supplex quae plurima fudi
Ante Iovem frustra, lacrimisque avertere luctus
Contigit: infandum natae concessit honorem.
Accelerate fugam, tuque, o mea digna propago,
Hac rege, virgo, patrem, gemini qua brachia muri
Litus eunt, illa, qua rara silentia, porta
Stat funesta Venus ferroque accincta furentes
Adiuvat. Unde manus, unde haec Mavortia divae
Pectora? tu lato patrem committe profundo.
Succedam curis.' Ita fatus in aera rursus
Solvitur, et nostrum, visus arcentibus umbris,
Mitis iter longae claravit limite flammae.
'Qua data signa sequor; dein curvo robore clausum
Dis pelagi ventisque et Cycladas Aegaeoni
Amplexo commendo patrem, nec fletibus umquam
Sit modus alternis, ni iam dimittat Eoo
Lucifer astra polo. Tum demum litore rauco
Multa metu reputans et vix confisa Lyaeo
Dividor, ipsa gradu nitens, sed et anxia retro

Pectora, nec requies, quin et surgentia coelo
Flamina et e cunctis prospectem collibus undas.
'Exoritur pudibunda dies coelumque retexens
Aversum Lemno iubar, et declinia Titan
Opposita iuga nube refert: patuere furores
Nocturni, lucisque novae formidine cunctis —
Quamquam inter similes — habitus rubor, inpia terrae
Infodiunt scelera, aut festinis ignibus urunt.
Iam manus Eumenidum captasque refugerat arces
Exaturata Venus, licuit sentire, quid ausae,
Et turbare comas et lumina tingere fletu.
'Insula dives agris opibusque armisque virisque,
Nota situ et Getico nuper ditata triumpho,
Non maris incursu, non hoste, nec aethere laevo,
Perdidit una omnes orbata excisaque mundo
Indigenas: non arva viri, non aequora vertunt,
Conticuere domus, cruor altus, et oblita crasso
Cuncta rubent tabo, magnaeque in moenibus urbis
Nos tantum, et saevi spirant per culmina manes.
'Ipsa quoque arcanis tecti in penetralibus alto
Molior igne pyram, sceptrum super armaque patris
Inicio et notas regum gestamina vestes,
Ac prope moesta rogum confusis ignibus adsto
Ense cruentato, fraudemque et inania busta
Plango metu, si forte premant, cassumque parenti
Omen et hac dubios leti precor ire timores.
'His mihi pro meritis, ut falsi criminis astu
Parta fides, regno et solio considere patris
Supplicium datur. Anne illis obsessa negarem?
Accessi, saepe ante deos testata fidemque
Inmeritasque manus; subeo — pro dira potestas!
Exangue imperium et moestam sine culmine Lemnon.
'Iam magis atque magis vigiles dolor angere sensus
Et gemitus clari, et paulatim invisa Polyxo,
Iam meminisse nefas; iam ponere manibus aras
Concessum, et multum cineres iurare sepultos.
Sic ubi ductorem trepidae stabulique maritum,
Quem penes et saltus et adultae gloria gentis,

Massylo frangi stupuere sub hoste iuvencae,
It truncum sine honore pecus, regemque peremptum
Ipse ager, ipsi amnes et muta armenta queruntur.
'Ecce autem aerata dispellens aequora prora
Pelias intacti late subit hospita ponti
Pinus; agunt Minyae, geminus fragor ardua canet
Per latera, abruptam credas radicibus ire
Ortygiam aut fractum pelago decurrere montem.
Ast ubi suspensis siluerunt aequora tonsis,
Mitior et senibus cygnis et pectine Phoebi
Vox media de puppe venit, maria ipsa carinae
Accedunt, post nosse datum est, Oeagrius illic
Acclinis malo, mediis intersonat Orpheus
Remigiis tantosque iubet nescire labores.
Illis in Scythicum Borean iter oraque primum
Cyaneis arctata vadis: nos Thracia visu
Bella ratae vario tecta incursare tumultu,
Densarum pecudum aut fugientum more volucrum.
Heu ubi nunc furiae? portus amplexaque litus
Moenia, qua longe pelago despectus aperto,
Scandimus et celsas turres; huc saxa sudesque
Armaque moesta virum atque infectos caedibus enses
Subvectant trepidae; quin et squalentia texta
Thoracum et vultu galeas intrare soluto
Non pudet; audaces rubuit mirata catervas
Pallas, et adverso risit Gradivus in Haemo.
Tunc primum ex animis praeceps amentia cessit,
Nec ratis illa salo, sed divum sera per aequor
Iustitia et poenae scelerum adventare videntur.
'Iamque aderant terrae, quantum Gortynia currunt
Spicula, caeruleo gravidam quum Iuppiter imbri
Ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgae
Sistit agens; inde horror aquis, et raptus ab omni
Sole dies, miscet tenebras, quis protinus unda
Concolor, obnixi lacerant cava nubila venti
Diripiuntque fretum, nigris redit humida tellus
Vorticibus, totumque Notis portantibus aequor
Pendet et aequato iamiam prope sidera dorso

Frangitur, incertae iam nec prior inpetus alno,
Sed labat, extantem rostris modo gurgite in imo,
Nunc coelo Tritona ferens. Nec robora prosunt
Semideum heroum, puppemque insana flagellat
Arbor et instabili procumbens pondere curvas
Raptat aquas, remique cadunt in pectus inanes.
'Nos quoque per rupes murorumque aggere ab omni,
Dum labor ille viris fretaque indignantur et Austros,
Desuper invalidis fluitantia tela lacertis —
Quid non ausa manus? — Telamona et Pelea contra
Spargimus, et nostro petitur Tirynthius arcu.
Illi quippe simul bello pelagoque laborant.
Pars clipeis munire ratem, pars aequora fundo
Egerere: ast alii pugnant, sed inertia motu
Corpora suspensaeque carent conamine vires.
Instamus iactu telorum, et ferrea nimbis
Certat hiems, vastaeque sudes fractique molares
Spiculaque et multa crinitum missile flamma
Nunc pelago nunc puppe cadunt, dat operta fragorem
Pinus, et abiunctis regemunt tabulata cavernis.
'Talis Hyperborea virides nive verberat agros
Iuppiter; obruitur campis genus omne ferarum,
Deprensaeque cadunt volucres, et messis amaro
Strata gelu, fragor inde iugis, inde amnibus irae.
'Ut vero elisit nubes Iove tortus ab alto
Ignis et ingentes patuere in lumine nautae,
Diriguere animi, manibusque horrore remissis
Arma aliena cadunt, redeunt in pectora sexus.
Cernimus Aeacidas murisque inmane minantem
Ancaeum et longa pellentem cuspide rupes
Iphiton; attonito manifestus in agmine supra est
Amphitryoniades, puppemque alternus utrimque
Ingravat et medias ardet descendere in undas.
'At levis et miserae nondum mihi notus Iason
Transtra per et remos inpressaque terga virorum,
Nunc magnum Oeniden, nunc ille hortatibus Idam,
Et Talaum et cana rorantem adspergine ponti
Tyndariden iterans gelidique in nube parentis

Vela laborantem Calain subnectere malo
Voce manuque rogat; quatiunt inpulsibus illi
Nunc freta, nunc muros, sed nec spumantia cedunt
Aequora, et incussae redeunt a turribus hastae.
Ipse graves fluctus clavumque audire negantem
Lassat agens Tiphys palletque, et plurima mutat
Imperia ac laevas dextrasque obtorquet in undas
Proram navifragis avidam concurrere saxis,
Donec ab extremae cuneo ratis Aesone natus
Palladios oleae, Mopsi gestamina, ramos
Extulit et socium turba prohibente poposcit
Foedera, praecipites vocem involvere procellae.
Tunc modus armorum, pariterque exhausta quierant
Flamina, confusoque dies respexit Olympo.
Quinquaginta illi trabibus de more revinctis
Eminus abrupto quatiunt nova litora saltu;
Magnorum decora alta patrum, iam fronte sereni
Noscendique habitu, postquam timor iraque cessit
Vultibus; arcana sic fama erumpere porta
Coelicolas, si quando domus litusque rubentum
Aethiopum et mensas amor est intrare minores.
Dant fluvii montesque locum, tum terra superbit
Gressibus, et paulum respirat coelifer Atlas.
Hic et ab asserto nuper Marathone superbum
Thesea et Ismarios, Aquilonia pignora, fratres,
Utraque quis rutila stridebant tempora penna,
Cernimus; hic Phoebo non indignante priorem
Admetum et durae similem nihil Orphea Thracae,
Tunc prolem Calydone satam generumque profundi
Nereos. Ambiguo visus errore lacessunt
Oebalidae gemini; chlamys huic, chlamys ardet et illi,
Ambo hastile gerunt, humeros exertus uterque,
Nudus uterque genas, simili coma fulgurat astro.
Audet iter magnique sequens vestigia mutat
Herculis, et tarda quamvis se mole ferentem
Vix cursu tener aequat Hylas, Lernaeaque tollens
Arma, sub ingenti gaudet sudare pharetra.
Ergo iterum Venus et tacitis corda aspera flammis

Lemniadum pertemptat amor. Tunc regia Iuno
Arma habitusque virum pulchraeque insignia gentis
Mentibus insinuat, certatimque ordine cunctae
Hospitibus patuere fores; tunc primus in aris
Ignis, et infandis venere oblivia curis;
Tunc epulae felixque sopor noctesque quietae,
Nec superum sine mente, reor, placuere fatentes.
'Forsitan et nostrae fatum excusabile culpae
Noscere cura, duces; cineres furiasque meorum
Testor, ut externas non sponte aut crimine taedas
Attigerim; scit cura deum, etsi blandus Iason
Virginibus dare vincla novis; sua iura cruentum
Phasin habent, alios Colchi generatis amores.
'Iamque exuta gelu tepuerunt sidera longis
Solibus, et velox in terga revolvitur annus.
Iam nova progenies partusque in vota soluti,
Et non speratis Lemnos clamatur alumnis.
Nec non ipsa tamen thalami monumenta coacti
Enitor geminos, duroque sub hospite mater
Nomen avi renovo; nec quae fortuna relictis
Nosse datum, iam plena quater quinquennia pergunt,
Si modo fata sinunt aluitque rogata Lycaste.
'Detumuere animi maris, et clementior Auster
Vela vocat, ratis ipsa moram portusque quietos
Odit et adversi tendit retinacula saxi.
Inde fugam Minyae, sociosque appellat Iason
Efferus, o utinam iam tum mea litora rectis
Praetervectus aquis, cui non sua pignora cordi,
Non promissa fides; certe stat fama remotis
Gentibus, aequorei redierunt vellera Phryxi.
'Ut stata lux pelago venturumque aethera sensit
Tiphys et occidui rubuere cubilia Phoebi,
Heu iterum gemitus, iterumque novissima nox est.
Vix reserata dies, et iam rate celsus Iason
Ire iubet, primoque ferit dux verbere pontum.
Illos e scopulis et summo vertice montis
Spumea porrecti dirimentes terga profundi
Prosequimur visu, donec lassavit euntes

Lux oculos longumque polo contexere visa est
Aequor et extremi pressit freta margine coeli.
'Fama subit portus, vectum trans alta Thoanta
Fraterna regnare Chio, mihi crimina nulla,
Et vacuos arsisse rogos; fremit inpia plebes
Sontibus accensae stimulis, facinusque reposcunt.
Quin etiam occultae vulgo increbrescere voces:
Solane fida suis, nos autem in funera laetae?
Non deus haec fatumque, quod imperat urbe nefanda.
'Talibus exanimis dictis — et triste propinquat
Supplicium, nec regna iuvant — vaga litora furto
Incomitata sequor funestaque moenia linquo,
Qua fuga nota patris; sed non iterum obvius Evan,
Nam me praedonum manus huc appulsa tacentem
Arripit, et vestras famulam transmittit in oras.'
Talia Lernaeis iterat dum regibus exul
Lemnias et longa solatur damna querela,
Inmemor absentis — sic di suasistis! alumni,
Ille graves oculos languentiaque ora comanti
Mergit humo, fessusque diu puerilibus actis
Labitur in somnos, prensa manus haeret in herba.
Interea campis, nemoris sacer horror Achaei,
Terrigena erigitur serpens, tractuque soluto
Inmanem sese vehit ac post terga relinquit.
Livida fax oculis, tumidi stat in ore veneni
Spuma virens, ter lingua vibrat, terna agmina adunci
Dentis, et auratae crudelis gloria frontis
Prominet. Inachio sanctum dixere Tonanti
Agricolae, cui cura loci, et silvestribus aris
Pauper honos; nunc ille dei circumdare templa
Orbe vago labens, miserae nunc robora silvae
Atterit et vastas tenuat complexibus ornos.
Saepe super fluvios geminae iacet aggere ripae
Continuus, squamisque incisus adaestuat amnis.
Sed nunc Ogygii iussis quando omnis anhelat
Terra dei, trepidaeque latent in pulvere Nymphae,
Saevior anfractu laterum sinuosa retorquens
Terga solo siccique nocens furit igne veneni.

Stagna per arentesque lacus fontesque repressos
Volvitur, et vacuis fluviorum in vallibus errat,
Incertusque sui liquidum nunc aera lambit
Ore supinato, nunc arva gementia radens
Pronus adhaeret humo, si quid viridantia sudent
Gramina; percussae calidis afflatibus herbae,
Qua tulit ora, cadunt, moriturque ad sibila campus.
  Quantus ab Arctois discriminat aethera plaustris
Anguis ad usque Notos alienumque exit in orbem.
Quantus et ille sacri spiris intorta movebat
Cornua Parnassi, donec tibi, Delie, fixus
Vexit arundineam centeno vulnere silvam.
  Quis tibi, parve, deus tam magni pondera fati
Sorte dedit? tune hoc vix prima ad limina vitae
Hoste iaces? an ut inde sacer per saecula Graiis
Gentibus et tanto dignus morerere sepulcro?
Occidis extremae destrictus verbere caudae
Ignaro serpente puer, fugit ilicet artus
Somnus, et in solam patuerunt lumina mortem.
  Quum tamen attonito moriens vagitus in auras
Excidit et ruptis inmutuit ore querelis,
Qualia non totas peragunt insomnia voces,
Audiit Hypsipyle, facilemque negantia cursum
Exanimis genua aegra rapit; iam certa malorum
Mentis ab augurio sparsoque per omnia visu
Lustrat humum quaerens et nota vocabula parvo
Nequicquam ingeminans; nusquam ille, et prata recentes
Amisere notas; viridi piger accubat hostis
Collectus gyro spatiosaque iugera complet,
Sic etiam obliqua cervicem expostus in alvo.
Horruit infelix visu, longoque profundum
Incendit clamore nemus, nec territus ille,
Sed iacet. Argolicas ululatus flebilis aures
Inpulit; extemplo monitu ducis advolat ardens
Arcas eques causamque refert. Tum squamea demum
Torvus ad armorum radios fremitumque virorum
Colla movet, rapit ingenti conamine saxum,
Quo discretus ager, vacuasque inpellit in auras

Arduus Hippomedon, quo turbine bellica quondam
Librati saliunt portarum in claustra molares.
Cassa duci virtus, nam mollia colla refusus
In tergum serpens venientem exhauserat ictum.
Dat sonitum tellus, nemorumque per aera densi
Dissultant nexus. 'At non mea vulnera, clamat, —
Et trabe fraxinea Capaneus subit obvius, — umquam
Effugies, seu tu pavidi ferus incola luci,
Sive deis, utinamque deis concessa voluptas,
Non, si consertum super haec mihi membra Giganta
Subveheres. Volat hasta tremens, et hiantia monstri
Ora subit linguaeque secat fera vincla trisulcae,
Perque iubas stantes capitisque insigne corusci
Emicat, et nigri sanie perfusa cerebri
Figitur alta solo. Longus vix tota peregit
Membra dolor, rapido celer ille volumine telum
Circuit avulsumque ferens in opaca refugit
Templa dei; hic magno tellurem pondere mensus
Inplorantem animam dominis assibilat aris.
    Illum et cognatae stagna indignantia Lernae,
Floribus et vernis assuetae spargere Nymphae,
Et Nemees reptatus ager lucosque per omnes
Silvicolae fracta gemuistis arundine, Fauni.
    Ipse etiam summa iam tela poposcerat aethra
Iuppiter, et dudum nimbique hiemesque coibant,
Ni minor ira deo gravioraque tela mereri
Servatus Capaneus, moti tamen aura cucurrit
Fulminis et summas libavit vertice cristas.
    Iamque pererratis infelix Lemnia campis,
Liber ut angue locus, modico super aggere longe
Pallida sanguineis infectas roribus herbas
Prospicit. Huc magno cursum rapit effera luctu
Agnoscitque nefas, terraeque inlisa nocenti
Fulminis in morem non verba in funere primo,
Non lacrimas habet; ingeminat misera oscula tantum
Incumbens, animaeque fugam per membra tepentem
Quaerit hians, non ora loco, non pectora restant.
Rapta cutis, tenuia ossa patent nexusque madentes

Sanguinis imbre novi, totumque in vulnere corpus.
Ac velut aligerae sedem foetusque parentis
Quum piger umbrosa populatus in ilice serpens,
Illa redit, querulaeque domus mirata quietem
Stat super inpendens advectosque horrida moesto
Excutit ore cibos, quum solus in arbore cara
Sanguis et errantes per capta cubilia plumae.
Ut laceros artus gremio miseranda recepit
Intexitque comis, tandem laxata dolore
Vox invenit iter, gemitusque in verba soluti:
'O mihi desertae natorum dulcis imago,
Archemore, o rerum et patriae solamen ademptae
Servitiique decus, qui te, mea gaudia, sontes
Extinxere dei, modo quem digressa reliqui
Lascivum et prono vexantem gramina cursu?
Heu ubi siderei vultus? ubi verba ligatis
Inperfecta sonis, risusque et murmura soli
Intellecta mihi? quotiens tibi Lemnon et Argo
Sueta loqui et longa somnum suadere querela?
Sic equidem luctus solabar et ubera parvo
Iam materna dabam, cui nunc venit irritus ori
Lactis, et infelix in vulnera liquitur imber.
Nosco deos: o dura mei praesagia somni
Nocturnique metus, et numquam inpune per umbras
Attonitae mihi visa Venus! quos arguo divos?
Ipse ego te — quid enim timeam moritura fateri? —
Exposui fatis. Quae mentem insania traxit?
Tantane me tantae tenuere oblivia curae?
Dum patrios casus famaeque exorsa retracto
Ambitiosa meae, pietas haec magna, fidesque!
Exsolvi tibi, Lemne, nefas; ubi letifer anguis,
Ferte, duces, meriti si qua est mihi gratia duri,
Si quis honos dictis, aut vos extinguite ferro,
Ne tristes dominos orbamque inimica revisam
Eurydicen, quamquam haud illi mea cura dolendo
Cesserit. Hocne ferens onus inlaetabile matris
Transfundam gremio? quae me prius ima sub umbras
Mergat humus?' Simul haec terraque et sanguine vultum

Sordida magnorum circa vestigia regum
Vertitur, et tacite moerentibus inputat undas.
Et iam sacrifici subitus per tecta Lycurgi
Nuntius inplerat lacrimis ipsumque domumque,
Ipsum adventantem Persei vertice sancto
Montis, ubi adverso dederat prosecta Tonanti,
Et caput iratis rediens quassabat ab extis.
Hic sese Argolicis inmunem servat ab armis
Haud animi vacuus, sed templa araeque tenebant.
Necdum etiam responsa deum monitusque vetusti
Exciderant, voxque ex adytis accepta profundis,
'Prima, Lycurge, dabis Dircaeo funera bello.'
Id cavet, et moestus vicini pulvere Martis
Angitur ad lituos periturisque invidet armis.
Ecce fides superum! laceras comitata Thoantis
Advenit exequias: contra subit obvia mater,
Femineos coetus plangentiaque agmina ducens.
At non magnanimo pietas ignava Lycurgo,
Fortior ille malis, lacrimasque insana resorbet
Ira patris, longo rapit arva morantia passu
Vociferans: 'Illa autem ubinam, cui parva cruoris
Laetave damna mei? vivitne? inpellite raptam,
Ferte citi comites; faxo omnis fabula Lemni
Et pater et tumidae generis mendacia sacri
Exciderint. Ibat, letumque inferre parabat
Ense furens rapto, venienti Oeneius heros
Inpiger obiecta proturbat pectora parma.
Ac simul infrendens: 'Siste hunc, vesane, furorem,
Quisquis es.' Et pariter Capaneus acerque reducto
Affuit Hippomedon rectoque Erymanthius ense,
Ac iuvenem multo perstringunt lumine. At inde
Agrestum pro rege manus; quos inter Adrastus
Mitior, et sociae veritus commercia vittae
Amphiaraus ait: 'Ne — quaeso; absistite ferro,
Unus avum sanguis, neve indulgete furori,
Tuque prior.' Sed non sedato pectore Tydeus
Subicit: 'Anne ducem servatricemque cohortis
Inachiae ingratis coram tot millibus audes

Mactare in tumulos? quanti pro funeris ultor!
Cui regnum genitorque Thoas et lucidus Evan
Stirpis avus. Tumidone parum, quod gentibus actis
Undique in arma ruis inter rapida agmina pacem
Solus habes? habeasque, et te victoria Graium
Inveniat tumulis etiamnum haec fata gementem.'
Dixerat, et tandem cunctante modestior ira
Ille refert: 'Equidem non vos ad moenia Thebes
Rebar, et hostiles huc advenisse catervas.
Pergite in excidium socii, si tanta voluptas,
Sanguinis, inbuite arma domi, atque haec inrita dudum
Templa Iovis — quid enim haud licitum? —ferat inpius ignis,
Si vilem, tanti premerent quum pectora luctus,
In famulam ius esse ratus, dominoque ducique.
Sed videt haec, videt ille deum regnator, et ausis
Sera quidem, manet ira tamen.' Sic fatus, et arces
Respicit, atque illic alio certamine belli
Tecta fremunt; volucres equitum praeverterat alas
Fama recens, geminos alis amplexa tumultus.
Illi ad fata rapi, atque illi iam occumbere leto,
Sic meritam Hypsipylen iterant, creduntque, nec irae
Fit mora, iamque faces, et tela penatibus instant.
Vertere regna fremunt raptumque auferre Lycurgum,
Cum Iove, cum aris; resonant ululatibus aedes
Femineis, versusque dolor dat terga timori.
Alipedum curru sed enim sublimis Adrastus
Secum ante ora virum fremebunda Thoantida portans
It medius turmis, et 'Parcite, parcite, clamat.
Nil actum saeve, meritus nec tale Lycurgus
Excidium, gratique inventrix fluminis ecce.'
Sic ubi diversis maria evertere procellis
Hinc Boreas Eurusque, illinc niger imbribus Auster,
Pulsa dies regnantque hiemes, venit aequoris alti
Rex sublimis equis, geminusque ad spumea Triton
Frena natans late pelago dat signa cadenti;
Et iam plana Thetis, montesque et litora crescunt.
Quis superum tanto solatus funera voto

Pensavit lacrimas inopinaque gaudia moestae
Rettulit Hypsipylae? Tu gentis conditor, Evan,
Qui geminos iuvenes Lemni de litore vectos
Intuleras Nemeae mirandaque fata parabas.
Causa viae genetrix, nec inhospita tecta Lycurgi
Praebuerant aditus, et protinus ille tyranno
Nuntius, extinctae miserando vulnere prolis.
Ergo adsunt comites — pro fors et caeca futuri
Mens hominum! — regique favent; sed Lemnos ad aures
Ut primum dictusque Thoas, per tela manusque
Inruerant, matremque avidis complexibus ambo
Diripiunt flentes alternaque pectora mutant.
Illa velut rupes inmoto saxea visu
Haeret et expertis non audet credere divis.
Ut vero et vultus et signa Argoa relictis
Ensibus atque humeris amborum intextus Iason,
Cesserunt luctus, turbataque munere tanto
Corruit, atque alio maduerunt lumina fletu.
Addita signa polo, laetoque ululante tumultu
Tergaque et aera dei motas crepuere per auras.
Tunc pius Oeclides, ut prima silentia vulgi
Mollior ira dedit placidasque accessit ad aures:
'Audite, o ductor Nemeae lectique potentes
Inachidae, quae certus agi manifestat Apollo.
Iste quidem Argolicis haud olim indebitus armis
Luctus adest: recto descendunt limite Parcae.
Et sitis interitu fluviorum et letifer anguis,
Et puer, heu nostri signatus nomine fati,
Archemorus, cuncta haec superum demissa suprema
Mente fluunt, differte animos festinaque tela
Ponite: mansuris donandus honoribus infans.
Et meruit; det pulchra suis libamina virtus
Manibus, atque utinam plures innectere pergas,
Phoebe, moras, semperque novis bellare vetemur
Casibus, et semper Thebe funesta recedat.
At vos magnorum transgressi fata parentum
Felices, longum quibus hinc per saecula nomen,

Dum Lernaea palus et dum pater Inachus ibit,
Dum Nemee tremulas campis iaculabitur umbras,
Ne fletu violate sacrum, ne plangite divos:
Nam deus iste, deus, Pyliae nec fata senectae
Maluerit, Phrygiis aut degere longius annis.'
Finierat, coeloque cavam nox induit umbram.

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER VI.

Nuntia multivago Danaas perlabitur urbes
Fama gradu, sancire novo sollemnia busto
Inachidas ludumque super, quo Martia bellis
Praesudare paret seseque accendere virtus.
Graium ex more decus; primus Pisaea per arva
Hunc pius Alcides Pelopi certavit honorem
Pulvereumque fera crinem detersit oliva.
Proxima vipereo celebravit libera nexu
Phocis Apollineae bellum puerile pharetrae.
Mox circum tristes servata Palaemonis aras
Nigra superstitio, quotiens animosa resumit
Leucothoe gemitus et amica ad litora festa
Tempestate venit: planctu conclamat uterque
Isthmos, Echioniae responsant flebile Thebae.
Et nunc eximii regum, quibus Argos alumnis
Connexum coelo, quorumque ingentia tellus
Aonis et Tyriae suspirant nomina matres,
Concurrunt nudasque movent in proelia vires.
Ceu primum ausurae trans alta ignota biremes,
Seu Tyrrhenam hiemem, seu stagna Aegaea lacessunt,
Tranquillo prius arma lacu clavumque levesque
Explorant remos, atque ipsa pericula discunt.
At quum experta cohors, tum pontum inrumpere fretae
Longius ereptasque oculis non quaerere terras.
Clara laboriferos coelo Tithonia currus
Extulerat, vigilesque deae pallentis habenas
Et nox et cornu fugiebat Somnus inani.

Iam plangore viae, gemitu iam regia mugit
Flebilis, acceptos longe nemora avia frangunt
Multiplicantque sonos. Sedet ipse exutus honoro
Vittarum nexu genitor, squalentiaque ora
Sparsus et incultam ferali pulvere barbam.
Asperior contra planctusque egressa viriles
Exemplo famulas premit hortaturque volentes
Orba parens, lacerasque super procumbere nati
Relliquias ardet, totiensque avulsa refertur.
Arcet et ipse pater. Mox ut moerentia dignis
Vultibus Inachii penetrarunt limina reges,
Ceu nova tunc clades et primo saucius infans
Vulnere, letalisve inrumperet atria serpens,
Sic alium ex alio quamquam lassata fragorem
Pectora congeminant, integratoque resultant
Accensae clamore fores: sensere Pelasgi
Invidiam, et lacrimis excusant crimen obortis.
Ipse, datum quotiens, intercisoque tumultu
Conticuit stupefacta domus, solatur Adrastus
Alloquiis genitorem ultro: nunc fata recensens
Resque hominum duras et inexorabile pensum,
Nunc aliam prolem mansuraque numine dextro
Pignora. Nondum orsis modus, et lamenta redibant.
Ille quoque affatus non mollius audit amicos,
Quam trucis Ionii rabies clamantia ponto
Vota virum, aut tenues curant vaga fulmina nimbos.
Tristibus interea ramis teneraque cupresso
Damnatus flammae torus et puerile pheretrum
Texitur, ima virent agresti stramina cultu.
Proxima gramineis operosior area sertis,
Et picturatus morituris floribus agger.
Tertius assurgens Arabum strue tollitur ordo
Eoas complexus opes incanaque glebis
Tura et ab antiquo durantia cinnama Belo.
Summa crepant auro, Tyrioque attollitur ostro
Molle supercilium, teretes hoc undique gemmae
Inradiant, medio Linus intertextus acantho
Letiferique canes: opus admirabile semper

Oderat atque oculos flectebat ab omine mater.
Arma etiam et veterum exuvias circumdat avorum
Gloria mixta malis afflictaeque ambitus aulae,
Ceu grande exequiis onus atque inmensa ferantur
Membra toro, sed cassa tamen sterilisque dolentes
Fama iuvat, parvique augescunt funere manes.
Inde ingens lacrimis honor et miseranda voluptas,
Muneraque in cineres annis graviora feruntur.
Namque illi et pharetras brevioraque tela dicarat
Festinus voti pater insontesque sagittas.
Iam tunc et nota stabulis de gente probatos
In nomen pascebat equos cinctusque sonantes
Armaque maiores expectatura lacertos.
Spes avidae! quas non in nomen credula vestes
Urgebat studio cultusque insignia regni
Purpureos sceptrumque minus? cuncta ignibus atris
Damnat atrox suaque ipse parens gestamina ferri,
Si damnis rabidum queat exaturare dolorem.
Parte alia gnari monitis exercitus instat
Auguris, aeriam truncis nemorumque ruina
Montis onus cumulare pyram; quae crimina caesi
Anguis et infausti cremet atra piacula belli.
His labor accisam Nemeen umbrosaque Tempe
Praecipitare solo lucosque ostendere Phoebo.
Sternitur extemplo veteres incaedua ferro
Silva comas, largae qua non opulentior umbrae
Argolicos inter saltusque educta Lycaeos
Extulerat super astra caput: stat sacra senectae
Numine, nec solos hominum transgressa veterno
Fertur avos, Nymphas etiam mutasse superstes
Faunorumque greges. Aderat miserabile luco
Excidium: fugere ferae, nidosque tepentes
Absiliunt, metus urget, aves; cadit ardua fagus,
Chaoniumque nemus brumaeque inlaesa cupressus,
Procumbunt piceae, flammis alimenta supremis,
Ornique iliceaeque trabes metuendaque succo
Taxus et infandos belli potura cruores
Fraxinus atque situ non expugnabile robur.

Hinc audax abies et odoro vulnere pinus
Scinditur, acclinant intonsa cacumina terrae
Alnus amica fretis, nec inhospita vitibus ulmus.
Dat gemitum tellus: non sic eversa feruntur
Ismara, quum fracto Boreas caput extulit antro.
Non grassante Noto citius nocturna peregit
Flamma nemus; linquunt flentes dilecta locorum
Otia cana Pales Silvanusque arbiter umbrae
Semideumque pecus, migrantibus adgemit illis
Silva, nec amplexae dimittunt robora Nymphae.
Ut quum possessas avidis victoribus arces
Dux raptare dedit, vix signa audita, nec urbem
Invenias; ducunt sternuntque abiguntque feruntque
Inmodici, minor ille fragor, quo bella geruntur.

Iamque pari cumulo geminas hanc tristibus umbris,
Ast illam superis, aequus labor auxerat aras,
Quum signum luctus cornu grave mugit adunco
Tibia, cui teneros suetum producere Manes
Lege Phrygum moesta. Pelopem monstrasse ferebant
Exequiale sacrum carmenque minoribus umbris
Utile, quo geminis Niobe consumpta pharetris
Squalida bissenas Sipylon deduxerat urnas.

Portant inferias arsuraque fercula primi
Graiorum, titulisque pios testantur honores
Gentis quisque suae; longo post tempore surgit
Colla super iuvenum, numero dux legerat omni,
Ipse fero clamore torus; cinxere Lycurgum
Lernaei proceres, genetricem mollior ambit
Turba, nec Hypsipyle raro subit agmine; vallant
Inachidae memores, sustentant livida nati
Brachia, et inventae concedunt plangere matri.

Illic infaustos ut primum egressa penates
Eurydice, nudo vocem de pectore rumpit,
Planctuque et longis praefata ululatibus infit:

'Non hoc Argolidum coetu circumdata matrum
Speravi te, nate, sequi, nec talia demens
Fingebam votis annorum elementa tuorum,
Nil saevum reputans; etenim his in finibus aevi

Unde ego bella tibi Thebasque ignara timerem?
Cui superum nostro committere sanguine pugnas
Dulce? quis hoc armis vovit scelus? at tua nondum,
Cadme, domus, nullus Tyrio grege plangitur infans.
Primitias egomet lacrimarum et caedis acerbae
Ante tubas ferrumque tuli, dum deside cura
Credo sinus fidos altricis et ubera mando.
Quidni ego? narrabat servatum fraude parentem
Insontesque manus. En! quam ferale putemus
Abiurasse sacrum et Lemni gentilibus unam
Inmunem furiis; haec illa, et creditis ausae?
Haec pietate potens? solis abiecit in arvis
Non regem dominumve; alienos inpia partus,
Hoc tantum, silvaeque infamis tramite liquit,
Quem non anguis atrox — quid enim hac opus, hei mihi, leti
Mole fuit? — tantum coeli violentior aura
Inpulsaeque Noto frondes cassusque valeret
Exanimare timor. Nec vos incessere luctu
Orba habeo, fixum matri inmotumque manebat
Hac altrice nefas; at quin et blandus ad illam,
Nate, magis, solam nosse atque audire vocantem,
Ignarusque mei: nulla ex te gaudia matri.
Illa tuos questus lacrimososque inpia risus
Audiit et vocis decerpsit murmura primae.
Illa tibi genetrix semper, dum vita manebat,
Nunc ego. Sed miserae mihi nec punire potestas
Sic meritam: quid dona, duces, quid inania fertis
Iusta rogis? Illam, nil poscunt amplius umbrae,
Illam, oro, cineri simul, excisaeque parenti
Reddite, quaeso, duces, per ego haec primordia belli,
Cui peperi: sic aequa gemant mihi funera matres
Ogygiae.' Sternit crines iteratque precando:
'Reddite, nec vero crudelem avidamque vocate
Sanguinis: occumbam pariter, dum vulnere iusto
Exaturata oculos, unum inpellamur in ignem.'
Talia vociferans alia de parte gementem
Hypsipylen, neque enim illa comas nec pectora servat,
Agnovit longe, et socium indignata dolorem:

'Hoc saltem, o proceres, tuque o, cui pignore nostro
Partus honos, prohibete nefas, auferte supremis
Invisam exequiis. Quid se funesta parenti
Miscet et in nostris spectatur et ipsa ruinis?
Cui luget complexa suos?' Sic fata repente
Concidit, abruptisque obmutuit ore querelis.
  Non secus ac primo fraudatum lacte iuvencum,
Cui trepidae vires et solus ab ubere sanguis,
Seu fera, seu duras avexit pastor ad aras;
Nunc vallem spoliata parens, nunc flumina questu,
Nunc armenta movet vacuosque interrogat agros;
Tunc piget ire domum, moestoque novissima campo
Exit et oppositas inpasta avertitur herbas.
  At genitor sceptrique decus cultusque Tonantis
Inicit ipse rogis, tergoque et pectore fusam
Caesariem ferro minuit sectisque iacentis
Obnubit tenuia ora comis, ac talia fletu
Verba pio miscens: 'Alio tibi, perfide, pacto,
Iuppiter, hunc crinem voti reus ante dicaram,
Si pariter virides nati libare dedisses
Ad tua templa genas, sed non ratus ore sacerdos,
Damnataeque preces: ferat haec, quae dignior umbra est.'
  Iam face subiecta primis in frondibus ignis
Exclamat: labor insanos arcere parentes.
Stant iussi Danai, atque obtentis eminus armis
Prospectu visus interclusere nefasto.
Ditantur flammae: non umquam opulentior illic
Ante cinis, crepitant gemmae, atque inmane liquescit
Argentum, et pictis exudat vestibus aurum;
Nec non Assyriis pinguescunt robora succis,
Pallentique croco strident ardentia mella,
Spumantesque mero paterae verguntur et atri
Sanguinis et rapti gratissima cymbia lactis.
  Tunc septem numero turmas — centenus ubique
Urget eques — versis ducunt insignibus ipsi
Graiugenae reges, lustrantque ex more sinistro
Orbe rogum et stantes inclinant pulvere flammas.
Ter curvos egere sinus, inlisaque telis

Tela sonant, quater horrendum pepulere fragorem
Arma, quater mollem famularum brachia planctum.
Semianimes alter pecudes spirantiaque ignis
Accipit armenta; hic luctus abolere novique
Funeris auspicium, vates — quamquam omina sentit
Vera — iubet, dextri gyro et vibrantibus hastis
Hac redeunt, raptumque suis libamen ab armis
Quisque iacit, seu frena libet seu cingula flammis
Mergere seu iaculum summae seu cassidis umbram.
[Multa gemunt contra raucis concentibus agri,
Et lituis aures circum pulsantur acutis.
Terretur clamore nemus: sic Martia vellunt
Signa tubae, nondum ira calet, nec sanguine ferrum
Inrubuit, primo bellorum comitur illo
Vultus, honoris opus: stat adhuc incertus in alta
Nube, quibus sese Mavors indulgeat armis.]
Finis erat, lapsusque putres iam Mulciber ibat
In cineres, instant flammis multoque soporant
Imbre rogum, posito donec cum sole labores
Exhausti, seris vix cessit cura tenebris.
Roscida iam novies coelo dimiserat astra
Lucifer, et totidem Lunae praevenerat ignes
Mutato nocturnus equo, nec conscia fallit
Sidera, et alterno deprenditur unus in ortu:
— Mirum opus accelerasse manus — stat saxea moles,
Templum ingens, cineri, rerumque effectus in illo
Ordo docet casus. Fessis hic flumina monstrat
Hypsipyle Danais, hic reptat flebilis infans,
Hic iacet, extremum tumuli circum asperat orbem
Squameus: expectes morientis ab ore cruenta
Sibila, marmorea sic volvitur anguis in hasta.
Iamque avidum pugnas visendi vulgus inermes
Fama vocat, cunctis arvis ac moenibus adsunt
Exciti; illi etiam, quis belli incognitus horror,
Quos effoeta domi, quos prima reliquerat aetas,
Conveniunt: non aut Ephyraeo in litore tanta
Umquam, aut Oenomai fremuerunt agmina circo.
Collibus incurvis viridique obsessa corona

Vallis in amplexu nemorum sedet; hispida circum
Stant iuga, et obiectus geminis umbonibus agger
Campum exire vetat, longo quem tramite planum
Gramineae frondes sinuataque cespite vivo
Mollia non subitis augent fastigia clivis.
Illic conferti, iam sole rubentibus arvis,
Bellatrix sedere cohors; ibi corpore mixto
Metiri numerum vultusque habitusque suorum,
Dulce viris, tantique iuvat fiducia belli.
Centum ibi nigrantes, armenti robora, tauros
Lenta mole trahunt, idem numerusque colorque
Matribus et nondum lunatis fronte iuvencis.
Exin magnanimum series antiqua parentum
Invehitur, miris in vultum animata figuris.
Primus anhelantem duro Tirynthius angens
Pectoris attritu sua frangit in ossa leonem.
Haud illum inpavidi, quamvis et in aere, suumque
Inachidae videre decus; pater ordine iuncto
Laevus arundineae recubansque sub aggere ripae
Cernitur emissaeque indulgens Inachus urnae.
Io post tergum, iam prona, dolorque parentis
Spectat inocciduis stellatum visibus Argum.
Ast illam melior Phariis erexerat arvis
Iuppiter, atque hospes iam tunc Aurora colebat.
Tantalus inde parens, non qui fallentibus undis
Inminet, aut refugae sterilem rapit aera silvae,
Sed pius et magni vehitur conviva Tonantis.
Parte alia victor curru Neptunia tendit
Lora Pelops, pressatque rotas auriga natantes
Myrtilus et volucri iam iamque relinquitur axe.
Et gravis Acrisius speciesque horrenda Choroebi
Et Danae culpata sinus, et in amne reperto
Tristis Amymone, parvoque Alcmena superbit
Hercule, tergemina crinem circumdata luna.
Iungunt discordes inimica in foedera dextras
Belidae fratres; sed vultu mitior adstat
Aegyptus, Danai manifestum agnoscere ficto
Ore nefas pacisque malae noctisque futurae.

Mille dehinc species, tandem satiata voluptas,
Praestantesque viros vocat ad sua praemia virtus.
  Primus sudor equis. Dic, inclite Phoebe, regentum
Nomina, dic ipsos; neque enim generosior umquam
Alipedum collata acies, ceu praepete cursu
Confligant densae volucres, aut litore in uno
Aeolus insanis statuat certamina ventis.
  Ducitur ante omnes rutilae manifestus Arion
Igne iubae. Neptunus equo, si certa priorum
Fama, pater; primus teneris laesisse lupatis
Ora et litoreo domitasse in pulvere fertur,
Verberibus parcens; etenim insatiatus eundi
Ardor et hiberno par inconstantia ponto.
Saepe per Ionium Libycumque natantibus ire
Interiunctus equis omnesque assuetus in oras
Caeruleum deferre patrem: stupuere relicta
Nubila, certantes Eurique Notique sequuntur.
Nec minor in terris bella Eurysthea gerentem
Amphitryoniaden alto per gramina sulco
Duxerat; illi etiam ferus indocilisque teneri.
Mox divum dono regis dignatus Adrasti
Imperia et multum mediis mansueverat annis.
Tunc rector genero Polynici indulget agendum
Multa monens, ubi fervor equo, qua suetus ab arte
Mulceri, ne saeva manus, ne liber habenis
Inpetus. 'Urge alios, inquit, stimulisque minisque;
Ille ibit, minus ipse voles.' Sic ignea lora
Quum daret, et rapido Sol natum inponeret axi,
Gaudentem lacrimans astra insidiosa docebat
Nolentesque teri zonas mediamque polorum
Temperiem: pius ille quidem et formidine cauta,
Sed iuvenem durae prohibebant discere Parcae.
  Oebalios sublimis agit spes proxima palmae
Amphiaraus equos; tua furto lapsa propago,
Cyllare, dum Scythici diversus ad ostia ponti
Castor, Amyclaeas remo permutat habenas.
Ipse habitu niveus, nivei dant colla iugales,
Concolor est albis et cassis et infula cristis.

Quin et Thessalicis felix Admetus ab oris
Vix steriles compescit equas, Centaurica dicunt
Semina; credo, adeo sexum indignantur, et omnis
In vires adducta Venus, noctemque diemque
Assimulant, maculis internigrantibus albae;
Tantus uterque color, credi nec degener illo
De grege Castaliae, stupuit qui sibila cannae
Laetus et audito contempsit Apolline pasci.
Ecce et Iasonidae iuvenes nova gloria matris
Hypsipyles subiere iugo, quo vectus uterque.
Nomen avo gentile Thoas, atque omine dictus
Euneos Argoo; geminis eadem omnia, vultus,
Currus, equi, vestes par et concordia voti,
Vincere vel solo cupiunt a fratre relinqui.
It Chromis Hippodamusque, alter satus Hercule magno,
Alter ab Oenomao: dubites, uter effera presset
Frena magis. Getici pecus hic Diomedis, at ille
Pisaei iuga patris habet, crudelibus ambo
Exuviis diroque inbuti sanguine currus.
Metarum instar erat hinc nudo robore quercus,
Olim omnes exuta comas, hinc saxeus umbo
Arbiter agricolis; finem iacet inter utrumque,
Quale quater iaculo spatium, ter arundine vincas.
Interea cantu Musarum nobile mulcens
Concilium citharaeque manus insertus Apollo
Parnassi summo spectabat ab aethere terras,
Orsa deum — nam saepe Iovem Phlegramque suique
Anguis opus fratrumque pius cantarat honores —
Tunc aperit, quis fulmen agat, quis sidera ducat
Spiritus, unde animi fluviis, quae pabula ventis,
Quo fonte inmensum vivat mare, quae via soles
Praecipitet, noctem quae porrigat, inmane tellus
An media et rursus mundo succincta latenti.
Finis erat, differt avidas audire sorores,
Dumque chelyn lauro textumque inlustre coronae
Subligat et picto discingit pectora limbo,
Haud procul Herculeam Nemeen clamore reductus
Adspicit, atque illic ingens certaminis instar

Quadriiugi. Noscit cunctos, et forte propinquo
Constiterant Admetus et Amphiaraus in arvo.
Tunc secum: 'Quisnam iste duos, fidissima Phoebo
Nomina, commisit deus in discrimina reges?
Ambo pii carique ambo; nequeam ipse priorem
Dicere. Peliacis hic quum famularer in arvis,
Sic Iovis imperia et nigrae voluere sorores,
Tura dabat famulo, nec me sentire minorem
Ausus: at hic tripodum comes et pius artis alumnus
Aethereae; potior meritis tamen ille, sed huius
Extrema iam fila colu; datur ordo senectae
Admeto serumque mori; tibi nulla supersunt
Gaudia, iam Thebae iuxta et tenebrosa vorago.
Scis miser, et nostrae pridem cecinere volucres.'
  Dixit, et os fletu paene inviolabile tinctus
Extemplo Nemeen radiante per aethera saltu
Ocior et patrio venit igne suisque sagittis.
Ipse olim in terris, coelo vestigia durant,
Claraque per Zephyros etiamnum semita lucet.
  Et iam sortitus Prothous versarat ahena
Casside, iamque locus cuique est et liminis ordo.
Terrarum decora ampla viri, decora ampla iugales,
Divum utrumque genus, stant uno margine clausi,
Spesque audaxque una metus et fiducia pallens.
Nil fixum cordi: pugnant exire paventque,
Concurrit summos animosum frigus in artus.
Qui dominis, idem ardor equis; face lumina surgunt,
Ora sonant morsu spumisque, et sanguine ferrum
Uritur, inpulsi nequeunt obsistere postes
Claustraque, compressae transfumat anhelitus irae.
Stare adeo miserum est, pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.
Circumstant fidi, nexusque et torta iubarum
Expediunt firmantque animos et plurima monstrant.
  Insonuit contra Tyrrhenum murmur, et omnes
Exiluere loco. Quae tantum carbasa ponto,
Quae bello sic tela volant, quae nubila coelo?
Amnibus hibernis minor est, minor inpetus igni,

Tardius astra cadunt, glomerantur tardius imbres,
Tardius e summo decurrunt flumina monte.
Emissos videre atque agnovere Pelasgi.
Et iam rapti oculis, iam caeco pulvere mixti
Una in nube latent, vultusque umbrante tumultu
Vix inter sese clamore et nomine noscunt.
Evolvere globum, et spatio quo quisque valebat
Diducti, delet sulcos iterata priores
Orbita, nunc avidi prono iuga pectore tangunt,
Nunc pugnante genu pressis duplicantur habenis.
Colla toris crinita tument, stantesque repectit
Aura iubas, bibit albentes humus arida nimbos.
Fit sonus inmanisque pedum tenuisque rotarum.
Nulla manus requies, densis insibilat aer
Verberibus; gelida non crebrior exilit Arcto
Grando, nec Oleniis manant tot cornibus imbres.
Senserat adductis alium praesagus Arion
Stare ducem loris, dirumque expaverat insons
Oedipodioniden; iam illinc a limine discors,
Iratusque oneri insolito truculentior ardet.
Inachidae credunt accensum laudibus, ille
Aurigam fugit, aurigae furiale minatur
Efferus, et campo dominum circumspicit omni.
Ante tamen cunctos sequitur longeque secundus
Amphiaraus agit, quem Thessalus aequat eundo
Admetus; iuxta gemini, nunc Euneos ante
Et nunc ante Thoas, cedunt vincuntque, nec umquam
Ambitiosa pios collidit gloria fratres.
Postremum discrimen erant Chromis asper et asper
Hippodamus, non arte rudes, sed mole tenentur
Cornipedum; prior Hippodamus fert ora sequentum,
Fert gemitus multaque humeros incenditur aura.
Speravit flexae circum compendia metae
Interius ductis Phoebeius augur habenis,
Anticipasse viam, nec non et Thessalus heros
Spe propiore calet, dum non cohibente magistro
Spargitur in gyros dexterque exerrat Arion.
Iam prior Oeclides et iam non tertius ibat

Admetus, laxo quum tandem ex orbe reductus
Aequoreus sonipes premit evaditque parumper
Gavisos; subit astra fragor, coelumque tremiscit,
Omniaque excusso patuere sedilia vulgo.
Sed nec lora regit nec verbera pallidus addit
Labdacides, lassa veluti ratione magister
In fluctus, in saxa ruit, nec iam amplius astra
Respicit et victam proiecit casibus artem.
Rursus praecipites in recta ac devia campi
Obliquant tenduntque vias, iterum axibus axes
Inflicti radiisque rotae: pax nulla fidesque.
Bella geri ferro levius, bella horrida credas,
Is furor in laude est: trepidant mortemque minantur,
Multaque transversis praestringitur ungula campis.
Nec iam sufficiunt stimuli, non verbera; voce
Nominibusque cient Pholoen Admetus et Irin
Funalemque Thoen, rapidum Danaeius augur
Ascheton increpitans meritumque vocabula Cygnum.
Audit et Herculeum Strymon Chromin, Euneon audit
Igneus Aechion, tardum Calydona lacessit
Hippodamus, variumque Thoas rogat ire Podarcen.
Solus Echionides errante silentia curru
Moesta tenet trepidaque timet se voce fateri.
Vixdum coeptus equis labor, et iam pulvere quarto
Campum ineunt, iamque et tepidis sudoribus artus
Effoeti, et crassum rapit eiectatque vaporem
Cornipedum flammata sitis, nec iam integer illis
Inpetus, et longi suspendunt ilia flatus.
Hic anceps fortuna diu decernere primum
Ausa venit; ruit, Haemonium dum fervidus instat
Admetum superare Thoas, nec praetulit ullam
Frater opem. Velit ille quidem, sed Martius ante
Obstitit Hippodamus mediasque inmisit habenas.
Mox Chromis Hippodamum metae interioris ad orbem
Viribus Herculeis et toto robore patris
Axe tenet prenso, luctantur abire iugales
Nequicquam frenosque et colla rigentia tendunt.
Ut Siculas si quando rates tenet aestus et ingens

Auster agit, medio stant vela tumentia ponto.
Tunc ipsum fracto curru deturbat, et isset
Ante Chromis; sed Thraces equi ut videre iacentem
Hippodamum, redit illa fames, iam iamque trementem
Partiti furiis, ni frena ipsosque frementes,
Oblitus palmae, retro Tirynthius heros
Torsisset victusque et collaudatus abisset.
At tibi promissos iamdudum Phoebus honores,
Amphiarae, cupit. Tandem ratus apta favori
Tempora, pulverei venit in spatia horrida circi,
Quum iam in fine viae, et summum victoria nutat;
Anguicomam monstri effigiem saevissima visu
Ora movet, sive ille Erebo, seu finxit in astu
Temporis, innumera certe formidine cultum
Tollit in astra nefas. Non illud ianitor atrae
Inpavidus Lethes, non ipsae horrore sine alto
Eumenides vidisse queant, turbasset euntes
Solis equos Martisque iugum. Nam flavus Arion
Ut vidit, saliere iubae, atque erectus in armos
Stat, sociumque iugi comitesque utrimque laboris
Secum alte suspendit equos. Ruit ilicet exul
Aonius nexusque diu per terga volutus
Exuit; abripitur longe moderamine liber
Currus; at hunc putri praeter tellure iacentem
Taenarei currus et Thessalus axis et heros
Lemnius obliqua, quantum vitare dabatur,
Transabiere fuga. Tandem caligine mersum
Erigit accursu comitum caput aegraque tollit
Membra solo, et socero redit haud speratus Adrasto.
Quis mortis, Thebane, locus, nisi dura negasset
Tisiphone, quantum poteras dimittere bellum?
Te Thebae fraterque palam, te plangeret Argos,
Te Nemee, tibi Lerna comas Larissaque supplex
Poneret, Archemori maior colerere sepulcro.
Tunc vero Oeclides, quamquam iam certa sequenti
Praemia, quum vacuus domino praeiret Arion,
Ardet adhuc cupiens vel inanem vincere currum.
Dat vires refovetque deus; volat ocior Euro,

Ceu modo carceribus dimissus in arva solutis
Verberibusque iubas et terga lacessit habenis
[Ascheton increpitansque levem Cygnumque nivalem].
Nunc saltem dum nemo prior, rapit igneus orbes
Axis, et effossae longe sparguntur arenae.
Dat gemitum tellus et iam tunc saeva minatur.
Forsitan et victo prior isset Arione Cygnus,
Sed vetat aequoreus vinci pater; hinc vice iusta
Gloria mansit equo, cessit victoria vati.
Huic pretium palmae gemini cratera ferebant
Herculeum iuvenes: illum Tirynthius olim
Ferre manu sola spumantemque ore supino
Vertere, seu monstri victor, seu Marte, solebat.
Centauros habet arte truces aurumque figuris
Terribile, hic mixta Lapitharum caede rotantur
Saxa, faces aliique iterum crateres, ubique
Ingentes morientum irae; tenet ipse furentem
Hylaeum et torta molitur robora barba.
At tibi Maeonio fertur circumflua limbo
Pro meritis, Admete, chlamys repetitaque multo
Murice. Phryxei natat hic contemptor ephebus
Aequoris et picta translucet caerulus unda;
In latus ire manus mutaturusque videtur
Brachia, nec siccum speres in stamine crinem;
Contra autem frustra sedet anxia turre suprema
Sestias in speculis, moritur prope conscius ignis.
Has Adrastus opes dono victoribus ire
Imperat: at generum famula solatur Achaea.
Sollicitat tunc ampla viros ad praemia cursu
Praeceleres: agile studium et tenuissima virtus,
Pacis opus, quum sacra vocant, nec inutile bellis
Subsidium, si dextra neget. Prior omnibus Idas,
Nuper Olympiacis umbratus tempora ramis,
Prosilit, excipiunt plausu Pisaea iuventus
Eleaeque manus, sequitur Sicyonius Alcon,
Et bis in Isthmiaca victor clamatus arena
Phaedimus, alipedumque fugam praegressus equorum
Ante Dymas, sed tunc aevo tardante secutus.

Multi et, quos varii tacet ignorantia vulgi,
Hinc atque hinc subiere. Sed Arcada Parthenopaeum
Appellant densique cient vaga murmura circi.
Nota parens cursu; quis Maenaliae Atalantes
Nesciat egregium decus et vestigia cunctis
Indeprensa procis? Onerat celeberrima natum
Mater, et ipse procul fama iam notus inermes
Narratur cervas pedes inter aperta Lycaei
Tollere et emissum cursu deprendere telum.
Tandem expectatus volucri super agmina saltu
Emicat et torto chlamydem diffibulat auro.
Effulsere artus, membrorumque omnis aperta est
Laetitia insignesque humeri, nec pectora nudis
Deteriora genis, latuitque in corpore vultus.
Ipse tamen formae laudem aspernatur et arcet
Mirantes; tunc Palladios non inscius haustus
Incubuit, pinguique cutem fuscatur olivo.
Hoc Idas, hoc more Dymas aliique nitescunt.
Sic ubi tranquillo pellucent sidera ponto
Vibraturque fretis coeli stellantis imago,
Omnia clara nitent; sed clarior omnia supra
Hesperos exercet radios, quantusque per altum
Aethera, caeruleis tantus monstratur in undis.
Proximus et forma nec multum segnior Idas
Cursibus atque aevo iuxta prior; attamen illi
Iam tenuem pingues florem induxere palaestrae,
Deserpitque genis, nec se lanugo fatetur
Intonsae sub nube comae. Tunc rite citatos
Explorant acuuntque gradus, variasque per artes
Instimulant docto languentia membra tumultu.
Poplite nunc flexo sidunt, nunc lubrica forti
Pectora collidunt plausu, nunc ignea tollunt
Crura brevemque fugam necopino fine reponunt.
Ut ruit atque aequum submisit regula limen,
Corripuere leves spatium, campoque refulsit
Nuda cohors; volucres iisdem modo tardius arvis
Isse videntur equi: credas e plebe Cydonum
Parthorumque fuga totidem exiluisse sagittas.

Non aliter celeres Hyrcana per avia cervi,
Quum procul inpasti fremitum accepere leonis,
Sive putant, rapit attonitos fuga caeca metusque
Congregat, et longum dant cornua mixta fragorem.
  Effugit hic oculos rapida puer ocior aura
Maenalius, quem deinde gradu premit horridus Idas
Inspiratque humero, flatuque et pectoris umbra
Terga premit. Post ambiguo discrimine tendunt
Phaedimus atque Dymas, illis celer inminet Alcon.
  Flavus ab intonso pendebat vertice crinis
Arcados; hoc primis Triviae pascebat ab annis
Munus, et Ogygio victor cum Marte redisset,
Nequicquam patriis audax promiserat aris.
Tunc liber nexu lateque in terga solutus
Occursu Zephyri retro fugit, et simul ipsum
Inpedit infestoque volans obtenditur Idae.
Inde dolum iuvenis fraudique accommoda sensit
Tempora; iam finem iuxta, dum limina victor
Parthenopaeus init, correpto crine reductum
Occupat, et longae primus ferit ostia portae.
  Arcades arma fremunt, armis defendere regem,
Ni raptum decus et meriti reddantur honores,
Contendunt, totoque parant decedere circo.
Sunt et quis Idae placeat dolus; ipse regesta
Parthenopaeus humo vultumque oculosque madentes
Obruit, accessit lacrimarum gratia formae.
Pectora nunc moerens, nunc ora indigna cruento
Ungue secat meritamque comam, furit undique clamor
Dissonus, ambiguumque senis cunctatur Adrasti
Consilium. Tandem ipse refert: 'Compescite litem,
O pueri! virtus iterum temptanda; sed ite
Limite non uno, latus hoc conceditur Idae,
Tu diversa tene, fraus cursibus omnis abesto.'
  Audierant, dictoque manent. Mox numina supplex
Affatu tacito iuvenis Tegeaeus adorat:
'Diva potens nemorum, — tibi enim hic tibi crinis honori
Debitus, eque tuo venit haec iniuria voto, —
Si bene quid genetrix, si quid venatibus ipse

Promerui, ne, quaeso, sinas hoc omine Thebas
Ire, nec Arcadiae tantum meruisse pudorem.'
  Auditum manifesta fides; vix campus euntem
Sentit, et exilis plantis intervenit aer,
Raraque non fracto vestigia pulvere pendent,
Inrupit clamore fores, clamore recurrit
Ante ducem prensaque levat suspiria palma.
Finiti cursus, operumque insignia praesto.
Arcas equum dono, clipeum gerit inprobus Idas,
Cetera plebs Lyciis vadit contenta pharetris.
  Tunc vocat, emisso si quis decernere disco
Inpiger et vires velit ostentare superbas.
It iussus Pterelas, et ahenae lubrica massae
Pondera vix toto curvatus corpore iuxta
Deicit; inspectant taciti expenduntque laborem
Inachidae, mox turba ruunt, duo gentis Achaeae,
Tres Ephyreiadae, Pisa satus unus, Acarnan
Septimus; et plures agitabat gloria, ni se
Arduus Hippomedon cavea stimulante tulisset
In medios, lateque ferens sub pectore dextro
Orbem alium: 'Hunc potius, iuvenes, qui moenia saxis
Frangere, qui Tyrias deiectum vaditis arces,
Hunc rapite: ast illud cui non iaculabile dextrae
Pondus?' Et abreptum nullo conamine iecit
In latus; absistunt procul attonitique fatentur
Cedere; vix unus Phlegyas acerque Menestheus —
Hos etiam pudor et magni tenuere parentes —
Promisere manum; concessit cetera pubes
Sponte, et adorato rediit ingloria disco.
Qualis Bistoniis clipeus Mavortis in arvis
Luce mala Pangaea ferit solemque refulgens
Territat incussaque dei grave mugit ab hasta.
  Pisaeus Phlegyas opus inchoat, et simul omnes
Abstulit in se oculos exhausto corpore virtus
Promissa. Ac primum terra discumque manumque
Asperat, excusso mox circum pulvere versat,
Quod latus in digitos, mediae quod certius ulnae
Conveniat; non artis egens, hic semper amori

Ludus erat, patriae non tantum ubi laudis obiret
Sacra, sed alternis Alpheon utrimque solebat
Metiri ripis, et qua latissima distant,
Non umquam merso transmittere flumina disco.
Ergo operum fidens non protinus horrida campi
Iugera, sed coelo dextram metitur, humique
Pressus utroque genu collecto sanguine discum
Ipse super sese rotat atque in nubila condit.
Ille citus sublime petit similisque cadenti
Crescit in adversum, tandemque exhaustus ab alto
Tardior in terram redit atque inmergitur arvis.
Sic cadit, attonitis quotiens avellitur astris,
Solis opaca soror; procul auxiliantia gentes
Aera crepant frustraque timent: at Thessala victrix
Ridet anhelantes audito carmine bigas.
Collaudant Danai; sed non tibi molle tuenti
Hippomedon, maiorque manus speratur in aequo.
Atque illi extemplo, cui spes infringere dulce
Inmodicas, Fortuna venit. Quid numina contra
Tendere fas homini? Spatium iam inmane parabat,
Iam cervix conversa, et iam latus omne redibat;
Excidit ante pedes elapsum pondus et ictus
Destituit frustraque manum dimisit inanem.
Ingemuere omnes, rarisque ea visa voluptas.
Inde ad conatus timida subit arte Menestheus
Cautior, et multum te, Maia nate, rogato
Molis praegravidae castigat pulvere lapsus.
Illa manu magna et multum felicior exit,
Nec partem exiguam circi transvecta quievit.
Fit sonus, et fixa signatur terra sagitta.
Tertius Hippomedon valida ad certamina tardos
Molitur gressus; namque illum corde sub alto
Et casus Phlegyae monet et fortuna Menesthei.
Erigit assuetum dextrae gestamen, et alte
Sustentans rigidumque latus fortesque lacertos
Consulit ac vasto contorquet turbine, et ipse
Prosequitur; fugit horrendo per inania saltu
Iamque procul meminit dextrae servatque tenorem

Discus, nec dubia iunctave Menesthea victum
Transabiit meta; longe super aemula signa
Consedit viridesque humeros et opaca theatri
Culmina, ceu latae tremefecit mole ruinae.
Quale vaporifera saxum Polyphemus ab Aetna
Lucis egente manu, tamen in vestigia puppis
Auditae iuxtaque inimicum exegit Ulixen.
[Sic et Aloidae, quum iam celaret Olympum
Desuper Ossa rigens, ipsum glaciale ferebant
Pelion et trepido sperabant iungere coelo.]
Tunc genitus Talao victori tigrin inanem
Ire iubet, fulvo quae circumfusa nitebat
Margine et extremos auro mansueverat ungues.
Gnossiacos arcus habet et vaga tela Menestheus.
'At tibi, ait, Phlegya, casu frustrate sinistro,
Hunc quondam nostri decus auxiliumque Pelasgi,
Ferre damus, neque enim Hippomedon inviderit, ensem.
Nunc opus est animis infestos tollere caestus
Cominus: haec bellis et ferro proxima virtus.'
Constitit inmanis cerni inmanisque tueri
Argolicus Capaneus, ac dum nigrantia plumbo
Tegmina cruda boum non mollior ipse lacertis
Induitur: 'Date tot iuvenum de millibus unum
Huc, ait, atque utinam potius de stirpe veniret
Aemulus Aonia, quem fas demittere leto,
Nec mea crudelis civili sanguine virtus.'
Obstupuere animi, fecitque silentia terror.
Tandem insperatus nuda de plebe Laconum
Prosilit Alcidamas, mirantur Dorica regum
Agmina; sed socii fretum Polluce magistro
Norant et sacras inter crevisse palaestras.
Ipse deus posuitque manus et brachia finxit
Materiam — suadebat amor —: tunc saepe locavit
Cominus, et simili stantem miratus in ira
Sustulit exultans nudumque ad pectora pressit.
Illum indignatur Capaneus ridetque vocantem
Ut miserans, poscitque alium, tandemque coactus
Restitit, et stimulis iam languida colla tumescunt.

Fulmineas alte suspensi corpora plantis
Erexere manus; tuto procul ora recessu
Armorum in speculis, aditusque ad vulnera clusi.
Hic quantus Stygiis Tityos consurgat ab arvis,
Si torvae patiantur aves, tanta undique pandit
Membrorum spatia et tantis ferus ossibus extat.
Hic paulo ante puer, sed enim maturius aevo
Robur, et ingentes spondet tener inpetus annos,
Quem vinci haud quisquam, saevo nec sanguine tingi
Malit, et erecto timeat spectacula voto.
Ut sese permensi oculis, et uterque priorem
Speravere locum, non protinus ira, nec ictus;
Alternus paulum timor et permixta furori
Consilia, inclinant tantum contraria iactu
Brachia, et explorant caestus hebetantque terendo.
Doctior hic differt animum metuensque futuri
Cunctatus vires dispensat: at ille nocendi
Prodigus incautusque sui ruit omnis, et ambas
Consumit sine lege manus, atque inrita frendit
Insurgens seque ipse premit. Sed providus astu
Et patria vigil arte Lacon hos reicit ictus,
Hos cavet; interdum nutu capitisque citati
Integer obsequio, manibus nunc obvia tela
Discutiens, instat gressu vultuque recedit;
Saepe etiam iniustis collatum viribus hostem,
Is vigor ingenio, tanta experientia dextrae est,
Ultro audax animis intratque et obumbrat et alte
Assilit. Ut praeceps cumulo salit unda minantes
In scopulos et fracta redit, sic ille furentem
Circuit expugnans; levat ecce diuque minatur
In latus inque oculos; illum rigida arma caventem
Avocat, et manibus necopinum interserit ictum
Callidus ac mediam designat vulnere frontem.
Iam cruor, et tepido signantur tempora rivo.
Nescit adhuc Capaneus subitumque per agmina murmur
Miratur; verum ut fessam super ora reduxit
Forte manum et summo maculas in vellere vidit,
Non leo, non iaculo tantum indignata recepto

Tigris; agit toto cedentem fervidus arvo
Praecipitatque retro iuvenem, atque in terga supinat
Dentibus horrendum stridens, geminatque rotatas
Multiplicatque manus; rapiunt conamina venti,
Pars cadit in caestus; motu Spartanus acuto
Mille cavet lapsas circum cava tempora mortes
Auxilioque pedum, sed, non tamen inmemor artis,
Adversus fugit et fugiens tamen ictibus obstat.
  Et iam utrumque labor suspiriaque aegra fatigant.
Tardius ille premit, nec iam hic absistere velox,
Defectique ambo genibus pariterque quierunt.
Sic ubi longa vagos lassarunt aequora nautas,
Et signo de puppe dato posuere parumper
Brachia, vix requies, iam vox ciet altera remos.
  Ecce iterum inmodice venientem eludit et exit
Sponte ruens mersusque humeris: effunditur ille
In caput, assurgentem alio puer inprobus ictu
Perculit, eventuque inpalluit ipse secundo.
Clamorem Inachidae, quantum non litora tollunt,
Non nemora; illum ab humo conantem ut vidit Adrastus
Tollentemque manus et non toleranda parantem,
'Ite, oro, socii, furit, ite, opponite dextras,
Festinate, furit, palmamque et praemia ferte;
Non prius effracto quam misceat ora cerebro,
Absistet, video, moriturum auferte Lacona.'
  Nec mora: prorumpit Tydeus, nec iussa recusat
Hippomedon, tunc vix ambo conatibus ambas
Restringunt cohibentque manus ac plurima suadent.
'Vincis, abi: pulchrum est vitam donare minori.
Noster et hic bellique comes.' Nil frangitur heros,
Ramumque oblatumque manu thoraca repellit
Vociferans: 'Liceat! non has ego pulvere crasso
Atque cruore genas, meruit quibus iste favorem
Semivir, infodiam? mittamque informe sepulcro
Corpus et Oebalio donem lugere magistro?'
  Dixit. At hunc socii tumidum et vicisse negantem
Avertunt, contra laudant insignis alumnum
Taygeti, longeque minas risere Lacones.

Iamdudum variae laudes et conscia virtus
Tydea magnanimum stimulis ingentibus angunt.
Ille quidem et disco bonus et contendere cursu,
Nec caestu bellare minor, sed corde labores
Ante alios erat uncta pale. Sic otia Martis
Degere et armiferas laxare assueverat iras,
Ingentes contra ille viros, Acheloia circum
Litora, felicesque deo monstrante palaestras.
Ergo ubi luctandi iuvenes animosa citavit
Gloria, terrificos humeris Aetolus amictus
Exuitur patriumque suem; levat ardua contra
Membra, Cleonaeae stirpis iactator Agylleus,
Herculea nec mole minor, sic grandibus alte
Insurgens humeris hominem super inprobus exit.
Sed non ille rigor patriumque in corpore robur.
Luxuriant artus, effusaque sanguine laxo
Membra natant; inde haec audax fiducia tantum
Oenidae superare parem. Quamquam ipse videri
Exiguus, gravia ossa tamen nodisque lacerti
Difficiles. Numquam hunc animum natura minori
Corpore, nec tantas ausa est includere vires.
Postquam oleo gavisa cutis, petit aequor uterque
Procursu medium atque hausta vestitur arena.
Tum madidos artus alterno pulvere siccant,
Collaque demersere humeris et brachia late
Vara tenent. Iam tunc astu deducit in aequum
Callidus, et celsum procurvat Agyllea Tydeus
Submissus tergo, et genibus vicinus arenae.
Ille autem, Alpini veluti regina cupressus
Verticis, urgentes cervicem inclinat in Austros,
Vix sese radice tenens, terraeque propinquat,
Iamdudum aetherias eadem reditura sub auras;
Non secus ingentes artus praecelsus Agylleus
Sponte premit parvumque gemens duplicatur in hostem,
Et iam alterna manus frontemque humerosque latusque
Collaque pectoraque et vitantia crura lacessit.
Interdumque diu pendent per mutua fulti
Brachia, nunc saevi digitorum vincula frangunt.

Non sic ductores gemini gregis horrida tauri
Bella movent; medio coniux stat candida prato
Victorem expectans, rumpunt obnixa furentes
Pectora, subdit amor stimulos et vulnera sanat.
Fulminei sic dente sues, sic hispida turpes
Proelia villosis ineunt complexibus ursi.
Vis eadem Oenidae; nec sole aut pulvere fessa
Membra labant, riget arcta cutis durisque laborum
Castigata toris, contra non integer ille
Flatibus alternis aegroque effoetus hiatu
Exuit ingestas fluvio sudoris arenas,
At furtim rapta sustentat pectora terra.
Instat agens Tydeus fictumque in colla minatus
Crura subit; coeptis non evaluere potiri
Frustratae brevitate manus, venit arduus ille
Desuper oppressumque ingentis mole ruinae
Condidit. Haud aliter collis scrutator Iberi
Quum subiit longeque diem vitamque reliquit,
Si tremuit suspensus ager, subitumque fragorem
Rupta dedit tellus, latet intus monte soluto
Obrutus, ac penitus fractum obductumque cadaver
Indignantem animum propriis non reddidit astris.
Acrior hoc Tydeus, animisque et pectore supra est.
Nec mora, cum vinclis onerique elapsus iniquo
Circuit errantem et tergo necopinus inhaeret,
Mox latus et firmo celer inplicat ilia nexu,
Poplitibus genua inde premens evadere nodos
Nequicquam et lateri dextram insertare parantem
Inprobus, horrendum visu ac mirabile pondus,
Sustulit. Herculeis pressum sic fama lacertis
Terrigenam sudasse Libyn, quum fraude reperta
Raptus in excelsum, nec iam spes ulla cadendi,
Nec licet extrema matrem contingere planta.
Fit sonus, et laetos attollunt agmina plausus.
Tunc alte librans inopinum sponte remisit
Obliquumque dedit, procumbentemque secutus
Colla simul dextra, pedibus simul inguina vinxit.
Deficit obsessus soloque pudore repugnat.

Tandem pectus humi pronamque extensus in alvum
Sternitur, ac longo moestus post tempore surgit,
Turpia signata linquens vestigia terra.
Palmam autem dextra laevaque nitentia dono
Arma ferens Tydeus: 'Quid si non sanguinis huius
Partem haud exiguam, scitis, Dircaeus haberet
Campus? ubi hae nuper Thebarum foedera plagae?'
Haec simul ostentans quaesitaque praemia laudum
Dat sociis, sequitur neglectus Agyllea thorax.
Sunt et qui nudo subeant concurrere ferro.
Iamque aderant instructi armis Epidaurius Agreus
Et nondum fatis Dircaeus agentibus exul.
Dux vetat Iasides: 'Manet ingens copia leti,
O iuvenes! servate animos avidumque furorem
Sanguinis adversi. Tuque o, quem propter avita
Iugera, dilectas cui desolavimus urbes,
Ne, precor, ante aciem, ius tantum casibus esse,
Fraternisque sinas, abigant hoc numina! votis.'
Sic ait, atque ambos aurata casside ditat.
Tunc genero, ne laudis egens, iubet ardua necti
Tempora Thebarumque ingenti voce citari
Victorem. Dirae retinebant omina Parcae.
Ipsum etiam proprio certamina festa labore
Dignari et tumulo supremum hunc addere honorem,
Hortantur proceres; ac, ne victoria desit
Una ducum numero, fundat vel Lycia cornu
Tela rogant, tenui vel nubila transeat hasta.
Obsequitur gaudens, viridique ex aggere in aequum
Stipatus summis iuvenum descendit; at illi
Pone leves portat pharetras et cornua iussus
Armiger, ingentem iactu transmittere circum
Eminus et dictae dare vulnera destinat orno.
Quis fluere occultis rerum neget omina causis?
Fata patent homini, piget inservare, peritque
Venturi promissa fides: sic omina casum
Fecimus, et vires auxit Fortuna nocendi.
Campum emensa brevi fatalis ab arbore tacta,
Horrendum visu, per quas modo fugerat auras,

Venit arundo retro, versumque a fine tenorem
Pertulit, et notae iuxta ruit ora pharetrae.
Multa duces errore serunt: hi nubila et altos
Occurrisse Notos, adverso roboris ictu
Tela repulsa alii. Penitus latet exitus ingens
Monstratumque nefas: uni remeabile bellum
Et tristes domino spondebat arundo recursus.

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER VII.

Atque ea cunctantes Tyrii primordia belli
Iuppiter haud aequo respexit corde Pelasgos
Concussitque caput, motu quo celsa laborant
Sidera, proclamatque adici cervicibus Atlas.
Tunc ita velocem Tegees affatur alumnum:
'I, medium rapido Borean illabere saltu
Bistonias super usque domus axemque nivosi
Sideris, Oceano vetitum qua Parrhasis ignem
Nubibus hibernis et nostro pascitur imbri.
Atque ibi seu posita respirat cuspide Mavors,
Quamquam invisa quies, seu, quod reor, arma tubasque
Insatiatus habet, caraeque in sanguine gentis
Luxuriat; propere monitus iramque parentis
Ede, nihil parcens. Nempe olim accendere iussus
Inachias acies atque omne, quod Isthmius umbo
Distinet et raucae circumtonat ira Maleae.
Illi vix muros limenque egressa iuventus
Sacra colunt: credas bello rediisse, tot instant
Plausibus, offensique sedent ad iusta sepulcri.
Hicne tuus, Gradive, furor? sonat orbe recusso
Discus, et Oebalii coeunt in proelia caestus.
At si ipsi rabies ferrique insana voluptas
Qua tumet, inmeritas cineri dabit inpius urbes
Ferrum ignemque ferens, inplorantesque Tonantem
Sternet humi populos miserumque exhauriet orbem.
Nunc lenis belli, nostraque remittitur ira.

Quod nisi praecipitat pugnas dictoque iubentis
Ocius inpingit Tyriis Danaa agmina muris,
Nil equidem crudele minor; sit mite bonumque
Numen, et effreni laxentur in otia mores.
Reddat equos ensemque mihi, nec sanguinis ultra
Ius erit: adspiciam terras pacemque iubebo
Omnibus, Ogygio sat erit Tritonia bello.'
Dixerat, et Thracum Cyllenius arva subibat;
Atque illum Arctoae labentem cardine portae
Tempestas aeterna plagae praetentaque coelo
Agmina nimborum primique Aquilonis hiatus
In diversa ferunt; crepat aurea grandine multa
Palla, nec Arcadii bene protegit umbra galeri.
Hic steriles delubra notat Mavortia silvas,
Horrescitque tuens, ubi mille furoribus illi
Cingitur adverso domus inmansueta sub Haemo.
Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
Laeditur adversum Phoebi iubar, ipsaque sedem
Lux timet, et dirus contristat sidera fulgor.
Digna loco statio: primis salit Impetus amens
E foribus caecumque Nefas Iraeque rubentes
Exanguesque Metus, occultisque ensibus adstant
Insidiae geminumque tenens Discordia ferrum.
Innumeris strepit aula Minis, tristissima Virtus
Stat medio, laetusque Furor vultuque cruento
Mors armata sedet, bellorum solus in aris
Sanguis, et incensis qui raptus ab urbibus ignis.
Terrarum exuviae circum et fastigia templi
Captae insignibant gentes, caelataque ferro
Fragmina portarum bellatricesque carinae,
Et vacui currus protritaque curribus ora,
Paene etiam gemitus: adeo vis omnis et omne
Vulnus, ubique ipsum, sed non usquam ore remisso
Cernere erat. Talem divina Mulciber arte
Ediderat; nondum radiis monstratus adulter
Foeda catenato luerat conubia lecto.
Quaerere templorum regem vix coeperat ales

Maenalius, tremit ecce solum, et mugire refractis
Corniger Hebrus aquis; tunc quod pecus utile bellis
Vallem infestabat, trepidas spumare per herbas,
Signa adventantis, clausaeque adamante perenni
Dissiluere fores. Hyrcano in sanguine pulcher
Ipse subit curru, diraque adspergine latos
Mutat agros, spolia a tergo flentesque catervae.
Dant silvae nixque alta locum; regit atra iugales
Sanguinea Bellona manu longaque fatigat
Cuspide; diriguit visu Cyllenia proles
Submisitque genas: ipsi reverentia patri,
Si prope sit, dematque minas nec talia mandet.
'Quod Iovis imperium, magno quid ab aethere portas?
Occupat armipotens; neque enim hunc, germane, sub axem
Sponte venis hiemesque meas, cui roscida iuxta
Maenala et aestivi clementior aura Lycaei.'
Ille refert consulta patris. Nec longa moratus,
Sicut anhelabant, iuncto sudore volantes
Mars inpellit equos residesque in proelia Graios
Ipse etiam indignans. Vidit pater altus et — ira
Iam levior — tardo flectebat pondere vultum.
Ut si quando ruit debellatasque reliquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet, pontumque iacentem
Exanimis iam volvit hiems; nondum arma carinis
Omnia, nec toto respirant pectore nautae.
Finierat pugnas honor exequialis inermes,
Necdum aberant coetus, cunctisque silentibus heros
Vina solo fundens cinerem placabat Adrastus
Archemori: 'Da, parve, tuum trieteride multa
Instaurare diem, nec saucius Arcadas aras
Malit adire Pelops Elaeaque pulset eburna
Templa manu, nec Castaliis altaribus anguis,
Nec sua pinigero magis adnatet umbra Lechaeo.
Nos te lugenti, puer, infitiamur Averno,
Moestaque perpetuis sollemnia iungimus astris,
Nunc festina cohors. At si Boeotia ferro
Vertere tecta dabis, magnis tunc dignior aris,
Tunc deus, Inachias nec tantum culta per urbes

Numina, captivis etiam iurabere Thebis.'
Dux ea pro cunctis, eadem sibi quisque vovebat.
Iam pronis Gradivus equis Ephyraea premebat
Litora, qua summas caput Acrocorinthus in auras
Tollit et alterna geminum mare protegit umbra.
Inde unum dira comitum de plebe Pavorem
Quadrupedes anteire iubet: non alter anhelos
Insinuare metus animumque avertere veris
Aptior. Innumerae monstro vocesque manusque
Et facies quaecumque libet; bonus omnia credi
Auctor, et horrificis lymphare incursibus urbes.
Si geminos soles ruituraque suadeat astra,
Aut nutare solum, aut veteres descendere silvas,
Ah! miseri vidisse putent. Tunc acre novabat
Ingenium; falso Nemeaeum pulvere campum
Erigit; attoniti tenebrosam a vertice nubem
Respexere duces; falso clamore tumultum
Auget, et arma virum pulsusque imitatur equorum,
Terribilemque vagas ululatum spargit in auras.
Exiluere animi, dubiumque in murmure vulgus
Pendet. 'Ubi iste fragor, ni fallimur aure? sed unde
Pulvereo stant astra globo? num Ismenius ultro
Miles? Ita est: veniunt. Tanta autem audacia Thebis?
An dubitent? agedum inferias et busta colamus.'
Haec Pavor attonitis; variosque per agmina vultus
Induitur, nunc Pisaeis e millibus unus,
Nunc Pylius, nunc ore Lacon, hostesque propinquos
Adiurat turmasque metu consternat inani.
Nil falsum trepidis. Ut vero amentibus ipse
Incidit et sacrae circum fastigia vallis
Turbine praevectus rapido ter sustulit hastam,
Ter concussit equos, clipeum ter pectore plausit,
'Arma, arma, insani;' sua quisque ignotaque nullo
More rapit, mutant galeas alienaque cogunt
Ad iuga cornipedes; ferus omni in pectore saevit
Mortis amor caedisque, nihil flagrantibus obstat.
Praecipitant redimuntque moras. Sic litora vento
Incipiente fremunt, fugitur quum portus; ubique

Vela fluunt, laxi iactantur ubique rudentes.
Iamque natant remi, natat omnis in aequore summo
Ancora, iam dulcis medii de gurgite ponti
Respicitur tellus comitesque a puppe relicti.
Viderat Inachias rapidum glomerare cohortes
Bacchus iter; gemuit Tyriam conversus ad urbem,
Altricemque domum et patrios reminiscitur ignes,
Purpureum tristi turbatus pectore vultum:
Non crines, non serta loco, dextramque reliquit
Thyrsus, et intactae ceciderunt cornibus uvae.
Ergo ut erat lacrimis lapsoque inhonorus amictu
Ante Iovem — et tunc forte polum secretus habebat —
Constitit, haud umquam facie conspectus in illa;
Nec causae latuere patrem, supplexque profatur:
'Excindisne tuas, divum sator optime, Thebas?
Saeva adeo coniux? nec te telluris amatae
Deceptique laris miseret cinerumque meorum?
Esto, olim invitum iaculatus nubibus ignem
Credimus: en iterum atra refers incendia terris,
Nec Styge iurata, nec pellicis arte rogatus.
Quis modus? an nobis pater iratusque bonusque
Fulmen habes? Sed non Danaeia limina talis
Parrhasiumque nemus Ledaeasque ibis Amyclas.
Scilicet e cunctis ego neglectissima natis
Progenies? ego nempe tamen, qui dulce ferenti
Pondus eram, cui tu dignatus limina vitae
Praereptumque iter et maternos reddere menses.
Adde, quod inbellis rarisque exercita castris
Turba meas acies, mea tantum proelia norunt,
Nectere fronde comas et ad inspirata rotari
Buxa, timent thyrsos nuptarum et proelia matrum.
Unde tubas Martemque pati? quin fervidus ecce
Quanta parat? quid si ille tuos Curetas in arma
Ducat et innocuis iubeat decernere peltis?
Quin etiam invisos — sic hostis defuit? — Argos
Elicis! O ipsis, genitor, graviora periclis
Iussa! novercales ruimus ditare Mycenas.
Cedo equidem. Quo sacra tamen ritusque peremptae

Gentis? et in tumulos, si quid male foeta reliquit
Mater, abire iubes? Thracen silvasque Lycurgi?
Anne triumphatos fugiam captivus ad Indos?
Da sedem profugo. Potuit Latonia frater
Saxa — nec invideo — defigere Delon et imis
Commendare fretis. Cara submovit ab arce
Hostiles Tritonis aquas; vidi ipse potentem
Gentibus Eois Epaphum dare iura, nec ullas
Cyllene secreta tubas Minoave curat
Ida. Quid heu tantum nostris offenderis aris?
Hic tibi, quando minor iam nostra potentia, noctes
Herculeae placitusque vagae Nycteidos ardor,
Hic Tyrium genus et nostro felicior igne
Taurus: Agenoreos saltem tutare nepotes.'
  Invidiam risit pater, et iam poplite flexum
Sternentemque manus tranquillus ad oscula tollit
Inque vicem placida orsa refert: 'Non coniugis ista
Consiliis, ut rere, puer, nec saeva roganti
Sic expostus ego: inmoto deducimur orbe
Fatorum; veteres seraeque in proelia causae.
Nam cui tanta quies irarum, aut sanguinis usus
Parcior humani? Videt axis et ista per aevum
Mecum aeterna domus, quotiens iam torta reponam
Fulmina, quam rarus terris hic imperet ignis.
Quin etiam invitus magna ulciscendaque passis
Aut Lapithas Marti, aut veterem Calidona Dianae
Expugnare dedi; meaque est iactura, pigetque
Tot mutare animas, tot reddere corpora vitae.
Labdacios vero Pelopisque a stirpe nepotes
Tardum abolere mihi; scis ipse, ut crimina mittam
Dorica, quam promptae superos incessere Thebae,
Te quoque; sed quoniam vetus excidit ira, silebo.
Non tamen aut patrio respersus sanguine Pentheus,
Aut matrem scelerasse toris, aut crimine fratres
Progenuisse reus lacero tua lustra replevit
Funere; ubi fletus, ubi tunc ars tanta precandi?
Ast ego non proprio diros inpendo dolori
Oedipodionidas: rogat hoc tellusque polusque

Et pietas et laesa fides naturaque et ipsi
Eumenidum mores. Sed tu super urbe moveri
Parce tua; non hoc statui sub tempore rebus
Occasum Aoniis; veniet suspectior aetas
Ultoresque alii: nunc regia Iuno queretur.
His ille auditis mentemque habitumque recepit.
Ut quum sole malo tristique rosaria pallent
Usta Noto, si clara dies Zephyrique refecit
Aura polum, redit omnis honos, emissaque lucent
Germina, et informes ornat sua gloria virgas.
Nuntius attonitas iamdudum Eteoclis ad aures
Explorata ferens longo docet agmine Graios
Ire duces, nec iam Aoniis procul abfore campis;
Quacumque ingressi, tremere ac miserescere cunctos
Thebarum, qui stirpe refert, qui nomine et armis.
Ille metum condens audire exposcit et odit
Narrantem. Hinc dictis socios stimulare suasque
Metiri decernit opes; exciverat omnem
Aoniam Euboeamque et Phocidos arva propinquae
Mars: ita dulce Iovi. Longo fugit ordine velox
Tessera; propellunt acies, seseque sub armis
Ostentant, subeunt campo, qui proximus urbi
Damnatus bellis patet expectatque furores.
Nondum hostis circa, trepido tamen agmine matres
Conscendunt muros, inde arma nitentia natis
Et formidandos monstrant sub casside patres.
Turre procul sola nondum concessa videri
Antigone populis teneras defenditur atra
Veste genas; iuxtaque comes, quo Laius ibat
Armigero; tunc virgo senem regina veretur.
Quae sic orsa prior: 'Spesne obstatura Pelasgis
Haec vexilla, pater? Pelopis descendere totas
Audimus gentes. Dic, o precor, extera regum
Agmina; nam video, quae noster signa Menoeceus,
Quae noster gerat arma Creon, quam celsus ahena
Sphinge per ingentes Homoloidas exeat Haemon.'
Sic rudis Antigone, senior cui talia Phorbas:
'Mille sagittiferos gelidae de colle Tanagrae

Promovet ecce Dryas; hic, cui nivea arma tridentem
Atque auro rude fulmen habent, Orionis alti
Non falsus virtute nepos. Procul, oro, paternum
Omen et innuptae vetus excidat ira Dianae.
Iungunt se castris regisque in nomen adoptant
Ocaleae Medeonque et confertissima lucis
Nysa Dionaeisque avibus circumsona Thisbe.
Proximus Eurymedon, cui pastoralia Fauni
Arma patris, pinusque iubas imitatur equinas,
Terribilis silvis; reor et Mavorte cruento
Talis erit. Dites pecorum comitantur Erythrae,
Qui Scolon densamque iugis Etheonon iniquis,
Qui breve litus Hyles Atalantaeumque superbi
Schoenon habent notique colunt vestigia campi.
Fraxineas vibrant Macetum de more sarissas
Saevaque difficiles excludere vulnera peltas.
Ecce autem clamore ruunt Neptunia plebes
Onchesti, quos pinigeris Mycalessos in agris
Palladiusque Melas, Hecataeaque gurgite nutrit
Gargaphye, quorumque novis Haliartos aristis
Invidet et nimia sata laeta supervenit herba.
Tela rudes trunci, galeae vacua ora leonum,
Arborei dant scuta sinus. Hos regis egenos
Amphion en noster agit, — cognoscere pronum,
Virgo, lyram, — galea tauroque insignis avito.
Macte animo iuvenis, medios parat ire per enses
Nudaque pro caris opponere pectora muris.
Vos etiam nostris, Heliconia turba, venitis
Addere rebus opem; tuque, o Permesse, canoris
Et felix Olmie, vadis armatis alumnos
Bellorum resides. Patriis concentibus audis
Exultare gregem, quales, quum pallida cedit
Bruma, renidentem deducunt Strymona cygni.
Ite alacres, numquam vestri morientur honores,
Bellaque perpetuo memorabunt carmine Musae.'
Dixerat, et paulum virgo interfata docenti:
'Illi autem, quanam iunguntur origine fratres?
Sic certe paria arma viris, sic exit in auras

Cassidis aequus apex; utinam haec concordia nostris!'
Cui senior ridens: 'Non prima errore videndi
Falleris, Antigone: multi hos, nam decipit aetas,
Dixerunt fratres. Pater est natusque, sed aevi
Confudere modos: puerum Lapithonia nympha
Dircetis expertem thalami crudumque maritis
Ignibus ante diem cupido violavit amore,
Inproba conubii; nec longum et pulcher Alathreus
Editus, ac primae genitorem in flore iuventae
Consequitur traxitque notas et miscuit annos.
Et nunc sic fratres mentito nomine gaudent,
Plus pater; hunc olim iuvat et ventura senectus.
Tercentum genitor totidemque in proelia natus
Exercent equites; hi deseruisse feruntur
Exilem Glisanta Coroneamque, feracem
Messe Coroneam, Baccho Glisanta colentes.
Sed potius celsos umbrantem hunc adspice late
Hypsea quadriiugos, clipei septemplice tauro
Laeva, ter insuto servantem ingentia ferro
Pectora: nam tergo numquam metus. Hasta vetustum
Silvarum decus, emissae cui pervia semper
Armaque pectoraque et numquam manus inrita voti.
Asopos genuisse datur, dignusque videri
Tunc pater, abruptis quum torrentissimus exit
Pontibus, aut natae tumidus quum virginis ultor
Flumina concussit generum indignata Tonantem.
Namque ferunt raptam patriis Aeginan ab undis
Amplexu latuisse Iovis. Furit amnis, et astris
Infensus bellare parat — nondum ista licebant
Nec superis —; stetit audaces effusus in iras,
Conseruitque manus nec quem inploraret habebat,
Donec vi tonitrus submotus et igne trisulco
Cessit. Adhuc ripis animosus gurges anhelis
Fulmineum cinerem magnaeque insignia poenae
Gaudet et Aetnaeos in coelum efflare vapores.
Talem Cadmeo mirabimur Hypsea campo,
Si modo placavit felix Aegina Tonantem.
Ducit Ithonaeos et Alalcomenaea Minervae

Agmina, quos Mide et quos humida suggerit Arne,
Aulida qui Graeamque serunt viridesque Plataeas,
Et sulco Peteona domant refluumque meatu
Euripum, qua noster abit, teque ultima tractu
Anthedon, ubi gramineo de litore Glaucus
Poscentes inrupit aquas, iam crine genisque
Caerulus, et mixtos expavit ab inguine pisces.
Glandibus et torta Zephyros incidere funda
Cura; Cydoneas anteibunt gesa sagittas.
Tu quoque praeclarum forma, Cephisse, dedisses
Narcissum, sed Thespiacis iam pallet in agris
Trux puer; orbata florem pater alluit unda.
Quis tibi Phoebaeas acies veteremque revolvat
Phocida? qui Panopen, qui Daulida, qui Cyparisson,
Et valles, Lebadea, tuas et Hyampolin acri
Subnixam scopulo, vel qui Parnasson utrumque
Aut Cyrrham tauris Anemoriamque supinant
Coryciumque nemus, propellentemque Lilaeam
Cephissi glaciale caput, quo suetus anhelam
Ferre sitim Python amnemque avertere ponto?
Omnibus inmixtas cono super adspice lauros
Armaque vel Tityon vel Delon habentia, vel quas
Hic deus innumera laxavit caede pharetras.
Iphitus acer agit, genitor cui nuper ademptus
Naubolus Hippasides, tuus, o mitissime Lai,
Hospes; adhuc currus securaque lora tenebat,
Quum tua subter equos iacuit convulsa cruentis
Ictibus, o utinam nostro cum sanguine, cervix!'
　Dicentis maduere genae, vultumque per omnem
Pallor iit, vocisque repens singultus apertum
Intercepit iter; refovet frigentis amicum
Pectus alumna senis; redit atque exile profatur:
　'O mihi sollicitum decus ac suprema voluptas,
Antigone! seras tibi demoror inprobus umbras,
Fors eadem scelera et caedes visurus avitas.
Donec te thalamis habilem integramque resignem,
Hoc satis, et fessum vita dimittite, Parcae.
Sed dum labor iners, quanti nunc ecce reviso

Transabiere duces. Clonium atque in terga comantes
Non ego Abantiadas, non te, saxosa Caryste,
Non humiles Aegas altumque Capharea dixi.
Et iam acies obtusa negat, cunctique resistunt,
Et tuus armatis iubet ecce silentia frater.'
　　Vix ea turre senex, quum ductor ab aggere coepit:
'Magnanimi reges, quibus haud parere recusem
Ductor et ipse meas miles defendere Thebas,
Non ego vos stimulare parem, — nam liber in arma
Inpetus, et meritas ultro iurastis in iras, —
Nec laudare satis dignasque rependere grates
Sufficiam. Referent superi vestraeque subacto
Hoste manus; urbem socia de gente subistis
Tutari, quam non aliis populator ab oris
Belliger externave satus tellure, sed hostis
Indigena assultat, cui castra adversa regenti
Hic pater, hic genetrix, hic iunctae stirpe sorores,
Hic erat et frater. Cerne en ubicumque nefandus
Excidium moliris avis; venere volentes
Aoniae populi, nec sum tibi, saeve, relictus.
Quid velit ista cohors, et te sentire decebat.
Reddere regna vetant.' Sic fatus, et omnia rite
Disponit, qui bella gerant, qui moenia servent,
Quas in fronte manus, medio quas robore sistat.
　　Perspicuas sic luce fores et virgea pastor
Claustra levat, dum terra recens; iubet ordine primos
Ire duces, media stipantur plebe maritae;
Ipse levat gravidas et humum tactura parentum
Ubera, succiduasque apportat matribus agnas.
　　Interea Danai noctemque diemque sub armis,
Noctem iterum rursusque diem, sic ira ferebat,
Ingeminant. Contempta quies, vix aut sopor illis
Aut epulae fecere moram; properatur in hostem
More fugae, nec monstra tenent, quae plurima nectit
Prodigiale canens certi fors praevia fati.
Quippe ferunt diros monitus volucresque feraeque
Sideraque aversique suis decursibus amnes,
Infestumque tonat pater et mala fulgura lucent;

Terrificaeque adytis voces clausaeque deorum
Sponte fores; nunc sanguineus, nunc saxeus imber,
Et subiti Manes flentumque occursus avorum.
Tunc et Apollineae tacuere oracula Cyrrhae,
Et non assuetis pernox ululavit Eleusin
Mensibus, et templis Sparte praesaga reclusis
Vidit Amyclaeos, facinus! concurrere fratres.
Arcados insanas latrare Lycaonis umbras
Nocte ferunt tacita, saevo decurrere campo
Oenomaum sua Pisa refert. Acheloon utroque
Deformem cornu vagus infamabat Acarnan.
Perseos effigiem moestam exorantque Mycenae
Confusum Iunonis ebur; mugire potentem
Inachon agricolae, gemini maris incola narrat
NB Thebanum toto planxisse Palaemona ponto.
Haec audit Pelopea phalanx, sed bellicus ardor
Consiliis obstat divum prohibetque timeri.
Iam ripas, Asope, tuas Boeotaque ventum
Flumina; non ausae transmittere protinus alae
Hostilem fluvium; forte et trepidantibus ingens
Descendebat agris, animos sive imbrifer arcus,
Seu montana dedit nubes, seu fluminis illa
Mens fuit, obiectusque vado pater arma vetabat.
Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripae
Cunctantem deiecit equum, ducibusque relictis
Gurgite de medio frenis suspensus et armis
'Ite viri, clamat, sic vos in moenia primus
Ducere, sic clausas voveo perfringere Thebas.'
Praecipitant cuncti fluvio, puduitque secutos.
Ac velut ignotum si quando armenta per amnem
Pastor agit, stat triste pecus, procul altera tellus
Omnibus et late medius timor: ast ubi ductor
Taurus init fecitque vadum, tunc mollior unda,
Tunc faciles saltus, visaeque accedere ripae.
Haud procul inde iugum tutisque accommoda castris
Arva notant, unde urbem etiam turresque viderent
Sidonias; placuit sedes fidique receptus,
Colle per excelsum patulo, quem subter aperto

Arva sinu, nullique aliis a montibus obstant
Despectus; nec longa labor munimina durus
Addidit: ipsa loco mirum natura favebat.
In vallum elatae rupes devexaque fossis
Aequa, et fortuito ductae quater aggere pinnae;
Cetera dant ipsi, donec sol montibus omnis
Erepsit rebusque dedit sopor otia fessis.
Quis queat attonitas dictis ostendere Thebas?
Urbem in conspectu belli suprema parantem
Territat insomnem nox atra diemque minatur.
Discurrunt muris; nil septum horrore sub illo,
Nil fidum satis, invalidaeque Amphionis arces.
Rumor ubique alios pluresque annuntiat hostes,
Maioresque timor; spectant tentoria contra
Inachia externosque suis in montibus ignes.
Hi precibus questuque deos, hi Martia tela
Belligerosque hortantur equos, hi pectora fletu
Cara premunt, miserique rogos et crastina mandant
Funera. Si tenuis demisit lumina somnus,
Bella gerunt; modo lucra morae, modo taedia vitae
Attonitis, lucemque timent lucemque precantur.
It geminum excutiens anguem et bacchatur utrisque
Tisiphone castris; fratrem huic, fratrem ingerit illi,
Aut utrique patrem; procul ille penatibus imis
Excitus inplorat furias oculosque reposcit.
Iam gelidam Phoeben et caligantia primus
Hauserat astra dies, quum iam tumet igne futuro
Oceanus, lateque novo Titane reclusum
Aequor anhelantum radiis subsidit equorum.
Ecce truces oculos sordentibus obsita canis
Exanguesque Iocasta genas et brachia planctu
Nigra ferens ramumque oleae cum velleris atri
Nexibus, Eumenidum velut antiquissima, portis
Egreditur magna cum maiestate malorum.
Hinc atque hinc natae, melior iam sexus, aniles
Praecipitantem artus et plus quam posset euntem
Sustentant; venit ante hostes, et pectore nudo
Claustra adversa ferit tremulisque ululatibus orat

Admitti. 'Reserare viam rogat inpia belli
Mater, in his aliquod ius execrabile castris
Huic utero est.' Trepidi visam expavere manipli
Auditamque magis; remeat iam missus Adrasto
Nuntius; excipiunt iussi mediosque per enses
Dant iter; illa duces ut primum adspexit Achivos,
Clamorem horrendum luctu furiata resolvit:
'Argolici proceres, ecquis monstraverit hostem,
Quem peperi? quanam inveniam, mihi dicite, natum
Sub galea?' Venit attonitae Cadmeius heros
Obvius, et raptam lacrimis gaudentibus inplet
Solaturque tenens, atque inter singula matrem,
Matrem iterat, nunc ipsam urgens, nunc cara sororum
Pectora, quum mixta fletus anus asperat ira:
'Quid molles lacrimas venerandaque nomina fingis,
Rex Argive, mihi? quid colla amplexibus ambis
Invisamque teris ferrato pectore matrem?
Tune ille exilio vagus et miserabilis hospes?
Quem non permoveas! longe tua iussa cohortes
Expectant, multoque latus praefulgurat ense.
Ah miserae matres! hunc te noctesque diesque
Deflebam; si verba tamen monitusque tuorum
Dignaris, dum castra silent suspensaque bellum
Horrescit pietas, genetrix iubeoque rogoque,
I mecum patriosque deos arsuraque saltem
Tecta vide, fratremque — quid aufers lumina? — fratrem
Alloquere, et regnum iam me sub iudice posce.
Aut dabit, aut ferrum causa meliore resumes.
Anne times, ne forte doli te conscia mater
Decipiam? non sic miseros fas omne penates
Effugiet: vix Oedipode ducente timeres.
Nupsi equidem peperique nefas, sed diligo tales,
Ah dolor, et vestros etiamnum excuso furores.
Quodsi adeo perstas, ultro tibi, saeve, triumphum
Detulimus; religa captas in terga sorores,
Inice vincla mihi; gravis huc, utcumque feretur
Et pater. Ad vestrum gemitus nunc verto pudorem,
Inachidae, liquistis enim parvosque senesque

Et lacrimas has quisque domi, sua credite matri
Viscera. Si vobis hic parvo in tempore carus,
Sitque precor, quid me, oro, decet? quidve ista, Pelasgi,
Ubera? ab Hyrcanis hoc Odrysisque tulissem
Regibus, et si qui nostros vicere furores.
Annuite, aut natum complexa superstite bello
Hic moriar.' Tumidas frangebant dicta cohortes,
Nutantesque virum galeas, et sparsa videres
Fletibus arma piis, quales ubi tela virosque
Pectoris inpulsu rapidi stravere leones;
Protinus ira minor, gaudentque in corpore capto
Securam differre famem: sic flexa Pelasgum
Corda labant, ferrique avidus mansueverat ardor.
Ipse etiam ante omnes nunc matris ad oscula versus,
Nunc rudis Ismenes, nunc flebiliora precantis
Antigones, variaque animum turbante procella
Exciderat regnum; cupit ire, et mitis Adrastus
Non vetat; hic iustae Tydeus memor occupat irae:
'Me potius socii, qui fidum Eteoclea nuper
Expertus, nec frater eram, me opponite regi,
Cuius adhuc pacem egregiam et bona foedera gesto
Pectore in hoc. Ubi tunc fidei pacisque sequestra
Mater eras, pulchris quum me nox vestra morata est
Hospitiis? nempe haec trahis ad commercia natum?
Duc illum in campum, vestro qui sanguine pinguis
Spirat adhuc pinguisque meo. Tu porro sequeris
Heu nimium mitis, nimiumque oblite tuorum?
Scilicet infestae quum te circum undique dextrae
Nudabunt enses, haec flebit et arma quiescent?
Tene ille, heu demens, semel intra moenia clausum
Possessumque odiis Argiva in castra remittet?
Ante haec excusso frondescet lancea ferro,
Inachus ante retro nosterque Achelous abibunt.
Sed mite alloquium et saevis pax quaeritur armis,
Haec quoque castra patent, necdum meruere timeri.
An suspectus ego? abscedo et mea vulnera dono.
Intret et hic genetrix eadem mediaeque sorores.
Finge autem pactis evictum excedere regnis,

Nempe iterum reddes?' Rursus mutata trahuntur
Agmina consiliis, subito ceu turbine coeli
Obvius adversum Boreae Notus abstulit aequor.
Arma iterum furiaeque placent; fera tempus Erinys
Arripit et primae molitur semina pugnae.
Errabant geminae Dircaea ad flumina tigres,
Mite iugum, belli quondam vastator Eoi
Currus, Erythraeis quas nuper victor ab oris
Liber in Aonios meritas dimiserat agros.
Illas turba dei seniorque ex more sacerdos
Sanguinis oblitas atque Indum gramen olentes
Palmite maturo variisque ornare corymbis
Curat, et alterno maculas interligat ostro.
Iamque ipsi colles, ipsa has — quis credat? — amabant
Armenta, atque ausae circum mugire iuvencae.
Quippe nihil grassata fames, manus obvia pascit,
Expectantque cibos fusoque horrenda supinant
Ora mero, vaga rure quies; si quando benigno
Urbem iniere gradu, domus omnis et omnia sacris
Templa calent, ipsumque fides intrasse Lyaeum.
Has ubi vipereo tactas ter utramque flagello
Eumenis in furias animumque redire priorem
Inpulit, erumpunt non agnoscentibus Argis,
Ceu duo diverso pariter si fulmina coelo
Rupta cadant longumque trahant per nubila crinem.
Non aliter cursu rapidae atque inmane frementes
Transiliunt campos, aurigamque inpete vasto,
Amphiarae, tuum — nec defuit omen, heriles
Forte is primus equos stagna ad vicina trahebat, —
Corripiunt. Mox Taenarium qui proximus Idam
Aetolumque Acamanta premunt; fuga torva per agros
Cornipedum, visa donec flammatus Aconteus
Strage virum, cui sueta feras prosternere virtus,
Arcas erat, densis iam fida ad moenia versas
Insequitur telis, multumque hastile resumens
Ter quater adducto per terga, per ilia telo
Transigit: illae autem longo cum limite fusi
Sanguinis ad portas utrimque extantia ducunt

Spicula semianimes, gemituque imitante querelas
Saucia dilectis acclinant pectora muris.
Templa putes urbemque rapi facibusque nefandis
Sidonios ardere lares, sic clamor apertis
Exoritur muris; mallent cunabula magni
Herculis aut Semeles thalamum aut penetrale ruisse
Harmonies. Cultor Bacchaeus Acontea Phegeus
Iam vacuum telis geminoque in sanguine ovantem
Cominus ense petit; subeunt Tegeaea iuventus
Auxilio tardi; iam supra sacra ferarum
Corpora moerenti iuvenis iacet ultio Baccho.
Rumpitur et Graium subito per castra tumultu
Consilium; fugit externos Iocasta per hostes
Iam non ausa preces; natas ipsamque repellunt
Qui modo tam mites, et praeceps tempore Tydeus
Utitur. 'Ite age, nunc pacem sperate fidemque,
Nunc saltem differre nefas, potuitne morari,
Dum genetrix dimissa redit?' Sic fatus aperto
Ense vocat socios; saevus iam clamor, et irae
Hinc atque inde calent; nullo venit ordine bellum,
Confusique duces vulgo, et neglecta regentum
Imperia, una equites mixti peditumque catervae
Et rapidi currus; premit indigesta ruentes
Copia, nec sese vacat ostentare, nec hostem
Noscere. Sic subitis Thebana Argivaque pubes
Conflixere globis; retro vexilla, tubaeque
Post tergum et litui bellum invenere secuti.
Tantus ab exiguo crudescit sanguine Mavors!
Ventus uti primas struit inter nubila vires
Lenis adhuc frondesque et aperta cacumina gestat,
Mox rapuit nemus et montes patefecit opacos.
Nunc age, Pieriae, — non vos longinqua, sorores,
Consulimus — vestras acies vestramque referte
Aoniam; vidistis enim, dum Marte propinquo
Horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tumultus.
Sidonium Pterelan sonipes malefidus in armis
Rumpentem frenos diversa per agmina raptat
Iam liber: sic fessa manus, venit hasta per armos

Tydeos, et laevum iuvenis transverberat inguen
Labentemque affigit equo; fugit ille perempto
Consertus domino, nec iam arma aut frena tenentem
Portat adhuc, ceu nondum anima defectus utraque
Quum sua Centaurus moriens in terga recumbit.
Certat opus ferri, sternuntque alterna furentes
Hippomedon Sybarin Pylium, Periphanta Menoeceus,
Parthonopaeus Ityn: Sybaris iacet ense cruento,
Cuspide trux Periphas, Itys insidiante sagitta.
Caeneos Inachii ferro Mavortius Haemon
Colla rapit, cui dividuum trans corpus hiantes
Truncum oculi quaerunt, animus caput; arma iacentis
Iam rapiebat Abas, cornu deprensus Achiva
Dimisit moriens clipeum hostilemque suumque.
Quis tibi Bacchaeos, Eunaee, relinquere cultus,
Quis lucos, vetitus quibus emansisse sacerdos,
Suasit, et assuetum Bromio mutare furorem?
Quem terrere queas? clipei penetrabile textum
Pallentes hederae Nysaeaque serta coronant.
Candida pampineo subnectitur instita filo,
Crine latent humeri, crescunt lanugine malae,
Et rubet inbellis Tyrio subtemine thorax,
Brachiaque in manicis et pictae vincula plantae
Carbaseique sinus, et fibula rasilis auro
Taenariam fulva mordebat iaspide pallam;
Quam super a tergo velox corytus et arcus,
Pendentesque sonant aurata lynce pharetrae.
It lymphante deo media inter millia longum
Vociferans: 'Prohibete manus, haec omine dextro
Moenia Cyrrhaea monstravit Apollo iuvenca.
Parcite, in haec ultro scopuli venere volentes.
Gens sacrata sumus: gener huic est Iuppiter urbi
Gradivusque socer; Bacchum haud mentimur alumnum
Et magnum Alciden.' Iactanti talia frustra
Turbidus aeria Capaneus occurrit in hasta.
Qualis ubi primam leo mane cubilibus atris
Erexit rabiem et saevo speculatur ab antro
Aut cervam, aut nondum bellantem fronte iuvencum,

It fremitu gaudens, licet arma gregesque lacessant
Venantum: praedam videt et sua vulnera nescit.
Sic tunc congressu Capaneus gavisus iniquo
Librabat magna venturam mole cupressum.
Ante tamen 'Quid femineis ululatibus, inquit,
Terrificas, moriture, viros? utinam ipse veniret,
Cui furis! haec Tyriis cane matribus,' et simul hastam
Expulit; illa volans, ceu vis non ulla moretur
Obvia, vix sonuit clipeo et iam terga reliquit.
Arma fluunt, longisque crepat singultibus aurum,
Eruptusque sinus vicit cruor. Occidis audax,
Occidis Aonii puer altera cura Lyaei.
Marcida te fractis planxerunt Ismara thyrsis,
Te Tmolos, te Nysa ferax Theseaque Naxos
Et Thebana metu iuratus in Orgia Ganges.
Nec segnem Argolicae sensere Eteoclea turmae,
Parcior ad cives Polynicis inhorruit ensis.
Eminet ante alios iam formidantibus arva
Amphiaraus equis ac multo pulvere vertit
Campum indignantem, famulo decus addit inane
Moestus et extremos obitus illustrat Apollo.
Ille etiam clipeum galeamque incendit honoro
Sidere; nec tarde fratri, Gradive, dedisti,
Ne qua manus vatem, ne quid mortalia bello
Laedere tela queant: sanctum et venerabile Diti
Funus erat. Talis medios infertur in hostes
Certus et ipse necis, vires fiducia leti
Suggerit; inde viro maioraque membra diesque
Laetior et numquam tanta experientia coeli,
Si vacet: avertit morti contermina Virtus.
Ardet inexpleto saevi Mavortis amore,
Et fruitur dextra atque anima flagrante superbit.
Hic hominum casus lenire et demere fatis
Iura frequens, quantum subito diversus ab illo,
Qui tripodas laurusque sequi, qui doctus in omni
Nube salutato volucrem cognoscere Phoebo.
Innumeram ferro plebem, ceu letifer annus
Aut iubar adversi grave sideris, inmolat umbris

Ipse suis; iaculo Phlegyam iaculoque superbum
Phylea, falcato Chromin et Cremetaona curru
Cominus hunc stantem metit, hunc a poplite sectum,
Cuspide demissa Chromin Iphinoumque Sagenque
Intonsumque Gyan sacrumque Lycorea Phoebo
Invitus; iam fraxineum dimiserat hastae
Robur, et excussis apparuit infula cristis;
Alcathoum saxo, cui circum stagna Carysti
Et domus et coniux et amantes litora nati.
Vixerat ille diu pauper scrutator aquarum,
Decepit tellus, moriens hiemesque Notosque
Laudat et experti meliora pericula ponti.
Adspicit has longe iamdudum Asopius Hypseus
Palantum strages ardetque avertere pugnam,
Quamquam haud ipse minus curru Tirynthia fundit
Robora, sed viso praesens minor augure sanguis.
Illum armis animisque cupit, prohibebat iniquo
Agmine consertum cunei latus; inde superbus
Exeruit patriis electum missile ripis.
Ac prius: 'Aonidum dives largitor aquarum,
Clare Giganteis etiamnum, Asope, favillis,
Da numen dextrae: rogat hoc natusque tuique
Quercus alumna vadi; fas et me spernere Phoebum,
Si tibi collatus divum sator; omnia mergam
Fontibus arma tuis tristesque sine augure vittas.'
Audierat genitor. Vetat indulgere volentem
Phoebus, et aurigam iaculum detorquet in Hersen.
Ille ruit. Deus ipse vagis succedit habenis,
Lernaeum falso simulans Haliagmona vultu.
Tunc vero ardenti non ulla obsistere temptant
Signa, ruunt solo terrore, et vulnera citra
Mors trepidis ignava venit, dubiumque tuenti
Presserit insessos onus, inpuleritne iugales.
Sic ubi nubiferum montis latus aut nova ventis
Solvit hiems, aut victa situ non pertulit aetas;
Desilit horrendus campo timor, arva virosque
Limite non uno longaevaque robora secum
Praecipitans, tandemque exhaustus turbine fesso

Aut vallem cavat, aut medios intercipit amnes.
Non secus ingentique viro magnoque gravatus
Temo deo, nunc hoc, nunc illo in sanguine fervet.
Ipse sedens telis pariterque ministrat habenis
Delius, ipse docet iactus adversaque flectit
Spicula fortunamque hastis venientibus aufert.
Sternuntur terrae Menaleus pedes, Antiphus alto
Nil defensus equo, genitusque Heliconide nympha
Aethion caesoque infamis fratre Polites
Conatusque toris vittatam attingere Manto
Lampus: in hunc sacras Phoebus dedit ipse sagittas.
Et iam cornipedes trepida ac moribunda reflantes
Corpora rimantur terras, omnisque per artus
Sulcus et incisis altum rubet orbita membris.
Hos iam ignorantes terit inpius axis, at illi
Vulnere semineces, nec devitare facultas,
Venturum super ora vident; iam lubrica tabo
Frena, nec insisti madidus dat temo, rotaeque
Sanguine difficiles et tardior ungula fossis
Visceribus. Tunc ipse furens in morte relicta
Spicula et e mediis extantes ossibus hastas
Avellit, stridunt animae currumque sequuntur.
Tandem se famulo summum confessus Apollo:
'Utere luce tua longamque, ait, indue famam,
Dum tibi me iunctum mors inrevocata veretur.
Vincimur: inmites scis nulla revolvere Parcas
Stamina; vade diu, populis promissa voluptas
Elysiis, certe non perpessure Creontis
Imperia aut vetito nudus iaciture sepulcro.'
Ille refert contra, et paulum respirat ab armis:
'Olim te, Cyrrhaee pater, peritura sedentem
Ad iuga — quis tantus miseris honor? — axe trementi
Sensimus; instantes quonam usque morabere manes?
Audio iam rapidae cursum Stygis atraque Ditis
Flumina tergeminosque mali custodis hiatus.
Accipe commissum capiti decus, accipe laurus,
Quas Erebo deferre nefas. Nunc voce suprema,
Si qua recessuro debetur gratia vati,

Deceptum tibi, Phoebe, larem poenasque nefandae
Coniugis et pulchrum nati commendo furorem.'
Desiluit moerens, lacrimasque avertit Apollo.
Tunc vero ingemuit currusque orbique iugales.
Non aliter caeco nocturni turbine Cori
Scit peritura ratis, quum iam damnata sororis
Igne Therapnaei fugerunt carbasa fratres.
Iamque recessurae paulatim horrescere terrae
Summaque terga quati, graviorque effervere pulvis
Coeperat; inferno mugit iam murmure campus.
Bella putant trepidi bellique hunc esse fragorem,
Hortanturque gradus; alius tremor arma virosque
Mirantesque inclinat equos; iam frondea nutant
Culmina, iam muri, ripisque Ismenos apertis
Effugit; exciderunt irae, nutantia figunt
Tela solo, dubiasque vagi nituntur in hastas
Cominus inque vicem viso pallore recedunt.
Sic ubi navales miscet super aequora pugnas
Contempto Bellona mari, si forte benigna
Tempestas; sibi quisque cavent, ensesque recondit
Mors alia, et socii pacem fecere timores.
Talis erat campo belli fluitantis imago.
Sive laborantes concepto flamine terrae
Ventorum rabiem et clausum eiecere furorem,
Exedit seu putre solum carpsitque terendo
Unda latens, sive hac volventis machina coeli
Incubuit, sive omne fretum Neptunia movit
Cuspis et extremas gravius mare torsit in oras,
Seu vati datus ille fragor, seu terra minata est
Fratribus; ecce alte praeceps humus ore profundo
Dissilit, inque vicem tremuerunt sidera et umbrae.
Illum ingens haurit specus, et transire parantes
Mergit equos, non arma manu, non frena remisit,
Sicut erat, rectos defert in tartara currus
Respexitque cadens coelum campumque coire
Ingemuit, donec levior distantia rursus
Miscuit arva tremor lucemque exclusit Averno.

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER VIII.

Ut subitus vates pallentibus incidit umbris,
Letiferasque domos orbisque arcana sepulti
Rupit et armato turbavit funere Manes;
Horror habet cunctos, Stygiis mirantur in oris
Tela et equos corpusque novum; neque enim ignibus artus
Conditus aut moesta niger adventabat ab urna,
Sed belli sudore calens, clipeumque cruentis
Roribus et scissi respersus pulvere campi.
Necdum illum aut trunca lustraverat obvia taxo
Eumenis, aut furvo Proserpina poste notarat
Coetibus assumptum functis; quin cominus ipsa
Fatorum deprensa colus, visoque paventes
Augure tunc demum rumpebant stamina Parcae.
Illum et securi circumspexere fragorem
Elysii, et si quos procul inferiore barathro
Altera nox aliisque gravat plaga caeca tenebris.
Tunc regemunt pigrique lacus ustaeque paludes,
Umbriferaeque fremit sulcator pallidus undae,
Dissiluisse novo penitus telluris hiatu
Tartara et admissos non per sua flumina Manes.
Forte sedens media regni infelicis in arce
Dux Erebi populos poscebat crimina vitae,
Nil hominum miserans iratusque omnibus umbris.
Stant Furiae circum variaeque ex ordine Mortes,
Saevaque multisonas exercet Poena catenas.
Fata ferunt animas et eodem pollice damnant.
Vincit opus: iuxta Minos cum fratre verendo

Iura bonus meliora monet regemque cruentum
Temperat, assistunt lacrimis atque igne tumentes
Cocytos Phlegethonque, et Styx periuria divum
Arguit. Ille autem supera compage soluta
Nec solitus sentire metus expavit oborta
Sidera, iucundaque offensus luce profatur:
'Quae superum labes inimicum inpegit Averno
Aethera? quis rumpit tenebras vitaeque silentes
Admovet? unde minae? uter haec mihi proelia fratrum?
Congredior, pereant agedum discrimina rerum.
Nam cui dulce magis? magno me tertia victum
Deiecit fortuna polo, mundumque nocentem
Servo, nec iste meus, dirisque en pervius astris
Inspicitur. Tumidusne meas regnator Olympi
Explorat vires? habeo iam quassa Gigantum
Vincula, et aethereum cupidos exire sub axem
Titanas miserumque patrem. Quid me otia moesta
Saevus et inplacidam prohibet perferre quietem,
Amissumque odisse diem? pandam omnia regna,
Si placet, et Stygio praetexam Hyperiona coelo.
Arcada nec superis — quid enim mihi nuntius ambas
Itque reditque domos? — emittam et utrumque tenebo
Tyndariden. Cur autem avidis Ixiona frango
Vorticibus? cur non expectant Tantalon undae?
Anne profanatum totiens chaos hospite vivo
Perpetiar? me Pirithoi temerarius ardor
Temptat et audaci Theseus iuratus amico,
Me ferus Alcides, tunc quum custode remoto
Ferrea Cerbereae tacuerunt limina portae.
Odrysiis etiam pudet heu! patuisse querelis
Tartara. Vidi egomet blanda inter carmina turpes
Eumenidum lacrimas iterataque pensa sororum,
Me quoque —; sed durae melior violentia legis.
Ast ego vix unum nec celsa ad sidera furto
Ausus iter Siculo rapui conubia campo;
Nec licuisse ferunt; iniustaeque ab Iove leges
Protinus, et sectum genetrix mihi computat annum.
Sed quid ego haec? I, Tartareas ulciscere sedes,

Tisiphone, et, si quando novis asperrima monstris,
Triste, insuetum, ingens, quod nondum viderit aether,
Ede nefas, quod mirer ego invideantque sorores.
Atque adeo fratres, nostrisque haec omina sunto
Prima odiis, fratres alterna in vulnera laeto
Marte ruant; sit, qui rabidarum more ferarum
Mandat atrox hostile caput, quique igne supremo
Arceat exanimes et manibus aethera nudis
Commaculet; iuvet ista ferum spectare Tonantem.
Praeterea ne sola furor mea regna lacessat,
Quaere deis qui bella ferat, qui fulminis ignes
Infestumque Iovem clipeo fumante repellat.
Faxo haud sit cunctis levior metus, atra movere
Tartara, frondenti quam iungere Pelion Ossae.'
Dixerat; atque illi iamdudum regia tristis
Attremit oranti, suaque et quae desuper urget
Nutabat tellus: non fortius aethera vultu
Torquet et astriferos inclinat Iuppiter axes.
'At tibi quos, inquit, Manes, qui limite praeceps
Non licito per inane ruis?' Subit ille minantem
Iam tenuis visu, iam vanescentibus armis,
Iam pedes, extincto tamen interceptus in ore.
Augurii perdurat honos, obscuraque fronti
Vitta manet, ramumque tenet morientis olivae.
'Si licet et sanctis hic ora resolvere fas est
Manibus, o cunctis finitor maxime rerum,
At mihi, qui quondam causas elementaque noram,
Et sator! oro, minas stimulataque corda remulce,
Neve ira dignare hominem et tua iura timentem.
Nam nec ad Herculeos — unde haec mihi pectora? — raptus,
Nec Venerem inlicitam, crede his insignibus, ausi
Intramus Lethen; fugiat nec tristis in antrum
Cerberus, aut nostros timeat Proserpina currus.
Augur Apollineis modo dilectissimus aris,
Testor inane chaos, — quid enim hic iurandus Apollo? —
Crimine non ullo subeo nova fata, nec alma
Sic merui de luce rapi; scit iudicis urna
Dictaei, verumque potest deprendere Minos.

Coniugis insidiis et iniquo venditus auro
Argolicas acies, unde haec tibi turba recentum
Umbrarum et nostrae veniunt quoque funera dextrae,
Non ignarus ini; subito me turbine mundi,
Horret adhuc animus, mediis e millibus hausit
Nox tua. Quae mihi mens, dum per cava viscera terrae
Vado diu pendens et in aere volvor operto?
Hei mihi! nil ex me sociis patriaeque relictum,
Vel captum Thebis; non iam Lernaea videbo
Tecta, nec attonito saltem cinis ibo parenti.
Non tumulo, non igne miser lacrimisque meorum
Productus, toto pariter tibi funere veni,
Nil istis ausurus equis; nec deprecor umbram
Accipere et tripodum iam non meminisse meorum.
Nam tibi praesagi quis iam super auguris usus,
Quum Parcae tua iussa trahant? sed pectora flectas
Et melior sis, quaeso, deis; si quando nefanda
Huc aderit coniux, illi funesta reserva
Supplicia: illa tua, rector bone, dignior ira.'
   Accipit ille preces indignaturque moveri.
Ut leo Massyli quum lux stetit obvia ferri,
Tunc iras, tunc arma citat, si decidat hostis,
Ire super satis est vitamque relinquere victo.
   Interea vittis lauruque insignis opima
Currus et egregiis modo formidatus in armis,
Luce palam fusus nulli, nullique fugatus
Quaeritur: absistunt turmae, suspectaque tellus
Omnibus, infidi miles vestigia campi
Circuit, atque avidae tristis locus ille ruinae
Cessat, et inferni vitatur honore sepulcri.
   Nuntius hortanti diversa in parte maniplos
Adrasto — vix ipse ratus vidisse — Palaemon
Advolat, et trepidans, steterat nam forte cadenti
Proximus, inspectoque miser pallebat hiatu.
'Verte gradum, fuge, rector, ait, si Dorica saltem
Terra loco, patriaeque manent, ubi liquimus, arces.
Non armis, non sanguine opus: quid inutile ferrum
Stringimus in Thebas? currus humus inpia sorbet

Armaque bellantesque viros. Fugere ecce videtur
Hic etiam, quo stamus, ager; vidi ipse profundae
Noctis iter ruptaque soli compage ruentem,
Illum heu, praesagis quo nullus amicior astris,
Oecliden, frustraque manus cum voce tetendi.
Mira loquor, sulcos etiamnum rector equorum,
Fumantemque locum et spumis madida arva reliqui.
Nec commune malum est: tellus agnoscit alumnos,
Stat Thebana acies.' Stupet haec et credere Adrastus
Cunctatur; sed Mopsus idem trepidusque ferebat
Actor idem, nam fama novis terroribus audax
Non unum cecidisse refert. Sponte agmina, retro
Non expectato revocantum more tubarum
Praecipitant; sed torpet iter, falluntque ruentes
Genua viros, ipsique, putes sensisse, repugnant
Cornipedes, nulloque truces hortamine parent,
Nec celerare gradum, nec tollere lumina terra.
Fortius incursant Tyrii, sed Vesper opacus
Lunares iam ducit equos; data foedere parvo
Moesta viris requies et nox auctura timores.
Quae tibi tunc facies, postquam permissa gemendi
Copia? qui fletus galeis cecidere solutis?
Nil solitum fessos iuvat; abiecere madentes,
Sicut erant, clipeos, nec quisquam spicula tersit,
Nec laudavit equum, nitidae nec cassidis altam
Compsit adornavitque iubam; vix magna lavare
Vulnera et efflantes libet internectere plagas.
Tantus ubique dolor; mensas alimentaque bello
Debita nec pugnae suasit timor; omnia laudes,
Amphiarae, tuas, foecundaque pectora veri
Commemorant lacrimis, et per tentoria sermo
Unus: abisse deos delapsaque numina castris.
'Heu ubi laurigeri currus sollemniaque arma
Et galeae vittatus apex? heu antra lacusque
Castalii tripodumque fides? sic gratus Apollo?
Quis mihi sidereos lapsus mentemque sinistri
Fulguris, aut caesis saliat quod numen in extis,
Quando iter, unde morae, quae saevis utilis armis,

Quae pacem magis hora velit, quis iam omne futurum
Proferet, aut cum quo volucres mea fata loquentur?
Hos quoque bellorum casus nobisque tibique
Praescieras, et — quanta sacro sub pectore virtus! —
Venisti tamen et miseris comes additus armis.
Et quum te tellus fatalisque hora vocaret,
Tu Tyrias acies adversaque signa vacasti
Sternere; tunc etiam media de morte timendum
Hostibus infestaque abeuntem vidimus hasta.
Et nunc te quis casus habet? poterisne reverti
Sedibus a Stygiis altaque erumpere terra?
Anne sedes hilaris iuxta tua numina Parcas
Et vice concordi discis ventura docesque?
An tibi felices lucos miseratus Averni
Rector et Elysias dedit inservare volucres?
Quidquid es, aeternus Phoebo dolor et nova clades
Semper eris, mutisque diu plorabere Delphis.
Hic Tenedon Cyrrhamque dies partuque ligatam
Delon et intonsi cludet penetralia Branchi;
Nec Clarias hac luce fores Didymaeaque quisquam
Limina, nec Lyciam supplex consultor adibit.
Quin et cornigeri vatis nemus atque Molossi
Quercus anhela Iovis Troianaque Thymbra tacebit.
Ipsi amnes ipsaeque volent arescere laurus.
Ipse nihil certum sagis clangoribus aether
Praecinet, et nulla ferientur ab alite nubes.
Iamque erit ille dies, quo te quoque conscia fati
Templa colant reddatque tuus responsa sacerdos.'
  Talia fatidico peragunt sollemnia regi,
Ceu flammas ac dona rogo tristesque rependant
Exequias, mollique animam tellure reponant.
Fracta dehinc cunctis aversaque pectora bello.
Sic fortes Minyas subito quum funere Tiphys
Destituit, non arma sequi, non ferre videtur
Remus aquas, ipsique minus iam ducere venti.
  Iam fessis gemitu paulatim corda levabat
Exhaustus sermone dolor, noxque addita curas
Obruit, et facilis lacrimis inrepere somnus.

At non Sidoniam diversa in parte per urbem
Nox eadem; vario producunt sidera ludo
Ante domos intraque, ipsaeque ad moenia marcent
Excubiae; gemina aera sonant Idaeaque terga
Et moderata sonum vario spiramine buxus.
Tunc dulces superos atque omne ex ordine alumnum
Numen ubique sacri resonant Paeanes, ubique
Serta coronatumque merum. Nunc funera rident
Auguris ignari, contraque in tempore certant
Tiresiam laudare suum; nunc facta revolvunt
Maiorum veteresque canunt ab origine Thebas.
Hi mare Sidonium manibusque attrita Tonantis
Cornua et ingenti sulcatum Nerea tauro,
Hi Cadmum lassamque bovem foetosque cruenti
Martis agros, alii Tyriam reptantia saxa
Ad chelyn et duras animantem Amphiona cautes,
Hi gravidam Semelen, illi Cythereia laudant
Conubia et multa deductum lampade fratrum
Harmonien: nullis deest sua fabula mensis.
Ceu modo gemmiferum thyrso populatus Hydaspen
Eoasque domos, nigri vexilla triumphi
Liber et ignotos populis ostenderet Indos.
Tum primum ad coetus sociaeque ad foedera mensae
Semper inadspectum diraque in sede latentem
Oedipoden exisse ferunt, vultuque sereno
Caniciem nigram squalore et sordida fusis
Ora comis laxasse manu, sociumque benignos
Affatus et abacta prius solatia passum:
Quin hausisse dapes insiccatumque cruorem
Deiecisse genis. Cunctos auditque refertque,
Qui Ditem et Furias tantum et si quando regentem
Antigonen moestis solitus pulsare querelis.
Causa latet. Non hunc Tyrii fors prospera belli,
Tantum bella iuvant; natum hortaturque probatque,
Nec vicisse velit; sed primos cominus enses
Et scelerum tacito rimatur semina voto.
Inde epulae dulces ignotaque gaudia vultu.
Qualis post longae Phineus ieiunia poenae,

Nil stridere domi volucres ut sensit abactas,
Necdum tota fides, hilaris mensasque torosque,
Nec turbata feris tractavit pocula pennis.
Cetera Graiorum curis armisque iacebat
Fessa cohors; alto castrorum ex aggere Adrastus
Laetificos tenui captabat corde tumultus,
Quamquam aeger senio, sed agit miseranda potestas
Invigilare malis. Illum aereus undique clamor
Thebanique urunt sonitus, et amara lacessit
Tibia, tum nimio voces marcore superbae
Incertaeque faces, et iam male pervigil ignis.
Sic ubi per fluctus uno ratis obruta somno
Conticuit, tantique maris secura iuventus
Mandavere animas; solus stat puppe magister
Pervigil inscriptaque deus qui navigat alno.
Tempus erat, iunctos quum iam soror ignea Phoebi
Sentit equos penitusque cavam sub luce parata
Oceani mugire domum, seseque vagantem
Colligit et moto leviter fugat astra flagello.
Concilium rex triste vocat, quaeruntque gementes,
Quis tripodas successor agat, quo prodita laurus
Transeat atque orbum vittae decus. Haud mora, cuncti
Insignem fama sanctoque Melampode cretum
Thiodamanta volunt, quicum ipse arcana deorum
Partiri et visas uni sociare solebat
Amphiaraus aves, tantaeque haud invidus artis
Gaudebat dici similem iuxtaque secundum.
Illum ingens confundit honos inopinaque turbat
Gloria, et oblatas frondes submissus adorat,
Seque oneri negat esse parem cogique meretur.
Sicut Achaemenius solium gentesque paternas
Excepit si forte puer, cui vivere patrem
Tutius, incerta formidine gaudia librat,
An fidi proceres, ne pugnet vulgus habenis,
Cui latus Euphratae, cui Caspia limina mandet.
Sumere tunc arcus ipsumque onerare veretur
Patris equum, visusque sibi nec sceptra capaci
Sustentare manu nec adhuc inplere tiaram.

Atque is ubi intorto signavit vellere crinem
Convenitque deis, hilari per castra tumultu
Vadit ovans; ac prima sui documenta sacerdos
Tellurem placare parat. Nec futile moestis
Id visum Danais: geminas ergo ilicet aras
Arboribus vivis et adulto cespite texi
Imperat, innumerosque deae sua munera flores
Et cumulos frugum et quidquid novat integer annus,
Addit, et intacto spargens altaria lacte
Incipit: 'O hominum divumque aeterna creatrix,
Quae fluvios silvasque animarum et semina mundi
Cuncta Prometheasque manus Pyrrhaeaque saxa
Gignis, et inpastis quae prima alimenta dedisti
Mutastique vices, quae pontum ambisque vehisque,
Te penes et pecudum gens mitis et ira ferarum
Et volucrum requies, firmum atque inmobile mundi
Robur inoccidui, te velox machina coeli
Aere pendentem vacuo, te currus uterque
Circuit: o rerum media indivisaque magnis
Fratribus! ergo simul tot gentibus alma, tot altis
Urbibus ac populis subterque, ac desuper una
Sufficis, astriferumque domos Atlanta supernas
Ferre laborantem, nullo vehis ipsa labore,
Nos tantum portare negas? nos, diva, gravaris?
Quod, precor, ignari luimus scelus? an quia plebes
Externa Inachiis huc adventamus ab oris?
Omne homini natale solum, nec te, optima, saevo
Tamquam humiles populos deceat distinguere fine,
Undique ubique tuos; maneas communis et arma
Hinc atque inde feras; liceat, precor, ordine belli
Pugnaces efflare animas et reddere coelo.
Ne rape tam subitis spirantia corpora bustis,
Ne propera: veniemus enim, quo limite cuncti,
Qua licet ire via; tantum exorata Pelasgis
Siste levem campum, celeres neu praecipe Parcas.
At tu care deis, quem non manus ulla nec enses
Sidonii, sed magna sinu natura soluto,
Ceu te Cyrrhaeo meritum tumularet hiatu,

Sic amplexa coit, hilaris des, oro, precatus
Nosse tuos, coeloque et vera monentibus aris
Concilies, et quae populis proferre parabas,
Me doceas: tibi sacra feram praesaga, tuique
Numinis interpres te Phoebo absente vocabo.
Ille mihi Delo Cyrrhaque potentior omni
Quo ruis, ille adytis melior locus.' Haec ubi dicta,
Nigrantes terra pecudes obscuraque mergit
Armenta, ac vivis cumulos undantis arenae
Aggerat et vati mortis simulacra rependit.
 Talia apud Graios, quum iam Mavortia contra
Cornua, iam saevos fragor aereus excitat enses.
Addit acerba sonum Theumesi e vertice crinem
Incutiens, acuitque tubas et sibila miscet
Tisiphone; stupet insolito clangore Cythaeron
Marcidus et turres carmen non tale secutae.
Iam trepidas Bellona fores armataque pulsat
Limina, iam multo laxantur cardine Thebae.
Turbat eques pedites, currus properantibus obstant,
Ceu Danai post terga premant: sic omnibus alae
Arctantur portis, septemque excursibus haerent.
Ogygiis it sorte Creon, Eteoclea mittunt
Neitae, celsas Hamoloidas occupat Haemon,
Hypsea Proetides, celsum fudere Dryanta
Electrae, quatit Hypsistas manus Eurymedontis,
Culmina magnanimus stipat Dircaea Menoeceus.
Qualis ubi adversi secretus pabula coeli
Nilus et Eoas magno bibit ore pruinas,
Scindit fontis opes septemque patentibus alveis
In mare fert hiemes; penitus cessere fugatae
Nereides, dulcique timent occurrere ponto.
Tristis at inde gradum tarde movet Inacha pubes,
Praecipue Elaeae Lacedaemoniaeque cohortes
Et Pylii; subitum nam Thiodamanta sequuntur
Augure fraudati, necdum accessere regenti.
Nec tua te, princeps tripodum, sola agmina quaerunt,
Cuncta phalanx sibi deesse putat. Minor ille per alas
Septimus extat apex; liquido velut aethere nubes

Invida Parrhasiis unum si detrahat astris,
Truncus honor plaustri, nec idem nitet igne reciso
Axis, et incerti numerant sua sidera nautae.
Sed iam bella vocant: alias nova suggere vires
Calliope, maiorque chelyn mihi tendat Apollo.
Fatalem populis ultro poscentibus horam
Admovet atra dies, Stygiisque emissa tenebris
Mors fruitur coelo bellatoremque volando
Campum operit, nigroque viros invitat hiatu,
Nil vulgare legens, sed quae dignissima vita
Funera, praecipuos annis animisque cruento
Ungue notat; iamque in miseros pensum omne sororum
Scinditur, et Furiae rapuerunt licia Parcis.
Stat medius campis etiamnum cuspide sicca
Bellipotens, iamque hos clipeum, iam vertit ad illos
Arma ciens, aboletque domos, conubia, natos.
Pellitur et patriae et qui mente novissimus exit,
Lucis amor; tenet in capulis, hastisque paratas
Ira manus, animusque ultra thoracas anhelus
Conatur, galeaeque tremunt horrore comarum.
Quid mirum caluisse viros? flammantur in hostem
Cornipedes, niveoque rigant sola putria nimbo,
Corpora ceu mixti dominis irasque sedentum
Induerint: sic frena terunt, sic proelia poscunt
Hinnitu tolluntque armos equitemque supinant.
Iamque ruunt, primusque virum concurrere pulvis
Incipit, et spatiis utrimque aequalibus acti
Adventant mediumque vident decrescere campum.
Iam clipeus clipeis, umbone repellitur umbo,
Ense minax ensis, pede pes et cuspide cuspis.
Sic obnixa acies pariter suspiria fumant,
Admotaeque nitent aliena in casside cristae.
Pulcher adhuc belli vultus: stant vertice coni,
Plena armenta viris, nulli sine praeside currus,
Arma loco, splendent clipei pharetraeque decorae,
Cingulaque et nondum deforme cruoribus aurum.
At postquam rabies et vitae prodiga virtus
Emisere animos, non tanta cadentibus hoedis

Aeriam Rhodopen solida nive verberat Arctos,
Nec fragor Ausoniae tantus, quum Iuppiter omni
Arce tonat, tanta quatitur nec grandine Syrtis,
Quum Libyae Boreas Italos niger attulit imbres.
Exclusere diem telis, stant ferrea coelo
Nubila, nec iaculis arctatus sufficit aer.
Hi pereunt missis, illi redeuntibus hastis,
Concurrunt per inane sudes, et mutua perdunt
Vulnera, concurrunt hastae, stridentia funda
Saxa pluunt, volucres imitantur fulgura glandes
Et formidandae non una in morte sagittae.
Nec locus ad terram telis, in corpora ferrum
Omne cadit; saepe ignari perimuntque caduntque.
Casus agit Virtutis opus; nunc turba recedit,
Nunc premit, ac vicibus tellurem amittit et aufert:
Ut ventis nimbisque minax quum solvit habenas
Iuppiter affligitque alterno turbine mundum.
Stat coeli diversa acies, nunc fortior Austri,
Nunc Aquilonis hiems, donec pugnante procella
Aut nimiis hic vicit aquis, aut ille sereno.
Principium pugnae turmas Asopius Hypseus
Oebalias, namque hae magnum et gentile tumentes
Euboicum duris rumpunt umbonibus agmen,
Reppulit erepto cunei ductore Menalca.
Hic et mente Lacon, crudi torrentis alumnus,
Nec turpavit avos, hastam intra pectus euntem,
Ne pudor in tergo, per et ossa et viscera retro
Extrahit atque hosti dextra labente remittit
Sanguineam; dilecta genis morientis oberrant
Taygeta et pugnae laudataque verbera matri.
Phaedimon Iasiden arcu Dircaeus Amyntas
Destinat. Heu celeres Parcae! iam palpitat arvis
Phaedimus, et certi nondum tacet arcus Amyntae.
Abstulit ex humero dextram Calydonius Agreus
Phegeos; illa suum terra tenet inproba ferrum,
Et movet; extimuit sparsa inter tela iacentem
Progrediens, truncamque tamen percussit Acoetes.
Iphin atrox Athamas, Argum ferus inpulit Hypseus,

Stravit Abanta Pheres, diversaque vulnera flentes
[Guttur Iphis, latus Argus, Abas in fronte cruorem,]
Iphis eques, pedes Argus, Abas auriga iacebant.
Inachidae gemini geminos ex sanguine Cadmi
Occultos galeis — saeva ignorantia belli —
Perculerant ferro; sed dum spolia omnia caesis
Eripiunt, videre nefas, et moestus uterque
Respicit ad fratrem pariterque errasse queruntur.
Cultor Ion Pisae, cultorem Daphnea Cyrrhae
Turbatis prostravit equis; hunc laudat ab alto
Iuppiter, hunc tardus frustra miseratur Apollo.
  Ingentes Fortuna viros illustrat utrimque
Sanguine in adverso. Danaos Cadmeius Haemon
Sternit agitque furens, sequitur Tyria agmina Tydeus.
Hunc Pallas praesens, illum Tirynthius inplet.
Qualiter hiberni summis duo montibus amnes
Franguntur geminaque cadunt in plana ruina.
Contendisse putes, uter arva arbustaque tollat
Altius aut superet pontes. Ecce una receptas
Confudit iam vallis aquas, sibi quisque superbus
Ire cupit, pontoque negant descendere mixti.
  Ibat fumiferam quatiens Onchestius Idas
Lampada per medios turbabatque agmina Graium,
Igne viam rumpens, magno quem cominus ictu
Tydeos hasta feri discussa casside fixit.
Ille ingens in terga iacet, stat fronte superstes
Lancea, collapsae veniunt in tempora flammae.
Prosequitur Tydeus: 'Saevos ne dixeris Argos,
Igne tuo, Thebane, rogum — concedimus — arde.'
  Inde velut primo tigris gavisa cruore
Per totum cupit ire pecus: sic Aona saxo,
Ense Pholum, Chromin ense, duos Helicaonas hasta
Transigit, Aegeae Veneris quos Maera sacerdos
Ediderat, prohibente dea; vos praeda cruenti
Tydeos; it saevas etiamnum mater ad aras.
  Nec minus Herculeum contra vagus Haemona ducit
Sanguis, inexpleto rapitur per millia ferro,
Nunc tumidae Calydonis opes, nunc torva Pylenes

Agmina, nunc moestae fundens Pleuronis alumnos,
Donec in Olenium fessa iam cuspide Buten
Incidit. Hunc turmis obversum et abire vetantem
Aggreditur; puer ille, puer malasque comamque
Integer, ignaro cui tunc Thebana bipennis
In galeam librata venit; finduntur utrimque
Tempora, dividuique cadunt in brachia crines,
Et non hoc metuens inopino limite vita
Exiluit. Tunc flavum Hypanin flavumque Politen —
Ille genas Phoebo, crinem hic pascebat Iaccho,
Saevus uterque deus — victis Hyperenora iungit
Conversumque fuga Damasum; sed lapsa per armos
Hasta viri trans pectus abit parmamque tenenti
Excutit et summa fugiens in cuspide portat.
Sterneret adversos etiamnum Ismenius Haemon
Inachidas — nam tela regit viresque ministrat
Amphitryoniades —, saevum sed Tydea contra
Pallas agit; iamque adverso venere favore
Cominus, et placido prior haec Tirynthius ore:
'Fida soror, quaenam hunc belli caligine nobis
Congressum fortuna tulit? num regia Iuno
Hoc molita nefas? citius me fulmina contra,
Infandum, ruere et magno bellare parenti
Adspiciat. Genus huic; sed mitto agnoscere, quando
Tu diversa foves, nec si ipsum cominus Hyllum
Tydeos hasta tui Stygioque ex orbe remissum
Amphitryona petat; teneo aeternumque tenebo
Quantum haec diva manus, quotiens sudaverit aegis
Ista mihi, duris famulus quum casibus omnes
Lustro vagus terras: ipsa heu! comes invia mecum
Tartara, ni superos Acheron excluderet, isses.
Tu patrem coelumque mihi, — quis tanta relatu
Aequet? habe totas, si mens excindere, Thebas.
Cedo equidem veniamque precor.' Sic orsus abibat.
Pallada mulcet honos, rediit ardore remisso
Vultus, et erecti sederunt pectoris angues.
Sentit abisse deum. Levius Cadmeius Haemon
Tela rotat nulloque manum cognoscit in ictu.

Tunc magis atque magis vires animusque recedunt,
Nec pudor ire retro; cedentem Acheloius heros
Inpetit, et librans uni sibi missile telum,
Direxit iactus, summae qua margine parmae
Ima sedet galea et iuguli vitalia lucent.
Nec frustrata manus, mortemque invenerat hasta;
Sed prohibet paulumque humeri libare sinistri
Praebuit et merito parcit Tritonia fratri.
Ille tamen nec stare loco nec cominus ire
Amplius aut vultus audet perferre cruenti
Tydeos, aegra animo vis ac fiducia cessit.
Qualis setigeram Lucana cuspide frontem
Strictus aper, penitus cui non infossa cerebro
Vulnera, nec felix dextrae tenor, in latus iras
Frangit, et expertae iam non venit obvius hastae.
Ecce, ducem turmae, certa indignatus in hostem
Spicula, felici Prothoum torquere lacerto
Turbidus Oenides, una duo corpora pinu,
Cornipedemque equitemque ferit. Ruit ille ruentem
In Prothoum, lapsasque manu quaerentis habenas
In vultus galeam clipeumque in pectora calcat,
Saucius extremo donec cum sanguine frenos
Respuit et iuncta domino cervice recumbit.
Sic ulmus vitisque, duplex iactura coloni,
Gaurano de monte cadunt, sed moestior ulmus
Quaerit utrumque nemus, nec tam sua brachia labens,
Quam gemit assuetas invitaque proterit uvas.
Sumpserat in Danaos Heliconius arma Coroebus
Ante comes Musis, Stygii cui conscia pensi
Ipsa diu inspectis letum praedixerat astris
Uranie. Cupit ille tamen, pugnasque virosque
Forsitan ut caneret; longa iacet ipse canendus
Laude, sed amissum mutae flevere sorores.
Pactus Agenoream primis Atys ibat ab annis
Ismenen — Tyrii iuvenis non advena belli,
Quamvis Cyrrha domus, soceros nec tristibus actis
Adversatus erat, — sponsam, cui castus amanti
Squalor, et indigni commendat gratia luctus.

Ipse quoque egregius, nec pectora virginis illi
Diversa, inque vicem, sineret fortuna, placebant.
Bella vetant taedas, iuvenique hinc maior in hostes
Ira; ruit primis inmixtus et agmina Lernae
Nunc pedes ense vago, prensis nunc celsus habenis,
Ceu spectetur, agit. Triplici velaverat ostro
Surgentes etiamnum humeros et levia mater
Pectora; tunc auro phaleras auroque sagittas
Cingulaque et manicas, ne coniuge vilior iret,
Presserat et mixtum cono crispaverat aurum.
Talibus heu! fidens vocat ultro in proelia Graios.
Ac primum in faciles grassatus cuspide turmas
Arma refert sociis et in agmina fida, peracta
Caede, redit. Sic Hyrcana leo Caspius umbra
Nudus adhuc nulloque iubae flaventis honore
Terribilis magnique etiamnum sanguinis insons,
Haud procul a stabulis captat custode remoto
Segne pecus teneraque famem consumit in agna.
    Mox ignotum armis ac solo corpore mensus
Tydea non timuit, fragilique lacessere telo
Saepius infrendentem aliis aliosque sequentem
Ausus erat. Tandem invalidos Aetolus ad ictus
Forte refert oculos et formidabile ridens:
'Iamdudum video, magnum cupis, inprobe, leti
Nomen', ait. Simul audacem non ense nec hasta
Dignatus leviter digitis inbelle solutis
Abiecit iaculum, latebras tamen inguinis alte
Missile, ceu totis intortum viribus, hausit.
Praeterit haud dubium fati et spoliare superbit
Oenides: 'Neque enim has Marti, aut tibi, bellica Pallas,
Exuvias figemus, ait, procul arceat ipsum
Ferre pudor; vix si bellum comitata relictis
Deipyle thalamis, illi illudenda tulissem.'
    Sic ait, et belli maiora ad praemia mente
Ducitur. Innumeris veluti leo forte potitus
Caedibus inbelles vitulos mollesque iuvencas
Transmittit; magno furor est in sanguine mergi,
Nec nisi regnantis cervice recumbere tauri.

At non semianimi clamore Menoecea lapsus
Fallit Atys, praevertit equos curruque citato
Desilit; instabat pubes Tegeaea iacenti,
Nec prohibent Tyrii. 'Pudeat, Cadmea iuventus,
Terrigenas mentita patres! quo tenditis, inquit,
Degeneres? meliusne iacet pro sanguine nostro
Hospes Atys? tantum hospes adhuc et coniugis ultor
Infelix nondum iste suae; nos pignora tanta
Prodimus?' Insurgunt iusto firmata pudore
Agmina, cuique suae rediere in pectora curae.
Interea thalami secreta in parte sorores,
Par aliud morum, miserique innoxia proles
Oedipodae, varias miscent sermone querelas.
Nec mala quae iuxta, sed longa ab origine fati,
Haec matris taedas, oculos ast illa paternos,
Altera regnantem, profugum gemit altera fratrem,
Bella ambae. Gravis hinc miseri cunctatio voti.
Nutat utroque timor, quemnam hoc certamine victum,
Quem vicisse velint: tacite praeponderat exul.
Sic Pandioniae repetunt ubi fida volucres
Hospitia atque larem bruma pulsante relictum,
Stantque super nidos veterisque exordia fati
Enarrant tectis et truncum ac flebile murmur
Verba putant, voxque illa tamen non dissona verbis.
Atque ibi post lacrimas et longa silentia rursus
Inchoat Ismene: 'Quisnam hic mortalibus error?
Quae decepta fides? curam invigilare quieti
Claraque per somnos animis simulacra reverti?
Ecce ego, quae thalamos, nec si pax alta maneret,
Tractarem sensu, pudet heu! conubia vidi
Nocte, soror. Sponsum — unde? — mihi sopor attulit amens
Vix notum visu; semel his in sedibus illum,
Dum mea nescio quo spondentur foedera pacto,
Respexi non sponte, soror; turbata repente
Omina cernebam, subitusque intercidit ignis,
Meque sequebatur rabido clamore reposcens
Mater Atyn. Quaenam haec dubiae praesagia cladis?
Nec timeo, dum tuta domus milesque recedat

Doricus et tumidos liceat componere fratres.'
Talia nectebant, subito quum pigra tumultu
Expavit domus, et multo sudore receptus
Fertur Atys, servans animam iam sanguine nullo,
Cui manus in plaga, dependet languida cervix
Exterior clipeo crinesque a fronte supini.
    Prima videt caramque tremens Iocasta vocabat
Ismenen. Namque hoc solum moribunda precatur
Vox generi, solum hoc gelidis iam nomen inerrat
Faucibus. Exclamant famulae, tollebat in ora
Virgo manus, tenuit saevus pudor; attamen ire
Cogitur, indulget summum hoc Iocasta iacenti,
Ostenditque offertque. Quater iam morte sub ipsa
Ad nomen visus deiectaque fortiter ora
Sustulit; illam unam neglecto lumine coeli
Adspicit et vultu non exatiatur amato.
Tunc quia nec genetrix iuxta positusque beata
Morte pater, sponsae munus miserabile tradunt,
Declinare genas; ibi demum teste remoto
Fassa pios gemitus lacrimasque in lumina fudit.
    Dumque ea per Thebas, aliis serpentibus ardens
Et face mutata bellum integrabat Enyo.
Arma volunt, primos veluti modo cominus ictus
Sustulerint omnisque etiamnum luceat ensis.
Eminet Oenides, quamvis et arundine certa
Parthenopaeus agat, morientumque ora furenti
Hippomedon proculcet equo, Capaneaque pinus
Iam procul Aoniis volet agnoscenda catervis.
    Tydeos illa dies; illum fugiuntque tremuntque
Clamantem: 'Quo terga datis? licet ecce peremptos
Ulcisci socios moestamque rependere noctem.
Ille ego inexpletis solus qui caedibus hausi
Quinquaginta animas, totidem totidemque gregati
Ferte manus. Nulline patres, nulline iacentum
Unanimi fratres? quae tanta oblivia luctus?
Quam pudet Inachias contentum abiisse Mycenas!
Hinc super Thebis? haec robora regis? ubi autem
Egregius dux ille mihi?' Simul ordine laevo

Ipsum exhortantem cuneos capitisque superbi
Insignem fulgore videt; nec segnius ardens
Accurrit, niveo quam flammiger ales olori
Inminet et magna trepidum circumligat umbra.
Tunc prior: 'Aoniae rex o iustissime gentis,
Imus in arma palam tandemque ostendimus enses,
An noctem et solitas placet expectare tenebras?'
Ille nihil contra, sed stridula cornus in hostem
It referens mandata ducis, quam providus heros
Iamiam in fine viae percussam obliquat, et ipse
Telum ingens avide et quanto non ante lacerto
Inpulit; ibat atrox finem positura duello
Lancea. Convertere oculos utrimque faventes
Sidonii Graiique dei; crudelis Erinys
Obstat et infando differt Eteoclea fratri.
Cuspis in armigerum Phlegyam peccavit, ubi ingens
Pugna virum; stricto nam saevior inruit ense
Aetolus, retroque datum Thebana tegebant
Arma ducem. Sic densa lupum iam nocte sub atra
Arcet ab apprenso pastorum turba iuvenco;
Inprobus erigitur contra, nec cura vetantes
Inpetere, illum, illum, semel in quem venerat, urget.
Non secus obiectas acies turbamque minorem
Dissimulat transitque manu; tamen ora Thoantis
Pectora Deilochi, Clonii latus, ilia torvi
Perforat Hippotadae; truncis sua membra remittit
Interdum galeasque rotat per nubila plenas.
Et iam corporibus sese spoliisque cadentum
Clauserat; unum acies circum consumitur, unum
Omnia tela vovent; summis haec ossibus haerent,
Pars frustrata cadunt, partem Tritonia vellit,
Multa rigent clipeo. Densis iam consitus hastis
Ferratum quatit umbo nemus, tergoque fatiscit
Atque humeris gentilis aper; nusquam ardua coni
Gloria, quique apicem torvae Gradivus habebat
Cassidis, haud laetum domino ruit omen. Inusta
Temporibus nuda aera sedent, circumque sonori
Vertice percusso volvuntur in arma molares.

Iam cruor in galea, iam saucia proluit ater
Pectora permixtus sudore et sanguine torrens.
Respicit hortantes socios et Pallada fidam,
Longius opposita celantem lumina parma:
Ibat enim magnum lacrimis inflectere patrem.
Ecce secat Zephyros ingentem fraxinus iram
Fortunamque ferens, teli non eminet auctor.
Astacides Menalippus erat, nec prodidit ipse,
Et vellet latuisse manum, sed gaudia turmae
Monstrabant trepidum. Nam flexus in ilia Tydeus
Submissum latus et clipei laxaverat orbem.
Clamorem Aonii miscent gemitumque Pelasgi,
Obiectantque manus indignantemque tuentur.
Ille per oppositos longe rimatus amarum
Astaciden, totis animae se cogit in ictum
Relliquiis telumque iacit, quod proximus Hopleus
Praebuerat: perit expressus conamine sanguis.
Tunc tristes socii cupidum bellare — quis ardor! —
Et poscentem hastas mediaque in morte negantem
Expirare trahunt, summique in margine campi
Effultum gemina latera inclinantia parma
Ponunt, ac saevi rediturum ad proelia Martis
Promittunt flentes. Sed et ipse recedere coelum
Ingentesque animos extremo frigore labi
Sensit, et innixus terrae 'Miserescite, clamat,
Inachidae: non ossa precor referantur ut Argos,
Aetolumve larem; nec enim mihi cura supremi
Funeris; odi artus fragilemque hunc corporis usum
Desertorem animi. Caput, o caput, o mihi si quis
Apportet, Menalippe, tuum! nam volveris arvis,
Fido equidem, nec me virtus suprema fefellit.
I, precor, Atrei si quid tibi sanguinis umquam,
Hippomedon; vade, o primis puer inclite bellis
Arcas et Argolicae Capaneu iam maxime turmae.'
Moti omnes, sed primus abit primusque repertum
Astaciden medio Capaneus e pulvere tollit
Spirantem, laevaque super cervice reportat,
Terga cruentantem concussi vulneris unda:

Qualis ab Arcadio rediit Tirynthius antro
Captivumque suem clamantibus intulit Argis.
Erigitur Tydeus vultuque occurrit, et amens
Laetitiaque iraque, ut singultantia vidit
Ora trahique oculos seseque agnovit in illo,
Imperat abscisum porgi, laevaque receptum
Spectat atrox hostile caput gliscitque tepentis
Lumina torva videns et adhuc dubitantia figi.
Infelix contentus erat; plus exigit ultrix
Tisiphone; iamque inflexo Tritonia patre
Venerat et misero decus inmortale ferebat,
Atque illum effracti perfusum tabe cerebri
Adspicit et vivo scelerantem sanguine fauces.
Nec comites auferre valent; stetit aspera Gorgo
Crinibus emissis, rectique ante ora cerastae
Velavere deam; fugit aversata iacentem,
Nec prius astra subit, quam mystica lampas, in insons
Elissos multa purgavit lumina lympha.

P. PAPINII STATII

THEBAIDOS

LIBER IX.

Asperat Aonios rabies audita cruenti
Tydeos; ipsi etiam minus ingemuere iacentem
Inachidae culpantque virum et rupisse queruntur
Fas odii; quin te, divum inplacidissime, quamquam
Praecipuum tunc caedis opus, Gradive, furebas,
Offensum virtute ferunt, nec cominus ipsum
Ora, sed et trepidos retro torsisse iugales.
    Ergo profanatum Menalippi funus acerbo
Vulnere, non aliis ultum Cadmeia pubes
Insurgunt stimulis, quam si turbata sepulcris
Ossa patrum monstrisque datae crudelibus urnae.
Accendit rex ipse super: 'Quisquamne Pelasgis
Mitis adhuc hominemque gerit? iam morsibus uncis —
Pro furor! usque adeo tela exatiavimus! — artus
Dilacerant. Nonne Hyrcanis bellare putatis
Tigribus, aut saevos Libyae contra ire leones?
Et nunc ille iacet — pulchra o solatia leti! —
Ore tenens hostile caput, dulcique nefandus
Inmoritur tabo; nos ferrum mite facesque,
Illis nuda odia, et feritas iam non eget armis.
Sic peragant rabidi claraque hac luce fruantur,
Dum videas haec, summe pater; sed enim hiscere campos
Conquesti terraeque fugam miserantur; an istos
Vel sua portet humus?' Magno sic fatus agebat
Procursu fremituque viros, furor omnibus idem
Tydeos invisi spoliis raptoque potiri
Corpore; non aliter subtexunt astra catervae

Incestarum avium, longe quibus aura nocentem
Aera desertasque tulit sine funere mortes;
Illo avidae cum voce ruunt, sonat arduus aether
Plausibus, et coelo volucres cessere minores.
Fama per Aonium rapido vaga murmure campum
Spargitur in turmas, solito pernicior index
Quum lugenda refert, donec, cui maxima fando
Damna vehit, trepidas lapsa est Polynicis ad aures.
Deriguit iuvenis, lacrimaeque haesere paratae,
Et cunctata fides; nimium nam cognita virtus
Oenidae credi letum suadetque vetatque.
Sed postquam haud dubio clades auctore reperta est,
Nox oculos mentemque rapit; tum sanguine fixo
Membra simul, simul arma ruunt; madet ardua fletu
Iam galea, atque ocreae clipeum excepere cadentem.
It moestus genua aegra trahens hastamque sequentem,
Vulneribus ceu mille gravis totosque per artus
Saucius, assistunt socii monstrantque gementes.
Tandem ille abiectis, vix quae portaverat, armis
Nudus in egregii vacuum iam corpus amici
Procidit, et tali lacrimas cum voce profudit:
'Hasne tibi, armorum spes o suprema meorum,
Oenide, grates, haec praemia digna rependi,
Nudus ut invisa Cadmi tellure iaceres
Sospite me? nunc exul ego aeternumque fugatus,
Quando alius misero ac melior mihi frater ademptus.
Nec iam sortitus veteres regnique nocentis
Periurum diadema peto; quo gaudia tanti
Empta mihi, aut sceptrum, quod non tua dextera tradet?
Ite, viri, solumque fero me linquite fratri.
Nil opus arma ultra temptare et perdere mortes,
Ite, precor; quid iam dabitis mihi denique maius?
Tydea consumpsi, quanam hoc ego morte piabo?
O socer, o Argi! et primae bona iurgia noctis,
Alternaeque manus et longi pignus amoris
Ira brevis; non me ense tuo tunc, maxime Tydeu,
Et poteras, nostri mactatum in limine Adrasti?
Quin etiam Thebas me propter et inpia fratris

Tecta libens, unde haud alius remeasset, adisti,
Ceu tibimet sceptra et proprios laturus honores.
Iam Telamona pium, iam Thesea fama tacebat.
Qualis et ecce iaces? quae primum vulnera mirer?
Quis tuus hic, quis ab hoste cruor? quae te agmina quive
Innumeri stravere globi? ni fallor, et ipse
Invidit pater, et tota Mars inpulit hasta.'
Sic ait, et moerens etiamnum lubrica tabo
Ora viri tergit lacrimis dextramque reponit.
'Tune meos hostes hucusque exosus, et ultra
Sospes ego?' Exuerat vagina turbidus ensem
Aptabatque neci, comites tenuere, socerque
Castigat bellique vices ac fata revolvens
Solatur tumidum, longeque a corpore caro
Paulatim, unde dolor letique animosa voluntas,
Amovet ac tacite ferrum inter verba reponit.
Ducitur amisso qualis consorte laborum
Deserit inceptum media inter iugera sulcum
Taurus iners colloque iugum deforme remisso
Parte trahit, partem lacrimans sustentat arator.
Ecce autem hortatus Eteoclis, et arma secuti,
Lecta manus, iuvenes, quos nec Tritonia bello,
Nec prope collata sprevisset cuspide Mavors,
Adventant; contra collecta ut pectora parmae
Fixerat atque hastam longe protenderat, haeret
Arduus Hippomedon; ceu fluctibus obvia rupes,
Cui neque de coelo metus et fracta aequora cedunt,
Stat cunctis inmota minis, timet ipse rigentem
Pontus, et ex alto miserae novere carinae.
Tunc prior Aonides — validam simul elicit hastam —:
'Non pudet hos Manes, haec infamantia bellum
Funera dis coram et coelo inspectante tueri?
Scilicet egregius sudor memorandaque virtus
Hanc tumulare feram? ne non moerentibus Argos
Exequiis lacrimandus eat! mollique feretro
Infandam eiectans saniem? dimittite curam.
Nullae illum volucres, nulla inpia monstra nec ipse,
Si demus, pius ignis edat.' Nec plura, sed ingens

Intorquet iaculum, duro quod in aere moratum
Transmissumque tamen clipei stetit orbe secundo.
Inde Pheres acerque Lycus, sed cassa Pheretis
Hasta redit, Lycus excelso terrore comantem
Perstrinxit galeam; convulsae cuspide longe
Diffugere iubae, patuitque ingloria cassis.
Ipse nec ire retro, nec in obvia concitus arma
Exilit, inque eadem sese vestigia semper
Obversus cunctis profert recipitque, nec umquam
Longius indulget dextrae motusque per omnes
Corpus amat, corpus servans circumque supraque
Vertitur. Inbellem non sic amplexa iuvencum
Infestante lupo, quum primum foeta tuetur
Mater et ancipiti circumfert cornua gyro;
Ipsa nihil metuens sexusque oblita minoris
Spumat et ingentes imitatur femina tauros.
Tandem intermissa iaculantum nube potestas
Reddere tela fuit; namque et Sicyonius Alcon
Venerat auxilio, Pisaeaque praepetis Idae
Turba subit cuneumque replent; his fretus in hostes
Lernaeam iacit ipse trabem, volat illa sagittis
Aequa fuga, mediumque nihil cunctata Politen
Transabit et iuncti clipeum cavat inproba Mopsi.
Phocea tunc Cydona Tanagraeumque Phalantum
Atque Erycem, hunc retro conversum et tela petentem,
Dum spes nulla necis, crinito a vertice figit.
Faucibus ille cavis hastam non ore receptam
Miratur moriens, pariterque et murmure plenus
Sanguis et expulsi salierunt cuspide dentes.
Ausus erat furto dextram iniectare Leonteus
Pone viros atque arma latens positumque trahebat
Prenso crine caput; vidit, quamquam undique crebrae
Hippomedon ante ora minae, saevoque protervam
Abstulit ense manum; simul increpat: 'Hanc tibi Tydeus,
Tydeus ipse rapit; post et confecta virorum
Fata time magnosque miser fuge tangere manes.'
Ter Cadmaea phalanx torvum abduxere cadaver,
Ter retrahunt Danai; Siculi velut anxia puppis

Seditione maris nequicquam obstante magistro
Errat et averso redit in vestigia velo.
Non ibi Sidoniae valuissent pellere coepto
Hippomedonta manus, non illum inpacta moverent
Tormenta oppositum, formidatique superbis
Turribus inpulsus temptato umbone redissent.
Sed memor Elysii regis noxasque recensens
Tydeos in medios astu subit inpia campos
Tisiphone; sensere acies, subitusque cucurrit
Sudor equis sudorque viris, quamquam ore remisso
Inachium fingebat Halyn, nusquam inpius ignis
Verberaque, et iussi tenuere silentia crines.
Arma gerit iuxtaque feri latus Hippomedontis
Blanda genas vocemque venit, tamen ille loquentis
Extimuit vultus admiraturque timorem.
Ille autem lacrimans 'Tu nunc, ait, inclite, frustra
Exanimes socios inhumataque corpora Graium —
Scilicet is nobis metus, aut iam cura sepulcri? —
Protegis; ipse manu Tyria tibi captus Adrastus
Raptatur, teque ante alios, te voce manuque
Invocat, heu qualem lapsare in sanguine vidi,
Exutum canos lacero diademate crines!
Nec procul hinc, adverte oculos, ubi plurimus ille
Pulvis, ubi ille globus.' Paulum stetit anxius heros
Librabatque metus; premit aspera virgo: 'Quid haeres?
Imus? an hi retinent manes? et vilior ille
Qui superest?' Miserum sociis opus, et sua mandat
Proelia, et unanimi vadit desertor amici,
Respiciens tamen et revocent si forte paratus.
Inde legens turbata trucis vestigia divae
Huc illuc frustra ruit avius, inpia donec
Eumenis ex oculis reiecta caerula parma
Fugit, et innumeri galeam rupere cerastae.
    Adspicit infelix discussa nube quietos
Inachidas currumque nihil metuentis Adrasti.
Et Tyrii iam corpus habent, iam gaudia magnae
Testantur voces, victorque ululatus aderrat
Auribus occultoque ferit praecordia luctu.

Ducitur hostili — pro dura potentia fati! —
Tydeus ille solo, modo cui Thebana sequenti
Agmina, sive gradum seu frena effunderet, ingens
Limes utrimque datus; nusquam arma manusque quiescunt,
Nulla viri feritas, iuvat ora rigentia leto
Et formidatos inpune lacessere vultus.
Hic amor, hoc una timidi fortesque sequuntur
Nobilitare manus, infectaque sanguine tela
Coniugibus servant parvisque ostendere natis.
Sic ubi Maura diu populatum rura leonem,
Quem propter clausique greges vigilantque magistri,
Pastorum lassae debellavere cohortes:
Gaudet ager, magno subeunt clamore coloni,
Praecerpuntque iubas inmaniaque ora recludunt,
Damnaque commemorant, seu iam sub culmine fixus
Excubat, antiquo seu pendet gloria luco.
At ferus Hippomedon quamquam iam sentit inane
Auxilium et seram rapto pro corpore pugnam,
It tamen et caecum rotat inrevocabilis ensem.
Vix socios hostemque, nihildum tardet euntem,
Secernens, sed caede nova iam lubrica tellus
Armaque seminecesque viri currusque soluti
Inpediunt laevumque femur, quod cuspide fixum
Regis Echionii, seu dissimulaverat ardens,
Sive ibi nescierat: moestum videt Hoplea tandem.
Tydeos hic magni fidus comes et modo frustra
Armiger; alipedem prona cervice tenebat
Fatorum ignarum domini solumque frementem
Quod vacet, inque acies audentior ille pedestres,
Hunc aspernantem tumido nova pondera tergo —
Unam quippe manum domitis expertus ab annis —
Corripit affaturque: 'Quid o nova iussa recusas,
Infelix sonipes? nusquam tibi dulce superbi
Regis onus; non iam Aetolo satiabere campo,
Gaudentemque iubam per stagna Acheloia solves.
Quod superest, caros, i, saltem ulciscere manes
Aut sequere, extorrem neu tu quoque laeseris umbram
Captivus tumidumque equitem post Tydea portes.'

Audisse accensumque putes; hoc fulmine raptum
Abstulit et similes minus indignatur habenas.
Semifer aeria talis Centaurus ab Ossa
Desilit in valles, ipsum nemora alta tremiscunt,
Campus equum. Trepidi cursu glomerantur anhelo
Labdacidae, premit ille super, nec opinaque ferro
Colla metens linquit truncos post terga cadentes.
Ventum erat ad fluvium; solito tunc plenior alveo,
Signa mali, magna se mole Ismenos agebat.
Illa brevis requies, illo timida agmina lassam
De campis egere fugam; stupet hospita belli
Unda viros claraque armorum incenditur umbra.
Insiluere vadis, magnoque fragore solutus
Agger et adversae latuerunt pulvere ripae.
Ille quoque hostiles saltu maiore per undas
Inruit attonitis — longum dimittere habenas, —
Sicut erat, tantum viridi defixa parumper
Cespite, populeo commendat spicula trunco.
Tunc vero exanimes tradunt rapientibus ultro
Arma vadis: alii dimissa casside, quantum
Tendere conatus animae valuere sub undis,
Turpe latent; multi fluvium transmittere nando
Aggressi, sed vincla tenent, laterique repugnat
Balteus, et madidus deducit pectora thorax.
Qualis caeruleis tumido sub gurgite terror
Piscibus, arcani quotiens devexa profundi
Scrutantem delphina vident; fugit omnis in imos
Turba lacus, viridesque metu stipantur in algas,
Nec prius emersi, quam summa per aequora flexus
Emicet, et visis malit certare carinis.
Talis agit sparsos, mediisque in fluctibus heros
Frena manu pariter, pariter regit arma pedumque
Remigio sustentat equum, consuetaque campo
Fluctuat, et mersas levis ungula quaerit arenas.
Sternit Iona Chromis, Chromin Antiphos, Antiphon Hypseus,
Hypseus Astyagen evasurumque relicto
Amne Linum, ni fata vetent, et stamine primo
Ablatum tellure mori; premit agmina Thebes

Hippomedon, turbat Danaos Asopius Hypseus,
Amnis utrumque timet, crasso vada mutat uterque
Sanguine, et e fluvio neutri fatale reverti.
Iam laceri pronis volvuntur cursibus artus
Oraque, et abscisae redeunt in pectora dextrae.
Spicula iam clipeosque leves arcusque remissos
Unda vehit, galeasque vetant descendere cristae.
Summa vagis late sternuntur flumina telis,
Ima viris; illic luctantur corpora leto,
Efflantesque animas retro premit obvius amnis.
Flumineam rapiente vado puer Agrius ulmum
Prenderat, insignes humeros ferus ense Menoeceus
Amputat; ille cadens, nondum conamine adempto,
Truncus in excelsis spectat sua brachia ramis.
Hypseos hasta Sagen ingenti vulnere mersit,
Ille manet fundo, rediit pro corpore sanguis.
Desiluit ripis fratrem rapturus Agenor
Heu! miser et tenuit, sed saucius ille levantem
Degravat amplexu; poterat resolutus Agenor
Emersisse vadis, puduit sine fratre reverti.
Surgentem dextra Chaletum vulnusque minantem
Sorbebat rapidus nodato gurgite vortex;
Iam vultu, iam crine latet, iam dextera nusquam,
Ultimus abruptas ensis descendit in undas.
Mille modis leti miseros mors una fatigat.
Induit a tergo Mycalesia cuspis Agyrten;
Respexit, nusquam auctor erat, sed concita tractu
Gurgitis effugiens invenerat hasta cruorem.
Figitur et validos sonipes Aetolus in armos,
Exiluitque alte vi mortis et aera pendens
Verberat; haud tamen est turbatus flumine ductor,
Sed miseratur equum, magnoque e vulnere telum
Exuit ipse gemens et sponte remisit habenas.
Inde pedes repetit pugnas gressuque manuque
Certior, et segnem Nomium fortemque Mimanta
Thebaeumque Lichan Anthedoniumque Lycetum
Continuat ferro geminisque e fratribus unum
Thespiaden; eadem poscenti fata Panemo:

'Vive superstes, ait, diraeque ad moenia Thebes
Solus abi, miseros non decepture parentes.
Di bene, quod pugnas rapidum deiecit in amnem
Sanguinea Bellona manu; trahit unda timentes
Gurgite gentili, nuda nec flebilis umbra
Stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes.
Ibitis aequoreis crudelia pabula monstris,
Illum terra vehit suaque in primordia solvit.'
Sic premit adversos et acerbat vulnera dictis.
Ac nunc ense furit, nunc tela natantia raptans
Ingerit, innuptae comitem Therona Dianae,
Ruricolamque Gyan cum fluctivago Ergino,
Intonsumque Hersen contemptoremque profundi
Crethea, nimbosam qui saepe Caphareos arcem
Euboicasque hiemes parva transfugerat alno.
Quid non fata queant? traiectus pectora ferro
Volvitur in fluctus, heu cuius naufragus undae!
Te quoque sublimi transnantem flumina curru,
Dum socios, Pharsale, petis, resupinat ademptis
Dorica cuspis equis; illos violentia saevi
Gurgitis infelixque iugi concordia mergit.
Nunc age, quis tumidis magnum expugnaverit undis
Hippomedonta labor, cur ipse excitus in arma
Ismenos, doctae nosse indulgete sorores:
Vestrum opus ire retro et senium defendere famae.
Gaudebat Fauno nymphaque Ismenide natus
Maternis bellare tener Crenaeus in undis,
Crenaeus, cui prima dies in gurgite fido
Et natale vadum et virides cunabula ripae.
Ergo ratus nihil Elysias ibi posse sorores,
Laetus adulantem nunc hoc nunc margine ab illo
Transit avum, levat unda gradus, seu defluus ille,
Sive obliquus eat, nec quum subit obvius, ullas
Stagna dedere moras, pariterque revertitur amnis.
Non Anthedonii tegit hospitis inguina pontus
Blandior, aestivo nec se magis aequore Triton
Exerit, aut carae festinus ad oscula matris
Quum remeat tardumque ferit delphina Palaemon.

Arma decent humeros, clipeusque insignis et auro
Lucidus Aoniae caelatur origine gentis.
Sidonis hic blandi per candida terga iuvenci
Iam secura maris, teneris iam cornua palmis
Non tenet, extremis alludunt aequora plantis.
Ire putes clipeo fluctusque secare iuvencum.
Adiuvat unda fidem, pelago nec discolor amnis.
Tunc audax pariter telis et voce proterva
Hippomedonta petit: 'Non haec foecunda veneno
Lerna, nec Herculeis haustae serpentibus undae.
Sacrum amnem, sacrum, — et miser, experiere — deumque
Altrices inrumpis aquas.' Nihil ille, sed ibat
Cominus; opposuit cumulo se densior amnis
Tardavitque manum, vulnus tamen illa retentum
Pertulit, atque animae tota in penetralia sedit.
Horruit unda nefas, silvae flevistis utraeque,
Et graviora cavae sonuerunt murmura ripae.
Ultimus ille sonus moribundo emersit ab ore,
'Mater!' in hanc miseri ceciderunt flumina vocem.
At genetrix coetu glaucarum cincta sororum
Protinus icta malo, vitrea de valle solutis
Exiliit furibunda comis, ac verbere crebro
Oraque pectoraque et viridem scidit horrida vestem.
Utque erupit aquis iterumque iterumque trementi
Ingeminat 'Crenaee' sono; nusquam ille, sed index
Desuper, ah miserae nimium noscenda parenti
Parma natat; iacet ipse procul, qua mixta supremum
Ismenon primi mutant confinia ponti.
Fluctivagam sic saepe domum madidosque penates
Halcyone deserta gemit, quum pignora saevus
Auster et algentes rapuit Thetis invida nidos.
Mergitur orba iterum, penitusque occulta sub undis
Limite non uno, liquidum qua subter eunti
Lucet iter, miseri nequicquam funera nati
Vestigat plangitque tamen; saepe horridus amnis
Obstat, et obducto caligant sanguine visus.
Illa tamen praeceps in tela offendit et enses,
Scrutaturque manu galeas et prona reclinat

Corpora; nec ponto submota intrabat amaram
Dorida, possessum donec iam fluctibus altis
Nereidum miserata cohors ad pectora matris
Inpulit; illa manu ceu vivum amplexa reportat
Insternitque toris riparum atque humida siccat
Mollibus ora comis, atque haec ululatibus addit:
'Hoc tibi semidei munus tribuere parentes?
Nec mortalis avus? sic nostro in gurgite regnas?
Mitior heu misero discors alienaque tellus,
Mitior unda maris, quae iuxta flumina corpus
Rettulit et miseram visa expectasse parentem.
Hinc mei vultus? haec torvi lumina patris?
Hi crines undantis avi? tu nobile quondam
Undarum nemorumque decus, quo sospite maior
Diva et nympharum longe regina ferebar.
Heus ubinam ille frequens modo circa limina matris
Ambitus orantesque tibi servire Napaeae?
Cur nunc te melius saevo mansura profundo
Amplexu misero tumulis, Crenaee, reporto,
Non mihi? nec tantae pudet heu! miseretque ruinae,
Dure parens? quae te alta et ineluctabilis imo
Condidit amne palus, quo iam nec cruda nepotis
Funera, nec nostri valeant perrumpere planctus?
Ecce furit iactatque tuo se in gurgite maior
Hippomedon, illum ripaeque undaeque tremiscunt,
Illius inpulsu nostrum bibit unda cruorem.
Tu piger et trucibus facilis servire Pelasgis.
Ad cineres saltem supremaque iusta tuorum
Saeve, veni, non hic solum accensure nepotem.'
His miscet planctus, multumque indigna cruentat
Pectora, caeruleae referunt lamenta sorores.
Qualiter Isthmiaco nondum Nereida portu
Leucothean planxisse ferunt, dum pectore anhelo
Frigidus in matrem saevum mare respuit infans.
At pater arcano residens Ismenos in antro,
Unde aurae nubesque bibunt, atque imbrifer Arcus
Pascitur et Tyrios melior venit annus in agros,
Ut lamenta procul — quamquam obstrepit ipse — novosque

Accepit natae gemitus, levat aspera musco
Colla gravemque gelu crinem ceciditque soluta
Pinus adulta manu, dimissaque volvitur urna.
Illum per ripas annoso scrupea limo
Ora exertantem silvae fluviique minores
Mirantur: tantus tumido de gurgite surgit,
Spumosum attollens apicem lapsuque sonoro
Pectora caeruleae rivis manantia barbae.
Obvia cognatos gemitus casumque nepotis
Nympharum docet una patrem, monstratque cruentum
Auctorem dextramque premit; stetit arduus alto
Amne, manuque genas et nexa virentibus ulvis
Cornua concutiens sic turbidus ore profundo
Incipit: 'Huncne mihi, superum regnator, honorem,
Quod totiens hospesque tuis et conscius actis,
Nec memorare timor, falsa nunc inproba fronte
Cornua, nunc vetitam currus disiungere Phoeben
Dotalesque rogos deceptaque fulmina vidi
Praecipuosque alui natorum? an vilis et illis
Gratia? ad hunc certe repsit Tirynthius amnem,
Hac tibi flagrantem Bromium restinximus unda.
Adspice, quas fluvio caedes, quae funera portem
Continuus telis altoque adopertus acervo.
Omne vadum belli series tenet, omnis anhelat
Unda nefas, subterque animae supraque recentes
Errant et geminas iungunt caligine ripas.
Ille ego clamatus sacris ululatibus amnis,
Qui molles thyrsos Bacchaeaque cornua puro
Fonte lavare feror, stipatus caedibus arctas
In freta quaero vias; non Strymonos inpia tanto
Stagna cruore natant, non spumifer altius Hebrus
Gradivo bellante rubet. Nec te admonet altrix
Unda tuasque manus, iam pridem oblite parentum
Liber? an Eous melius pacatur Hydaspes?
At tu, qui tumidus spoliis et sanguine gaudes
Insontis pueri, non hoc ex amne potentem
Inachon aut saevas victor revehere Mycenas,
Ni mortalis ego et tibi ductus ab aethere sanguis.'

Sic ait infrendens et sponte furentibus undis
Signa dedit; mittit gelidus montana Cithaeron
Auxilia antiquasque nives et pabula brumae
Ire iubet; frater tacitas Asopos eunti
Conciliat vires et hiulcis flumina venis
Suggerit, ipse cavae scrutatur viscera terrae,
Stagnaque torpentesque lacus pigrasque paludes
Excutit, atque avidos tollens ad sidera vultus
Humentes nebulas exhaurit et aera siccat.
Iamque super ripas utroque extantior ibat
Aggere, iam medium modo qui superaverat amnem
Hippomedon intactus aquis humerosque manusque
Miratur crevisse vadum seseque minorem.
Hinc atque hinc tumidi fluctus, animosaque surgit
Tempestas instar pelagi, quum Pleiadas haurit
Aut nigrum trepidis inpingit Oriona nautis.
Non secus aequoreo iactat Theumesius amnis
Hippomedonta salo, semperque umbone sinistro
Tollitur, et clipeum nigrante supervenit aestu
Spumeus assultans, fractaque refunditur unda
Et cumulo maiore redit; nec mole liquenti
Contentus, carpit putres servantia ripas
Arbusta, annosasque trabes eiectaque fundo
Saxa rotat; stat pugna inpar amnisque virique
Indignante deo; nec enim dat terga, nec ullis
Frangitur ille minis, venientesque obvius undas
Intrat et obiecta dispellit flumina parma.
Stant terra fugiente gradus, et poplite tenso
Lubrica saxa tenent, genibusque obnixus et haerens
Subruta fallaci servat vestigia limo,
Sic etiam increpitans: 'Unde haec, Ismene, repente
Ira tibi? quove has traxisti gurgite vires
Inbelli famulante deo? solumque cruorem
Femineis experte choris, quum Bacchica mugit
Buxus, et insanae maculant trieterica matres?'
Dixerat; atque illi sese deus obtulit ultro
Turbidus imbre genas et nube natantis arenae,
Nec saevit dictis, trunca sed pectora quercu

Ter quater oppositi, quantum ira deusque valebant,
Inpulit assurgens; tandem vestigia flexit,
Excussumque manu tegimen conversaque lente
Terga refert; instant undae, sequiturque labantem
Amnis ovans, nec non saxis et grandine ferri
Desuper infestant Tyrii geminoque repellunt
Aggere; quid faciat bellis obsessus et undis?
Nec fuga iam misero, nec magnae copia mortis.
Stabat gramineae producta crepidine ripae
Undarum ac terrae dubio, sed amicior undis
Fraxinus ingentique vadum possederat umbra.
Huius opem — nam qua terras invaderet? — unca
Arripuit dextra, nec pertulit illa trahentem;
Sed maiore supra, quam stabat pondere victa
Solvitur, et qua stagna subit radice quibusque
Arentem mordebat humum, demissa superne
Iniecit trepido sese ripamque, nec ultra
Passurum subitae vallavit ponte ruinae.
Huc undae coeunt, et ineluctabile coenum
Vorticibusque cavis sedit, crescitque barathrum.
Iamque humeros, iam colla ducis sinuosa vorago
Circuit; hic demum victus suprema fateri
Exclamat: 'Fluvione, pudet! Mars inclite, merges
Hanc animam? segnesque lacus et stagna subibo
Ceu pecoris custos, subiti torrentis iniquis
Interceptus aquis? adeone occumbere ferro
Non merui?' Tandem precibus commota Tonantem
Iuno subit: 'Quonam miseros, sator inclite divum,
Inachidas, quonam usque premes? iam Pallas et odit
Tydea, iam rapto tacuerunt augure Delphi.
En meus Hippomedon, cui gentis origo Mycenae
Argolicique lares, numenque ante omnia Iuno, —
Sic ego fida meis? — pelagi crudelibus ibit
Praeda feris? certe tumulos supremaque victis
Busta dabas; ubi Cecropiae post proelia flammae?
Theseos ignis ubi est?' Non spernit coniugis aequas
Ille preces, leviterque oculos ad moenia Cadmi
Rettulit, et viso sederunt flumina nutu.

Illius exangues humeri et perfossa patescunt
Pectora, ceu ventis alte quum elata resedit
Tempestas, surgunt scopuli, quaesitaque nautis
Terra, et ab infestis descendunt aequora saxis.
Quid ripas tenuisse iuvat? premit undique nimbo
Telorum Phoenissa cohors, nec tegmina membris
Ulla, omnisque patet leto; tunc vulnera manant,
Quique sub amne diu stupuit cruor, aere nudo
Solvitur, et tenues venarum laxat hiatus,
Incertique labant undarum frigore gressus.
Procumbit, Getico qualis procumbit in Haemo
Seu Boreae furiis, putri seu robore quercus
Coelo mixta comas ingentemque aera laxat.
Illam nutantem nemus et mons ipse tremiscit,
Qua tellure cadat, quas obruat ordine silvas.
Non tamen aut ensem galeamve audacia cuiquam
Tangere; vix credunt oculis, ingentiaque horrent
Funera, et adstrictis accedunt cominus armis.
Tandem adiit Hypseus, capulumque in morte tenenti
Extrahit, et torvos laxavit casside vultus,
Itque per Aonios alte mucrone corusco
Suspensam ostentans galeam et clamore superbit:
'Hic ferus Hippomedon, hic formidabilis ultor
Tydeos infandi debellatorque cruenti
Gurgitis.' Agnovit longe pressitque dolorem
Magnanimus Capaneus, telumque inmane lacerto
Hortatur librans: 'Ades o mihi, dextera, tantum
Tu praesens bellis et inevitabile numen,
Te voco, te solam superum contemptor adoro.'
Sic ait, et voti sese facit ipse potentem.
It tremebunda abies clipeum per et aerae terga
Loricae tandemque animam sub pectore magno
Deprendit; ruit haud alio quam celsa fragore
Turris, ubi innumeros penitus quassata per ictus
Labitur effractamque aperit victoribus urbem.
Cui super assistens: 'Non infitiamur honorem
Mortis, ait, refer huc oculos, ego vulneris auctor;
Laetus abi, multumque aliis iactantior umbris.

Tunc ensem galeamque rapit clipeumque revellit
Hypseos, exanimemque tenens super Hippomedonta:
'Accipe, ait, simul hostiles, dux magne, tuasque
Exuvias, veniet cineri decus et suus ordo
Manibus; interea iustos dum reddimus ignes,
Hoc ultor Capaneus operit tua membra sepulcro.'
Sic anceps dura belli vice mutua Graiis
Sidoniisque simul nectebat vulnera Mavors.
Hic ferus Hippomedon, illic non segnior Hypseus
Fletur, et alterni praebent solatia luctus.
Tristibus interea somnum turbata figuris
Torva sagittiferi mater Tegeatis Ephebi,
Crine dato passim plantisque ex more solutis,
Ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas
Purgatura malum fluvio vivente soporem.
Namque per attonitas curarum pondere noctes
Saepe et delapsas adytis, quas ipsa dicarat,
Exuvias, seque ignotis errare sepulcris
Extorrem nemoris Dryadumque a plebe fugatam,
Saepe novos nati bello rediisse triumphos,
Armaque et alipedem notum comitesque videbat,
Nusquam ipsum, nunc ex humeris fluxisse pharetras,
Effigiesque suas simulacraque nota cremari.
Praecipuos sed enim illa metus portendere visa
Nox miserae totoque erexit pectore matrem.
Nota per Arcadias felici robore silvas
Quercus erat, Triviae quam desacraverat ipsa
Electam turba nemorum numenque colendo
Fecerat; hic arcus et fessa reponere tela
Armaque curva suum, et vacuorum terga leonum
Figere et ingentes aequantia cornua silvas.
Vix ramis locus, agrestes adeo omnia cingunt
Exuviae, et viridem ferri nitor inpedit umbram.
Hanc, ut forte iugis longo defessa redibat
Venatu, modo rapta ferox Erymanthidos ursae
Ora ferens, multo proscissam vulnere cernit
Deposuisse comam et rorantes sanguine ramos
Expirasse solo; quaerenti Nympha cruentas

Maenadas atque hostem dixit saevisse Lyaeum.
Dum gemit et planctu circumdat pectus inani,
Abrupere oculi noctem, moestoque cubili
Exilit et falsos quaerit per lumina fletus.
Ergo ut in amne nefas merso ter crine piavit
Verbaque sollicitas matrum solantia curas
Addidit, armatae ruit ad delubra Dianae
Rore sub Eoo, notasque ex ordine silvas
Et quercum gavisa videt; tunc limine divae
Adstitit et tali nequicquam voce precatur:
'Virgo potens nemorum, cuius non mollia signa
Militiamque trucem sexum indignata frequento
More nihil Graio, nec te gens aspera ritu
Colchis Amazoniaeve magis coluere catervae;
Si mihi non umquam thyasi ludusve protervae
Noctis, et inviso quamvis temerata cubili,
Non tamen aut teretes thyrsos aut mollia gessi
Pensa, sed in tetricis et post conubia lustris,
Sic quoque venatrix animumque innupta remansi;
Nec mihi secretis culpam occultare sub antris
Cura, sed ostendi natum posuique trementem
Ante tuos confessa pedes; nec degener ille
Sanguinis, inque meos reptavit protinus arcus,
Tela puer lacrimis et prima voce poposcit.
Hunc mihi — quid trepidae noctes somnusque minantur? —
Hunc, precor, audaci qui nunc ad proelia voto
Heu nimium tibi fisus abit, da visere belli
Victorem, vel, si ampla peto, da visere tantum.
Hic sudet tuaque arma ferat; preme, diva, malorum
Signa; quid in nostris, nemoralis Delia, silvis
Maenades hostiles Thebanaque numina regnant?
Hei mihi! cur penitus, — simque augur cassa futuri! —
Cur penitus magnoque interpretor omine quercum?
Quod si vera sopor miserae praesagia mittit,
Per te, maternos, mitis Dictynna, labores
Fraternumque decus, iustis hunc fige sagittis
Infelicem uterum; miserae sine funera matris
Audiat ille prior.' Dixit, fletuque soluto

Adspicit et niveae saxum maduisse Dianae.
Illam diva ferox etiamnum in limine sacro
Expositam et gelidas verrentem crinibus aras
Linquit, et in mediis frondentem Maenalon astris
Exuperat gressu saltumque ad moenia Cadmi
Destinat, interior coeli qua semita lucet
Dis tantum et cunctas iuxta videt ardua terras.
Iamque fere medium Parnassi frondea praeter
Colla tenebat iter, quum fratrem in nube corusca
Adspicit haud solitum visu. Remeabat ab armis
Moestus Echioniis, demersi funera lugens
Auguris. Inrubuit coeli plaga sidere mixto,
Occursuque sacro pariter iubar arsit utrimque,
Et coiere arcus, et respondere pharetrae.
Ille prior: 'Scio Labdacidas, germana, cohortes,
Et nimium fortes ausum petis Arcada pugnas.
Fida rogat genetrix; utinam indulgere precanti
Fata darent! en ipse mei, pudet! inritus arma
Cultoris frondesque sacras ad inania vidi
Tartara et in memet versos descendere vultus;
Nec tenui currus terraeque abrupta coegi,
Saevus ego inmeritusque coli. Lugentia cernis
Antra, soror, mutasque domos; haec sola rependo
Dona pio comiti; nec tu peritura movere
Auxilia, et moestos in vanum perge labores.
Finis adest iuveni, non hoc mutabile fatum,
Nec te nunc dubiis fraterna oracula fallunt.
At decus extremum misero confusa vicissim
Virgo refert, duraeque licet solatia morti
Quaerere, nec fugiet poenas, quicumque nefandam
Insontis pueri scelerarit sanguine dextram
Inpius, et nostris fas sit saevire sagittis.'
Sic effata movet gressus libandaque fratri
Parcius ora tulit Thebasque infesta petivit.
At pugna ereptis maior crudescit utrimque
Regibus, alternosque ciet vindicta furores.
Hypseos hinc turmae desolatumque magistro
Agmen, at hinc gravius fremit Hippomedontis adempti

Orba cohors; praebent obnixi pectora ferro,
Idem ardor rabidis externum haurire cruorem
Ac fudisse suum, nec se vestigia mutant.
Stat cuneo defixa acies, hostique cruento
Dant animas, et terga negant, quum lapsa per auras
Vertice Dircaei velox Latonia montis
Adstitit; agnoscunt colles, notamque tremiscit
Silva deam, saevis ubi quondam exerta sagittis
Foecundam lasso Nioben consumpserat arcu.
  Illum acies inter medias iam caede superbum
Nescius armorum et primas tunc passus habenas
Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris et auratis adverberat unguibus armos.
Colla sedent nodis et castigata iubarum
Libertas, nemorisque notae sub pectore primo
Iactantur niveo lunata monilia dente.
Ipse bis Oebalio saturatam murice pallam
Lucentesque auro tunicas — hoc neverat unum
Mater opus — tenui collectus in ilia vinclo
Cornipedis laevo clipeum demiserat armo,
Ense gravis nimio; tereti iuvat aurea morsu
Fibula pendentes circum latera aspera cinctus;
Vaginaeque sonum tremulumque audire pharetrae
Murmur et a cono missas in terga catenas,
Interdum cristas hilaris iactare comantes,
Et pictum gemmis galeae iubar; ast ubi pugna
Cassis anhela calet, resoluto vertice nudus
Exoritur; tunc dulce comae radiisque micantes
Dulce nitent visus et, quas dolet ipse morari,
Nondum mutatae rosea lanugine malae.
Nec formae sibi laude placet multumque severis
Asperat ora minis, sed frontis servat honorem
Ira decens; dat sponte locum Thebana iuventus,
Natorum memores, intentaque tela retorquent,
Sed premit et saevas miserantibus ingerit hastas.
Illum et Sidoniae iuga per Theumesia nymphae
Bellantem atque ipso sudore et pulvere gratum
Laudant, et tacito ducunt suspiria voto.

Talia cernenti mitis subit alta Dianae
Corda dolor, fletuque genas violata: 'Quod, inquit,
Nunc tibi, quod leti quaeram dea fida propinqui
Effugium? haecne ultro properasti ad proelia, saeve
Ac miserande puer? cruda heu festinaque virtus
Suasit et hortatrix animosi gloria leti.
Scilicet angustum iamdudum urgentibus annis
Maenalium tibi, parve, nemus, perque antra ferarum
Vix tutae sine matre viae, silvestria cuius
Nondum tela procax arcumque inplere valebas.
Et nunc illa meas ingentem plangit ad aras
Invidiam surdasque fores et limina lassat.
Tu dulces lituos ululataque proelia gaudes
Felix et miserae tantum periture parenti.'
Ne tamen extremo frustra morientis honori
Affuerit, venit in medios caligine fulva
Septa globos, primumque leves furata sagittas
Audacis tergo pueri coelestibus inplet
Coryton telis, quorum sine sanguine nullum
Effugit. Ambrosio tunc spargit membra liquore,
Spargit equum, ne quo temeretur vulnere corpus
Ante necem, cantusque sacros et conscia miscet
Murmura, secretis quae Colchidas ipsa sub antris
Nocte docet monstratque feras quaerentibus herbas.
Tunc vero exerto circumvolat igneus arcu,
Nec se mente regit patriae matrisque suique
Inmemor, et nimium coelestibus utitur armis.
Ut leo, cui parvo mater Gaetula cruentos
Suggerit ipsa cibos, quum primum crescere sensit
Colla iubis torvusque novos respexit ad ungues,
Indignatur ali, tandemque effusus apertos
Liber amat campos et nescit in antra reverti.
Quos, age, Parrhasio sternis, puer inprobe, cornu?
Prima Tanagraeum turbavit arundo Choroebum
Extremo galeae primoque in margine parmae
Angusta transmissa via, stat faucibus unda
Sanguinis, et sacri facies rubet igne veneni.
Saevius Eurytion, cui luminis orbe sinistro

Aspera tergeminis acies se condidit uncis.
Ille trahens oculo plenam labente sagittam
Ibat in auctorem; sed divum fortia quid non
Tela queant? alio geminatum lumine vulnus
Explevit tenebras; sequitur tamen inprobus hostem,
Qua meminit, fusum donec prolapsus in Idam
Decidit; hic saevi miser inter funera belli
Palpitat et mortem sociosque hostesque precatur.
  Addit Abantiadas, insignem crinibus Argum
Et male dilectum miserae Cydona sorori.
Illi perfossum telo patefecerat inguen,
Huic geminum obliqua traiecit arundine tempus.
Extitit hac ferrum, velox hac penna remansit,
Fluxit utrimque cruor; nulli tela aspera mortis
Dant veniam, non forma Lamum, non infula Lygdum,
Non pubescentes texerunt Aeolon anni.
Figitur ora Lamus, flet saucius inguina Lygdus,
Perfossam telo niveam gemis, Aeole, frontem.
Te praeceps Euboea tulit, te candida Thisbe
Miserat, hunc virides non excipietis Amyclae.
  Numquam cassa manus, nullum sine vulnere fugit
Missile, nec requies dextrae, sonitumque priori
Iungit arundo sequens. Unum quis crederet arcum,
Aut unam saevire manum? modo dirigit ictus,
Nunc latere alterno dubius conamina mutat,
Nunc fugit instantes et solo respicit arcu.
  Et iam mirantes indignantesque coibant
Labdacidae, primusque Iovis de sanguine claro
Amphion ignarus adhuc, quae funera campis
Ille daret: 'Quonam usque moram lucrabere fati,
O multum meritos puer orbature parentes?
Quin etiam menti tumor atque audacia gliscit,
Congressus dum nemo tuos pugnamque minorem
Dignatur bellis iramque relinqueris infra.
I, repete Arcadiam mixtusque aequalibus illic,
Dum ferus hic vero desaevit pulvere Mavors,
Proelia lude domi, quod si te moesta sepulcri
Fama movet, dabimus, leto moriere virorum.'

Iamdudum hunc contra stimulis gravioribus ardet
Trux Atalantiades, necdum ille quieverat, infit:
'Sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus, arma
Profero; quisnam adeo puer, ut bellare recuset
Talibus? Arcadiae stirpem et fera semina gentis,
Non Thebana vides; non me sub nocte silenti
Thyas Echionio genetrix famulata Lyaeo
Edidit, haud umquam deformes vertice mitras
Induimus turpique manu iactavimus hastam.
Protinus adstrictos didici reptare per amnes
Horrendasque domos magnarum intrare ferarum,
Et quid plura loquar? — ferrum mea semper et arcus
Mater habet, vestri feriunt cava tympana patres.'
Non tulit Amphion vultumque et in ora loquentis
Telum inmane rotat, sed ferri lumine diro
Turbatus sonipes, sese dominumque retorsit
In latus atque avidam transmisit devius hastam.
Acrior hoc iuvenem stricto mucrone petebat
Amphion, quum se medio Latonia campo
Inicit ante oculos, omni stetit obvia vultu.
Haerebat iuveni devinctus amore pudico
Maenalius Dorceus, cui bella suumque timorem
Mater et audaces pueri mandaverat annos.
Huius tum vultu dea dissimulata profatur:

'Hactenus Ogygias satis infestasse catervas,
Parthenopaee, satis; miserae iam parce parenti,
Parce deis, quicumque favent.' Nec territus ille:
'Hunc sine me, nec plura petam, fidissime Dorceu,
Sternere humi, qui tela meis gerit aemula telis
Et similes cultus et frena sonantia iactat.
Frena regam, cultus Triviae pendebitis alto
Limine, captivis matrem donabo pharetris.'
Audiit et mixto risit Latonia fletu.

Viderat hanc coeli iamdudum in parte remota
Gradivum complexa Venus, dumque anxia Thebas
Commemorat Cadmumque viro caraeque nepotes
Harmoniae, pressum tacito sub corde dolorem
Tempestiva movet. 'Nonne hanc, Gradive, protervam

Virginitate vides mediam se ferre virorum
Coetibus? utque acies audax, et Martia signa
Temperet? en etiam donat praebetque necandos
Tot nostra de gente viros; huic tradita virtus,
Huic furor? agrestes superest tibi figere damas.'
Desiluit iustis commotus in arma querelis
Bellipotens, cui sola vagum per inane ruenti
Ira comes, reliqui sudant ad bella Furores.
Nec mora, quum moestam monitu Latoida duro
Increpat assistens: 'Non haec tibi proelia divum
Dat pater, armiferum ni protinus inproba campum
Deseris, huic aequam nosces nec Pallada dextrae.'
Quid faciat? Contra premit hinc Mavortia cuspis,
Hinc plenae tibi, parve, colus, Iovis inde severi
Vultus, abit solo post haec devicta pudore.
At pater Ogygias Mavors circumspicit alas
Horrendumque Dryanta movet, cui sanguinis auctor
Turbidus Orion, comitesque odisse Dianae
Inde furit. Primum hic turbatos arripit ense
Arcadas exarmatque ducem; cadit agmine longo
Cyllenes populus Tegeesque habitator opacae,
Aepitiique duces fugiunt Pheneique phalanges.
Ipsum autem et lassa fidit prosternere dextra,
Nec servat vires: etenim huc iam fessus et illuc
Mutabat turmas; urgent praesagia mille
Funeris, et nigrae praecedunt nubila mortis.
Iamque miser raros comites verumque videbat
Dorcea, iam vires paulatim abscedere sentit,
Sentit et exhaustas humero leviore pharetras.
Iam minus atque minus fert arma puerque videtur
Et sibi, quum torva clipei metuendus obarsit
Luce Dryas; tremor ora repens ac viscera torsit
Arcados; utque feri vectorem fulminis albus
Quum supra respexit olor, cupit hiscere ripam
Strymonos et trepidas in pectora contrahit alas:
Sic iuvenem saevi conspecta mole Dryantis
Iam non ira subit, sed leti nuntius horror.
Arma tamen, frustra superos Triviamque precatus,

Molitur pallens et surdos expedit arcus.
Iamque instat telis et utramque obliquus in ulnam
Cornua contingit mucrone et pectora nervo;
Quum ducis Aonii magno cita turbine cuspis,
Fertur in adversum nervique obliqua sonori
Vincla secat, pereunt ictus, manibusque remissis
Vana supinato ceciderunt spicula cornu.
Tunc miser et frenos turbatus et arma remisit,
Vulneris inpatiens, humeri quod tegmina dextri
Intrarat facilemque cutem subit altera cuspis,
Cornipedisque fugam succiso poplite sistit.
Tunc cadit ipse Dryas, mirum, nec vulneris usquam
Conscius, olim auctor teli, causaeque patebant.
At puer infusus sociis in devia campi
Tollitur, heu simplex aetas! moriensque iacentem
Flebat equum; cecidit laxata casside vultus,
Aegraque per trepidos expirat gratia visus,
Et prensis concussa comis ter colla quaterque
Stare negant, ipsisque nefas lacrimabile Thebis,
Ibat purpureus niveo de pectore sanguis.
Tandem haec singultu verba incidente profatur:
‘Labimur, i, miseram, Dorceu, solare parentem.
Illa quidem, si vera ferunt praesagia curae,
Aut somno iam triste nefas aut omine vidit.
Tu tamen arte pia trepidam suspende diuque
Decipito; neu tu subitus neve arma tenenti
Veneris, et tandem quum iam cogere fateri,
Dic: Merui, genetrix, poenas, invita capessens
Arma puer rapui, nec te retinente quievi,
Nec tibi sollicitae saltem inter bella peperci.
Vive igitur potiusque animis irascere nostris,
Et iam pone metus; frustra de colle Lycaei
Anxia prospectas, si quis per nubila longe
Aut sonus aut nostro sublatus ab agmine pulvis.
Frigidus in nuda iaceo tellure, nec usquam
Tu prope, quae vultus efflantiaque ora teneres.
Hunc tamen, orba parens, crinem, — dextraque secandum
Praebuit, — hunc toto capies pro corpore crinem,

Comere quem frustra me dedignante solebas.
Huic dabis exequias, atque inter iusta memento,
Ne quis inexpertis hebetet mea tela lacertis
Dilectosque canes ullis agat amplius antris.
Haec autem primis arma infelicia castris
Ure, vel ingratae munus suspende Dianae.

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER X.

Obruit Hesperia Phoebum nox humida porta,
Imperiis properata Iovis, nec castra Pelasgum
Aut Tyrias miseratus opes, sed triste, tot extra
Agmina et inmeritas ferro decrescere gentes.
Panditur inmenso deformis sanguine campus.
Illic arma et equos, ibant quibus ante superbi,
Funeraque orba rogis neglectaque membra relinquunt.
Tunc inhonora cohors laceris insignibus aegras
Secernunt acies, portaeque ineuntibus arma
Angustae populis late cepere reversos.
Par utrimque dolor, sed dant solatia Thebis
Quatuor errantes Danaum sine praeside turmae,
Ceu mare per tumidum viduae moderantibus alni,
Quas deus et casus tempestatesque gubernant.
Inde animus Tyriis non iam sua castra, sed ultro
Hostilem servare fugam, nec forte Mycenas
Contenti rediisse petant; dat tessera signum
Excubiis, positaeque vices; dux noctis opertae
Sorte Meges ultroque Lycus; iamque ordine iusso
Arma, dapes ignemque ferunt; rex firmat euntes:
'Victores Danaum, — nec enim lux crastina longe,
Nec quae pro timidis intercessere tenebrae
Semper erunt, — augete animos et digna secundis
Pectora ferte deis; iacet omnis gloria Lernae
Praecipuaeque manus, subiit ultricia Tydeus
Tartara, mors subitam nigri stupet auguris umbram,
Ismenos raptis tumet Hippomedontis opimis,

Arcada belligeris pudet annumerare tropaeis.
In manibus merces, nusquam capita ardua belli
Monstrataeque ducum septena per agmina cristae.
Scilicet Adrasti senium fraterque iuventa
Peior et insanis Capaneus metuendus in armis?
Ite age, et obsessis vigilem circumdate flammam.
Nulli ex hoste metus, praedam asservatis opesque
Iam vestras.' Sic ille truces hortatibus inplet
Labdacidas, iuvat exhaustos iterare labores.
Sicut erat pulvis sudorque cruorque per artus
Mixtus adhuc, vertere gradum; vix obvia passi
Colloquia, amplexus etiam dextrasque suorum
Excussere humeris; tunc frontem aversaque terga
Partiti laterumque sinus, vallum undique cingunt
Ignibus infestis. Rabidi sic agmine mixto
Sub noctem coiere lupi, quos omnibus agris
Nil non ausa fames longo tenuavit hiatu.
Iam stabula ipsa premunt, torquet spes inrita fauces,
Balatusque tremens pinguesque ab ovilibus aurae.
Quod superest, duris affrangunt postibus ungues
Pectoraque et siccos minuunt in limine dentes.
At procul Argolici supplex in margine templi
Coetus et ad patrias fusae Pelopeides aras
Sceptriferae Iunonis opem reditumque suorum
Exposcunt, pictasque fores et frigida vultu
Saxa terunt parvosque docent procumbere natos.
Condiderant iam vota diem, nox addita curas
Iungit, et aggestis vigilant altaria flammis.
Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus sterilis nec dissociata marito
Versarat, calathis castae velamina divae
Haud spernenda ferunt, variis ubi plurima floret
Purpura picta modis mixtoque incenditur auro.
Ipsa illic magni thalamo desponsa Tonantis
Expers conubii et timide positura sororem
Lumine demisso pueri Iovis oscula libat
Simplex et nondum furtis offensa mariti.
Hoc tunc Argolicae sanctum velamine matres

Induerant ebur, et lacrimis questuque rogabant:
'Adspice sacrilegas Cadmeae pellicis arces,
Siderei regina poli, tumulumque rebellem
Disice et in Thebas aliud, potes, excute fulmen.'
Quid faciat? scit fata suis contraria Graiis
Aversumque Iovem, sed nec periisse precatus
Tantaque dona velit; tempus tamen obvia magni
Fors dedit auxilii; videt alto ex aethere clausa
Moenia et insomni vallum statione teneri.
Horruit irarum stimulis motaque verendum
Turbavit diadema coma; non saevius arsit
Herculeae quum matris onus geminosque Tonantis
Concubitus vacuis indignaretur in astris.
Ergo intempesta somni dulcedine captos
Destinat Aonios leto praebere, suamque
Orbibus accingi solitis iubet Irin et omne
Mandat opus; paret iussis dea clara, polumque
Linquit et in terras longo suspenditur arcu.
Stat super occiduae nebulosa cubilia noctis
Aethiopasque alios nulli penetrabilis astro
Lucus iners, subterque cavis grave rupibus antrum
It vacuum in montem, qua desidis atria Somni
Securumque larem segnis natura locavit.
Limen opaca Quies et pigra Oblivia servant
Et numquam vigili torpens Ignavia vultu.
Otia vestibulo pressisque silentia pennis
Muta sedent, abiguntque truces a culmine ventos
Et ramos errare vetant et murmura demunt
Alitibus. Non hic pelagi, licet omnia clament
Litora, non illic coeli fragor; ipse profundis
Vallibus effugiens speluncae proximus amnis
Saxa inter scopulosque tacet: nigrantia circa
Armenta, omne solo recubat pecus, et nova marcent
Germina, terrarumque inclinat spiritus herbas.
[Mille intus simulacra dei caelaverat ardens
Mulciber; hic haeret lateri redimita Voluptas,
Hic comes in requiem vergens labor; est ubi Baccho,
Est ubi Martigenae socium pulvinar Amori

Obtinet; interius tectum in penetralibus altis
Et cum Morte iacet, nullique ea tristis imago.]
Ipse autem, vacuus curis, humentia subter
Antra soporifero stipatos flore tapetas
Incubat; exhalant vestes et corpore pigro
Strata calent, supraque torum niger efflat anhelo
Ore vapor; manus haec fusos a tempore laevo
Sustentat crines, haec cornu oblita remisit.
[Adsunt innumero circum vaga somnia vultu,
Vera simul falsis permixtaque tristia blandis.
Noctis opaca cohors trabibusque aut postibus haerent,
Aut tellure iacent; tenuis, qui circuit aulam,
Invalidusque nitor primosque hortantia somnos
Languida succiduis expirant lumina flammis.]
Huc se caeruleo libravit ab aethere virgo
Discolor, effulgent silvae, tenebrosaque Tempe
Arrisere deae, et zonis lucentibus icta
Evigilat domus; ipse autem nec lampade clara,
Nec sonitu, nec voce deae perculsus eodem
More iacet, donec radios Thaumantias omnes
Inpulit inque oculos penitus descendit inertes.
Tunc sic orsa loqui nimborum fulva creatrix:
'Sidonios te Iuno duces, mitissime divum
Somne, iubet populumque trucis defigere Cadmi,
Qui nunc eventu belli tumefactus Achaeum
Pervigil asservat vallum et tua iussa recusat.
Da precibus tantis, — rara est hoc posse facultas, —
Placatumque Iovem dextra Iunone merere.'
Dixit, et increpitans languentia pectora dextra,
Ne pereant voces, iterumque iterumque monebat.
Ille deae iussis dubium mixtumque sopori
Annuit; excedit gravior nigrantibus antris
Iris et obtusum multo iubar excitat imbri.
Ipse quoque et volucrem gressum et ventosa citavit
Tempora, et obscuri sinuatam frigore coeli
Inplevit chlamydem, tacitoque per aethera cursu
Fertur et Aoniis longe gravis inminet arvis.
Illius aura solo volucres pecudesque ferasque

Explicat; et penitus quacumque supervolat orbem,
Languida de scopulis sidunt freta, pigrius haerent
Nubila, demittunt extrema cacumina silvae,
Pluraque laxato ceciderunt sidera coelo.
Primus adesse deum subita caligine sensit
Campus, et innumerae voces fremitusque virorum
Submisere sonum; quum vero humentibus alis
Incubuit, piceaque haud umquam densior umbra
Castra subit, errare oculi resolutaque colla,
Et medio affatu verba inperfecta relinqui.
Mox et fulgentes clipeos et saeva remittunt
Pila manu, lassique cadunt in pectora vultus.
Et iam cuncta silent: ipsi iam stare recusant
Cornipedes, ipsos subitus cinis abstulit ignes.
At non et trepidis eadem sopor otia Graiis
Suadet, et a iunctis arcet sua nubila castris
Noctivagi vis blanda dei, stant undique in armis
Foedam indignantes noctem vigilesque superbos.
Ecce repens superis animum lymphantibus horror
Thiodamanta subit, formidandoque tumultu
Pandere fata iubet, sive hanc Saturnia mentem,
Sive novum comitem bonus instigabat Apollo.
Prosilit in medios, visu audituque tremendus
Inpatiensque dei, fragili quem mente receptum
Non capit; exundant stimuli, nudusque per ora
Stat furor et trepidas incerto sanguine reddit
Exhauritque genas, acies huc errat et illuc
Sertaque mixta comis sparsa cervice flagellat.
Sic Phryga terrificis genetrix Idaea cruentum
Elicit ex adytis consumptaque brachia ferro
Scire vetat; quatit ille sacras in pectora pinus
Sanguineosque rotat crines et vulnera cursu
Exanimat: pavet omnis ager respersaque cultris
Arbor, et attoniti currum erexere leones.
Ventum ad concilii penetrale domumque verendam
Signorum, magnis ubi dudum cladibus aeger,
Rerum extrema movens, frustra consultat Adrastus.
Stant circum subiti proceres, ut quisque perempto

Proximus, et magnis loca desolata tuentur
Regibus, haud laeti seque huc crevisse dolentes.
Non secus amisso medium quum praeside puppis
Fregit iter, subit ad vidui moderamina clavi
Aut laterum custos, aut quem penes obvia ponto
Prora fuit: stupet ipsa ratis, tardeque sequuntur
Arma, nec accedit domino tutela minori.
Ergo alacer trepidos sic erigit augur Achivos:
'Magna deum mandata, duces, monitusque verendos
Advehimus: non hae nostro de pectore voces.
Ille canit, cui me famulari et sumere vittas
Vestra fides, ipso non discordante, subegit.
Nox foecunda operum pulchraeque accommoda fraudi
Panditur augurio divum; vocat obvia virtus,
Et poscit fortuna manus, stupet obruta somno
Aonidum legio. Tempus nunc funera regum
Ulcisci miserumque diem: rapite arma morasque
Frangite portarum, sociis hoc subdere flammas,
Hoc tumulare suos. Equidem hoc et Marte diurno
Dum res infractae pulsique in terga redimus, —
Per tripodas iuro et rapti nova fata magistri, —
Vidi, et me volucres circum plausere secundae.
Sed nunc certa fides; modo me sub nocte silenti
Ipse, ipse assurgens iterum tellure soluta
Qualis erat, solos infecerat umbra iugales,
Amphiaraus adit; non vanae monstra quietis,
Nec somno comperta loquor. Tune, inquit, inertes
Inachidas — redde haec Parnassia serta meosque
Redde deos, — tantam patiere amittere noctem,
Degener? haec egomet coeli secreta vagosque
Edocui lapsus? vade eia, ulciscere ferro
Nos saltem; dixit, meque haec ad limina visus
Cuspide sublata totoque inpellere curru.
Quare agite, utendum superis, non cominus hostes
Sternendi, bellum iacet, et saevire potestas.
Ecqui aderunt? quos ingenti se attollere fama
Non pigeat, dum fata sinunt? iterum ecce benignae
Noctis aves; sequor, et comitum licet agmina cessent,

Solus eo, solus; venit ille et quassat habenas.'
Talia vociferans noctem exturbabat, euntque
Non secus accensi proceres, quam si omnibus idem
Corde deus, flagrant comitari et iungere casus.
Ter denos numero, turmarum robora, iussus
Ipse legit, circa fremit indignata iuventus
Cetera, cur maneant castris ignavaque servent
Otia; pars sublime genus, pars facta suorum,
Pars sua, sortem alii clamant, sortem undique poscunt.
Gaudet in adversis animoque assurgit Adrastus.
Vertice sic Pholoes volucrum nutritor equorum,
Cui foetura gregem pecoroso vere novavit,
Laetatur cernens hos montis in ardua niti,
Hos innare vadis, certare parentibus illos.
Tunc vacuo sub corde movet, qui molle domandi
Ferre iugum, qui terga boni, quis in arma tubasque
Natus, ad Eleas melior quis surgere palmas.
Talis erat turmae ductor longaevus Achivae.
Nec deest coeptis: 'Unde haec tam sera repente
Numina? qui fractos superi rediistis ad Argos?
Estne hic infelix virtus? gentique superstes
Sanguis, et in miseris animorum semina durant?
Laudo equidem, egregii iuvenes, pulchraque meorum
Seditione fruor; sed fraudem et operta paramus
Proelia, celandi motus; numquam apta latenti
Turba dolo: servate animos, venit ultor in hostes
Ecce dies; tunc arma palam, tunc ibimus omnes.
His tandem virtus iuvenum frenata quievit.
Non aliter moto quam si pater Aeolus antro
Portam iterum saxo premat imperiosus et omne
Claudat iter, iamiam sperantibus aequora ventis.
Insuper Herculeum sibi iungit Agyllea vates
Actoraque; hic aptus suadere, hic robora iactat
Non cessisse patri; comites tribus ordine deni
Horrendum Aoniis et contra stantibus agmen.
Ipse novi gradiens furta ad Mavortia belli
Ponit adoratas Phoebea insignia frondes,
Longaevique ducis gremio commendat honorem

Frontis, et oblatam Polynicis munere grato
Loricam galeamque subit; ferus Actora magno
Ense gravat Capaneus, ipse haud dignatus in hostem
Ire dolo superosque sequi; permutat Agylleus
Arma trucis Nomii: quid enim fallentibus umbris
Arcus, et Herculeae iuvissent bella sagittae?
Inde per abruptas castrorum ex aggere pinnas,
Ne gravis exclamet portae mugitus ahenae,
Praecipitant saltu; nec longum, et protinus ingens
Praeda solo ceu iam exanimes multoque peracti
Ense iacent. 'Ite, o socii, quacumque voluptas
Caedis inexhaustae superisque faventibus, oro,
Sufficite, hortatur clara iam voce sacerdos:
Cernitis expositas turpi marcore cohortes.
Pro pudor! Argolicas hinc ausi obsidere portas,
Hi servare viros?' Sic fatus, et exuit ensem
Fulmineum rapidaque manu morientia transit
Agmina. Quis numeret caedes, aut nomine turbam
Exanimem signare queat? subit ordine nullo
Tergaque pectoraque, et galeis inclusa relinquit
Murmura permiscetque vagos in sanguine manes:
Hunc temere explicitum stratis, hunc sero remissis
Gressibus inlapsum clipeo et male tela tenentem,
Coetibus hos mediis vina inter et arma iacentes,
Acclines clipeis alios, ut quemque ligatum
Infelix tellure sopor supremaque nubes
Obruerat. Nec numen abest, armataque Iuno
Lunarem quatiens exerta lampada dextra
Pandit iter firmatque animos et corpora monstrat.
Sentit adesse deam tacitus, sed gaudia celat
Thiodamas; iam tarda manus, iam debile ferrum
Et caligantes nimiis successibus irae.
Caspia non aliter magnorum in strage iuvencum
Tigris, ubi inmenso rabies placata cruore
Lassavitque genas et crasso sordida tabo
Confudit maculas, spectat sua facta doletque
Defecisse famem. Victus sic augur inerrat
Caedibus Aoniis; optet nunc brachia centum

Centenasque in bella manus; iam taedet inanes
Exhaurire minas, hostemque assurgere malit.
Parte alia segnes magno satus Hercule vastat
Sidonios Actorque alia; sua quemque cruento
Limite turba subit, stagnant nigrantia tabo
Gramina, sanguineis nutant tentoria rivis.
Fumat humus, somnique et mortis anhelitus una
Volvitur; haud quisquam visus aut ora iacentum
Erexit: tali miseris deus aliger umbra
Incubat et tantum morientia lumina solvit.
Traxerat insomnis cithara ludoque suprema
Sidera, iam nullos visurus Alimenus ortus,
Sidonium Paeana canens; huic languida cervix
In laevum cogente deo mediaque iacebant
Colla relicta lyra; ferrum per pectus Agyleus
Exigit aptatamque cava testudine dextram
Percutit et digitos inter sua fila trementes.
Proturbat mensas dirus liquor, undique manant
Sanguine permixti latices, et Bacchus in altos
Crateras paterasque redit. Ferus occupat Actor
Inplicitum fratri Thamyrum, Tagus haurit Ethecli
Terga coronati, Danaus caput amputat Hebri.
Nescius heu rapitur fatis, hilarisque sub umbras
Vita fugit mortisque ferae lucrata dolores.
Stratus humo gelida subter iuga fida rotasque
Palpetus Aonios gramen gentile metentes
Proflatu terrebat equos; madida ora redundant,
Accensusque mero sopor aestuat; ecce iacentis
Inachius vates iugulum fodit, expulit ingens
Vina cruor, fractumque perit in sanguine murmur.
Fors illi praesaga quies, nigrasque gravatus
Per somnum Thebas et Thiodamanta videbat.
Quarta soporiferae superabant tempora nocti,
Quum vacuae nubes et honor non omnibus astris,
Afflatusque fugit curru maiore Bootes.
Iamque ipsum defecit opus, quum providus Actor
Thiodamanta vocat: 'Satis haec inopina Pelasgis
Gaudia: vix ullos tanto reor agmine saevam

Effugisse necem, ni quos deformis in alto
Sanguine degeneres occultat vita; secundis
Pone modum: sunt et diris sua numina Thebis.
Forsitan et nobis modo quae favere, recedunt.'
Paruit, et madidas tollens ad sidera palmas:
'Phoebe, tibi exuvias monstratae praemia noctis
Nondum ablutus aquis — tibi enim haec ego sacra litavi, —
Trado ferus miles tripodum fidusque sacerdos.
Si non dedecui tua iussa tulique prementem,
Saepe veni, saepe hanc dignare inrumpere mentem.
Nunc tibi crudus honos, trunca arma cruorque virorum:
At patrias si quando domos optataque, Paean,
Templa, Lycie, dabis, tot ditia dona sacratis
Postibus et totidem voti memor exige tauros.
Dixerat, et laetis socios revocabat ab armis.
Venerat hos inter fato Calydonius Hopleus
Maenaliusque Dymas, dilecti regibus ambo,
Regum ambo comites, quorum post funera moesti
Vitam indignantur; prior Arcada concitat Hopleus:
'Nullane post manes regis tibi cura perempti,
Care Dyma? teneant quem iam fortasse volucres
Thebanique canes; patriae quid deinde feretis,
Arcades? en reduces contra venit aspera mater.
Funus ubi? at nostro semper sub pectore Tydeus
Saevit inops tumuli, quamvis patientior artus
Ille nec abruptis adeo lacrimabilis annis.
Ire tamen saevumque libet nullo ordine passim
Scrutari campum mediasque inrumpere Thebas.'
Excipit orsa Dymas: 'Per ego haec vaga sidera iuro,
Per ducis errantes instar mihi numinis umbras,
Idem ardor misero; comitem circumspicit olim
Mens humilis luctu, sed nunc prior ibo;' viamque
Inchoat, et moesto conversus ad aethera vultu
Sic ait: 'Arcanae moderatrix Cynthia noctis,
Si te tergeminis perhibent variare figuris
Numen et in silvas alio descendere vultu,
Ille comes nuper nemorumque insignis alumnus,
Ille tuus, Diana, puer, nunc respice saltem,

Quaeritur;' incendit pronis dea curribus almum
Sidus et admoto monstravit funera cornu.
Apparent campi Thebaeque altusque Cithaeron.
  Sic ubi nocturnum tonitru malus aethera frangit
Iuppiter, absiliunt nubes, et fulgure claro
Astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis.
Accepit radios, et eadem percitus Hopleus
Tydea luce videt; longe dant signa per umbras
Mutua laetantes et amicum pondus uterque,
Ceu reduces vitae saevaque a morte remissos,
Subiecta cervice levant; nec verba, nec ausi
Flere diu, prope saeva dies, indexque minatur
Ortus; eunt taciti per moesta silentia magnis
Passibus exhaustasque dolent pallere tenebras.
  Invida fata piis, et fors ingentibus ausis
Rara comes; iam castra vident animisque propinquant,
Et decrescit onus, subiti quum pulveris umbra
Et sonus a tergo; monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem vigilataque castra
Explorare datus, primusque per avia campi
Usque procul, necdum totas lux solverat umbras,
Nescio quid visu dubium incertumque moveri
Corporaque ire videt; subitus mox fraude reperta
Exclamat: 'Cohibete gradum quicumque;' sed hostes
Esse patet, miseri pergunt anteire timentque
Non sibi; tunc mortem trepidis minitatur, et hastam
Expulit, ac vanos alte levat eminus ictus
Affectans errare manus; stetit illa Dymantis
Ante oculos, qui forte prior gressumque repressit.
At non magnanimus curavit perdere iactus
Aepytus et fixo transverberat Hoplea tergo,
Pendentesque etiam perstrinxit Tydeos armos.
Labitur egregii nondum ducis inmemor Hopleus,
Expiratque tenens, felix, si corpus ademptum
Nesciat ac saevas talis descendat ad umbras.
  Viderat hoc retro conversus et agmina sentit
Iuncta Dymas, dubius precibusne subiret, an armis
Instantes; arma ira dabat; fortuna precari,

Non audere iubet: neutri fiducia coepto.
Distulit ira preces; ponit miserabile corpus
Ante pedes, tergoque graves, quas forte gerebat
Tigridis exuvias, in laevum torquet et obstat
Exertum obiectans mucronem, inque omnia tela
Versus et ad caedem iuxta mortemque paratus:
Ut lea, quam saevo foetam pressere cubili
Venantes Numidae, natos erecta superstat
Mente sub incerta, torvum ac miserabile frendens.
Illa quidem turbare globos et frangere morsu
Tela queat, sed prolis amor crudelia vincit
Pectora et a media catulos circumspicit ira.
Et iam laeva viro, quamvis saevire vetaret
Amphion, erepta manus, puerique trahuntur
Ora supina comis; serus tunc denique supplex
Demisso mucrone rogat: 'Moderatius, oro,
Ducite, fulminei per vos cunabula Bacchi
Inoamque fugam vestrique Palaemonis annos.
Si cui forte domi natorum gaudia, si quis
Hic pater, angusti puero date pulveris haustus
Exiguamque facem; rogat, en rogat ipse iacentis
Vultus: ego infandas potior satiare volucres,
Me praebete feris, ego bella audere coegi.'
'Immo, ait Amphion, regem si tanta cupido
Condere, quae timidis belli mens, ede, Pelasgis,
Quid fracti exanguesque parent, cuncta ocius effer,
Et vita tumuloque ducis donatus abito.'
Horruit, et toto praecordia protinus Arcas
Inplevit capulo. 'Summumne hoc cladibus, inquit,
Deerat, ut afflictos turparem ego proditor Argos?
Nil emimus tanti, nec sic velit ipse cremari.'
Sic ait, et magno proscissum vulnere pectus
Iniecit puero supremaque murmura volvens:
'Hoc tamen interea caro potiere sepulcro.'
Tales optatis regum in complexibus ambo,
Par insigne animis, Aetolus et inclitus Arcas
Egregias efflant animas letoque fruuntur.
Vos quoque sacrati, quamvis mea carmina surgant

Inferiore lyra, memores superabitis annos.
Forsitan et comites non aspernabitur umbras
Euryalus Phrygiique admittet gloria Nisi.
At ferus Amphion, regi qui facta reportent
Edoceantque dolum captivaque corpora reddant,
Mittit ovans; clausis ipse insultare Pelasgis
Tendit et abscisos sociorum ostendere vultus.
Interea reducem murorum e culmine Graii
Thiodamanta vident, nec iam erumpentia celant
Gaudia, ut exertos enses et caede recenti
Arma rubere notant; novus assilit aethera magnum
Clamor, et e summo pendent cupida agmina vallo
Noscere quisque suos. Volucrum sic turba recentum
Quum reducem longo prospexit in aethere matrem,
Ire cupit contra summaque e margine nidi
Extat hians; iam iamque cadat, ni pectore toto
Obstet aperta parens et amantibus increpet alis.
Dumque opus arcanum et taciti compendia Martis
Enumerant laetisque suos complexibus inplent
Hopleaque exquirunt tardumque Dymanta queruntur,
Ecce et Dirceae iuxta dux concitus alae
Venerat Amphion, non longum caede recenti
Laetatus videt innumeris fervere catervis
Tellurem atque una gentem expirare ruina.
Qui tremor inlicita coeli de lampade tactos
Hic fixit iuvenem, pariterque horrore sub uno
Vox acies sanguisque perit, gemitusque parantem
Ipse ultro convertit equus; fugit ala retorto
Pulvere. Nondum illi Thebarum claustra subibant,
Et iam Argiva cohors nocturno freta triumpho
Prosilit in campos, per et arma et membra iacentum
Tetraque congerie sola semianimumque cruorem
Cornipedes ipsique ruunt; gravis exterit artus
Ungula, sanguineus lavat imber et inpedit axes.
Dulce viris hac ire via, ceu tecta superbi
Sidonia atque ipsas calcent in pulvere Thebas.
Hortatur Capaneus: 'Satis occultata, Pelasgi,
Delituit virtus; nunc, nunc mihi vincere pulchrum

Teste die; mecum clamore et pulvere aperto
Ite palam, iuvenes: sunt et mihi provida dextrae
Omina et horrendi stricto mucrone furores.'
Sic ait; ardentes alacer succendit Adrastus,
Argolicusque gener, sequitur iam tristior augur.
Iamque premunt muros, et adhuc nova funera narrat
Amphion, miseramque intrabant protinus urbem,
Ni Megareus specula citus exclamasset ab alta:
'Claude, vigil, subeunt hostes, claude undique portas.'
Est ubi dat vires nimius timor, ocius omnis
Porta coit; solas dum tardius arctat Echion
Ogygias, audax animi Spartana iuventus
Inrupit, caesique ruunt in limine primo
Incola Taygeti Panopeus rigidique natator
Oebalus Eurotae, tuque, o spectate palaestris
Omnibus et nuper Nemeaeo in pulvere felix,
Alcidama, primis quem caestibus ipse ligarat
Tyndarides, nitidi moriens convexa magistri
Respicis; averso pariter deus occidit astro.
Te nemus Oebalium, te lubrica ripa Lacaenae
Virginis et falso gurges cantatus olore
Flebit, Amyclaeis Triviae lugebere nymphis,
Et quae te leges praeceptaque fortia belli
Erudiit genetrix, nimium didicisse queretur.
Talis Echionio Mavors in limine saevit.
Tandem humeris obnixus Acron et pectore toto
Pronus Alimenides ferratae robora portae
Torserunt, quanta pariter cervice gementes
Profringunt inarata diu Pangaea iuvenci.
Par operis iactura lucro, quippe hoste retento
Exclusere suos; cadit intra moenia Graius
Ormenus et pronas tendentis Amyntoris ulnas
Fundentisque preces, penitus cervice recisa
Verba solo vultusque cadunt, colloque decorus
Torques in hostiles cecidit per vulnus arenas.
Solvitur interea vallum, primaeque recusant
Stare morae; iam se peditum iunxere catervae
Moenibus: at patulas saltu transmittere fossas

Horror equis, haerent trepidi atque inmane paventes
Abruptum mirantur agi; nunc inpetus ire
Margine ab extremo, nunc sponte in frena recedunt.
Hi praefixa solo vellunt munimina: at illi
Portarum obiectus minuunt et ferrea sudant
Claustra remoliri trabibusque arctata sonoro
Pellunt saxa loco, pars ad fastigia missas
Exultant haesisse faces, pars ima lacessunt,
Scrutanturque cavas caeca testudine turres.
    At Tyrii, quae sola salus, caput omne coronant
Murorum nigrasque sudes et lucida ferro
Spicula et arsuras coeli per inania glandes
Saxaque in adversos ipsis avulsa rotabant
Moenibus; exundant saevo fastigia nimbo,
Armataeque vomunt stridentia tela fenestrae.
Qualiter aut Malean, aut alta Ceraunia supra
Cessantes in nube sedent nigrisque leguntur
Collibus et subitae saliunt in vela procellae,
Talis Agenoreis Argivum exercitus armis
Obruitur; non ora virum, non pectora flectit
Imber atrox, rectosque tenent in moenia vultus
Inmemores leti et tantum sua tela videntes.
Anthea falcato lustrantem moenia curru
Desuper Ogygiae pepulit gravis inpetus hastae.
Lora excussa manu, retroque in terga volutus
Semianimos artus ocreis retinentibus haeret;
Mirandum visu belli scelus! arma trahuntur,
Fumantesque rotae tellurem et tertius hastae
Sulcus arant; longo sequitur vaga pulvere cervix,
Et resupinarum patet orbita lata comarum.
    At tuba luctificis pulsat clangoribus urbem,
Obseptasque fores sonitu perfringit amaro.
Divisere aditus, omnique in limine saevus
Signifer ante omnes sua damna et gaudia portat.
Dira intus facies, vix Mavors ipse videndo
Gaudeat; incertis lymphatam horroribus urbem
Scindunt dissensu vario luctusque furorque
Et pavor et caecis fuga circumfusa tenebris.

Bellum intrasse putes: fervent discursibus arces,
Miscentur clamore viae, ferrum undique et ignes
Mente vident, saevas mente accepere catenas.
Consumpsit ventura timor; iam tecta replerant
Templaque, et ingratae vallantur planctibus arae.
Una omnes eademque subit formido per annos.
Poscunt fata senes, ardet palletque iuventus,
Atria femineis trepidant ululata querelis.
Flent pueri, et flendi nequeunt cognoscere causas
Attoniti et tantum matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor, nec habent extrema pudorem.
Ipsae tela viris, ipsae iram animosque ministrant,
Hortanturque unaque ruunt, nec avita gementes
Limina, nec parvos cessant ostendere natos.
Sic ubi pumiceo pastor rapturus ab antro
Armatas erexit apes, fremit aspera nubes;
Inque vicem sese stridore hortantur et omnes
Hostis in ora volant, mox deficientibus alis
Amplexae flavamque domum captivaque plangunt
Mella laboratasque premunt ad pectora ceras.
Nec non ancipitis pugnat sententia vulgi
Discordesque serit motus; hi reddere fratrem
Nec mussant, sed voce palam claroque tumultu
Reddere regna iubent; periit reverentia regis
Sollicitis: 'Veniat pactumque hic computet annum,
Cadmeosque lares exul patriasque salutet
Infelix tenebras; cur autem ego sanguine fraudes
Et periura luam regalis crimina noxae?'
Inde alii: 'Sera ista fides, iam vincere mavult.'
Tiresian alii lacrimis et supplice coetu
Orant, quodque unum rebus solamen in arctis,
Nosse futura rogant; tenet ille inclusa premitque
Fata deum: 'Quiane ante duci bene credita nostra
Consilia et monitus, quum perfida bella vetarem?
Te tamen, infelix, inquit, perituraque Thebe,
Si taceam, nequeo miser exaudire cadentem
Argolicumque oculis haurire vacantibus ignem.
Vincamur, pietas; pone eia altaria, virgo,

Quaeramus superos.' Facit illa, acieque sagaci
Sanguineos flammarum apices geminumque per aras
Ignem et clara tamen mediae fastigia lucis
Orta docet; tunc in speciem serpentis inanem
Ancipiti gyro volvi frangique rubore
Demonstrat dubio patriasque inluminat umbras.
Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.
Stant tristes horrore comae, vittasque trementes
Caesaries insana levat: diducta putares
Lumina consumptumque genis rediisse nitorem.
Tandem exundanti permisit verba furori:
'Audite, o sontes, extrema litamina divum,
Labdacidae; venit alma salus, sed limite duro.
Martius inferias et saeva efflagitat anguis
Sacra, cadat generis quicumque novissimus extat
Viperei: datur hoc tantum victoria pacto.
Felix, qui tanta lucem mercede relinquet.'
Stabat fatidici prope saeva altaria vatis
Moestus, adhuc patriae tantum communia lugens
Fata, Creon, grandem subiti quum fulminis ictum,
Non secus ac torta traiectus cuspide pectus,
Accipit exanimis sentitque Menoecea posci.
Monstrat enim suadetque timor; stupet anxius alto
Corda metu glaciante pater, Trinacria qualis
Ora repercussum Libyco mare sumit ab aestu.
Mox plenum Phoebo vatem et celerare iubentem
Nunc humilis genua amplectens, nunc ora canentis
Nequicquam reticere rogat; iam fama sacratam
Vocem amplexa volat, clamantque oracula Thebae.
Nunc, age, quis stimulos et pulchrae gaudia mortis
Addiderit iuveni — neque enim haec absentibus umquam
Mens homini transmissa deis, — memor incipe Clio,
Saecula te quoniam penes et digesta vetustas.
Diva Iovis solio iuxta comes, unde per orbem
Rara dari terrisque solet contingere virtus,
Seu pater omnipotens tribuit, sive ipsa capaces
Elegit penetrare viros, coelestibus ut nunc

Desiluit gavisa plagis; dant clara meanti
Astra locum, quosque ipsa polis affixerat ignes.
Iamque premit terras, nec vultus ab aethere longe;
Sed placuit mutare genas, fit provida Manto,
Responsis ut plena fides, et fraude priores
Exuitur vultus; abiit horrorque vigorque
Ex oculis, paulum decoris permansit honosque
Mollior, et posito vatum gestamina ferro
Subdita; descendunt vestes, torvisque ligatur
Vitta comis, nam laurus erat, tamen aspera produnt
Ora deam, nimiique gradus. Sic Lydia coniux
Amphitryoniaden exutum horrentia terga
Perdere Sidonios humeris ridebat amictus,
Et turbare colus et tympana rumpere dextra.
Sed neque te indecorem sacris dignumque iuberi
Talia Dircaea stantem pro turre, Menoeceu,
Invenit; inmensae reserato limine portae
Sternebas Danaos, pariter Mavortius Haemon.
Sed consanguinei quamvis atque omnia fratres,
Tu prior, exanimes circumcumulantur acervi.
Omne sedet telum, nulli sine caedibus ictus.
Necdum aderat virtus; non mens, non dextra quiescit,
Non avida arma vacant, ipsa insanire videtur
Sphinx galeae custos, visoque animata cruore
Emicat effigies, et sparsa orichalca renident,
Quum dea pugnantis capulum dextramque repressit:
'Magnanime o iuvenis, quo non agnoverit ullum
Certius armifero Cadmi de semine Mavors,
Linque humiles pugnas, non haec tibi debita virtus:
Astra vocant, coeloque animam, plus concipe, mittes.
Iamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
Hoc ignes fibraeque volunt, hoc urget Apollo.
Terrigenam cuncto patriae pro sanguine poscunt.
Fama canit monitus; gaudet Cadmeia plebes
Certa tui; rape mente deos, rape nobile fatum.
I, precor, accelera, ne proximus occupet Haemon.'
Sic ait, et magna cunctantis pectora dextra
Permulsit tacite seseque in corde reliquit.

Fulminis haud citius radiis afflata cupressus
Combibit infestas et stirpe et vertice flammas,
Quam iuvenis multo possessus numine pectus
Erexit sensus letique invasit amorem.
Ut vero aversae gressumque habitumque notavit,
Et subitam a terris in nubila crescere Manto,
Obstupuit. 'Sequimur, divum quaecumque vocasti,
Nec tarde paremus,' ait; iamiamque recedens
Instantem vallo Pylium tamen Agrea fixit.
Armigeri fessum excipiunt; tum vulgus euntem
Auctorem pacis servatoremque deumque
Conclamat gaudens atque ignibus inplet honestis.
Iamque iter ad muros cursu festinus anhelo
Obtinet et miseros gaudet vitasse parentes,
Cum genitor —; steteruntque ambo et vox haesit utrimque,
Deiectaeque genae; tandem pater ante profatur:
'Quis novus inceptis rapuit te casus ab armis?
Quae bello graviora paras? dic, nate, precanti,
Cur tibi torva acies, cur hic truculentus in ore
Pallor, et ad patrios non stant tua lumina vultus?
Audisti responsa, palam est; per ego oro tuosque,
Nate, meosque annos miseraeque per ubera matris,
Ne vati, ne crede, puer. Superine profanum
Dignantur stimulare senem, cui vultus inanis
Extinctique orbes et poena simillima diro
Oedipodae? quid si insidiis et fraude dolosa
Rex agit, extrema est cui nostra in sorte timori
Nobilitas tuaque ante duces notissima virtus?
Illius haec forsan remur, quae verba deorum
Ille monet; ne frena animo permitte calenti,
Da spatium tenuemque moram, male cuncta ministrat
Inpetus; hoc, oro, munus concede parenti.
Sic tua maturis signentur tempora canis,
Et sis ipse parens et ad hunc, animose, timorem
Pervenias; ne perge meos orbare penates.
Externi te nempe patres alienaque tangunt
Pignora? si pudor est, primum miserere tuorum.
Haec pietas, hic verus honos, ibi gloria tantum

Ventosumque decus titulique in morte latentes.
Nec timidus te flecto parens; i, proelia misce
Per Danaas acies mediosque per obvius enses;
Non teneo. Liceat misero tremebunda lavare
Vulnera et undantem lacrimis siccare cruorem
Teque iterum saevis iterumque remittere bellis.
Hoc malunt Thebae.' Sic colla manusque tenebat
Inplicitus; sed nec lacrimae, nec verba movebant
Dis votum iuvenem; quin et monstrantibus illis
Fraude patrem tacita subit avertitque timorem:
'Falleris heu verosque metus, pater optime, nescis.
Non me ulli monitus, nec vatum exorsa furentum
Sollicitant manesque movent; sibi callidus ista
Tiresias nataeque canat; non si ipse reclusis
Cominus ex adytis in me insaniret Apollo.
Sed gravis unanimi casus me fratris ad urbem
Sponte refert; gemit Inachia mihi saucius Haemon
Cuspide; vix illum medio de pulvere belli
Inter utrasque acies, iamiamque tenentibus Argis —.
Sed moror; i, refove dubium turbaeque ferenti
Dic, parcant leviterque vehant; ego vulnera doctum
Iungere supremique fugam revocare cruoris
Aechiona petam.' Sic inperfecta locutus
Effugit; illi atra mersum caligine pectus
Confudit sensus; pietas incerta vagatur
Discordantque metus, inpellunt credere Parcae.
Turbidus interea ruptis venientia portis
Agmina belligeri Capaneus agit aequore campi;
Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedestres
Et proculcantes moderantum funera currus.
Idem altas turres saxis et turbine crebro
Laxat; agit turmas idem atque in sanguine fumat.
Nunc spargit torquens volucri nova vulnera plumbo,
Nunc iaculum excusso rotat in sublime lacerto,
Nullaque tectorum subit ad fastigia, quae non
Deferat hasta virum perfusaque caede recurrat.
Nec iam aut Oeniden aut Hippomedonta peremptos,
Aut vatem Pelopea phalanx aut Arcada credunt:

Quin socium coisse animas et corpore in uno
Stare omnes; ita cuncta replet; non ullius aetas,
Non cultus, non forma movet; pugnantibus idem
Supplicibusque furit; non quisquam obsistere contra,
Non belli temptare vices; procul arma furentis
Terribilesque iubas et frontem cassidis horrent.
At pius electa murorum in parte Menoeceus
Iam sacer adspectu solitoque augustior ore,
Ceu subito in terras supero demissus ab axe,
Constitit, exempta manifestus casside nosci,
Despexitque acies hominum et clamore profundo
Convertit campum iussitque silentia bello.
'Armorum superi, tuque o qui funere tanto
Indulges mihi, Phoebe, mori, date gaudia Thebis,
Quae pepigi et toto quae sanguine prodigus emi.
Ferte retro bellum captaeque inpingite Lernae
Relliquias turpes, confixaque terga foventes
Inachus indecores pater aversetur alumnos.
At Tyriis templa, arva, domos, conubia, natos
Reddite morte mea; si vos placida hostia iuvi,
Si non attonitis vatis consulta recepi
Auribus et Thebis nondum credentibus hausi,
Haec Amphioniis pro me persolvite terris
Ac mihi deceptum, precor, exorate parentem.'
Sic ait, insignemque animam mucrone corusco
Dedignantem artus pridem moestamque teneri
Arripit, atque uno quaesitam vulnere rumpit.
Sanguine tunc spargit turres et moenia lustrat,
Seque super medias acies nondum ense remisso
Iecit et in saevos cadere est conatus Achivos.
Ast illum amplexae Pietas Virtusque ferebant
Leniter ad terras corpus; nam spiritus olim
Ante Iovem et summis apicem sibi poscit in astris.
Iamque intra muros nullo sudore receptum
Gaudentes heroa ferunt; abscesserat ultro
Tantalidum venerata cohors; subit agmine longo
Colla inter iuvenum, laetisque favoribus omni
Concinitur vulgo Cadmum atque Amphiona supra

Conditor; hi sertis, hi veris honore solutos
Accumulant artus patriaque in sede reponunt
Corpus adoratum; repetunt mox bella peractis
Laudibus; hic victa genitor lacrimabilis ira
Congemit, et tandem matri data flere potestas:
'Lustralemne feris ego te, puer inclite, Thebis
Devotumque caput vilis ceu mater alebam?
Quod molita nefas? cui tantum invisa deorum?
Non ego monstrifero coitu revoluta notavi
Pignora, nec nato peperi funesta nepotes.
Quid refert? habet ecce suos Iocasta, ducesque
Regnantesque videt; nos saeva piacula bello
Demus, ut alternis — placet hoc tibi, fulminis auctor, —
Oedipodionii mutent diademata fratres.
Quid superos hominesve queror? tu, saeve Menoeceu,
Tu miseram ante omnes properasti extinguere matrem.
Unde hic mortis amor? quae sacra insania menti?
Quosve ego conceptus, aut quae male pignora fudi
Tam diversa mihi? nimirum Martius anguis,
Quaeque novis proavum tellus effloruit armis.
Hinc animi tristes nimiusque in pectore Mavors,
Et de matre nihil; sponte en ultroque peremptus
Inrumpis moestas fatis nolentibus umbras.
Ast egomet Danaos Capaneaque tela verebar.
Haec erat, haec metuenda manus ferrumque, quod amens
Ipsa dedi; viden', ut iugulo consumpserit ensem?
Altius haud quisquam Danaum mucrone subisset.'
Diceret infelix etiamnum et cuncta repleret
Questibus; abducunt comites famulaeque perosam
Solantes thalamoque tenent; sedet eruta multo
Ungue genas; non illa diem, non verba precantum
Respicit, aut visus flectit tellure relictos,
Iam vocis, iam mentis inops. Sic aspera tigris
Foetibus abreptis Scythico deserta sub antro
Accubat et tepidi lambit vestigia saxi;
Nusquam irae, sedit rabies feritasque famesque
Oris, eunt praeter secura armenta gregesque.
Adspicit illa iacens; ubi enim, quibus ubera pascat,

Aut quos ingenti premat expectata rapina?
Hactenus arma, tubae ferrumque et vulnera; sed nunc
Cominus astrigeros Capaneus tollendus in axes.
Non mihi iam solito vatum de more canendum,
Maior ab Aoniis sumenda audacia lucis.
Mecum omnes audete deae, sive ille profunda
Missus nocte furor, Capaneaque signa secutae
Arma Iovem contra Stygiae rapuere sorores,
Seu virtus egressa modum, seu gloria praeceps,
Seu magnae data fama neci, seu laeta malorum
Principia et blandae superum mortalibus irae.
Iam sordent terrena viro taedetque profundae
Caedis, et exhaustis olim Graiumque suisque
Missilibus lassa respexit in aethera dextra.
Ardua mox torvo metitur culmina visu,
Innumerosque gradus gemina latus arbore clusus
Aerium sibi portat iter, longeque timendus
Multifidam quercum flagranti lumine vibrat.
Arma rubent una clipeoque incenditur ignis.
'Hac, ait, in Thebas, hac me iubet ardua virtus
Ire, Menoeceo qua lubrica sanguine turris.
Experiar, quid sacra iuvent, an falsus Apollo.'
Dixit, et alterno captiva in moenia gressu
Surgit ovans, quales mediis in nubibus aether
Vidit Aloidas, quum cresceret inpia tellus
Despectura deos, nec adhuc inmane veniret
Pelion et trepidum iam tangeret Ossa Tonantem.
Tum vero attoniti fatorum in cardine summo,
Ceu suprema lues urbem facibusque cruentis
Aequatura solo turres Bellona subiret,
Omnibus e tectis certatim ingentia saxa
Roboraque et gravidas fundae balearis habenas, —
Nam iaculis coeloque vagis spes unde sagittis? —
Verum avidi et tormenta rotant et molibus urgent.
Ille nec ingestis nec terga sequentibus umquam
Detrahitur telis, vacuoque sub aere pendens
Plana velut terra certus vestigia figat,
Tendit et ingenti subit occurrente ruina.

Amnis ut incumbens longaevi robora pontis
Assiduis oppugnat aquis, iam saxa fatiscunt
Emotaeque trabes; tanto violentior ille,
Saevit enim maiore salo, quassatque trahitque
Molem aegram, nexus donec celer alveus omnes
Abscidit, et cursu victor respirat aperto.
Utque petita diu celsus fastigia supra
Eminuit trepidamque assurgens desuper urbem
Vidit et ingenti Thebas exterruit umbra,
Increpat attonitos: 'Humilesne Amphionis arces,
Pro pudor! hi faciles carmenque inbelle secuti,
Et mentita diu Thebarum fabula, muri?
Et quidnam egregium prosternere moenia molli
Structa lyra?' Simul insultans gressuque manuque
Molibus obstantes cuneos tabulataque saevus
Destruit; absiliunt pontes, tectique trementis
Saxea frena labant, disseptoque aggere rursus
Utitur et truncas rupes in templa domosque
Praecipitat frangitque suis iam moenibus urbem.
Iamque Iovem circa studiis diversa fremebant
Argolici Tyriique dei; pater aequus utrisque
Adspicit ingentes ardentum cominus iras
Seque obstare videt; gemit inservante noverca
Liber et obliquo respectans lumine patrem:
'Nunc ubi saeva manus meaque heu cunabula flammae,
Fulmen, io ubi fulmen?' ait. Gemit auctor Apollo,
Quas dedit ipse, domos; Lernam Thebasque rependit
Moestus et intento dubitat Tirynthius arcu.
Maternos plangit volucer Danaeius Argos.
Flet Venus Harmoniae populos, metuensque mariti
Stat procul et tacita Gradivum respicit ira.
Increpat Aonios audax Tritonia divos.
Iunonem tacitam furibunda silentia torquent.
Non tamen haec turbant pacem Iovis; ecce quierant
Iurgia, quum mediis Capaneus auditus in astris.
'Nullane pro trepidis, clamabat, numina Thebis
Statis? ubi infandae segnes telluris alumni,
Bacchus et Alcides? piget instigare minores.

Tu potius venias, quis enim concurrere nobis
Dignior? en cineres Semeleaque busta tenentur.
Nunc age, nunc totis in me connitere flammis
Iuppiter! an pavidas tonitru turbare puellas
Fortior et soceri thalamos excindere Cadmi?'
Ingemuit dictis superum dolor; ipse furentem
Risit, et incussa sanctarum mole comarum,
'Quaenam spes hominum tumidae post proelia Phlegrae?
Tune etiam feriendus?' ait; premit undique lentum
Turba deum frendens et tela ultricia poscit.
Nec iam audet fatis turbata obsistere coniux.
Ipsa dato nondum coelestis regia signo
Sponte tonat, coeunt ipsae sine flamine nubes
Accurruntque imbres. Stygias rupisse catenas
Iapetum, aut victam supera ad convexa levari
Inarimen Aetnamve putes; pudet ista timere
Coelicolas; sed quum in media vertigine mundi
Stare virum insanasque vident deposcere pugnas,
Mirantur taciti et dubio pro fulmine pendent.
Coeperat Ogygiae supra fastigia turris
Arcanum mugire polus coelumque tenebris
Auferri; tenet ille tamen, quas non videt, arces;
Fulguraque attritis quotiens micuere procellis,
'His, ait, in Thebas, his iam decet ignibus uti,
Hinc renovare facem lassamque accendere quercum.'
Talia dicentem toto Iove fulmen adactum
Corripuit; primae fugere in nubila cristae,
Et clipei niger umbo cadit, iamque omnia lucent
Membra viri; cedunt acies et terror utrimque,
Quo ruat, ardenti feriat quas corpore turmas.
[Intra se stridere facem galeamque comasque
Quaerit, et urentem thoraca repellere dextra
Conatus ferri cinerem sub pectore tractat.]
Stat tamen extremumque in sidera versus anhelat,
Pectoraque invisis obicit fumantia muris,
Ne caderet; sed membra virum terrena relinquunt,
Exuiturque animus; paulum si tardius artus
Cessissent, potuit fulmen meruisse secundum.

P. PAPINI STATII
THEBAIDOS
LIBER XI.

Postquam magnanimus furias virtutis iniquae
Consumpsit Capaneus, expiravitque receptum
Fulmen, et ad terras longe comitata cadentem
Signavit muros ultricis semita flammae;
Componit dextra victor concussa plagarum
Iuppiter et vultu coelumque diemque reducit.
Gratantur superi, Phlegrae ceu fessus anhelet
Proelia et Encelado fumantem inpresserit Aetnam.
Ille iacet lacerae complexus fragmina turris,
Torvus adhuc visu, memorandaque facta relinquens
Gentibus atque ipsi non inlaudata Tonanti.
Quantus Apollineae temerator matris Averno
Tenditur; ipsae horrent, si quando pectore ab alto
Emergunt volucres inmensaque membra iacentis
Spectant, dum miserae crescunt in pabula fibrae:
Sic gravat iniectus terras hostiliaque urit
Arva et anhelantem coelesti sulfure campum.
Respirant Thebae, templisque iacentia surgunt
Agmina; iam finis votis finisque supremis
Planctibus, et natos ausae deponere matres.
At vaga palantes campo fuga volvit Achivos.
Nec iam hostiles turmae, aut ferrum mortale timetur:
Omnibus ante oculos irae Iovis, omnibus ardent
Arma metu galeaeque tonant, visusque paventes
Ipse sequi et profugis opponere Iuppiter ignes.
Instat Agenoreus miles coelique tumultu

Utitur; indomitos ut quum Massyla per arva
Armenti reges magno leo fregit hiatu
Et contentus abit; rauci tunc cominus ursi,
Tunc avidi venere lupi rabieque remissa
Lambunt degeneres alienae vulnera praedae.
    Hinc premit Eurymedon, cui rusticus horror in armis,
Rustica tela manu patriumque agitare tumultum.
Pan illi genitor; tener hinc conatibus annos
Egreditur iuvenemque patrem puer aequat Alatreus.
Felices ambo, sed fortunatior ille,
Quem genuisse iuvat; nec iam dignoscere promptum,
Quae magis arma sonent, quo plus eat hasta lacerto.
Arctatur denso fugientum examine vallum.
    Quas volvis, Gradive, vices? modo moenia Cadmi
Scandebant, sua nunc defendunt tecta Pelasgi.
Ceu redeunt nubes, ceu circumflantibus Austris
Alternus procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas, nunc obruit aestus arenas.
    Procumbit late pubes Tirynthia alumni
Exuvias imitata dei; trux moeret ab astris
Amphitryoniades Nemeaea in sanguine terga,
Et similes ramos similesque videre pharetras.
Stabat in Argolicae ferrato margine turris
Egregius lituo dextri Mavortis Enipeus
Hortator; sed tunc miseris dabat utile signum
Suadebatque fugam et tutos in castra receptus,
Quum subitum obliquo descendit ab aere vulnus
Urgentisque sonum laeva manus aure retenta est,
Sicut erat; fugit in vacuas iam spiritus auras,
Iam gelida ora tacent, carmen tuba sola peregit.
    Iamque potens scelerum geminaeque exercita gentis
Sanguine Tisiphone fraterna cludere quaerit
Bella tuba; nec se tanta in certamina retur
Sufficere, inferna comitem ni sede Megaeram
Et consanguineos in proelia suscitet angues.
Ergo procul vacua consedit valle solumque
Ense fodit Stygio, terraeque inmurmurat absens
Nomen, et Elysiis signum indubitabile regnis,

Crinalem attollit longo stridore cerasten.
Caeruleae dux ille comae, quo protinus omnis
Horruit audito tellus pontusque polusque,
Et pater Aetnaeos iterum prospexit ad ignes.
 Accipit illa sonum; stabat tunc forte parenti
Proxima, dum coetu Capaneus laudatur ab omni
Ditis et insignem Stygiis fovet amnibus umbram.
Protinus abrupta terrarum mole sub astris
Constitit, exultant Manes, quantumque profundae
Rarescunt tenebrae, tantum de luce recessit.
Excipit atra soror dextraeque innexa profatur:
 'Hac germana tenus Stygii metuenda parentis
Imperia et iussos potui tolerare furores,
Sola super terras hostilique obvia mundo,
Dum vos elysium et faciles compescitis umbras.
Nec pretium deforme morae cassique labores.
Hoc quodcumque madent campi, quod sanguine fumant
Stagna, quod innumero Lethaea examine gaudet
Ripa, meae vires, mea laeta insignia. Sed quid
Haec ego? Mars habeat, vulgataque iactet Enyo.
Vidistis — Stygiis certe manifestus in umbris —
Sanguine foedatum rictus atroque madentem
Ora ducem tabo; miserum insatiabilis edit
Me tradente caput; modo nempe horrendus ab astris
Descendit vos usque fragor; mea sacra premebat
Tempestas, ego mixta viri furialibus armis
Bella deum, et magnas ridebam fulminis iras.
Sed iam — effabor enim — longo sudore fatiscunt
Corda, soror, tardaeque manus; hebet infera coelo
Taxus, et insuetos angues nimia astra soporant.
Tu, cui totus adhuc furor exultantque recentes
Cocyti de fonte comae, da iungere vires.
Non solitas acies nec Martia bella paramus,
Sed fratrum, licet alma fides pietasque repugnent,
Vincentur, — fratrum stringendi cominus enses.
Grande opus; ipsae odiis, ipsae discordibus armis
Aptemur. Quid lenta venis? agedum elige, cuius
Signa feras; ambo faciles nostrique; sed anceps

Vulgus, et affatus matris blandamque precatu
Antigonen timeo, paulum ne nostra retardet
Consilia; ipse etiam, qui nos lassare precando
Suetus et ultrices oculorum exposcere diras,
Iam pater est; coetu fertur iam solus ab omni
Flere sibi, atque adeo moror ipsa inrumpere Thebas
Assuetumque larem; tibi pareat inpius exul,
Argolicumque impelle nefas; neu mitis Adrastus
Praevaleat plebesque, cave, Lernaea moretur.
Vade, et in alternas inimica revertere pugnas.'
Talia partitae diversum abiere sorores.
Ut Notus et Boreas gemino de cardine mundi,
Hic nive Rhipaea, Libycis hic pastus arenis
Bella cient; clamant amnes, freta, nubila, silvae,
Iamque patent strages; plangunt sua damna coloni,
Et tamen oppressos miserantur in aequore nautas.
Illas ut summo vidit pater altus Olympo
Incestare diem, trepidumque Hyperionis orbem
Suffundi maculis, torvo sic inchoat ore:
'Vidimus armiferos, quo fas erat usque, furores,
Coelicolae, licitasque acies, etsi inpia bella
Unus init, aususque mea procumbere dextra.
Nunc par infandum miserisque incognita terris
Pugna subest; auferte oculos; absentibus ausint
Ista deis, lateantque Iovem; sat funera mensae
Tantaleae, et sontes vidisse Lycaonis aras
Et festina polo ducentes astra Mycenas.
Nunc etiam turbanda dies; mala nubila tellus
Accipe, secedantque poli; stat parcere mundo
Coelitibusque meis; saltem ne virginis almae
Sidera, Ledaei videant neu talia fratres.'
Sic pater omnipotens, visusque nocentibus arvis
Abstulit, et dulci terrae caruere sereno.
Iamque per Argolicas Erebo sata virgo cohortes
Vestigat Polynicis iter portisque sub ipsis
Invenit, incertum leto tot iniqua fugane
Exeat, et dubios turbabant omina sensus.
Viderat, obscura vallum dum nocte pererrat

Aeger consilii curisque novissima volvens,
Coniugis Argiae lacera cum lampade moestam
Effigiem; — sunt monstra deum, sic ire parabat,
Has latura viro taedas erat, — ergo roganti,
Quae via quisve dolor, cur moesta insignia, tantum
Fleverat, atque manu timidos averterat ignes.
Scit mentem vidisse nefas; etenim unde Mycenis
Adforet et vallum coniux inopina subiret?
Sed fati monitus vicinaque funera sentit,
Ac sentire timet; quum vero Acherontis operti
Diva ter admoto tetigit thoraca flagello,
Ardet inops animi, nec tam considere regno,
Quam scelus, et caedem et perfossi in sanguine fratris
Expirare cupit, subitusque affatur Adrastum:
'Sera quidem extremus socium gentisque superstes
Argolicae consulta, pater, iam rebus in arctis
Aggredior; tunc tempus erat, quum sanguis Achivum
Integer, ire ultro primamque capessere pugnam,
Non plebis Danaae florem regumque verendas
Obiectare animas, ut lamentabile tantis
Urbibus induerem capiti decus; aspera quando
Praecepit virtus; nunc saltem exsolvere fas sit,
Quae merui; scis namque, socer, licet alta recondas
Vulnera et afflictum generi vereare pudorem;
Ille ego sum, qui te pacem et pia iura regentem
Infelix — utinamque aliis datus urbibus hospes —!
Extorrem patria regnoque —; sed exige tandem
Supplicium; fratrem suprema in bella — quid horres?
Decretum est fixumque — voco; desiste morari,
Nec poteris. Non si atra parens miseraeque sorores
In media arma cadant, non si ipse ad bella ruenti
Obstet et extinctos galeae pater ingerat orbes,
Deficiam. Anne bibam superest quodcumque cruoris
Inachii? et vestris etiamnum mortibus utar?
Vidi egomet propter ruptos telluris hiatus,
Nec subii; vidi exanimum fecique nocentem
Tydea; me Tegee regem indefessa reposcit,
Orbaque Parrhasiis ululat mihi mater in antris.

Ipse nec Ismeni ripas, dum stagna cruentat
Hippomedon, Tyrias potui nec scandere turres,
Dum tonat, et tecum, Capaneu, miscere furores?
Quis tantus pro luce timor? sed digna rependam.
Conveniant ubicumque nurus matresque Pelasgae
Longaevique patres, quorum tot gaudia carpsi
Orbavique domos; fratri concurro, quid ultra est?
Spectent et votis victorem Eteoclea poscant.
Iamque vale, coniux, dulcesque valete Mycenae.
At tu, care socer, — nec enim omnis culpa malorum
Me penes, et superi mecum Parcaeque nocentes —
Sis lenis cineri, meque haec post proelia raptum
Alitibus fratrique tegas urnaque reportes.
Hoc tantum, et natae melius conubia iungas.'
    Ibant in lacrimas, veluti quum vere reverso
Bistoniae tepuere nives, submittitur ingens
Haemus, et angustos Rhodope descendit in amnes.
Coeperat et leni senior mulcere furentem
Alloquio; scidit orsa novo terrore cruenta
Eumenis, alipedemque citum fataliaque arma,
Protinus Inachii vultus expressa Perinthi
Obtulit ac fidas exclusit casside voces.
Ac super haec: 'Abrumpe moras: celeremus, et illum
Adventare ferunt portis.' Sic omnia vicit
Correptumque iniecit equo; volat aequore aperto
Pallidus instantemque deae circumspicit umbram.
    Sacra Iovi merito Tyrius pro fulmine ductor
Nequicquam Danaos ratus exarmasse ferebat.
Nec pater aetherius divumque has ullus ad aras,
Sed mala Tisiphone trepidis inserta ministris
Adstat et inferno praevertit vota Tonanti.
    'Summe deum, tibi namque meae primordia Thebae,
Liveat infandum licet Argos et aspera Iuno,
Debent, Sidonios ex quo per litora raptor
Turbasti thyasos, dignatus virgine nostra
Terga premi et placidas falsum mugire per undas!
Nec te vana fides, iterum Cadmeia adeptum
Conubia, et Tyrios nimium inrupisse penates.

Tandem, inquam, soceros dilectaque moenia gratus
Respicis assertorque tonas; ceu regia coeli
Attentata tui, sic te pro turribus altis
Vidimus urgentem nubes, laetique benignum
Fulmen et auditos proavis agnovimus ignes.
Accipe nunc pecudes et magni turis acervos
Votivumque marem; dignas sed pendere grates
Haud mortale opus est; certent tibi reddere Bacchus
Noster et Alcides, illis haec moenia serva.'
Dixerat: ast illi niger ignis in ora genasque
Prosiluit, raptumque comis diadema cremavit.
Tunc ferus ante ictum spumis delubra cruentat
Taurus, et obstantum mediis e coetibus exit
Turbidus insano feriens altaria cornu.
Diffugiunt famuli, et regem solatur haruspex.
Ipse instaurari sacrum male fortis agique
Imperat, et magnos ficto premit ore timores.
Qualis ubi inplicitum Tirynthius ossibus ignem
Sensit et Oetaeas membris accedere vestes,
Vota incepta tamen libataque tura ferebat
Durus adhuc patiensque mali, mox grande coactus
Ingemuit, victorque furit per viscera Nessus.
Nuntius axanimi suspensus pectora cursu
Aepytus ad regem portae statione relicta
Tendit, et haec trepido vix intellectus anhelat:
'Rumpe pios cultus intempestivaque, rector,
Sacra deum; frater muris circum omnibus instat
Portarumque moras frenis assultat et hastis
Nomine te crebro, te solum in proelia poscens.'
Flent moesti retro comites, et uterque loquenti
Adgemit, et pulsis exercitus obstrepit armis.
Ille vocat: 'Nunc tempus erat, sator optime divum?
Quid meruit Capaneus?' Turbatus inhorruit altis
Rex odiis, mediaque tamen gavisus in ira est.
Sic ubi regnator post exulis otia tauri
Mugitum hostilem summa tulit aure iuvencus
Agnovitque minas, magna stat fervidus ira
Ante gregem spumisque animos ardentibus effert,

Nunc pede torvus humum, nunc cornibus aera findens;
Horret ager, trepidaeque expectant proelia valles.
Nec desunt regi comites: 'Sine, moenia pulset
Inritus; ille autem fractis huc audeat usque
Viribus? hic miseris furor est instare periclo,
Nec librare metus et tuta odisse; resiste
Hoc fretus solio, nos propulsabimus hostem.
Hos bellare iube.' Sic proxima turba, sed ardens
Ecce aderat luctu dicturusque omnia belli
Libertate Creon; urit fera corda Menoeceus;
Nulla patri requies, illum quaeritque tenetque.
Illum sanguineos proflantem pectore rivos
Adspicit et saeva semper de turre cadentem.
Ut dubium et pugnas cunctantem Eteoclea vidit:
'Ibis, ait, neque te ulterius, fratrumque ducumque
Pessime, funeribus patriae lacrimisque potitum,
Eumenidum bellique reum patiemur inulti.
Sat tua non aequis luimus periuria divis.
Urbem armis opibusque gravem et modo civibus arctam,
Ceu coelo demissa lues inimicave tellus
Hausisti, vacuamque tamen sublimis obumbras?
Deest servitio plebes; hos ignis egentes
Fert humus, hos pelago patrius iam detulit amnis.
Hi quaerunt artus, illi ardua vulnera curant.
Redde agedum miseris fratres natosque patresque,
Redde arvis domibusque viros. Ubi maximus Hypseus
Finitimusque Dryas? ubi Phocidos arma sonorae
Euboicique duces? Illos tamen aequa duelli
Sors tulit ad Manes: at tu, pudet! hostia regni,
Hostia, nate, iaces ceu mutus et e grege sanguis.
Hei mihi primitiis armorum et rite nefasto
Libatus iussusque mori, et cunctabitur ultra
Iste? nec adverso nunc saltem Marte vocatus
Stabit? an in pugnas alium iubet ire profanus
Tiresias? iterumque meos oracula nectit
In gemitus? quid enim misero super unicus Haemon?
Ille iube subeat, tuque hinc spectator ab alta
Turre sede; quid saeva fremis, famulamque cohortem

Respectas? hi te ire volunt, hi pendere poenas;
Ipsa etiam genetrix ipsaeque odere sorores.
In te ardens frater ferrum mortemque minatur,
Saevaque portarum convellit claustra, nec audis?'
  Sic pater infrendens, miseraque exaestuat ira.
Ille sub haec: 'Non fallis, ait, nec te inclita nati
Fata movent, canere illa patrem et iactare decebat.
Sed spes sub lacrimis, spes atque occulta cupido
His latet; insano praetendis funera voto,
Meque premis frustra vacuae ceu proximus aulae.
Non ita Sidoniam fortuna reliquerit urbem,
In te ut sceptra cadant, tanto indignissime nato.
Nec mihi difficilis praesens vindicta; sed arma,
Arma prius famuli: coeant in proelia fratres.
Vult gemitus lenire Creon; lucrare furorem,
Victori mihi cuncta lues.' Sic iurgia paulum
Distulit, atque ensem, quem iam dabat ira, repressit.
Ictus ut incerto pastoris vulnere serpens
Erigitur gyro longumque e corpore toto
Virus in ora legit; paulum si devius hostis
Torsit iter, cecidere minae tumefactaque frustra
Colla sedent, irasque sui bibit ipse veneni.
  At genetrix primam funestae sortis ut amens
Expavit famam, nec tarde credidit, ibat
Scissa comas vultuque et pectore nuda cruento,
Non sexus decorisve memor. Pentheia qualis
Mater ad insani scandebat culmina montis
Promissum saevo caput allatura Lyaeo.
Non comites, non ferre ipsae vestigia natae
Aequa valent: tantum miserae dolor ultimus addit
Robur, et exangues crudescunt luctibus anni.
Iamque decus galeae, iam spicula saeva ligabat
Ductor et ad lituos hilarem trepidumque tubarum
Prospiciebat equum, subito quum apparuit ingens
Mater, et ipse metu famulumque expalluit omnis
Coetus, et oblatam retro dedit armiger hastam.
Quis furor? unde iterum regni integrata resurgit
Eumenis? ipsi etiam post omnia, cominus ipsi

Stabitis? usque adeo geminas duxisse cohortes
Et facinus mandasse parum est? quo deinde redibit
Victor? in hosne sinus? o diri coniugis olim
Felices tenebrae! datis, inproba lumina, poenas.
Haec spectanda dies? quo, saeve, minantia flectis
Ora? quid alternos vultus pallorque ruborque
Mutat? et obnixi frangunt mala murmura dentes?
Me miseram, vinces! prius haec tamen arma necesse est
Experiare domi; stabo ipsa in limine portae
Auspicium infelix scelerumque inmanis imago.
Haec tibi canities, haec sunt calcanda, nefande,
Ubera, perque uterum sonipes hic matris agendus.
Parce, quid oppositam capulo parmaque repellis?
Non ego te contra Stygiis feralia sanxi
Vota deis, caeco nec Erinyas ore rogavi.
Exaudi miseram; genetrix te, saeve, precatur,
Non pater; adde moram sceleri et metire, quod audes.
Sed pulsat muros germanus, et inpia contra
Bella ciet? non mater enim, non obstat eunti
Ulla soror; te cuncta rogant, hic plangimus omnes.
Ast ibi vix unus pugnas dissuadet Adrastus
Aut fortasse iubet; tu limina avita deosque
Linquis et a nostris in fratrem amplexibus exis?'
At parte ex alia tacitos obstante tumultu
Antigone furata gradus, nec casta retardat
Virginitas, volat Ogygii fastigia muri
Exsuperare furens; senior comes haeret eunti
Actor, et hic summas non duraturus ad arces.
Utque procul visis paulum dubitavit in armis
Agnovitque, nefas! iaculis et voce superba
Tecta incessentem, magno prius omnia planctu
Inplet et e muris ceu descensura profatur:
'Comprime tela manu paulumque hanc respice turrim,
Frater, et horrentes refer in mea lumina cristas.
Agnoscisne hostes? sic annua pacta fidemque
Poscimus? hi questus, haec est bona causa modesti
Exulis? Argolicos per te, germane, penates,
Nam Tyriis iam nullus honos, per si quid in illa

Dulce domo, submitte animos; en utraque gentis
Turba rogant ambaeque acies; rogat illa suorum
Antigone devota malis suspectaque regi,
Et tantum tua, dure, soror; saltem ora trucesque
Solve genas; liceat vultus fortasse supremum
Noscere dilectos et ad haec lamenta videre,
Anne fleas; illum gemitu iam supplice mater
Frangit et exertum dimittere dicitur ensem.
Tu mihi fortis adhuc? mihi, quae tua nocte dieque
Exilia erroresque fleo? iam iamque tumentem
Placavi tibi, saeve, patrem. Quid crimine solvis
Germanum? nempe ille fidem et stata foedera rupit,
Ille nocens saevusque suis; tamen ecce vocatus
Non venit.' His paulum furor elanguescere dictis
Coeperat, obstreperet quamquam atque obstaret Erinys.
Iam submissa manus, lente iam flectit habenas,
Iam tacet; erumpunt gemitus, lacrimasque fatetur
Cassis; hebent irae; pariterque et abire nocentem
Et venisse pudet, subito quum matre repulsa
Eumenis eiecit fractis Eteoclea portis
Clamantem: 'Venio solumque, quod ante vocasti,
Invideo; ne incesse moras, gravis arma tenebat
Mater; io patria, o regum incertissima tellus,
Nunc certe victoris eris.' Nec mitior ille:
'Tandem, inquit, scis, saeve, fidem et descendis in aequum?
O mihi nunc primum longo post tempore frater,
Congredere: hae leges, haec foedera sola supersunt.'
Sic hostile tuens fratrem; namque uritur alto
Corde, quod innumeri comites, quod regia cassis
Instratusque ostro sonipes, quod fulta metallo
Parma micet, quamquam haud armis inhonorus et ipse,
Nec palla vulgare nitens; opus ipsa novarat
Moeoniis Argia modis, et pollice docto
Stamina purpureae sociaverat aurea telae.
Iamque in pulvereum Furiis hortantibus aequor
Prosiliunt, sua quemque comes stimulatque regitque.
Frena tenent ipsae, phalerasque et lucida comunt
Arma manu mixtisque iubas serpentibus augent.

Stat consanguineum campo scelus, unius ingens
Bellum uteri coeuntque pares sub casside vultus.
Signa tacent, siluere tubae stupefactaque Martis
Cornua; ter nigris avidus regnator ab oris
Intonuit, terque ima soli concussit, et ipsi
Armorum fugere dei; nusquam inclita virtus,
Restinxit Bellona faces, longeque paventes
Mars rapuit currus, et Gorgone cruda virago
Abstitit, inque vicem Stygiae rubuere sorores.
Prominet excelsis vulgus miserabile tectis,
Cuncta madent lacrimis, et ab omni plangitur arce.
Hinc questi vixisse senes, hinc pectore nudo
Stant matres parvosque vetant attendere natos.
Ipse quoque Ogygios monstra ad gentilia manes
Tartareus rector porta iubet ire reclusa.
Montibus insidunt patriis tristique corona
Infecere diem et vinci sua crimina gaudent.
Illos ut stimulis ire in discrimen apertis
Audiit et sceleri nullum iam obstare pudorem,
Advolat, et medias inmittit Adrastus habenas.
Ipse quidem regnis multum et venerabilis aevo,
Sed quid apud tales, quis nec sua pignora curae,
Exter honos? Tamen ille rogat: 'Spectabimus ergo,
Inachidae Tyriique nefas? ubi iura deique?
Bella ubi? ne perstate animis. Te deprecor, hostis,
Quamquam, haec ira sinat, nec tu mihi sanguine longe;
Te, gener, et iubeo; sceptri si tanta cupido est,
Exuo regales habitus, i Lernan et Argos
Solus habe.' Non verba magis suadentia frangunt
Accensos, sumptisque semel conatibus obstant,
Quam Scytha curvatis erectus fluctibus umquam
Pontus Cyaneos vetuit concurrere montes.
Ut periisse preces geminosque ad proelia fusos
Pulvere cornipedes explorarique furentum
In digitis amenta videt, fugit omnia linquens
Castra, viros, generum, Thebas, ac fata monentem
Conversumque iugo propellit Ariona; qualis
Demissus curru laevae post praemia sortis

Umbrarum custos mundique novissimus heres
Palluit, amisso veniens in tartara coelo.
Non tamen indulsit pugnae, cunctataque primo
Substitit in scelere et paulum fortuna morata est.
Bis cassae periere viae, bis cominus actos
Avertit bonus error equos, puraeque nefandi
Sanguinis obliquis ceciderunt ictibus hastae.
Tendunt frena manu et saevis calcaribus urgent
Inmeritos; movet et geminas miserabile divum
Prodigium turmas, alternaque murmura volvunt
Mussantes, iterare aciem, procurrere saepe
Inpetus et totum miseris opponere bellum.
Iamdudum terris coetuque offensa deorum
Aversa coeli Pietas in parte sedebat,
Non habitu, quo nota prius, non ore sereno,
Sed vittis exuta comam, fraternaque bella,
Ceu soror infelix pugnantum aut anxia mater,
Deflebat, saevumque Iovem Parcasque nocentes
Vociferans, seseque polis et luce relicta
Descensuram Erebo et Stygios iam malle penates.
'Quid me, ait, ut saevis animantum ac saepe deorum
Obstaturam animis, princeps natura, creabas?
Nil iam ego per populos, nusquam reverentia nostri.
O furor, o homines diraeque Prometheos artes!
Quam bene post Pyrrham tellus pontusque vacabant!
En mortale genus!' Dixit, speculataque tempus
'Auxilium temptemus, ait, licet inrita coner,'
Desiluitque polo, niveus sub nubibus altis
Quamquam moesta deae sequitur vestigia limes.
Vix steterat campo, subita mansuescere pace
Agmina sentirique nefas; tunc ora madescunt
Pectoraque et tacitus subrepsit fratribus horror.
Arma etiam simulata gerens cultusque viriles,
Nunc his, nunc illis 'Agite, ite, obsistite, clamat,
Quis nati fratresque domi, quis pignora tanta.
His quoque nonne palam est ultro miserescere divos?
Tela cadunt, cunctantur equi, fors ipsa repugnat.'
Nonnihil inpulerat dubios, ni torva notasset

Tisiphone fraudes coelestique ocior igne
Adforet increpitans: 'Quid belli obverteris ausis,
Numen iners pacique datum? cede, inproba; noster
Hic campus nosterque dies; nunc sera nocentes
Defendis Thebas; ubi tunc, quum bella cieret
Bacchus et armatas furiarent orgia matres?
Aut ubi segnis eras, dum Martius inpia serpens
Stagna bibit, dum Cadmus arat, dum victa cadit Sphinx,
Dum rogat Oedipoden genitor, dum lampade nostra
In thalamos Iocasta venit?' Sic urget, et ultro
Vitantem adspectus etiam pudibundaque longe
Ora reducentem premit adstridentibus hydris
Intemptatque faces; deiectam in lumina pallam
Diva trahit magnoque fugit questura Tonanti.
Tunc vero accensae stimulis maioribus irae.
Arma placent versaeque volunt spectare cohortes.
Instaurant crudele nefas; rex inpius aptat
Tela et funestae casum prior occupat hastae.
Illa viam medium clipei conata per orbem
Non perfert ictus atque alto vincitur auro.
Tunc exul subit et clare funesta precatur:
'Di, quos effosso non inritus ore rogavit
Oedipodes, firmate nefas, non inproba posco
Vota: piabo manus et eodem pectora ferro
Rescindam, dum me moriens hic sceptra tenentem
Linquat et hunc secum portet minor umbra dolorem.'
Hasta subit velox equitis femur inter equique
Ilia, letum utrique volens; sed plaga sedentis
Laxato vitata genu, tamen inrita voti
Cuspis in obliquis invenit vulnera costis.
It praeceps sonipes strictae contemptor habenae
Arvaque sanguineo scribit rutilantia gyro.
Exultat fratris credens hunc esse cruorem.
Credit et ipse metu; totis iamque exul habenis
Indulget, caecusque avidos inlidit in aegrum
Cornipedem cursus; miscentur frena manusque
Telaque, et ad terram turbatis gressibus ambo
Praecipitant. Ut nocte rates, quas nubilus Auster

Inplicuit, frangunt tonsas mutantque rudentes,
Luctataeque diu tenebris hiemique sibique,
Sicut erant, imo pariter sedere profundo.
    Haec pugnae facies: coeunt sine more, sine arte,
Tantum animis iraque, atque ignescentia cernunt
Per galeas odia et vultus rimantur acerbo
Lumine; nil adeo mediae telluris, et enses
Inpliciti nexaeque manus alternaque saevi
Murmura, ceu lituos rapiunt aut signa tubarum.
Fulmineos veluti praeceps quum cominus egit
Ira sues strictisque erexit pectora setis;
Igne tremunt oculi, lunataque dentibus uncis
Ora sonant; spectat pugnas de rupe propinqua
Venator pallens canibusque silentia suadet.
Sic avidi incurrunt; necdum letalia miscent
Vulnera, sed coeptus sanguis facinusque peractum.
Nec iam opus est furiis; tantum mirantur et adstant
Laudantes, hominumque dolent plus posse furores.
Fratris uterque furens cupit affectatque cruorem,
Et nescit manare suum; tandem inruit exul,
Hortatusque manum, cui fortior ira nefasque
Iustius, alte ensem germani in corpore pressit,
Qua male iam plumis imus tegit inguina thorax.
Ille dolens nondum, sed ferri frigore primo
Territus in clipeum turbatos colligit artus,
Mox intellecto magis ac magis aeger anhelat
Vulnere, nec parcit cedenti atque increpat hostis:
'Quo retrahis, germane, gradus? o languida somno
Et regnis effoeta quies longaque sub umbra
Imperia! exilio rebusque exercita egenis
Membra vides; disce arma pati nec fidere laetis.'
    Sic pugnant miseri; restabat lassa nefando
Vita duci summusque cruor, poterantque parumper
Stare gradus; sed sponte ruit fraudemque supremam
In media iam morte parat; clamore Cithaeron
Erigitur, fraterque ratus vicisse levavit
Ad coelum palmas. 'Bene habet; non inrita vovi,
Cerno graves oculos atque ora natantia leto.

Huc aliquis propere sceptrum atque insigne comarum,
Dum videt.' Haec dicens gressus admovit et arma,
Ceu templis decus et patriae laturus ovanti,
Arma etiam spoliare cupit; nondum ille peractis
Manibus ultrices animam servabat in iras.
Utque superstantem pronumque in pectora sensit,
Erigit occulte ferrum vitaeque labantis
Relliquias tenues odio supplevit, et ensem
Iam laetus fratris non frater corde reliquit.
Ille autem: 'Vivisne et adhuc manet ira superstes,
Perfide nec sedes umquam meriture quietas?
I mecum ad manes, illic quoque pacta reposcam,
Si modo Agenorei stat Gnossia iudicis urna,
Qua reges punire datur.' Nec plura locutus
Concidit et totis fratrem gravis obruit armis.
    Ite truces animae funestaque tartara leto
Polluite et cunctas Erebi consumite poenas.
Vosque malis hominum, Stygiae, iam parcite, divae.
Omnibus in terris scelus hoc omnique sub aevo
Viderit una dies, monstrumque infame futuris
Excidat, et soli memorent haec proelia reges.
    At genitor sceleris comperto fine, profundis
Erepsit tenebris saevoque e limine profert
Mortem inperfectam; veteri stat sordida tabo
Utraque canities, et durus sanguine crinis
Obnubit furiale caput; procul ora genaeque
Intus, et effossae squalent vestigia lucis.
Virgo autem inpositae sustentat pondera laevae,
Dextra sedet baculo. Qualis si puppe relicta
Exosus pigri manes sulcator Averni
Exeat ad superos solemque et pallida turbet
Astra, nec ipse diu fortis patiensque superni
Aeris, interea longum cessante magistro
Crescat opus totisque expectent saecula ripis.
Talis init campum comitique extrema gementi,
Duc, ait, ad natos, patremque recentibus, oro,
Inice funeribus. Cunctatur nescia virgo,
Quid paret; inpediunt iter inplicitosque morantur

Arma, viri, currus, altaque in strage seniles
Deficiunt gressus, et dux miseranda laborat.
Ut quaesita diu monstravit corpora clamor
Virginis, insternit totos frigentibus artus.
Nec vox ulla seni; iacet inmugitque cruentis
Vulneribus, nec verba diu temptata sequuntur.
Dum tractat galeas atque ora latentia quaerit,
Tandem muta furens genitor suspiria solvit:
'Tarda meam, pietas, longo post tempore mentem
Percutis? estne sub hoc hominis clementia corde?
Vincis me miserum, vincis, natura, parentem.
En habeo gemitus, lacrimaeque per arida serpunt
Vulnera, et in molles sequitur manus inpia planctus.
Accipite infandae iusta exequialia mortis,
Crudeles nimiumque mei; nec noscere natos
Alloquiumque aptare licet. Dic, virgo, precanti,
Quem teneo? quo nunc vestras ego saevus honore
Prosequar inferias? o si fodienda redirent
Lumina et in vultus saevire ex more potestas!
Heu dolor, heu iusto magis exaudita parentis
Vota malaeque preces! quisnam fuit ille deorum,
Qui stetit orantem iuxta praereptaque verba
Dictavit fatis? furor illa et movit Erinys
Et pater et genetrix et regna oculique cadentes;
Nil ego; per Ditem iuro dulcesque tenebras
Inmeritamque ducem, subeam sic tartara digna
Morte, nec irata fugiat me Laius umbra.
Hei mihi, quos nexus fratrum, quae vulnera tracto!
Solvite quaeso manus infestaque vincula tandem
Dividite, et medium nunc saltem admittite patrem.'
Talia dequestus paulatim sumpserat iras
Mortis et occulte telum, ni nata vetaret,
Quaerebat, sed casta manu subtraxerat enses
Antigone; furit inde senex: 'Ubi noxia tela?
Heu furiae, num totum abiit in corpora ferrum?'
Dicentem comes aegra levat mutumque dolorem
Ipsa premit, saevum gaudens planxisse parentem.
Olim autem inceptae clamore exterrita pugnae

Regina extulerat notum penetralibus ensem,
Ensem sceptriferi spolium lacrimabile Laii.
Multaque quum superis et diro questa cubili
Et nati furiis et primi coniugis umbris,
Luctata est dextra, et prono vix pectore ferrum
Intravit tandem, et venas prorupit aniles
Vulnus, et infelix lustratur sanguine lectus.
Illius exili stridentem in pectore plagam
Ismene collapsa super lacrimisque comisque
Siccabat plangens; qualis Marathonide silva
Flebilis Erigone caesi prope funera patris
Questibus absumptis tristem iam solvere nodum
Coeperat, et fortes ramos moritura legebat.
    At iam laeta ducum spes elusisse duorum,
Res Amphionias alio sceptrumque maligna
Transtulerat Fortuna manu, Cadmique tenebat
Iura Creon. Miser heu bellorum terminus! illi
Pugnarant fratres; hunc et Mavortia clamant
Semina, et inpensus patriae paulo ante Menoeceus
Conciliat populis; scandit fatale tyrannus
Flebilis Aoniae solium. Pro blanda potestas
Et sceptri male suadus amor! numquamne priorum
Haerebunt documenta novis? iuvat ecce nefasto
Stare loco regimenque manu tractare cruentum.
Quid melior Fortuna potest? iam flectere patrem
Incipit atque datis abolere Menoecea regnis.
Primum adeo saevis inbutus amoribus aulae
Indicium specimenque sui iubet igne supremo
Arceri Danaos, nudoque sub axe relinqui
Infelix bellum et tristes sine sedibus umbras.
    Mox reducem Ogygiae congressus limine portae
Oedipoden timuit paulum, seseque minorem
Confessus tacite promptamque coercuit iram.
Sed redit in regem caecumque audentius hostem
Increpitans 'Procul, inquit, abi victoribus omen
Invisum, et furias averte ac moenia lustra
Discessu Thebana tuo: spes longa peracta est.
Vade, iacent nati; quae iam tibi vota supersunt?'

Horruit instinctu rabido, steteruntque trementes
Ceu visu praesente genae, seniumque recessit.
Tunc natam baculumque manu dimisit, et irae
Innixus tumido vocem de pectore rumpit:
'Iamne vacat saevire, Creon? modo perfida regna
Fortunaeque locum nostrae, miserande, subisti,
Et tibi iam fas est regum calcare ruinas?
Iam tumulis victos, socios iam moenibus arces?
Macte, potes digne Thebarum sceptra tueri.
Haec tua prima dies. Sed cur nova contrahis amens
Iura? quid anguste tantos metiris honores?
Exilium intendis? timida inclementia regum
Ista! feros avidus quin protinus inbuis enses?
Crede, licet, veniat cupidus parere satelles
Intrepidusque secet non evitantia colla.
Incipe! an expectas, ut pronus supplice dextra
Sternar et inmitis domini vestigia quaeram?
Finge autem temptare, sines? mihine ulla minaris
Supplicia aut ullos reris superesse timores?
Linquere tecta iubes? coelum terrasque reliqui
Sponte, atque ultricem crudelis in ora retorsi
Non ullo cogente manum. Quid tale iubere,
Rex inimice, potes? fugio excedoque nefandis
Sedibus; an refert, quo funera longa measque
Transportem tenebras? ne non gens cuncta precanti
Concedat, patriae quantum miser incubo terrae?
Sed dulces Thebae! nimirum hic clarior ortus,
Et meliora meos permulcent sidera vultus.
Hic genetrix natique; habeas Thebana regasque
Moenia, quo Cadmus, quo Laius omine rexit
Quoque ego; sic thalamos, sic pignora fida capessas,
Nec tibi sit virtus fortunam evadere dextra;
Sed lucem deprensus ames. Satis omina sanxi,
Duc, age, nata procul; quid te autem luctibus addo?
Da, rex magne, ducem.' Timuit miseranda relinqui
Antigone mutatque preces: 'Felicia per te
Regna, verende Creon, sanctasque Menoeceos umbras:
Da veniam afflicto dictisque ignosce superbis.

Hunc morem fandi longae fecere querelae.
Nec soli ferus iste tibi; sic fata deosque
Alloquitur; durus luctu facilisque nec ipsi
Saepe mihi; pridem indomito sub pectore fervet
Libertas misera et saevae spes aspera mortis.
Et nunc ecce tuas irritat callidus iras
Suppliciumque cupit; sed tu maioribus, oro,
Imperii potiare bonis altusque iacentes
Praetereas, et magna ducum vereare priorum
Funera; et hic quondam solio sublimis et armis
Septus, opem miseris, iura et poscentibus aequus
Supplicibusque dabat, cui nunc ex agmine tanto
Una comes, necdum exul erat. Felicibus hicne
Obstat? in hunc odiis et regni viribus exis?
Hunc abigis tectis? an ne prope limina clarum
Ingemat, et votis intempestivus oberret?
Pone metum, procul usque tua submotus ab aula
Flebit; ego erectum subigam et servire docebo,
Coetibus abducam solaque in sede recondam.
Exul erit; nam quae migranti externa patebunt
Moenia? vis Argos eat hostilesque Mycenas
Squalidus inreptet? victique ad limen Adrasti
Aonias narret clades tenuemque precetur
Rex Thebanus opem? miserae quid crimina gentis
Pandere, quid casus iuvat ostentare pudendos?
Conde, precor, quodcumque sumus, nec longa precamur
Dona, Creon: miserere senis, moestosque parentis
Hic, precor, hic manes indulge ponere; certe
Thebanos sepelire licet.' Sic orat, humique
Volvitur; abducit genitor saevumque minatur
Indignans veniam. Qualis leo rupe sub alta,
Quem viridem quondam silvae montesque tremebant,
Iam piger et longo iacet exarmatus ab aevo,
Magna tamen facies et non adeunda senectus;
Et si demissas veniat mugitus ad aures,
Erigitur meminitque sui, viresque solutas
Ingemit et campis alios regnare leones.
Flectitur affatu, sed non tamen omnia rector

Supplicis indulget lacrimis partemque recidit
Muneris. 'Haud, inquit, patriis prohibebere longe
Finibus, occursu dum non pia templa domosque
Commacules; habeant te lustra tuusque Cithaeron;
Atque haec ecce tuis tellus habitabilis umbris,
Qua bellum geminaeque iacent in sanguine gentes.'
Sic ait, et ficto comitum vulgique gementis
Assensu limen tumidus regale petebat.
  Interea pulsi vallum exitiale Pelasgi
Destituunt furto; nulli sua signa suusque
Ductor; eunt taciti passim et pro funere pulchro
Dedecorem amplexi vitam reditusque pudendos.
Nox favet, et grata profugos amplectitur umbra.

P. PAPINII STATII
THEBAIDOS
LIBER XII.

Nondum cuncta polo vigil inclinaverat astra
Ortus, et instantem cornu tenuiore videbat
Luna diem, trepidas ubi iam Tithonia nubes
Discutit ac reduci magnum parat aethera Phoebo.
Agmina iam raris Dircaea penatibus errant,
Noctis questa moras; quamvis tunc otia tandem
Et primus post bella sopor, tamen aegra quietem
Pax fugat, et saevi meminit victoria belli.
Vix primo proferre gradum et munimina valli
Solvere, vix totas reserare audacia portas.
Stant veteres ante ora metus campique vacantis
Horror; ut assiduo iactatis aequore tellus
Prima labat, sic attoniti nil cominus ire
Mirantur fusasque putant assurgere turmas.
Sic ubi prospicuae scandentem limina turris
Idaliae volucres fulvum adspexere draconem,
Intus agunt natos et foeta cubilia vallant
Unguibus inbellesque citant ad proelia pennas;
Mox ruerit licet ille retro, tamen aera nudum
Candida turba timet, tandemque ingressa volatus
Horret et a mediis etiamnum respicit astris.
Itur in exanguem populum bellique iacentis
Relliquias, qua quemque dolor, luctusque cruenti
Exegere duces; hi tela, hi corpora, at illi
Caesorum tantum ora vident alienaque iuxta
Pectora; pars currus deflent viduisque loquuntur,
Hoc solum quia restat, equis; pars oscula figunt

Vulneribus magnis et de virtute queruntur.
Frigida digeritur strages, patuere recisae
Cum capulis hastisque manus mediisque sagittae
Luminibus stantes; multis vestigia caedis
Nulla, ruunt planctu pendente et ubique parato.
At circum informes truncos miserabile surgit
Certamen, qui iusta ferant, qui funera ducant.
Saepe etiam hostiles, lusit Fortuna parumper,
Decepti flevere viros; nec certa facultas
Noscere, quem miseri vitent calcentve cruorem.
At quibus est inlaesa domus vacuique dolores,
Aut deserta vagi Danaum tentoria lustrant
Inmittuntque faces, aut, quae post bella voluptas,
Quaerunt dispersi, iaceat quo pulvere Tydeus,
An rapti pateat specus auguris, aut ubi divum
Hostis, an aetheriae vivant per membra favillae.
Iam lacrimis exempta dies, nec serus abegit
Vesper: amant miseri lamenta malisque fruuntur.
Nec subiere domos, sed circum funera pernox
Turba sedet, vicibusque datis alterna gementes
Igne feras planctuque fugant; nec dulcibus astris
Victa, nec assiduo coierunt lumina fletu.
Tertius Auroram pulsabat Lucifer, et iam
Montibus orbatis lucorum gloria, magnae
Theumesi venere trabes, et amica Cithaeron
Silva rogis; ardent excisae viscera gentis
Molibus exstructis; supremo munere gaudent
Ogygii manes; queritur miserabile Graium
Nuda cohors vetitumque gemens circumvolat ignem.
Accipit et saevi manes Eteoclis iniquos
Haudquaquam regalis honos, Argivus haberi
Frater iussus adhuc atque exule pellitur umbra.
At non plebeio fumare Menoecea busto
Rex genitor Thebaeque sinunt, nec robora vilem
Struxerunt de more rogum; sed bellicus agger
Curribus et clipeis Graiorumque omnibus armis
Sternitur; hostiles super ipse, ut victor, acervos,
Pacifera lauro crinem vittisque decorus

Accubat, haud aliter, quam quum poscentibus astris
Laetus in accensa iacuit Tirynthius Oeta.
Spirantes super inferias captiva Pelasgum
Corpora frenatosque pater, solatia sorti
Bellorum, mactabat equos; his arduus ignis
Palpitat, et gemitus tandem erupere paterni:
'O nisi magnanimus tantae te laudis inisset
Ardor, Echionios mecum venerande penates
Atque ultra recture puer, venientia qui nunc
Gaudia et ingratum regni mihi munus acerbas.
Tu superum convexa licet coetusque perenni,
Credo equidem, virtute colas, mihi flebile semper
Numen eris; ponant aras excelsaque Thebae
Templa dicent; uni fas sit lugere parenti.
Et nunc heu .quae digna tibi sollemnia quasve
Largiar exequias? nec si fatale, potestas,
Argos et inpulsas cineri miscere Mycenas,
Meque super, cui vita, nefas! et sanguine nati
Partus honos. Eademne dies, eadem inpia bella
Te, puer, et diros misere in tartara fratres?
Et nunc Oedipodi par est fortuna doloris
Ac mihi; quam similes gemimus, bone Iuppiter, umbras?
Accipe, nate, tui nova libamenta triumphi,
Accipe, et hoc regimen dextrae frontisque superbae
Vincula, quae patri nimium gestanda dedisti.
Regem te, regem tristes Eteocleos umbrae
Adspiciant.' Simul haec dicens crinemque manumque
Destruit, accensaque iterat violentius ira:
'Saevum agedum inmitemque vocent, nunc funera Lernae
Tecum ardere veto; longos utinam addere sensus
Corporibus coeloque animas Ereboque nocentes
Pellere fas, ipsumque feras, ipsum unca volucrum
Ora sequi atque artus regum monstrare nefandos.
Hei mihi, quod positos humus alma diesque resolvit.
Quare iterum repetens iterumque edico: suprema
Ne quis ope aut flammis ausit iuvisse Pelasgos,
Aut nece facta luet numeroque explebit adempta
Corpora, per superos magnumque Menoecea iuro.'

Dixit, et abreptum comites in tecta ferebant.
  Flebilis interea vacuis comitatus ab Argis,
Fama trahit miseras, orbae viduaeque ruebant
Inachides ceu capta manus; sua vulnera cuique,
Par habitus cunctis, deiecti in pectora crines
Accinctique sinus; manant lacera ora cruentis
Unguibus, et molles planctu crevere lacerti.
  Prima per attonitas nigrae regina catervae
Tristibus inlabens famulis iterumque resurgens
Quaerit inops Argia vias; non regia cordi,
Non pater, una fides, unum Polynicis amati
Nomen in ore sedet. Dircen infaustaque Cadmi
Moenia posthabitis velit incoluisse Mycenis.
  Proxima Lernaeo Calydonidas agmine mixtas
Tydeos exequias trahit haud cessura sorori
Deipyle; scelus illa quidem morsusque profanos
Audierat miseranda viri, sed cuncta iacenti
Infelix ignoscit amor. Post aspera visu
Ad deflenda tamen digno plangore Nealce
Hippomedonta ciens; vatis mox inpia coniux
Heu vacuos positura rogos, postrema gementum
Agmina Maenaliae ducit comes orba Dianae
Et gravis Evadne; dolet haec queriturque labores
Audacis pueri; magni memor illa mariti
It torvum lacrimans summisque irascitur astris.
Illas et lucis Hecate speculata Lycaeis
Prosequitur gemitu, duplexque ad litus euntes
Planxit ab Isthmiaco genetrix Thebana sepulcro;
Noctivagumque gregem, quamvis sibi luget, Eleusin
Flevit et arcanos errantibus extulit ignes.
Ipsa per aversos ducit Saturnia colles
Occultatque vias, ne plebs congressa suorum
Ire vetet pereatque ingentis gloria coepti.
Nec non functa ducum refovendi corpora curam
Iris habet, putresque arcanis roribus artus
Ambrosiaeque rigat succis, ut longius obstent
Expectentque rogos, flammas neve ante fatiscant.
Squalidus ecce genas et hianti vulnere pallens

Ornitus — hic socio desertus ab agmine, tardat
Plaga recens, — timidus secreta per avia furto
Debile carpit iter, fractaeque innititur hastae.
Isque ubi mota novo stupuit loca sola tumultu
Femineumque gregem, quae iam super agmina Lernae
Sola videt, — non ille viam causasque requirit,
Quippe patent, moesto sed sic prior occupat ore:
'Quo miserae, quo fertis iter? funusne peremptis
Speratis cineremque viris? stat pervigil illic
Umbrarum custos inhumataque corpora regi
Annumerat; nusquam lacrimae, procul usque fugati
Accessus hominum; solis avibusque ferisque
Ire licet; vestrisne Creon dabit aequus honorem
Luctibus? inmites citius Busiridos aras
Odrysiique famem stabuli Siculosque licebit
Exorare deos; rapiet fortasse precantes,
Si mens nota mihi, nec coniugalia supra
Funera, sed caris longe mactabit ab umbris.
Quin fugitis, dum tuta via est, Lernamque reversae
Nomina, quod superest, vacuis datis orba sepulcris
Absentesque animas ad inania busta vocatis?
Aut vos Cecropiam — prope namque et Thesea fama est
Thermodontiaco laetum remeare triumpho —
Inploratis opem? bello cogendus et armis
In mores hominemque Creon.' Sic fatus, at illis
Horruerant lacrimae, stupuitque inmanis eundi
Inpetus, atque uno vultus pallore gelati.
Non secus afflavit molles si quando iuvencas
Tigridis Hyrcanae ieiunum murmur, et ipse
Auditu turbatur ager, timor omnibus ingens,
Quae placeat, quos illa fames descendat in armos.
Continuo discors vario sententia motu
Scinditur; his Thebas tumidumque ambire Creonta,
His placet Actaeae si quid clementia gentis
Annuat; extremum curarum, ac turpe reverti.
Hic non femineae subitum virtutis honorem
Colligit Argia, sexuque inmane relicto
Tractat opus; placet egregii spes dura pericli

Cominus infandi leges accedere regni,
Quo Rhodopes non ulla nurus, nec alumna nivosi
Phasidis innuptis vallata cohortibus iret.
Tunc movet arte dolum, quo semet ab agmine fido
Segreget, inmitesque deos regemque cruentum
Contemptrix animae et magno temeraria luctu
Provocet; hortantur pietas ignesque pudici.
Ipse etiam ante oculos omni manifestus in actu
Nunc hospes miserae, primas nunc sponsus ad aras,
Nunc mitis coniux, nunc iam sub casside torva
Moestus in amplexu multumque a limine summo
Respiciens; sed nulla animo obversatur imago
Crebrior, Aonii quam quae de sanguine campi
Nuda venit poscitque rogos. His anxia mentem
Aegrescit curis, et qui castissimus ardor,
Funus amat; tunc ad comites conversa Pelasgas:
'Vos, ait, Actaeas acies Marathoniaque arma
Elicite, adspiretque pio fortuna labori.
Me sinite Ogygias, tantae quae sola ruinae
Causa fui, penetrare domos et fulmina regni
Prima pati; nec surda ferae pulsabimus urbis
Limina, sunt illic soceri mihi suntque sorores
Coniugis, et Thebas haud ignoranda subibo.
Ne tantum revocate gradus; illo inpetus ingens
Auguriumque animi.' Nec plura, unumque Menoeten,
Olim hic virginei custos monitorque pudoris,
Eligit, et quamquam rudis atque ignara locorum
Praecipites gressus, qua venerat Ornitus, aufert.
Atque ubi visa procul socias liquisse malorum:
'Anne, ait, hostiles ego te labente per agros,
Heu dolor! expectem, quaenam sententia lenti
Theseos? an bello proceres, an dexter haruspex
Annuat? interea funus decrescit, et uncis
Alitibus non hos potius supponimus artus?
Et nunc me duram, si quis tibi sensus, ad umbras
Me tardam quereris Stygiis, fidissime, divis.
Heu si nudus adhuc, heu si iam forte sepultus,
Nostrum utrumque nefas; adeo vis nulla dolenti,

Mors nusquam saevusque Creon; hortaris euntem,
Ornite.' Sic dicens magno Megareia praeceps
Arva rapit passu, demonstrat proxima quisquis
Obvius, horrescitque habitus miseramque veretur.
Vadit atrox visu, nil corde nec aure pavescens,
Et nimiis confisa malis propiorque timeri.
Nocte velut Phrygia quum lamentata resultant
Dindyma, pinigeri rapitur Simoentis ad amnem
Dux vesana chori, cuius dea sanguine lecto
Ipsa dedit ferrum et vittata fronte notavit.
Iam pater Hesperio flagrantem gurgite currum
Abdiderat Titan aliis rediturus ab undis,
Quum tamen illa gravem luctu fallente laborem
Nescit abisse diem; nec caligantibus arvis
Terretur, nec frangit iter, per et invia saxa
Lapsurasque trabes nemorumque arcana sereno
Nigra die caecisque incisa novalia fossis,
Per fluvios secura vadi somnosque ferarum
Praeter et horrendis insessa cubilia monstris.
Tantum animi luctusque valent! pudet ire Menoeten
Tardius, invalidaeque gradum miratur alumnae.
Quas non illa domos pecorumque hominumque modesto
Pulsavit gemitu? quotiens amissus eunti
Limes, et errantem comitis solatia flammae
Destituunt, gelidaeque facem vicere tenebrae?
Iamque supinantur fessis, lateque fatiscunt
Penthei devexa iugi, quum pectore anhelo
Iam prope deficiens sic inchoat orsa Menoetes:
'Haud procul, exacti si spes non blanda laboris,
Ogygias, Argia, domos et egena sepulcri
Busta iacere reor; grave cominus aestuat aer
Sordidus, et magnae redeunt per inane volucres.
Haec illa est crudelis humus, nec moenia longe.
Cernis, ut ingentes murorum porrigat umbras
Campus et e speculis moriens intermicet ignis?
Moenia sunt iuxta; modo nox magis ipsa tacebat,
Solaque nigrantes laxabant astra tenebras.'
Horruit Argia, dextramque ad moenia tendens:

'Urbs optata prius, nunc tecta hostilia Thebae,
Et tamen inlaesas si reddis coniugis umbras,
Sic quoque dulce solum, cernis, quo praedita cultu,
Qua stipata manu iuxta tua moenia primum
Oedipodis magni venio nurus? inproba non sunt
Vota: rogos hospes planctumque et funera posco.
Illum, oro, extorrem regni belloque fugatum,
Illum, quem solio non es dignata paterno,
Redde mihi; tuque, oro, veni, si manibus ulla
Effigies errantque animae post membra solutae.
Tu mihi pande vias, tuaque ipse ad funera deduc,
Si merui.' Dixit, tectumque aggressa propinquae
Pastorale casae reficit spiramina fessi
Ignis, et horrendos inrumpit turbida campos.
Qualis ab Aetnaeis accensa lampade saxis
Orba Ceres magnae variabat imagine flammae
Ausonium Siculumque latus, vestigia nigri
Raptoris vastosque legens in pulvere sulcos.
Illius insanis ululatibus ipse remugit
Enceladus ruptoque vias inluminat igni.
Persephonen amnes, silvae, freta, nubila clamant,
Persephonen tantum Stygii tacet aula mariti.
Admonet attonitam fidus meminisse Creontis
Altor et occultam submittere lampada furto.
Regina Argolicas modo formidata per urbes,
Votum inmane procis spesque augustissima gentis,
Nocte sub infesta, nullo duce et hoste propinquo
Sola per offensus armorum et lubrica tabo
Gramina, non tenebras, non circumfusa tremiscens
Concilia umbrarum atque animas sua membra gementes.
Saepe gradu caeco ferrum calcataque tela
Dissimulat, solusque labor vitare iacentes,
Dum funus putat omne suum, visuque sagaci
Rimatur positos et corpora prona supinat
Incumbens, queriturque parum lucentibus astris.
Forte soporiferas coeli secreta per umbras
Iuno, sinu magni semet furata mariti,
Theseos ad muros, ut Pallada flecteret, ibat,

Supplicibusque piis faciles aperiret Athenas;
Atque ubi per campos errore fatiscere vano
Inmeritam Argian supero respexit ab axe,
Indoluit visu, et lunaribus obvia bigis
Advertit currum placidaque ita voce locuta est:
'Da mihi poscenti munus breve, Cynthia, si quis
Est Iunonis honos, certe Iovis inproba iussu
Ter noctem Herculeam —, veteres sed mitto querelas,
En locus officio; cultrix placidissima nostri
Inachis Argia cernis qua nocte vagetur,
Nec reperire virum densis queat aegra tenebris?
Et tibi nimbosum languet iubar; exere quaeso
Cornua, et assueto propior premat orbita terras.
Hunc quoque, qui curru madidas tibi pronus habenas
Ducit, in Aonios vigiles demitte Soporem.'
Vix ea, quum scissis magnum dea nubibus orbem
Protulit; expavere umbrae, fulgorque recisus
Sideribus, vix ipsa tulit Saturnia flammas.
Primum per campos infuso lumine pallam
Coniugis ipsa suos noscit miseranda labores,
Quamquam texta latent, suffusaque sanguine moeret
Purpura; dumque deos vocat et de funere caro
Hoc superesse putat, videt ipsum in pulvere paene
Calcatum; fugere animus visusque sonusque,
Inclusitque dolor lacrimas; tunc corpore toto
Sternitur in vultus animamque per oscula quaerit
Absentem, pressumque comis ac veste cruorem
Servatura legit. Mox tandem voce reversa:
'Hunc ego te, coniux, ad debita regna profectum
Ductorem belli generumque potentis Adrasti
Adspicio, talisque tuis occurro triumphis?
Huc attolle genas defectaque lumina: venit
Ad Thebas Argia tuas. Age, moenibus induc
Et patrios ostende lares et mutua redde
Hospitia. Heu quid ago? proiectus cespite nudo
Hoc patriae telluris habes? quae iurgia? certe
Imperium non frater habet! nullasne tuorum
Movisti lacrimas? ubi mater, ubi inclita fama

Antigone? mihi nempe iaces, mihi victus es uni.
Dicebam, quo tendis iter? quid sceptra negata
Poscis? habes Argos, soceri regnabis in aula:
Hic tibi longus honos, hic indivisa potestas.
Quid queror? ipsa dedi bellum moestumque rogavi
Ipsa patrem, ut talem nunc te complexa tenerem.
Sed bene habet, superi, gratum est, Fortuna; peracta est
Spes longinqua viae: totos invenimus artus.
Hei mihi, sed quanto descendit vulnus hiatu!
Hoc frater? qua parte, precor, iacet ille nefandus
Praedator? vincam volucres, sit adire potestas,
Excludamque feras; an habet funestus et ignes?
Sed nec te flammis inopem tua terra videbit:
Ardebis lacrimasque feres, quas ferre negatum
Regibus, aeternumque tuo famulata sepulcro
Durabit deserta fides, testisque dolorum
Natus erit, parvoque torum Polynice fovebo.'

Ecce alios gemitus aliamque ad busta ferebat
Antigone miseranda facem, vix nacta petitos
Moenibus egressus; illam nam tempore in omni
Attendunt vigiles et rex iubet ipse timeri,
Contractaeque vices et crebrior excubat ignis.
Ergo deis fratrique moras excusat et amens,
Ut paulum inmisso cessit statio horrida somno,
Erumpit muris; fremitu quo territat agros
Virginis ira leae rabies, cui libera tandem
Et primus sine matre furor; nec longa morata est,
Quippe trucem campum et positus quo pulvere frater,
Noverat; atque illam contra videt ire Menoetes,
Cui vacat, et carae gemitus compescit alumnae.

Quum tamen erectas extremus virginis aures
Accessit sonus, utque atra sub veste comisque
Squalentem et crasso foedatam sanguine vultus
Astrorum radiis et utraque a lampade vidit:
'Cuius, ait, manes, aut quem temeraria quaeris
Nocte mea?' Nihil illa diu, sed in ora mariti
Deicit inque suos pariter velamina vultus,
Capta metu subito paulumque oblita doloris.

Hoc magis increpitans suspecta silentia perstat
Antigone, comitemque premens ipsamque; sed ambo
Deficiunt fixique silent; tandem ora retexit
Argia, corpusque tamen complexa profatur:
'Si quid in hoc veteri bellorum sanguine mecum
Quaesitura venis, si tu quoque dura Creontis
Iussa times, possum tibi me confisa fateri.
Si misera es, certe lacrimas lamentaque cerno,
Iunge, age, iunge fidem, proles ego regis Adrasti.
Hei mihi! num quis adest? — cari Polynicis ad ignes,
Etsi regna vetant.' Stupuit Cadmeia virgo
Intremuitque simul, dicentemque occupat ultro:
'Mene igitur sociam, pro sors ignara! malorum,
Mene times? mea membra tenes, mea funera plangis.
Cedo, tene, pudet! heu pietas ignava sororis!
Haec prior —!' Hic pariter lapsae, iunctoque per ipsum
Amplexu miscent avidae lacrimasque comasque,
Partitaeque artus redeunt alterna gementes
Ad vultum et cara vicibus cervice fruuntur.
Dumque modo haec fratrem memorat, nunc illa maritum,
Mutuaque exorsae Thebas Argosque renarrant,
Longius Argia miseros reminiscitur actus:
'Per tibi furtivi sacrum commune doloris,
Per socios manes et conscia sidera iuro;
Non hic amissos, quamquam vagus exul, honores,
Non gentile solum, carae non pectora matris,
Te cupiens unam, noctesque diesque locutus
Antigonen; ego cura minor facilisque relinqui.
Tu tamen excelsa sublimem forsitan arce
Ante nefas Graiis dantem vexilla maniplis
Vidisti, teque ille acie respexit ab ipsa
Ense salutatam et nutantis vertice coni;
Nos procul. Extremas sed quis deus egit in iras?
Nil vestrae valuere preces? tibine iste negavit
Oranti?' Causas ac tristia reddere fata
Coeperat Antigone, fidus comes admonet ambas:
'Eia agite inceptum potius! iam sidera pallent
Vicino turbata die, perferte laborem,

Tempus erit lacrimis, accenso flebitis igne.'
Haud procul Ismeni monstrabant murmura ripas,
Qua turbatus adhuc et sanguine decolor ibat.
Huc laceros artus socio conamine portant
Invalidae, iungitque comes non fortior ulnas.
Sic Hyperionium tepido Phaethonta sorores
Fumantem lavere Pado; vix dum ille sepulcro
Conditus, et flentes stant circum flumina silvae.
Ut sanies purgata vado membrisque reversus
Mortis honos, ignem miserae post ultima quaerunt
Oscula; sed gelidae circum exanimesque favillae
Putribus in foveis, atque omnia busta quiescunt.
Stabat adhuc seu forte rogus, seu numine divum,
Cui torrere datum saevos Eteocleos artus,
Sive locum monstris iterum fortuna parabat,
Seu discessuros servaverat Eumenis ignes.
Hic tenuem nigris etiamnum advivere lucem
Roboribus pariter cupidae videre simulque
Flebile gavisae; nec adhuc, quae busta, repertum,
Sed placidus quicumque, rogant, mitisque supremi
Admittat cineris consortem et misceat umbras.
Ecce iterum fratres; primos ut contigit artus
Ignis edax, tremuere rogi, et novus advena bustis
Pellitur; exundant diviso vertice flammae
Alternosque apices abrupta luce coruscant.
Pallidus Eumenidum veluti commiserit ignes
Orcus, uterque minax globus et conatur uterque
Longius; ipsae etiam commoto pondere paulum
Secessere trabes; conclamat territa virgo:
'Occidimus, functasque manu stimulavimus iras.
Frater erat; quis enim accessus ferus hospitis umbrae
Pelleret? en clipei fragmen semustaque nosco
Cingula, frater erat; cernisne, ut flamma recedat
Concurratque tamen? vivunt odia inproba, vivunt.
Nil actum bello; miseri, sicdum arma movetis,
Vicit nempe Creon; nusquam iam regna, quis ardor?
Cui furitis? sedate minas; tuque exul ubique
Semper inops aequi, iam cede; hoc nupta precatur,

Hoc soror, aut saevos mediae veniemus in ignes.'
Vix ea, quum subitus campos tremor altaque tecta
Inpulit, adiuvitque rogi discordis hiatus
Et vigilum turbata quies, quibus ipse malorum
Fingebat simulacra sopor; ruit ilicet, omnem
Prospectum lustrans armata indagine miles.
Illos instantes senior timet unus; at ipsae
Ante rogum, saevique palam sprevisse Creontis
Imperia et furtum claro plangore fatentur
Securae, quippe omne vident fluxisse cadaver.
Ambigitur saeva de morte, animosaque leti
Spes furit; haec fratris rapuisse, haec coniugis artus
Contendunt vicibusque probant. 'Ego corpus, ego ignes,
Me pietas, me duxit amor; deposcere saeva
Supplicia et dextras iuvat insertare catenis.
Nusquam illa alternis modo quae reverentia verbis,
Iram odiumque putes; tantus discordat utrimque
Clamor, et ad regem, qui deprendere, trahuntur.
At procul Actaeis dextra iam Pallade muris
Iuno Phoroneas inducit praevia matres
Attonitas, non ipsa minus, coetumque gementem
Conciliat populis et flentibus addit honorem.
Ipsa manu ramosque oleae, vittasque precantes
Tradit, et obtenta submittere lumina palla
Et praeferre docet vacuas sine manibus urnas.
Omnis et Actaeis effusa penatibus aetas
Tecta viasque replent; unde hoc examen? et una
Tot miserae? necdum causas novere malorum,
Iamque gemunt. Dea conciliis se miscet utrisque
Cuncta docens, qua gente satae, quae funera plangant
Quidve petant; variis nec non affatibus ipsae
Ogygias leges inmansuetumque Creonta
Multum et ubique fremunt. Geticae non plura queruntur
Hospitibus tectis trunco sermone volucres,
Quum duplices thalamos et iniquum Terea clamant.
Urbe fuit media nulli concessa potentum
Ara deum, mitis posuit Clementia sedem,
Et miseri fecere sacram; sine supplice numquam

Illa novo, nulla damnavit vota repulsa.
Auditi quicumque rogant, noctesque diesque
Ire datum, et solis numen placare querelis.
Parca superstitio: non turea flamma, nec altus
Accipitur sanguis, lacrimis altaria sudant,
Moestarumque super libamina serta comarum
Pendent et vestes mutata sorte relictae.
Mite nemus circa cultuque insigne verendo
Vittatae laurus et supplicis arbor olivae.
Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
Forma deae, mentes habitare et pectora gaudet.
Semper habet trepidos, semper locus horret egenis
Coetibus, ignotae tantum felicibus arae.
Fama est, defensos acie post busta paterni
Numinis Herculeos sedem fundasse nepotes.
Fama minor factis; ipsos nam credere dignum
Coelicolas, tellus quibus hospita semper Athenae,
Ceu leges hominemque novum ritusque sacrorum
Seminaque in vacuas hinc descendentia terras,
Sic sacrasse loco commune animantibus aegris
Confugium, unde procul starent iraeque minaeque
Regnaque, et a iustis Fortuna recederet aris.
Iam tunc innumerae norant altaria gentes.
Huc victi bellis patriaque e sede fugati,
Regnorumque inopes scelerumque errore nocentes
Conveniunt pacemque rogant; mox hospita sedes
Vicit et Oedipodae furias et funus Olynthi
Texit, et a misero matrem submovit Oreste.
    Huc vulgo monstrante locum manus anxia Lernae
Deveniunt, cedit miserorum turba priorum.
Vix ibi sedatis requierunt pectora curis,
Ceu patrio super alta grues Aquilone fugatae
Quum videre Pharon; tunc aethera latius inplent,
Tunc hilari clangore sonant; iuvat orbe sereno
Contempsisse nives et frigora solvere Nilo.
Iamque domos patrias, Scythicae post aspera gentis
Proelia, laurigero subeuntem Thesea curru
Laetifici plausus missusque ad sidera vulgi

Clamor et emeritis hilaris tuba nuntiat armis.
Ante ducem spolia et duri Mavortis imago,
Virginei currus cumulataque fercula cristis,
Et tristes ducuntur equi truncaeque bipennes,
Quis nemora et solidam Maeotida caedere suetae,
Corytique leves portantur et ignea gemmis
Cingula et informes dominarum sanguine peltae.
Ipsae autem nondum trepidae sexumque fatentur,
Nec vulgare gemunt aspernanturque precari,
Et tantum innuptae quaerunt delubra Minervae.
Primus amor niveis victorem cernere vectum
Quadriiugis, nec non populos in semet agebat
Hippolyte, iam blanda genas patiensque mariti
Foederis; hanc patriae ritus fregisse severos
Atthides obliquae secum mirantur operto
Murmure, quod nitidi crines, quod pectora palla
Tota latent, magnis quod barbara semet Athenis
Misceat atque hosti veniat paritura marito.
Paulum et ab insessis moestae Pelopeides aris
Promovere gradum seriemque et dona triumphi
Mirantur, victique animo rediere mariti.
Atque ubi tardavit currus et ab axe superbo
Explorat causas victor poscitque benigna
Aure preces, ausa ante alias Capaneia coniux:
'Belliger Aegide, subitae cui maxima laudis
Semina de nostris aperit Fortuna ruinis,
Non externa genus dirae nec conscia noxae
Turba sumus; domus Argos erat regesque mariti,
Non utinam et fortes. Quid enim septena movere
Castra et Agenoreos opus emendare penates?
Nec querimur caesos, haec bellica iura vicesque
Armorum; sed non Siculis exorta sub antris
Monstra, nec Ossaei bello cecidere bimembres.
Mitto genus clarosque patres; hominum, inclite Theseu,
Sanguis erant, homines, eademque in sidera eosdem
Sortitus animarum alimentaque vestra creati,
Quos vetat igne Creon Stygiaeque a limine portae
Ceu sator Eumenidum aut Lethaei portitor amnis

Submovet, ac dubio coelique Erebique sub axe
Detinet. Heu princeps natura! ubi numina? ubi ille
Fulminis iniusti iaculator? ubi estis, Athenae?
Septima iam surgens trepidis Aurora iacentes
Aversatur equis; radios declinat et horret
Stelligeri iubar omne poli; iam cominus ipsae
Pabula dira ferae campumque odere volucres
Spirantem tabo et coelum ventosque gravantem.
Quantum etenim superesse rear? nuda ossa putremque
Urere permittat saniem; properate, verendi
Cecropidae; vos ista decet vindicta, priusquam
Emathii Thracesque dolent, quaeque extat ubique
Gens arsura rogis manesque habitura supremos.
Nam quis erit saevire modus? bellavimus, esto;
Sed cecidere odia, et tristes mors obruit iras.
Tu quoque, ut egregios fama cognovimus actus,
Non trucibus monstris Sinin infandumque dedisti
Cercyona, et saevum velles Scyrona crematum.
Credo et Amazoniis Tanain fumasse sepulcris,
Unde haec arma refers; sed et hunc dignare triumphum.
Da terris unum coeloque Ereboque laborem,
Si patrium Marathona metu, si tecta levasti
Cressia, nec fudit vanos anus hospita fletus.
Sic tibi non ullae socia sine Pallade pugnae,
Nec sacer invideat paribus Tirynthius actis,
Semper et in curru, semper te mater ovantem
Cernat, et invictae nil tale precentur Athenae.'
    Dixerat; excipiunt cunctae tenduntque precantes
Cum clamore manus; rubuit Neptunius heros
Permotus lacrimis; iusta mox concitus ira
Exclamat: 'Quaenam ista novos induxit Erinys
Regnorum mores? non haec ego pectora liqui
Graiorum abscedens, Scythiam pontumque nivalem
Quum peterem; novus unde furor? victumne putasti
Thesea, dire Creon? adsum, nec saguine fessum
Crede; sitit meritos etiamnum haec hasta cruores.
Nulla mora est: verte hunc adeo, fidissime Phegeu,
Cornipedem, et Tyrias invectus protinus arces

Aut Danais edice rogos aut proelia Thebis.'
Sic ait oblitus bellique viaeque laborum,
Hortaturque suos viresque instaurat anhelas.
Ut modo conubiis taurus, saltuque recepto,
Quum posuit pugnas, alio si forte remugit
Bellatore nemus, quamquam ora et colla cruento
Imbre madent, novus arma parat campumque lacessens
Dissimulat gemitus et vulnera pulvere celat.
Ipsa metus Libycos servatricemque Medusam
Pectoris incussa movit Tritonia parma.
Protinus erecti toto simul agmine Thebas
Respexere angues; necdum Atticus ire parabat
Miles, et infelix expavit classica Dirce.
Continuo in pugnas haud solum accensa iuventus,
Qui modo Caucasei comites rediere triumphi;
Omnis ad arma rudes ager extimulavit alumnos.
Conveniunt ultroque ducis vexilla sequuntur,
Qui gelidum Braurona viri, qui rura lacessunt
Munichia et trepidis stabilem Pyraeea nautis
Et nondum Eoo clarum Marathona triumpho.
Mittit in arma manus genialibus hospita divis
Icarii Celeique domus, viridesque Melaenae
Dives et Egaleos nemorum Parnesque benignus
Vitibus et pingui melior Lycabessos oliva.
Venit atrox Ileus et olentis arator Hymetti,
Quaeque rudes thyrsos hederis vestistis, Acharnae.
Linquitur Eois longe speculabile proris
Sunion, unde vagi casurum in nomina ponti
Cressia decepit falso ratis Aegea velo.
Hos Salamis populos, illos Cerealis Eleusin
Horrida suspensis ad proelia misit aratris,
Et quos Callirhoe novies errantibus undis
Inplicat, et raptae qui conscius Orythiae
Celavit Geticos ripis Ilissos amores.
Ipse quoque in pugnas vacuatur collis, ubi ingens
Lis superum, dubiis donec nova surgeret arbor
Rupibus et longa refugum mare frangeret umbra.
Isset et Arctoas Cadmea ad moenia ducens

Hippolyte turmas; retinet iam certa tumentis
Spes uteri, coniuxque rogat dimittere curas
Martis et emeritas thalamo sacrare pharetras.
Hos ubi velle acies et dulci gliscere ferro
Dux videt, utque piis raptim dent oscula natis
Amplexusque breves, curru sic fatur ab alto:
'Terrarum leges et mundi foedera mecum
Defensura manus, dignas insumite mentes
Coeptibus; hac omnem divumque hominumque favorem
Naturamque ducem coetusque silentis Averni
Stare palam est; illic Poenarum exercita Thebis
Agmina, et anguicomae ducent vexilla sorores.
Ite alacres tantaeque, precor, confidite causae.'
Dixit, et emissa praeceps iter inchoat hasta.
Qualis Hyperboreos ubi nubilus institit axes
Iuppiter et prima tremefecit sidera bruma;
Rumpitur Aeolia, et longam indignata quietem
Tollit hiems animos ventosaque sibilat Arctos.
Tunc montes undaeque fremunt, tunc proelia caesis
Nubibus et tonitrus insanaque fulmina gaudent.
Icta gemit tellus, virides gravis ungula campos
Mutat, et innumeris peditumque equitumque catervis
Expirat protritus ager, nec pulvere crasso
Armorum lux victa perit, sed in aethera longum
Frangitur, et mediis ardent in nubibus hastae.
Noctem adeo placidasque operi iunxere tenebras
Certamenque inmane viris, quo concita tendant
Agmina, quis visas proclamet ab aggere Thebas,
Cuius in Ogygio stet princeps lancea muro.
At procul ingenti Neptunius agmina Theseus
Angustat clipeo, propriaeque exordia laudis
Centum urbes umbone gerit centenaque Cretae
Moenia, seque ipsum monstrosi ambagibus antri
Hispida torquentem luctantis colla iuvenci,
Alternasque manus circum et nodosa ligantem
Brachia et abducto vitantem cornua vultu.
Terror habet populos, quum septus imagine torva
Ingreditur pugnas; bis Thesea bisque cruentas

Caede videre manus; veteres reminiscitur actus
Ipse tuens sociumque gregem metuendaque quondam
Limina, et absumpto pallentem Gnossida filo.
Saevus at interea ferro post terga revinctas
Antigonen viduamque Creon Adrastida leto
Admovet; ambae hilares et mortis amore superbae
Ensibus intemptant iugulos regemque cruentum
Destituunt, quum dicta ferens Theseia Phegeus
Adstitit, ille quidem ramis insontis olivae
Pacificus, sed bella ciet bellumque minatur,
Grande fremens nimiumque memor mandantis et ipsum
Iam prope, iam medios operire cohortibus agros
Ingeminans; stetit ambiguo Thebanus in aestu
Curarum, nutantque minae et prior ira tepescit.
Tunc firmat sese, fictumque ac triste renidens:
'Parvane prostratis, inquit, documenta Mycenis
Sanximus? en iterum, qui moenia nostra lacessant.
Accipimus, veniant; sed ne post bella querantur:
Lex eadem victis.' Dixit, sed pulvere crasso
Caligare diem et Tyrios iuga perdere montes
Adspicit; armari populos tamen armaque ferri
Ipse iubet pallens, mediaeque in sedibus aulae
Eumenidas subitas flentemque Menoecea cernit
Turbidus inpositosque rogis gaudere Pelasgos.
Quis fuit ille dies? tanto cum sanguine Thebis
Pax inventa perit? Patriis modo fixa revellunt
Arma deis, clipeisque obducunt pectora fractis,
Et galeas humiles et adhuc sordentia tabo
Spicula; non pharetris quisquam, non ense decorus,
Non spectandus equo; cessit fiducia valli,
Murorum patet omne latus, munimina portae
Exposcunt; prior hostis habet, fastigia desunt,
Deiecit Capaneus; exanguis et aegra iuventus,
Iam nec coniugibus suprema nec oscula natis
Iungit, et attoniti nil optavere parentes.
Atticus at contra, iubar ut clarescere ruptis
Nubibus et solem primis adspexit in armis,
Desilit in campum, qui subter moenia nudos

Asservat manes; dirisque vaporibus aegrum
Aera pulverea penitus sub casside ducens
Ingemit, et iustas belli flammatur in iras.
Hunc saltem miseris ductor Thebanus honorem
Largitur Danais, quod non super ipsa iacentum
Corpora belligeras acies Martemque secundum
Miscuit; at lacera ne quid de strage nefandus
Perderet, eligitur saevos potura cruores
Terra rudis. Iamque alternas in proelia gentes
Dissimilis Bellona ciet; non clamor utrimque,
Non utrimque tubae; stat debilis altera pubes
Submissos enses nequicquam amentaque dextris
Laxa tenens; cedunt tellure armisque reductis
Ostentant veteres etiamnum in sanguine plagas.
Iam nec Cecropiis idem ductoribus ardor,
Languescuntque minae et virtus secura residit,
Ventorum velut ira minor, nisi silva furentes
Inpedit, insanique tacent sine litore fluctus.
Ut vero aequoreus quercum Marathonida Theseus
Extulit, erectae cuius crudelis in hostes
Umbra cadit, campumque trucem lux cuspidis inplet,
Ceu pater Edonos Haemi de vertice Mavors
Inpulerit currus rapido mortemque fugamque
Axe vehens, sic exanimis in terga reducit
Pallor Agenoridas; taedet fugientibus uti
Thesea, nec facilem dignatur dextra cruorem.
Cetera plebeio desaevit sanguine virtus.
Sic iuvat exanimis proiectaque praeda canesque
Degeneresque lupos, magnos alit ira leones.
Attamen Olenium Thamirumque, hunc tela pharetra
Promentem, hunc saevi tollentem pondera saxi
Deicit, et triplici confisos robore gentis
Alceidas fratres, totidem quos eminus hastis
Continuat; ferrum consumpsit pectore Phileus,
Ore momordit Helops, humero transmisit Iapix.
Iamque et quadriiugo celsum petit Haemona curru,
Horrendumque manu telum rotat; ille paventes
Obliquavit equos; longo perlata tenore

Transiit hasta duos; sitiebat vulnera nec non
Tertia, sed medio cuspis temone retenta est.
Sed solum votis, solum clamore fremendo
Omnibus in turmis optatque vocatque Creonta.
Atque hunc diversa bellorum in fronte maniplos
Hortantem dictis frustraque extrema minantem
Conspicit; abscedunt comites et Thesea iussi
Linquebant, fretique deis atque ipsius armis.
Ille tenet revocatque suos; utque aequa notavit
Hinc atque hinc odia, extrema se colligit ira,
Iam letale furens atque audax morte futura:
'Non cum peltiferis, ait, haec tibi pugna puellis,
Virgineas nec crede manus; hic cruda virorum
Proelia, nos magnum qui Tydea quique furentem
Hippomedonta neci Capaneaque misimus umbris
Pectora. Quae bellum praeceps amentia suasit,
Inprobe? nonne vides, quos ulciscare, iacentes?'
Sic ait, et frustra periturum missile summo
Affixit clipeo; risit vocesque manumque
Horridus Aegides, ferrataque arbore magnos
Molitur iactus, nec non prius ore superbo
Intonat: 'Argolici, quibus haec datur hostia, Manes,
Pandite tartareum chaos ultricesque parate
Eumenidas, venit ecce Creon.' Sic fatus, et auras
Dissipat hasta tremens; tunc qua subtemine duro
Multiplicem tenues iterant thoraca catenae,
Incidit; emicuit per mille foramina sanguis
Inpius; ille oculis extremo errore solutis
Labitur. Assistit Theseus gravis armaque tollens:
'Iamne dare extinctis iustos, ait, hostibus ignes,
Iam victos operire placet? vade atra dature
Supplicia extremique tamen secure sepulcri.'
Accedunt utrimque pio vexilla tumultu,
Permiscentque manus medio iam foedera bello
Iamque hospes Theseus; orant succedere muris
Dignarique domos; nec tecta hostilia victo
Aspernatus init; gaudent matresque nurusque
Ogygiae, qualis thyrso bellante subactus

Mollia laudabat iam marcidus Orgia Ganges.
Ecce per adversas Dircaei verticis umbras
Femineus quatit astra fragor, matresque Pelasgae
Decurrunt; quales Bacchaea ad bella vocatae
Thyades amentes, magnum quas poscere credas,
Aut fecisse nefas; gaudent lamenta novaeque
Exultant lacrimae; rapit huc, rapit inpetus illuc,
Thesea magnanimum quaerant prius, anne Creonta,
Anne suos, vidui ducunt ad corpora luctus.
Non ego, centena si quis mea pectora laxet
Voce deus, tot busta simul vulgique ducumque
Tot pariter gemitus dignis conatibus aequem,
Turbine quo sese caris instraverit audax
Ignibus Evadne fulmenque in pectore magno
Quaesierit, quo more iacens super oscula saevi
Corporis infelix excuset Tydea coniux,
Ut saevos narret vigiles Argia sorori:
Arcada quo planctu genetrix Erymanthia clamet,
Arcada consumpto servantem sanguine vultus,
Arcada, quem geminae pariter flevere cohortes.
Vix novus ista furor veniensque inplesset Apollo,
Et mea iam longo meruit ratis aequore portum.
Durabisne procul dominoque legere superstes,
O mihi bissenos multum vigilata per annos
Thebai? iam certe praesens tibi fama benignum
Stravit iter, coepitque novam monstrare futuris.
Iam te magnanimus dignatur noscere Caesar,
Itala iam studio discit memoratque iuventus.
Vive, precor; nec tu divinam Aeneida tempta,
Sed longe sequere et vestigia semper adora.
Mox tibi, si quis adhuc praetendit nubila livor,
Occidet, te meriti post me referentur honores.

p. 150!

p 143

inanes ... lacrimas